Class PA6296
Book .D6
1823

GPO

MARCUS TULLIUS CICERO

De Oratore:

IN THREE BOOKS.

WITH

ENGLISH NOTES.

BOSTON:
WELLS AND LILLY—COURT-STREET.

1823.

LIBRARY OF CONGRESS
CITY OF WASHINGTON.

PA6296
.I26
1823

DISTRICT OF MASSACHUSETTS, *to wit :*

District Clerk's Office.

BE IT REMEMBERED, that on the first day of January, A. D. 1823, in the forty-seventh year of the Independence of the United States of America, Wells and Lilly of the said District, have deposited in this Office the Title of a Book, the Right whereof they claim as Proprietors in the Words following, *to wit :*

Marcus Tullius Cicero De Oratore : In three books. With English Notes.

In Conformity to the Act of the Congress of the United States, entitled "An Act for the encouragement of Learning, by securing the Copies of Maps, Charts and Books, to the Authors and Proprietors of such Copies, during the Times therein mentioned :" and also to an Act entitled, "An Act supplementary to an Act, entitled, An Act for the encouragement of Learning, by securing the Copies of Maps, Charts, and Books, to the Authors and Proprietors of such Copies during the times therein mentioned ; and extending the Benefits thereof to the Arts of Designing, Engraving, and Etching Historical and other Prints."

JNO. W. DAVIS.
Clerk of the District of Massachusetts.

PREFACE.

FROM THE EDITION OF DR. ZACHARY PEARCE, BISHOP OF ROCHESTER.

"THAT I may enable the reader the better to understand the precepts laid down in this treatise, and to derive more advantage from the perusal of it, I shall exhibit a plan or outline of the whole work. Cicero, the most eloquent of the Romans, here delivers his opinions upon Eloquence; not, as rhetoricians frequently do, in the form of inelegant and naked precepts, but in a style so polished, and with so rich a fund of learning, as to shew himself a master in the art.

The office of an instructor is necessarily in some degree invidious; as he who undertakes to teach, tacitly at least, implies a superiority to those whom he professes to instruct. This disadvantage Cicero removes with great art. He exhibits his opinions, not in his own character, but by introducing the two most distinguished orators of the preceding age, *Lucius Licinius Crassus* and *Marcus Antonius Nepos.* To the conversation of these venerable masters of elo-

quence he introduces Cotta and Sulpicius, two young men of rank and talents, just commencing their public life, and recently initiated in the business of the Forum. In this arrangement Cicero shews great art. Unless his precepts were delivered by men of age and experience, they would have less of authority and weight: on the other hand, but for the presence of younger associates, ardent in the pursuit of eloquence, and still needing instruction in forensic business, these old statesmen, such was the gravity and even severity of Roman manners, could hardly discuss those subjects, without some violation of character, and would be liable to the imputation of levity.

Observe the elegance of Cicero's exordium. Grecian Rhetoricians, sophistical and talkative, destitute alike of solid learning and dignity of character, were wont to profess themselves the teachers of Eloquence. To divest his subject entirely of all the contempt attached to these trifling pedants, was absolutely necessary. The old men therefore whom he introduces as the speakers in his dialogue, are of the first rank, long occupied in the most important affairs of the Commonwealth, and of the greatest eminence and authority. In the next place, they fall into the discussion incidentally, without premeditation, and enter by a natural association of ideas, or rather by accident, upon the field of Eloquence. Nor does Cicero exhabit his skill merely in the *character* of the

speakers whom he brings forward, but observes decorum and consistency in the choice of *place* for the discussion. They meet, not at Rome, but in the country; not in the noisy metropolis, ill suited to these elegant studies, but in the leisure and retirement of Tusculanum, where they may reasonably be supposed to have left behind them the pressure and severity of public business.

In the first Book, the question arises: What kinds of knowledge are proper to the Orator; what the sources from which must be derived the materials of his art? Crassus, in whose character Cicero produces his own opinions, contends that every species of knowledge, every art and science, must contribute to form the perfect orator. He discusses the merit of various studies, and shews, both by reasoning and examples, how each may become serviceable to his art. But Antonius, in whose name are insinuated the opinions of Quintus Cicero, and who was esteemed less learned, and indebted rather to nature than to study for his eminence as a public speaker, differs from Crassus. He maintains that wide and various knowledge contributes but little to Eloquence, and confines it to excellence in the art of speaking. Antonius considers the various arguments of Crassus, and *seems* to refute them, but does this rather in appearance than in reality. Cicero introduces Scævola into the dialogue, but dismisses him at the end of the first book. His presence during

the first part of the discussion is natural and in character, as being eminently distinguished in the civil law, which here forms part of the subject; but the gravity and severity of Roman manners rendered it less proper at those sallies of wit and pleasantry which mark the conversation of the succeeding day

In the second Book, the discourse on *Invention* is attributed to Antonius, who excelled in this quality of eloquence, rather than in that which belongs to style and ornament. He alludes to all the topics from which arguments may be derived, to convince the understanding and to win the affections of an audience. He treats of Eloquence under its three divisions of Judicial, Deliberative and Demonstrative; points out the course of the arguments which belong to each, and in what manner they may be brought to bear upon the cause in hand. To Invention belong Jests and Pleasantry. Cæsar therefore, who excelled all in wit and humour, here takes up the subject, and agreeably diversifies the conversation by relating many witty turns which had been used with good effect. Antonius then discourses upon the advantage of memory, and especially of that artificial system which belongs to Invention; for the acquisition of which he gives short, but sufficient precepts.

In the third Book, Crassus resumes the lead in conversation, and discourses upon *Elocution*, or Expression in style and manner, upon which

he lays the greatest stress. The four chief points of Elocution, according to him, are Purity, Perspicuity, Grace and Propriety. Each of these he illustrates, but dilates most largely upon Grace of language and delivery. He touches upon the selection of proper words, the tropes and figures of speech which are proper to be introduced, and the modulation and harmony of language. At the conclusion he treats of *Action*, and teaches how the voice, the gesture, and the countenance, should be adapted to the subject of the discourse. All these subjects are treated with so much elegance and grace, that these Books abound not merely in the best precepts for the attainment of the art, but exhibit also the finest specimens of Eloquence."

M. T. CICERO

DE ORATORE:

IN THREE BOOKS.

ADDRESSED TO HIS BROTHER,

QUINTUS CICERO.

BOOK THE FIRST. [1]

COGITANTI mihi saepenumero, et memoria vetera 1
repetenti, perbeati fuisse, Quinte frater, illi videri
solent, qui in optima republica, cum et honoribus,

[1] "I need scarcely recommend the Rhetorical writings of Cicero. Whatever on the subject of Eloquence comes from so great an Orator, must be worthy of attention. His most considerable work on this subject, is that *De Oratore*, in three Books. None of Cicero's writings are more highly finished than this treatise. The Dialogue is polite, the characters are well supported, and the conduct of the whole is beautiful and agreeable. It is indeed full of digressions, and his rules and observations may be thought sometimes too vague and general. Useful things, however, may be learned from it, and it is no small benefit to be made acquainted with Cicero's own idea of Eloquence. Throughout all Cicero's rhetorical works there run those high and sublime ideas of Eloquence, which are fitted, both for forming a just taste, and for creating that enthusiasm for the art, which is of the greatest consequence for excelling in it." *Blair.*

et rerum gestarum gloria florerent, eum vitae cursum tenere potuerunt, ut vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate esse possent. Ac fuit quidem, cum mihi quoque initium requiescendi, atque animum ad utriusque nostrum praeclara studio referendi, fore justum et prope ab omnibus concessum arbitrarer, si infinitus forensium rerum labor, et ambitionis occupatio, decursu honorum, etiam aetatis fluxu, constitisset: quam spem cogitationum et consiliorum meorum, cum graves communium temporum, tum varii nostri casus fefellerunt. Nam, qui locus quietis et tranquillitatis plenissimus fore videbatur, in eo maximae moles molestiarum, et turbulentissimae tempestates exstiterunt. Neque vero nobis cupientibus atque exoptantibus fructus otii datus est ad eas artes, quibus a pueris dediti fuimus, celebrandas, inter nosque recolendas. Nam prima aetate incidimus in ipsam perturbationem disciplinae veteris: et consulatu devenimus in medium rerum omnium certamen atque discrimen: et hoc tempus omne[1] post consulatum objecimus iis fluctibus, qui, per nos a communi peste depulsi, in nosmetipsos redundarunt. Sed tamen in his vel asperitatibus rerum, vel angustiis temporis, obsequar studiis nostris, et, quantum mihi vel fraus inimicorum, vel causae amicorum, vel respublica tribuet otii, ad scribendum potissimum conferam. Tibi vero, frater, neque hortanti deero, neque roganti; nam neque auctoritate quispiam apud

[1] *Et hoc tempus omne.* These Dialogues were probably written by Cicero about the *Fifty-second* year of his age; U. C. 698. in the second year after his return from the banishment, into which he had been driven by the fury of the Clodian faction.

me plus valere te potest, neque voluntate. Ac 2
mihi repetenda est veteris cujusdam memoriae[1]
non sane satis explicata recordatio, sed, ut arbitror, apta ad id, quod requiris, ut cognoscas, quae viri omnium eloquentissimi clarissimique senserint de omni ratione dicendi. Vis enim, ut mihi saepe dixisti, quoniam quae pueris, aut adolescentulis nobis ex commentariolis nostris inchoata ac rudia exciderunt, vix hac aetate digna, et hoc usu, quem ex causis, quas diximus, tot tantisque consecuti sumus; aliquid iisdem de rebus politius a nobis perfectiusque proferri: solesque nonnumquam hac de re a me in disputationibus nostris dissentire: quod ego prudentissimorum hominum[2] artibus eloquentiam contineri statuam; tu autem illam ab elegantia doctrinae segregandam

[1] *Veteris cujusdam memoriae.* "I ought to recal to mind some reflections I formerly entertained, but which I have not myself sufficiently explained, nor seen explained by others. These may serve to supply, in some degree, the information you desire." *Ernesti.* Guthrie thus translates the passage: "And here I must recal to my memory a conversation, which passed away years ago; which I do not, I own, recollect with sufficient distinctness, but which, in my opinion, is directly calculated to answer what you want to be informed of." To this interpretation, Bishop Pearce seems to incline.

[2] *Prudentissimorum hominum.* Hoc est, *doctissimorum*, vel, ut noster loquitur in sequenti sententia, eorum, qui habent *elegantiam doctrinae*. Saepius in hoc opere *doctos* disertis, et *prudentiam* eloquentiae opposuit: et hic per prudentissimos intelligi voluit eos, qui omnibus artibus, scilicet, philosophia jure civili, etc. instructi essent. *Pearce.* This is an excellent note; but perhaps *prudentissimos* has often regard not merely to what we call *learning*, or speculative knowledge, but is extended also to the qualities of men of action; of men, who excel in the management and direction of the Commonwealth, and in all the arts of peace and war; like the Memmius of the poet:

— Quem tu, Dea, tempore in omni,
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.

putes, et in quodam ingenii atque exercitationis genere ponendam.

Ac mihi quidem, saepenumero in summos homines ac summis ingeniis praeditos intuenti, quaerendum esse visum est, quid esset, cur plures in omnibus rebus, quam in dicendo admirabiles exstitissent: nam, quocumque te animo et cogitatione converteris, permultos excellentes in quoque genere videbis, non mediocrium artium, sed prope maximarum. Quis enim est, qui, si clarorum hominum scientiam rerum gestarum vel utilitate vel magnitudine metiri velit, non anteponat oratori imperatorem? Quis autem dubitet, quin belli duces praestantissimos ex hac una civitate paene innumerabiles, in dicendo autem excellentes vix paucos proferre possimus? Jam vero, consilio ac sapientia qui regere ac gubernare rempublicam possent, multi nostra, plures patrum memoria, atque etiam majorum exstiterunt, cum boni perdiu nulli, vix autem singulis aetatibus singuli tolerabiles oratores invenirentur. Ac, ne quis forte cum aliis studiis, quae reconditis in artibus, atque in quadam varietate litterarum versentur, magis hanc dicendi rationem, quam cum imperatoris laude, aut cum boni senatoris prudentia comparandum putet; convertat animum ad ea ipsa artium genera, circumspiciatque, qui in iis floruerint, quamque multi: sic facillime, quanta oratorum sit semperque fuerit paucitas, judicabit.
3 Neque enim te fugit, artium omnium laudatarum procreatricem quandam, et quasi parentem eam, quam φιλοσοφιαν Graeci vocant, ab hominibus doctissimis judicari, in qua difficile est enumerare, quot viri, quanta scientia, quantaque in suis studiis

varietate et copia fuerint, qui non una aliqua in re separatim elaborarint, sed omnia, quaecunque possent, vel scientiae pervestigatione, vel disserendi ratione comprehenderint. Quis ignorat, ii, qui mathematici vocantur, quanta in obscuritate rerum, et quam recondita in arte et multiplici subtilique, versentur? quo tamen in genere ita multi perfecti homines exstiterunt, ut nemo fere studuisse ei scientiae vehementius videatur, quin, quod voluerit, consecutus sit. Quis musicis,[1] quis huic studio litterarum, quod profitentur ii, qui grammatici vocantur, penitus se dedidit, quin omnem illarum artium paene infinitam vim et materiam scientiae cogitatione comprehenderit? Vere mihi hoc videor esse dicturus, ex omnibus iis, qui in harum artium studiis liberalissimis sint doctrinisque versati, minimam copiam poëtarum egregiorum exstitisse. Atque in hoc ipso numero, in quo perraro exoritur aliquis excellens, si diligenter, et ex nostrorum, et ex Graecorum copia comparare voles, multo tamen pauciores oratores, quam poëtae boni reperientur. Quod hoc etiam mirabilius debet videri, quia ceterarum artium studia fere reconditis atque abditis e fontibus hauriuntur: dicendi autem omnis ratio in medio posita, communi quodam in usu, atque in hominum more et sermone versatur: ut in ceteris id maxime excellat, quod longissime sit ab imperitorum intelligentia sensuque disjunctum, in dicendo autem vitium vel maximum sit a vulgari genere orationis atque a consuetudine communis

[1] *Musicis.* The *art* or science of Music, not the *professors* of it. *Pearce.* Perhaps *rebus* is understood. See ch. 42. *ut in musicis numeri* et voces et modi; and in III. 21. *quid in musicis.*

4 sensus abhorrere. Ac ne illud quidem vere dici potest, aut plures ceteris artibus inservire, aut majore delectatione, aut spe uberiore, aut praemiis ad perdiscendum amplioribus commoveri. Atque, ut omittam Graeciam, quae semper eloquentiae princeps esse voluit, atque illas omnium doctrinarum inventrices Athenas, in quibus summa dicendi vis et inventa est et perfecta: in hac ipsa civitate profecto nulla umquam vehementius, quam eloquentiae studia viguerunt. Nam posteaquam, imperio omnium gentium constituto, diuturnitas pacis otium confirmavit, nemo fere laudis cupidus adolescens non sibi ad dicendum studio omni enitendum putavit. Ac primo quidem totius rationis ignari, qui neque exercitationis ullam viam, neque aliquod praeceptum artis esse arbitrarentur, tantum, quantum ingenio et cogitatione poterant, consequebantur. Post autem, auditis oratoribus Graecis, cognitisque eorum litteris, adhibitisque doctoribus, incredibili quodam nostri homines dicendi studio flagraverunt. Excitabat eos magnitudo et varietas, multitudoque in omni genere causarum, ut ad eam doctrinam, quam suo quisque studio assecutus esset, adjungeretur usus frequens, qui omnium magistrorum praecepta superaret. Erant autem huic studio maxima, quae nunc quoque sunt, exposita praemia, vel ad gratiam, vel ad opes, vel ad dignitatem. Ingenia vero (ut multis rebus possumus judicare) nostrorum hominum multum ceteris [hominibus] omnium gentium praestiterunt. Quibus de causis, quis non jure miretur, ex omni memoria aetatum, temporum, civitatum, tam exiguum oratorum numerum inveniri?

Sed nimirum majus est hoc quiddam, quam homines opinantur, et pluribus ex artibus studiisque collectum. Quis enim aliud, in maxima 5 discentium multitudine, summa magistrorum copia, praestantissimis hominum ingeniis, infinita caussarum varietate, amplissimis eloquentiae propositis praemiis, esse causae putet, nisi rei quandam incredibilem magnitudinem, ac difficultatem? Est enim et scientia comprehendenda rerum plurimarum, sine qua verborum volubilitas inanis atque irridenda est: et ipsa oratio conformanda, non solum electione, sed etiam constructione verborum: et omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit, penitus pernoscendi; quod omnis vis ratioque dicendi, in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis, aut excitandis expromenda est. Accedat eodem oportet lepos quidam facetiaeque, et eruditio libero digna, celeritasque et brevitas et respondendi et lacessendi, subtili venustate atque urbanitate conjuncta. Tenenda praeterea est omnis antiquitas exemplorumque vis: neque legum, aut juris civilis scientia negligenda est. Nam quid ego de actione ipsa plura dicam? quae motu corporis, quae gestu, quae vultu, quae vocis conformatione ac varietate moderanda est: quae sola per se ipsa quanta sit, histrionum levis ars et scena declarat: in qua cum omnes in oris, et vocis, et motus moderatione elaborent, quis ignorat, quam pauci sint, fuerintque, quos animo aequo spectare possimus? Quid dicam de thesauro rerum omnium, memoria, quae nisi custos inventis cogitatisque rebus et verbis adhibeatur, intelligimus, omnia, etiam si praeclarissima fuerint in oratore,

peritura. Quamobrem mirari desinamus, quae causa sit eloquentium paucitatis, cum ex iis rebus universis eloquentia constet, quibus in singulis elaborare permagnum est, hortemurque potius liberos nostros, ceterosque, quorum gloria nobis et dignitas cara est, ut animo rei magnitudinem complectantur, neque iis aut praeceptis, aut magistris, aut exercitationibus, quibus utuntur omnes, sed aliis quibusdam, se id, quod expetunt,
6 consequi posse confidant. Ac mea quidem sententia nemo poterit esse omni laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus. Etenim ex rerum cognitione efflorescat et redundet oportet oratio: quae nisi subest, res ab oratore percepta et cognita, inanem quandam habet elocutionem et paene puerilem. Neque vero ego hoc tantum oneris imponam, nostris praesertim, oratoribus, in hac tanta occupatione urbis, ac vitae, nihil ut iis putem licere nescire: quamquam vis oratoris, professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videtur, ut omni de re, quaecunque sit proposita, ab eo ornate, copioseque dicatur. Sed quia non dubito, quin hoc plerisque immensum infinitumque videatur, et quod Graecos homines non solum ingenio et doctrina, sed etiam otio studioque abundantes, partitionem quandam artium fecisse video, neque in universo genere singulos elaborasse, sed seposuisse a ceteris dictionibus eam partem dicendi, quae in forensibus disceptationibus judiciorum, aut deliberationum versaretur, et id unum genus oratori reliquisse; non complectar in his libris amplius, quam quod huic generi, re quaesita, et multum disputata,

summorum hominum prope consensu est tributum: repetamque, non ab incunabulis nostrae veteris puerilisque doctrinae quendam ordinem praeceptorum, sed ea, quae quondam accepi in nostrorum hominum, eloquentissimorum, et omni dignitate principum, disputatione esse versata: non quod illa contemnam, quae Graeci dicendi artifices et doctores reliquerunt; sed, cum illa pateant, in promtuque sint omnibus, neque ea interpretatione mea aut ornatius explicari, aut planius exprimi possint, dabis hanc veniam, mi frater, ut opinor, ut eorum, quibus summa dicendi laus a nostris hominibus concessa est, auctoritatem Graecis anteponam.

Cum igitur vehementius inveheretur in causam 7
principum consul Philippus,[1] Drusique tribunatus, pro senatus auctoritate susceptus, infringi jam debilitarique videretur; dici mihi memini, ludorum Romanorum diebus, L. Crassum, quasi col-

[1] *Consul Philippus.* It is worth while to take a short view of the propriety and beauty with which Cicero introduces his dramatic dialogue. The *time* chosen is when the cause of the Nobility was on the point of being ruined by an over-bearing Consul, who ought to have been their patron and defender. The *scene* is Tusculanum, at a small distance from Rome, and one of the most beautiful retreats of the world. The *persons*, Crassus, Antonius, Scaevola, the two first, the greatest orators, and the last, the most eminent lawyer of that age. Cotta and Sulpicius, two young men, of the most promising talents, and elevated rank, assist at the conference. Cicero introduces the elevated personages as bearing their parts in the drama, in order to do away the imputation, that Eloquence was taught at Rome, only by pedantic and conceited Greeks and their imitators, and by men of no quality or consideration in the state. We shall only observe further, that Cicero puts his own sentiments, for the most part, into the mouth of Crassus; and those held, or supposed to be held, by his brother, Quintus Cicero, are exhibited in the character of Antonius.

ligendi sui causa, se in Tusculanum contulisse: venisse eodem socerum ejus, qui fuisse Quintus Mucius dicebatur, et M. Antonius, homo et consiliorum in republica socius, et summa cum Crasso familiaritate conjunctus. Exierant autem cum ipso Crasso adolescentes duo, Drusi maxime familiares, et in quibus magnam tum spem majores natu dignitatis suae collocarant, C. Cotta, qui tum tribunatum plebis petebat, et P. Sulpicius, qui deinceps eum magistratum petiturus putabatur. Hi primo die de temporibus illis, deque universa republica, quam ob causam venerant, multum inter se usque ad extremum tempus diei collocuti sunt. Quo quidem in sermone multa divinitus a tribus illis consularibus Cotta deplorata et commemorata narrabat, ut nihil incidisset postea civitati mali, quod non impendere illi tanto ante vidissent: eo autem omni sermone confecto, tantam in Crasso humanitatem fuisse, ut, cum lauti accubuissent, tolleretur omnis illa superioris tristitia sermonis, eaque esset in homine jucunditas, et tantus in jocando lepos, ut dies inter eos curiae fuisse videretur, convivium Tusculani. Postero autem die, cum illi majores natu satis quiessent, et in ambulationem ventum esset, dicebat tum, Scaevolam, duobus spatiis tribusve factis, dixisse: Cur non imitamur, Crasse, Socratem illum, qui est in Phaedro Platonis? nam me haec tua platanus admonuit, quae non minus ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis, quam illa, cujus umbram secutus est Socrates, quae mihi videtur non tam ipsa aquula, quae describitur, quam Platonis oratione crevisse: et quod ille durissimis pedibus fecit, ut se abjiceret

in herbam, atque ita illa, quae philosophi divinitus ferunt esse dicta, loqueretur, id meis pedibus certe concedi est aequius. Tum Crassum: Immo vero commodius etiam; pulvinosque poposcisse, et omnes in iis sedibus, quae erant sub platano, consedisse dicebat.

Ibi, ut ex pristino sermone relaxarentur animi 8
omnium, solebat Cotta narrare, Crassum sermonem quendam de studio dicendi intulisse. Qui cum ita esset exorsus: Non sibi cohortandum Sulpicium et Cottam, sed magis ut umque collaudandum videri, quod tantam jam essent facultatem adepti, ut non aequalibus suis solum anteponerentur, sed cum majoribus natu compararentur. Neque vero mihi quidquam, inquit, praestabilius videtur, quam posse dicendo tenere hominum coetus, mentes allicere, voluntates impellere, quo velit: unde autem velit, deducere. Haec una res in omni libero populo, maximeque in pacatis tranquillisque civitatibus, praecipue semper floruit, semperque dominata est. Quid enim est aut tam admirabile, quam ex infinita multitudine hominum exsistere unum, qui id, quod omnibus natura sit datum, vel solus, vel cum paucis facere possit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio et polita? aut tam potens, tamque magnificum, quam populi motus, judicum religiones, senatus gravitatem, unius oratione converti? Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis, retinere homines in civitate? Quid autem tam necessarium, quam tenere semper

arma, quibus vel tectus ipse esse possis, vel provocare improbos, vel te ulcisci lacessitus? Age vero, ne semper forum, subsellia, rostra, curiamque meditere, quid esse potest in otio aut jucundius, aut magis proprium humanitatis, quam sermo facetus ac nulla in re rudis? Hoc enim uno praestamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos, et quod exprimere dicendo sensa possumus. Quamobrem quis hoc non jure miretur, summeque in eo elaborandum esse arbitretur, ut, quo uno homines maxime bestiis praestent, in hoc hominibus ipsis antecellat? Ut vero jam ad illa summa veniamus; quae vis alia potuit aut dispersos homines unum in locum congregare, aut a fera, agrestique vita ad hunc humanum cultum civilemque deducere, aut, jam constitutis civitatibus, leges, judicia, jura describere? Ac, ne plura, quae sunt paene innumerabilia, consecter, comprehendam brevi; sic enim statuo, perfecti oratoris moderatione et sapientia non solum ipsius dignitatem, sed et privatorum plurimorum, et universae reipublicae salutem maxime contineri. Quamobrem pergite, ut facitis, adolescentes: atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut et vobis honori, et amicis utilitati, et reipublicae
9 emolumento esse possitis. Tum Scaevola comiter, ut solebat, Cetera, inquit, assentior Crasso, ne aut de C. Laelii, soceri mei, aut de hujus, generi, aut arte, aut gloria detraham: sed illa duo, Crasse, vereor, ut tibi possim concedere; unum, quod ab oratoribus civitates et initio constitutas, et saepe conservatas esse dixisti: alterum, quod, remoto foro, concione, judiciis, senatu, statuisti, oratorem in omni genere sermonis et

humanitatis esse perfectum. Quis enim tibi hoc concesserit, aut initio genus hominum in montibus ac silvis dissipatum, non prudentium consiliis compulsum potius, quam disertorum oratione delinitum, se oppidis moenibusque sepsisse? aut vero reliquas utilitates, aut in constituendis, aut conservandis civitatibus non a sapientibus et fortibus viris, sed a disertis et ornate dicentibus esse constitutas? An vero tibi Romulus ille aut pastores et convenas congregasse, aut Sabinorum connubia conjunxisse, aut finitimorum vim represisse eloquentia videtur, non consilio et sapientia singulari? Quid enim? in Numa Pompilio, quid? in Ser. Tullo, quid? in ceteris regibus, quorum multa sunt eximia ad constituendam rempublicam, num quod eloquentiae vestigium apparet? Quid? exactis regibus, (tametsi ipsam exactionem mente, non lingua, perfectam L. Bruti esse cernimus,) sed deinceps omnia, nonne plena consiliorum, inania verborum videmus? Ego vero si velim et nostrae civitatis exemplis uti, et aliarum, plura proferre possim detrimenta publicis rebus, quam adjumenta, per homines eloquentissimos importata: sed, ut reliqua praetermittam, omnium mihi videor, exceptis, Crasse, vobis duobus, eloquentissimos audisse Ti. et C. Sempronios, quorum pater, homo prudens et gravis, haudquaquam eloquens, et saepe alias, et maxime censor, saluti reipublicae fuit. Atque is non accurata quadam orationis copia, sed nutu atque verbo libertinos in urbanas tribus transtulit; quod nisi fecisset, rempublicam, quam nunc vix tenemus, jam diu nullam haberemus. At vero ejus filii diserti, et omnibus vel naturae, vel doctrinae praesidiis ad

dicendum parati, cum civitatem vel paterno consilio, vel avitis armis florentissimam accepissent, ista praeclara gubernatrice, ut ais, civitatum, elo-
10 quentia, rempublicam dissipaverunt. Quid? leges veteres, moresque majorum; quid? auspicia, quibus et ego, et tu, Crasse, cum magna reipublicae salute praesumus; quid? religiones et caeremoniae; quid? haec jura civilia, quae jam pridem in nostra familia sine ulla eloquentiae laude versantur; num aut inventa sunt, aut cognita, aut omnino ab oratorum genere tractata? Equidem et Ser. Galbam, memoria teneo, divinum hominem in dicendo, et M. Aemilium Porcinam, et C. ipsum Carbonem, quem tu adolescentulus perculisti, ignarum legum, haesitantem in majorum institutis, rudem in jure civili: et haec aetas nostra, praeter te, Crasse, qui tuo magis studio, quam proprio munere aliquo disertorum, jus a nobis civile didicisti, quod interdum pudeat, juris ignara est.

Quod vero in extrema oratione, quasi tuo jure sumsisti, oratorem in omnis sermonis disputatione copiosissime posse versari, id, nisi hic in tuo regno essemus, non tulissem, multisque praeessem, qui aut interdicto tecum contenderent,[1] aut te ex jure manu consertum vocarent,[2] quod in

1 *Interdicto tecum contenderent.* The *Interdict* was a decree of the Praetor, by which a man who had been ejected from an estate, was ordered to be restored until it should be determined to whom the estate belonged.

2 *Ex jure manu consertum vocarent.* An old term of the civil law. Conserere manum *in jure* signified, to claim an estate. This was done in early times by each party literally *laying* his hand upon the soil or property, and thus making his claim in the presence of the praetor. When from distance and the multitude of suits this became impossible, by a fiction of law,

alienas possessiones tam temere irruisses. Agerent enim tecum lege primum Pythagorei omnes atque Democritici, ceterique, in suo genere, physici vindicarent,[1] ornati homines in dicendo et graves, quibuscum tibi justo sacramento contendere[2] non liceret. Urgerent praeterea philosophorum greges, jam ab illo fonte, et capite Socrate, nihil te de bonis rebus in vita, nihil de malis, nihil de animi permotionibus, nihil de hominum moribus, nihil de ratione vitae didicisse, nihil omnino quaesisse, nihil scire convincerent: et cum universi in te impetum fecissent, tum singulae familiae litem tibi intenderent. Instaret Academia, quae, quidquid dixisses, id teipsum negare cogeret. Stoici vero nostri disputationum suarum, atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent. Peripatetici autem etiam haec ipsa, quae propria oratorum putares esse adjumenta, atque ornamenta dicendi, ab se peti vincerent oportere: ac non solum meliora, sed etiam multo plura Aristotelem Theophrastumque de his rebus, quam omnes dicendi magistros, scripsisse ostenderent. Missos facio mathematicos, grammaticos, musicos, quorum artibus vestra ista dicendi vis ne minima quidem societate contingitur. Quamobrem ista tanta, tamque

a turf or some part of the property was brought into court and represented the estate. To this the parties laid claim (*vindicarent.*) This was called. manus conserere *ex jure.*

1 *Vindicarent in suo genere.* i. e. Each in behalf of his own sect.

2 *Justo sacramento contendere.* When a deposit of money was made with the Pontiff, he who lost his cause, forfeited this sum. When the case was so doubtful, that it was difficult to say who would gain the suit, it was said to be contended; justo sacramento; with an equal chance of success.

multa, profitenda, Crasse, non censeo. Satis id est magnum, quod potes praestare, ut in judiciis ea causa, quamcumque tu dicis, melior et probabilior esse videatur : ut in concionibus et sententiis dicendis ad persuadendum tua plurimum valeat oratio : denique ut prudentibus diserte, stultis etiam vere dicere videaris, hoc amplius si quid poteris, non id mihi videbitur orator, sed Crassus sua quadam propria, non communi oratorum facultate, posse.

11 Tum ille, Non sum, inquit, nescius, Scaevola, ista inter Graecos dici et disceptari solere. Audivi enim summos homines, cum quaestor ex Macedonia venissem Athenas, florente Academia, ut temporibus illis ferebatur, quod eam Charmadas, et Clitomachus, et Aeschines obtinebant. Erant etiam Metrodorus, qui cum illis una ipsum illum Charmadam diligentius audierat, hominem omnium in dicendo, ut ferebant, acerrimum et copiosissimum. Vigebat auditor Panaetii illius tui Mnesarchus ; et peripatetici Critolai Diodorus. Multi erant praeterea praeclari in philosophia et nobiles, a quibus omnibus una paene voce repelli oratorem a gubernaculis civitatum, excludi ab omni doctrina rerumque majorum scientia, ac tantum in judicia et conciunculas, tamquam in aliquod pistrinum, detrudi et compingi videbam. Sed ego neque illis assentiebar, neque harum disputationum inventori et principi longe omnium in dicendo gravissimo et eloquentissimo, Platoni, cujus tum Athenis cum Charmada diligentius legi Gorgiam : quo in libro in hoc maxime admirabar Platonem, quod mihi in oratoribus irridendis ipse esse orator summus videbatur. Verbi enim

controversia jam diu torquet Graeculos homines, contentionis cupidiores, quam veritatis. Nam si quis hunc statuit esse oratorem, qui tantummodo in jure, aut in judiciis possit, aut apud populum, aut in senatu copiose loqui, tamen huic ipsi multa tribuat et concedat necesse est. Neque enim sine multa pertractatione omnium rerumpublicarum, neque sine legum, morum, juris scientia, neque natura hominum incognita, ac moribus, in his ipsis rebus satis callide versari et perite potest. Qui autem haec cognoverit, sine quibus ne illa quidem minima in causis quisquam recte tueri potest, quid huic abesse poterit de maximarum rerum scientia? Sin oratoris nihil vis esse, nisi composite, ornate, copiose eloqui: quaero, id ipsum qui possit assequi sine ea scientia, quam ei non concedis? Dicendi enim virtus, nisi ei, qui dicit, ea, de quibus dicit, percepta sint, exstare non potest. Quamobrem, si ornate locutus est, sicut fertur, et mihi videtur, physicus ille Democritus; materies illa fuit physici, de qua dixit: ornatus vero ipse verborum, oratoris putandus est. Et, si Plato de rebus a civilibus controversiis remotissimis divinitus est locutus, quod ego concedo: si item Aristoteles, si Theophrastus, si Carneades in rebus iis, de quibus disputaverunt, eloquentes, et in dicendo suaves, atque ornati fuerunt: sint hae res, de quibus disputant, in aliis quibusdam studiis: oratio quidem ipsa, propria est hujus unius rationis, de qua loquimur, et quaerimus. Etenim videmus, iisdem de rebus jejune quosdam et exiliter, ut eum, quem acutissimum ferunt, Chrysippum, disputavisse, neque ob eam rem philosophiae non satisfecisse, quod

non habuerit hanc dicendi in arte aliena facul-
12 tatem. Quid ergo interest? aut qui discernes eorum, quos nominavi, ubertatem in dicendo, et copiam, ab eorum exilitate, qui hac dicendi varietate, et elegantia non utuntur? Unum erit profecto, quod ii, qui bene dicunt, afferant proprium; compositam orationem, et ornatam, et artificio quodam, et expolitione distinctam. Haec autem oratio, si res non subest ab oratore percepta et cognita; aut nulla sit necesse est, aut omnium irrisione ludatur. Quid est enim tam furiosum, quam verborum, vel optimorum atque ornatissimorum, sonitus inanis, nulla subjecta sententia, nec scientia? Quicquid erit igitur quacumque ex arte, quocumque de genere, id orator, si tanquam clientis causam, didicerit, dicet melius et ornatius, quam ille ipse ejus rei inventor, atque artifex.[1]

[1] *Artifex.* "This in one sense may be true, but if we regard the ends of speaking, which are to move and persuade, we shall find that the true way to succeed is to feel. A man who is himself deeply interested in an event, will, with equal capacity and no study, make a greater impression before a judging assembly, than another, with all the application and art of an orator that Cicero was ever able to lay down" This remark of *Guthrie* shews him to be utterly unacquainted with the art and effect of public speaking. Where the greater passions of terror and pity are to be excited, the sight of a miserable wretch writhing in agony, may make a more powerful impression than any discourse can do; according to the rule of House, *Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi;* and to move or persuade, the orator must speak with seriousness, and with at least an apparent belief of the justice of his cause. But it is a great mistake to suppose that an unskilful speaker, though deeply interested, can succeed in inspiring the audience with sympathetic feelings. To feel, is one thing; to make others feel, is another, and very different. In a large deliberative assembly, a bungling speaker may *feel* abundantly, without inspiring his audience with any other feeling, than pity and contempt; and an able, clear-headed lawyer, with ability and long experience in forensic speaking, is far more likely to gain the cause than the anxious

Nam si quis erit, qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias, atque causas, et certarum rerum forensibus cancellis circumscriptam scientiam; fatebor equidem in his magis assidue versari hanc nostram dictionem: sed tamen in his ipsis rebus permulta sunt, quae isti magistri, qui rhetorici vocantur, nec tradunt, nec tenent. Quis enim nescit, maximam vim existere oratoris in hominum mentibus vel ad iram, aut ad odium, aut dolorem incitandis, vel ab hisce iisdem permotionibus ad lenitatem, misericordiamque revocandis? quare, nisi qui naturas hominum, vimque omnem humanitatis, causasque eas, quibus mentes aut incitantur, aut reflectuntur, penitus perspexerit, dicendo, quod volet, perficere non poterit. Atqui totus hic locus philosophorum proprius videtur: neque orator, me auctore, umquam repugnabit: sed, cum illis cognitionem rerum concesserit, quod in ea solum illi voluerint elaborare; tractationem orationis, quae sine illa scientia nulla est, sibi assumet: hoc enim est proprium oratoris, quod saepe jam dixi, oratio gravis, et ornata, et hominum sensibus ac mentibus accommodata. Quibus de rebus 13
Aristotelem et Theophrastum scripsisse fateor.

and agitated client, whose whole fortune and the existence of whose family depend upon the issue of the trial. A skilful actor will throw an audience into agonies, while he himself *feels* nothing but ambition to excel in the mimetic art. Even in the eloquence of the pulpit, where a belief in the great truths which the speaker endeavours to inculcate, is most essential, the unskilful and untaught preacher, though the "judging part" of his audience may respect his piety, and pardon much from the belief of his honesty and zeal, never fails to inspire some portion of contempt, by attempting to teach, without having learned the art of teaching. Of this however, Cicero does not speak.

Sed vide, ne hoc, Scaevola, totum sit a me, nam ego, quae sunt oratori cum illis communia, non mutuor ab illis: isti quae de his rebus disputant, oratorum esse concedunt. Itaque ceteros libros, artis isti suae nomine, hos rhetoricos et inscribunt, et appellant. Etenim cum illi in dicendo inciderint loci (quod persaepe evenit) ut de diis immortalibus, de pietate, de concordia, de amicitia, de communi civium, de hominum, de gentium jure, de aequitate, de temperantia, de magnitudine animi, de omni virtutis genere sit dicendum, clamabunt, credo, omnia gymnasia, atque omnes philosophorum scholae, sua haec esse omnia propria; nihil omnino ad oratorem pertinere. Quibus ego, ut de his rebus omnibus in angulis, consumendi otii causa, disserant, cum concessero, illud tamen oratori tribuam et dabo, ut eadem, de quibus illi tenui quodam exsanguique sermone disputant, hic cum omni gravitate et jucunditate explicet. Haec ego cum ipsis philosophis tum Athenis disserebam. Cogebat enim me M. Marcellus hic noster, qui nunc aedilis curulis est, et profecto, nisi ludos nunc faceret, huic nostro sermoni interesset; ac jam tum erat adolescentulus his studiis mirifice deditus. Jam vero de legibus instituendis, de bello, de pace, de sociis, de vectigalibus, de jure civili generatim in ordines aetatesque descripto, dicant vel Graeci, si volunt, Lycurgum, aut Solonem (quamquam illos quidem censemus in numero eloquentium reponendos) scisse melius, quam Hyperidem, aut Demosthenem, perfectos jam homines in dicendo, et perpolitos: vel nostros decemviros, qui XII. tabulas perscripserunt, quos

necesse est fuisse prudentes, anteponant in hoc genere et Ser. Galbae, et socero tuo C. Laelio, quos constat dicendi gloria praestitisse. Numquam enim negabo, esse quasdam artes proprias eorum, qui in his cognoscendis atque tractandis studium suum omne posuerunt: sed oratorem plenum atque perfectum esse eum dicam, qui de omnibus rebus possit varie copioseque dicere. Etenim saepe in iis causis, quas omnes proprias 14
esse oratorum confitentur, est aliquid, quod non ex usu forensi, quem solum oratoribus conceditis, sed ex obscuriore aliqua scientia sit promendum atque sumendum. Quaero enim, num possit aut contra imperatorem, aut pro imperatore dici, sine rei militaris usu, aut saepe etiam sine regionum terrestrium aut maritimarum scientia: num apud populum de legibus jubendis, aut vetandis: num in senatu de omni reipublicae genere dici sine summa rerum civilium cognitione, et prudentia: num admoveri possit oratio ad sensus animorum atque motus vel inflammandos, vel etiam exstinguendos, (quod unum in oratore dominatur,) sine diligentissima pervestigatione earum omnium rationum, quae de naturis humani generis ac moribus a philosophis explicantur. Atque haud scio, an minus hoc vobis sim probaturus: equidem non dubitabo, quod sentio, dicere. physica ista ipsa, et mathematica, et quae paullo ante ceterarum artium propria posuisti, scientiae sunt eorum, qui illa profitentur. illustrare autem oratione si quis istas ipsas artes velit, ad oratoris ei confugiendum est facultatem. Neque enim, si Philonem illum architectum, qui Atheniensibus armamentarium fecit, constat, perdiserte populo ratio-

nem operis sui reddidisse, existimandum est, architecti potius artificio disertum, quam oratoris, fuisse. Nec, si huic M. Antonio pro Hermodoro fuisset de navalium opere dicendum, non, cum ab illo causam didicisset, ipse ornate de alieno artificio copioseque dixisset? Neque vero Asclepiades is, quo nos medico amicoque usi sumus, tum, cum eloquentia vincebat ceteros medicos, in eo ipso, quod ornate dicebat, medicinae facultate utebatur, non eloquentiae. Atque illud est probabilius, neque tamen verum, quod Socrates dicere solebat, omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes: illud verius, neque quemquam in eo disertum esse posse, quod nesciat, neque, si id optime sciat, ignarusque sit faciundae ac poliendae orationis, diserte id ipsum posse, de quo
15 sciat, dicere. Quam ob rem, si quis universam et propriam oratoris vim definire, complectique vult, is orator erit, mea sententia, hoc tam gravi dignus nomine, qui, quaecumque res inciderit, quae sit dictione explicanda, prudenter, et composite, et ornate, et memoriter dicat, cum quadam etiam actionis dignitate. Sin cuipiam nimis infinitum videtur, quod ita posui, *quacumque de re*, licet hinc, quantum cuique videbitur, circumcidat atque amputet: tamen illud tenebo, si, quae ceteris in artibus aut studiis sita sunt, orator ignoret, tantumque ea teneat, quae sint in disceptationibus, atque in usu forensi; tamen his de rebus ipsis si sit ei dicendum, cum cognoverit ab iis, qui tenent, quae sint in quaque re, multo oratorem melius, quam ipsos illos, quorum eae sunt artes, esse dicturum. Ita si de re militari dicendum huic erit Sulpicio, quaeret a C. Mario

affini nostro, et, cum acceperit, ita pronuntiabit, ut ipsi C. Mario paene hic melius, quam ipse illa scire videatur: sin de jure civili; tecum communicabit, teque hominem prudentissimum, et peritissimum in iis ipsis rebus, quas abs te didicerit, dicendi arte superabit: sin quae res inciderit, in qua de natura, de vitiis hominum, de cupiditatibus, de modo, de continentia, de dolore, de morte dicendum sit, forsitan, si ei sit visum, (etsi haec quidem nosse debet orator,) cum Sex. Pompejo, erudito homine in philosophia, communicarit: hoc profecto efficiet, ut quamcunque rem a quoque cognorit, de ea multo dicat ornatius, quam ille ipse, unde cognorit. Sed si me audierit, quoniam philosophia in tres partes est tributa, in naturae obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores; duo illa relinquamus, atque largiamur inertiae nostrae: tertium vero, quod semper oratoris fuit, nisi tenebimus, nihil oratori, in quo magnus esse possit, relinquemus. Quare hic locus de vita et moribus totus est oratori perdiscendus: cetera si non didicerit, tamen poterit, si quando opus erit, ornare dicendo, si modo erunt ad eum delata, et tradita. Etenim si constat inter doctos, homi- 16
nem ignarum astrologiae, Aratum, ornatissimis atque optimis versibus de coelo stellisque dixisse: si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum, Nicandrum Colophonium, poëtica quadam facultate, non rustica, scripsisse praeclare: quid est, cur non orator de rebus iis eloquentissime dicat, quas ad certam causam tempusque cognorit? Est enim finitimus oratori poëta, numeris adstrictior paulo, verborum autem licentia

liberior, multis vero ornandi generibus socius, ac paene par: in hoc quidem certe prope idem, nullis ut terminis circumscribat aut definiat jus suum, quo minus ei liceat eadem illa facultate et copia vagari, qua velit. Namque illud quare, Scaevola, negasti te fuisse laturum, nisi in meo regno esses, quod in omni genere sermonis, in omni parte humanitatis dixerim oratorem perfectum esse debere? Numquam mehercule hoc dicerem, si eum, quem fingo, meipsum esse arbitrarer. Sed, ut solebat C. Lucilius saepe dicere, homo tibi subiratus, mihi propter eam ipsam causam minus, quam volebat, familiaris, sed tamen et doctus, et perurbanus: sic sentio, neminem esse in oratorum numero habendum, qui non sit omnibus iis artibus, quae sunt libero dignae, perpolitus: quibus ipsis, si in dicendo non utimur, tamen apparet, atque exstat, utrum simus earum rudes, an didicerimus. Ut, qui pila ludunt, non utuntur in ipsa lusione artificio proprio palaestrae, sed indicat ipse motus, didicerintne palaestram, an nesciant: et qui aliquid fingunt, etsi tum pictura nihil utuntur, tamen, utrum sciant pingere, an nesciant, non obscurum est: sic in orationibus hisce ipsis judiciorum, concionum, senatus, etiamsi proprie ceterae non adhibentur artes, tamen facile declaratur, utrum is, qui dicat, tantummodo in hoc declamatorio sit opere jactatus, an ad dicendum omnibus ingenuis artibus instructus accesserit.

17 Tum ridens Scaevola, Non luctabor, inquit, tecum, Crasse, amplius. id enim ipsum, quod contra me locutus es, artificio quodam es consecutus, ut et mihi, quae ego vellem non esse ora-

toris, concederes: et ea ipsa nescio quomodo rursus detorqueres, atque oratori propria traderes. Haec, cum ego praetor Rhodum venissem, et cum summo illo doctore istius disciplinae Apollonio, ea, quae a Panaetio acceperam, contulissem: irrisit ille quidem, ut solebat, philosophiam, atque contemsit, multaque non tam graviter dixit, quam facete. tua autem fuit oratio ejusmodi, non ut ullam artem doctrinamve contemneres, sed ut omnes comites ac ministras oratoris esse diceres. Quas ego, si quis sit unus complexus omnes, idemque si ad eas facultatem istam ornatissimae orationis adjunxerit; non possum dicere, eum non egregium quendam hominem atque admirandum fore: sed is, si qui esset, aut si etiam umquam fuisset, aut vero si esse posset, tu esses unus profecto; qui et meo judicio, et omnium, vix ullam ceteris oratoribus (pace horum dixerim) laudem reliquisti. Verum si tibi ipsi nihil deest, quod in forensibus rebus civilibusque versetur, quin scias, neque eam tamen scientiam, quam adjungis oratori, complexus es; videamus, ne plus ei tribuas, quam res et veritas ipsa concedat.

Hic Crassus, Memento, inquit, me non de mea, sed de oratoris facultate dixisse. Quid enim nos aut didicimus, aut scire potuimus, qui ante ad agendum, quam ad cognoscendum venimus: quos in foro, quos in ambitione, quos in republica, quos in amicorum negotiis, res ipsa ante confecit, quam possemus aliquid de rebus tantis suspicari. Quod si tibi tantum in nobis videtur esse, quibus etiamsi ingenium, ut tu putas, non maxime defuit, doctrina certe, et otium, et hercule etiam studium illud discendi acerrimum

defuit: quid censes, si ad alicujus ingenium vel majus illa, quae ego non attigi, accesserint? qualem illum, et quantum oratorem futurum?

18 Tum Antonius, Probas mihi, inquit, ista, Crasse, quae dicis: nec dubito, quin multo locupletior in dicendo futurus sit, si quis omnium rerum atque artium rationem naturamque comprehenderit. Sed primum id difficile est factu, praesertim in hac nostra vita, nostrisque occupationibus: deinde illud etiam verendum est, ne abstrahamur ab hac exercitatione, et consuetudine dicendi populari, et forensi. Aliud enim mihi quoddam genus orationis esse videtur eorum hominum, de quibus paullo ante dixisti, quamvis illi ornate et graviter, aut de natura rerum, aut de humanis rebus loquantur. Nitidum quoddam genus est verborum et laetum, sed palaestrae magis et olei, quam hujus civilis turbae ac fori. Namque egomet, qui sero, ac leviter Graecas litteras attigissem, tamen cum proconsule in Ciliciam proficiscens Athenas venissem, complures tum ibi dies sum propter navigandi difficultatem commoratus: sed, cum quotidie mecum haberem homines doctissimos, eos fere ipsos, qui abs te modo sunt nominati, cumque hoc, nescio quomodo, apud eos increbuisset, me in causis majoribus, sicuti te, solere versari, pro se quisque ut poterat, de officio et ratione oratoris disputabat. Horum alii, sicut iste ipse Mnesarchus, hos, quos nos oratores vocaremus, nihil esse dicebat, nisi quosdam operarios, lingua celeri et exercitata; oratorem autem, nisi qui sapiens esset, esse neminem: atque ipsam eloquentiam, quod ex bene dicendi scientia constaret, unam quandam esse virtutem, et,

qui unam virtutem haberet, omnes habere, easque esse inter se aequales et pares: ita, qui esset eloquens, eum virtutes omnes habere, atque esse sapientem. Sed haec erat spinosa quaedam et exilis oratio, longeque a nostris sensibus abhorrebat. Charmades vero multo uberius iisdem de rebus loquebatur: non quo aperiret sententiam suam; hic enim mos erat patrius Academiae, adversari semper omnibus in disputando; sed cum maxime tamen hoc significabat, eos, qui rhetores nominarentur, et qui dicendi praecepta traderent, nihil plane tenere, neque posse quemquam facultatem assequi dicendi, nisi qui philosophorum inventa didicisset. Disputabant contra 19
diserti homines, Atheniensés, et in republica causisque versati, in quis erat etiam is, qui nuper Romae fuit, Menedemus, hospes meus; qui cum dicerit esse quandam prudentiam, quae versaretur in perspiciendis rationibus constituendarum et regendarum rerum publicarum, excitabatur homo promptus ab homine abundanti doctrina, et quadam incredibili varietate rerum et copia. Omnes enim partes illius ipsius prudentiae petendas esse a philosophia dicebat, neque ea, quae statuerentur in republica de diis immortalibus, de disciplina juventutis, de justitia, de patientia, de temperantia, de modo rerum omnium, ceteraque, sine quibus civitates aut esse, aut bene moratae esse non possent, usquam in eorum inveniri libellis. Quod si tantam vim rerum maximarum arte sua rhetorici illi doctores complecterentur: quaerebat, cur de proemiis, et de epilogis, et de hujusmodi nugis (sic enim appellabat) referti essent eorum libri: de civitatibus instituendis, de scribendis

legibus, de aequitate, de justitia, de fide, de frangendis cupiditatibus, de conformandis hominum moribus, littera in eorum libris nulla inveniretur. Ipsa vero praecepta sic illudere solebat, ut ostenderet, non modo eos illius expertes esse prudentiae, quam sibi asciscerent, sed ne hanc quidem ipsam dicendi rationem ac viam nosse. Caput enim esse arbitrabatur oratoris, ut et ipsis, apud quos ageret, talis, qualem se ipse optaret, videretur: id fieri vitae dignitate, de qua nihil rhetorici isti doctores in praeceptis suis reliquissent: et uti eorum, qui audirent, sic afficerentur animi, ut eos affici vellet orator: quod item fieri nullo modo posse, nisi cognosceret is, qui diceret, quot modis hominum mentes, et quibus rebus, et quo genere orationis in quamque partem moverentur: haec autem esse penitus in media philosophia retrusa atque abdita; quae isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent. Ea Menedemus exemplis magis, quam argumentis, conabatur refellere. memoriter enim multa ex orationibus Demosthenis praeclare scripta pronuntians, dicebat. illum in animis vel judicum, vel populi, in omnem partem dicendo permovendis, non fuisse ignarum, quibus ea rebus consequeretur, quae negaret ille sine philosophia quemquam scire
20 posse. Huic ille respondebat, non se negare, Demosthenem summam prudentiam, summamque vim habuisse dicendi: sed sive ille hoc ingenio potuisset, sive, id quod constaret Platonis studiosus audiendi fuisset; non, quid ille potuisset, sed quid isti docerent, esse quaerendum. Saepe etiam in eam partem ferebatur oratione, ut omnino disputaret, nullam artem esse dicendi:

idque cum argumentis docuerat, quod ita nati essemus, ut et blandiri, et suppliciter insinuare iis, a quibus esset petendum, et adversarios minaciter terrere possemus, et rem gestam exponere, et id, quod intenderemus, confirmare, et id, quod contra diceretur, refellere, et ad extremum deprecari aliquid, et conqueri; quibus in rebus omnis oratorum versaretur facultas: et quod consuetudo, exercitatioque et intelligendi prudentiam acueret, et eloquendi celeritatem incitaret: tum etiam exemplorum copia nitebatur. Nam primum, quasi dedita opera, neminem scriptorem artis ne mediocriter quidem disertum fuisse dicebat, cum repeteret usque a Corace, nescio quo, et Tisia, quos artis illius inventores et principes fuisse constaret: eloquentissimos autem homines, qui ista nec didicissent, nec omnino scire curassent, innumerabiles quosdam nominabat: in quibus etiam, (sive ille irridens, sive quod ita putaret, atque ita audisset,) me in illo numero, qui illa non didicissem, et tamen (ut ipse dicebat) possem aliquid in dicendo, proferebat. Quorum illi alterum facile assentiebar, nihil me didicisse; in altero autem me illudi ab eo, aut etiam ipsum errare arbitrabar. Artem vero negabat esse ullam, nisi quae cognitis, penitusque perspectis, et in unum exitum spectantibus, et numquam fallentibus rebus contineretur. Haec autem omnia, quae tractarentur ab oratoribus, dubia esse et incerta: cum et dicerentur ab iis, qui ea omnia non plane tenerent, et audirentur ab iis, quibus non scientia esset tradenda, sed exigui

temporis aut falsa, aut certe obscura opinio. Quid multa? sic mihi tum persuadere videbatur, neque artificium ullum esse dicendi, neque quemquam posse, nisi, qui illa, quae a doctissimis hominibus in philosophia dicerentur, cognosset, aut callide aut copiose dicere. In quibus dicere Charmadas solebat, ingenium tuum, Crasse, vehementer admirans, me sibi perfacilem in audiendo, te perpugnacem in disputando esse
21 visum. Tumque ego, hac eadem opinione adductus, scripsi etiam illud quodam in libello, qui me imprudente et invito excidit, et pervenit in manus hominum, disertos me cognosse nonnullos, eloquentem adhuc neminem: quod eum statuebam disertum, qui posset satis acute, atque dilucide, apud mediocres homines, ex communi quadam opinione, dicere: eloquentem vero, qui mirabilius et magnificentius augere posset atque ornare, quae vellet, omnesque omnium rerum, quae ad dicendum pertinerent, fontes animo ac memoria contineret. Id si est difficile nobis, qui ante, quam ad discendum ingressi sumus, obruimur ambitione et foro; sit tamen in re positum atque natura. Ego enim, quantum auguror conjectura, quantaque ingenia in nostris hominibus esse video, non despero, fore aliquem aliquando,[1] qui et studio acriore, quam nos

[1] *Fore aliquem aliquando.* Cicero is supposed by Pearce here to allude to his own case. Quintilian thus speaks of him in the tenth Book of his Institutions: "By those of his own age he was deservedly styled, the Prince of Orators; and with posterity, the name of Cicero is less that of an individual, than of Eloquence itself. Whoever truly feels the beauty of his works, may justly congratulate himself upon his proficiency in good taste."

sumus, atque fuimus, et otio ac facultate discendi majore ac maturiore, et labore atque industria superiore, cum se ad audiendum, legendum, scribendumque dediderit, existat talis orator, qualem quaerimus: qui jure non solum disertus, sed etiam eloquens dici possit: qui tamen, mea sententia, aut hic est jam Crassus, aut, si quis pari fuerit ingenio, pluraque quam hic, et audierit, et lectitarit, et scripserit, paullum huic aliquid poterit addere.

Hoc loco Sulpicius, insperanti mihi, inquit, et Cottae, sed valde optanti utrique nostrum, cecidit, ut in istum sermonem, Crasse, delaberemini. Nobis enim huc venientibus jucundum satis fore videbatur, si, cum vos de rebus aliis loqueremini, tamen nos aliquid ex sermone vestro memoria dignum excipere possemus; ut vero penitus in eam ipsam totius hujus vel studii, vel artificii, vel facultatis disputationem paene intimam veniretis, vix optandum nobis videbatur. Ego enim, qui ab ineunte aetate incensus essem studio utriusque vestrum, Crassi vero etiam amore, cum ab eo nusquam discederem, verbum ex eo numquam elicere potui de vi ac ratione dicendi, cum et per memetipsum egissem, et per Drusum saepe tentassem: quo in genere tu, Antoni (vere loquar) numquam mihi percunctanti, aut quaerenti aliquid, defuisti, et persaepe me, quae soleres in dicendo observare, docuisti. Nunc quoniam uterque vestrum patefecit earum rerum ipsarum aditum, quas quaerimus, et quoniam princeps Crassus ejus sermonis ordiendi fuit, date nobis hanc veniam, ut ea,

quae sentitis de omni genere dicendi, subtiliter persequamini. Quod quidem si erit a vobis impetratum, magnam habebo, Crasse, huic palaestrae,[1] et Tusculano tuo gratiam, et longe Academiae illi ac Lyceo tuum hoc suburbanum
22 gymnasium anteponam. Tum ille, Immo vero, inquit, Sulpici, rogemus Antonium, qui et potest facere id, quod requiris, et consuevit, ut te audio dicere. Nam me quidem, fateor, semper a genere hoc toto sermonis refugisse, et tibi cupienti atque instanti saepissime negasse, ut tute paullo ante dixisti. Quod ego non superbia, neque inhumanitate faciebam, neque quo tuo studio rectissimo atque optimo non obsequi vellem, praesertim cum te unum ex omnibus ad dicendum maxime natum, aptumque cognossem, sed mehercule istius disputationis insolentia, atque earum rerum, quae quasi traduntur in arte, inscitia. Tum Cotta, Quoniam id, quod difficillimum nobis videbatur, ut omnino de his rebus, Crasse, loquerere, assecuti sumus: de reliquo jam nostra culpa fuerit, si te, nisi omnia, quae percunctati erimus, explicaris, dimiserimus. De his, credo, rebus, inquit Crassus, ut in cretionibus scribi solet, QUIBUS SCIAM, POTEROQUE. Tum ille, Namque quod tu non poteris, aut nescies, quis nostrûm tam impudens est, qui se scire aut posse postulet?

Jam vero, ista conditione, dum mihi liceat negare, posse quod non potero, et fateri, nescire quod nesciam, licet, inquit Crassus, vestro arbi-

[1] *Huic palaestrae*, A Portico or Piazza. See Book II. Chap. 5. also the note of Ernesti in his Index, on *Palaestra* and *Palaestricus*.

tratu percunctemini. Atque, inquit Sulpicius, hoc primum ex te, de quo modo Antonius exposuit, quid sentias, quaerimus : existimesne artem aliquam esse dicendi. Quid? mihi nunc vos, inquit Crassus, tanquam alicui Graeculo otioso et loquaci, et fortasse docto, atque erudito, quaestiunculam, de qua meo arbitratu loquar, ponitis? Quando enim me ista curasse, aut cogitasse arbitramini, et non semper irrisisse potius eorum hominum impudentiam, qui cum in schola assedissent, ex magna hominum frequentia dicere juberent, si quis quid quaereret? Quod primum ferunt Leontinum fecisse Gorgiam : qui permagnum quiddam suscipere ac profiteri videbatur, cum se ad omnia, de quibus quisque audire vellet, esse paratum denuntiaret. Postea vero vulgo hoc facere coeperunt, hodieque faciunt, ut nulla sit res, neque tanta, neque tam improvisa, neque tam nova, de qua se non omnia, quae dici possunt, profiteantur esse dicturos. Quod si te, Cotta, arbitrarer, aut te, Sulpici, de iis rebus audire velle, adduxissem huc Graecum aliquem, qui vos istiusmodi disputationibus delectaret : quod ne nunc quidem difficile factu est. Est enim apud M. Pisonem, adolescentem jam huic studio deditum, summo hominem ingenio, nostrique cupidissimum, peripateticus Staseas, homo nobis sane familiaris, et, ut inter homines peritos constare video, in illo suo genere omnium princeps. Quem 23
tu, inquit, mihi, Mucius, Staseam, quem peripateticum narras? gerendus est tibi mos adolescentibus, Crasse : qui non Graeci alicujus

quotidianam loquacitatem sine usu, neque ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atque eloquentissimo, atque ex eo, qui non in libellis, sed in maximis causis, et in hoc domicilio imperii et gloriae, sit consilio linguaque princeps, cujus vestigia persequi cupiunt, ejus sententiam sciscitantur. Equidem te cum in dicendo semper putavi deum, tum vero tibi nunquam eloquentiae majorem tribui laudem, quam humanitatis : qua nunc te uti vel maxime decet, neque defugere eam disputationem, ad quam te duo excellentis ingenii adolescentes cupiunt accedere.

Ego vero, inquit, istis obsequi studeo, neque gravabor breviter meo more, quid quaque de re sentiam, dicere. Ac primum illud (quoniam auctoritatem tuam negligere, Scaevola, fas mihi esse non puto) respondeo, mihi dicendi aut nullam artem, aut pertenuem videri, sed omnem esse contentionem inter homines doctos in verbi controversia positam. Nam si ars ita definitur, ut paullo ante exposuit Antonius; ex rebus penitus perspectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio sejunctis, scientiaque comprehensis; non mihi videtur ars oratoris esse ulla. Sunt enim varia, et ad vulgarem popularemque sensum accommodata omnia genera hujus forensis nostrae dictionis. Sin autem ea, quae observata sunt in usu ac ratione dicendi, haec ab hominibus callidis ac peritis animadversa ac notata, verbis designata, generibus illustrata, partibus distributa sunt, (id quod fieri potuisse video :) non intelligo, quamobrem non, si minus

illa subtili definitione, at hac vulgari opinione, ars esse videatur. Sed sive est ars, sive artis quaedam similitudo, non est quidem ea negligenda: verum intelligendum est, alia quaedam ad consequendam eloquentiam esse majora. Tum Antonius vehementer se assentire Crasso 24
dixit, quod neque ita amplecteretur artem, ut ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent, neque rursum eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudiaret. Sed existimo, inquit, gratum te his, Crasse, facturum, si ista exposueris, quae putas ad dicendum plus, quam ipsam artem posse prodesse.

Dicam equidem, quoniam institui, petamque a vobis, inquit, ne has meas ineptias efferatis: quamquam moderabor ipse, ne, ut quidam magister atque artifex, sed quasi unus e togatorum numero, atque ex forensi usu homo mediocris, neque omnino rudis, videar, non ipse aliquid a me promsisse, sed fortuito in sermonem vestrum incidisse. Equidem, cum peterem magistratum, solebam in prensando dimittere a me Scaevolam, cum ei ita dicerem, me velle esse ineptum. id erat petere blandius: quod nisi inepte fieret, bene non posset fieri. Hunc autem esse unum hominem ex omnibus, quo praesente ego ineptus esse minime vellem: quem quidem nunc mearum ineptiarum testem et spectatorem fortuna constituit. Nam quid est ineptius, quam de dicendo dicere; cum ipsum *dicere* nunquam sit non ineptum, nisi cum est necessarium? Perge vero, Crasse, inquit Mucius. Istam enim culpam, quam vereris, ego praestabo.

25 Sic igitur, inquit Crassus, sentio naturam[1] primum, atque ingenium ad dicendum vim afferre maximam: neque vero istis, de quibus paullo ante dixit Antonius, scriptoribus artis, rationem dicendi et viam, sed naturam defuisse. Nam et animi atque ingenii celeres quidam motus esse debent, qui et ad excogitandum acuti, et ad explicandum ornandumque sint uberes, et ad memoriam firmi atque diuturni. Et si quis est, qui haec putet arte accipi posse, (quod falsum est; praeclare enim se res habeat, si haec accendi, aut commoveri arte possint: inseri quidem, et donari ab arte non possunt omnia; sunt enim illa dona naturae:) quid de illis dicet, quae certe cum ipso homine nascuntur? linguae solutio, vocis sonus, latera, vires, conformatio quaedam et figura totius oris et corporis? Neque haec ita dico, ut ars aliquid limare non possit: (neque enim ignoro, et quae bona sint, fieri meliora posse doctrina, et quae non optima, aliquo modo acui tamen et corrigi posse:) sed sunt quidam aut ita lingua haesitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu, motuque corporis vasti atque agrestes, ut, etiamsi ingeniis atque arte valeant, tamen in oratorum numerum venire non possint. Sunt autem quidam ita in iisdem rebus habiles, ita naturae muneribus ornati, ut

[1] *Naturam.* Crassus speaks of three things as necessary to Eloquence; *Nature* or *Genius*, *Art*, and *Practice.* He begins here to speak of the first, on which he dilates to the end of the 29th chapter. He then speaks of Art or Study, from the beginning of chapter 30, to near the end of chap. 32; and begins to speak of Practice where he says, "*Praeterea exercitatio quaedam*, &c.

non nati, sed ab aliquo deo ficti esse videantur. Magnum quoddam est onus atque munus, suscipere, atque profiteri, se esse, omnibus silentibus, unum maximis de rebus, magno in conventu hominum, audiendum. Adest enim fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta videat. ita, quicquid est, in quo offenditur, id etiam illa, quae laudanda sunt, obruit. Neque haec in eam sententiam disputo, ut homines adolescentes, si quid naturale forte non habeant, omnino a dicendi studio deterream. Quis enim non videt, C. Coelio, aequali meo, magno honori fuisse, homini novo, illam ipsam, quamcunque assequi potuerit, in dicendo mediocritatem? Quis vestrum aequalem, Q. Varium, vastum hominem atque foedum, non intelligit, illa ipsa facultate, quamcunque habet, magnam esse in civitate gratiam consecutum? Sed quia de ora- 26
tore quaerimus, fingendus est nobis oratione nostra, detractis omnibus vitiis, orator, atque omni laude cumulatus. Neque enim, si multitudo litium, si varietas causarum, si haec turba, et barbaria forensis dat locum vel vitiosissimis oratoribus, idcirco nos hoc, quod quaerimus, omittemus. Itaque in iis artibus, in quibus non utilitas quaeritur necessaria, sed animi libera quaedam oblectatio, quam diligenter, et quam prope fastidiose judicamus? Nullae enim lites, neque controversiae sunt, quae cogant homines, sicut in foro non bonos oratores, item in theatro actores malos perpeti. Est igitur oratori diligenter providendum, non uti illis satisfaciat, quibus necesse est: sed ut iis admirabilis esse

videatur, quibus libere liceat judicare. Ac, si quaeritis, plane, quid sentiam, enuntiabo apud homines familiarissimos, quod adhuc semper tacui, et tacendum putavi. Mihi etiam, quique optime dicunt, quique id facillime atque ornatissime facere possunt, tamen, nisi timide ad dicendum accedunt, et in exordienda oratione perturbantur, paene impudentes videntur: tametsi id accidere non potest. Ut enim quisque optime dicit, ita maxime dicendi difficultatem, variosque eventus orationis, exspectationemque hominum pertimescit. Qui vero nihil potest dignum re, dignum nomine oratoris, dignum hominum auribus efficere atque edere, is mihi, etiamsi commovetur in dicendo, tamen impudens videtur. Non enim pudendo, sed non faciendo id, quod non decet, impudentiae nomen effugere debemus. Quem vero non pudet (id quod in plerisque video) hunc ego non reprehensione solum, sed etiam poena dignum puto. Equidem et in vobis animadvertere soleo, et in me ipso saepissime experior, ut exalbescam in principiis dicendi, et tota mente, atque omnibus artubus contremiscam. Adolescentulus vero sic initio accusationis exanimatus sum, ut hoc summum beneficium Q. Maximo debuerim, quod continuo consilium dimiserit, simulac me fractum ac debilitatum metu viderit.

Hic omnes assensi, significare inter sese, et colloqui coeperunt. fuit enim mirificus quidam in Crasso pudor, qui tamen non modo non obesset ejus orationi, sed etiam probitatis commenda-
27 tione prodesset. Tum Antonius, Saepe, ut

dicis, inquit, animadverti, Crasse, et te, et ceteros summos oratores, quamquam tibi par, mea sententia, nemo umquam fuit, in dicendi exordio permoveri. Cujus quidem rei cum causam quaererem, quidnam esset, cur, ut in quoque oratore plurimum esset, ita maxime is pertimesceret, has causas inveniebam duas: unam, quod intelligerent ii, quos usus ac natura docuisset, nonnumquam summis oratoribus non satis ex sententia eventum dicendi procedere. ita non injuria, quotiescunque dicerent, id, quod aliquando posset accidere, ne tum accideret, timere. Altera est haec, de qua queri saepe soleo; ceterarum homines artium spectati et probati, si quando aliquid minus bene fecerunt, quam solent, aut noluisse, aut valetudine impediti non potuisse consequi, id quod scirent, putantur: noluit, inquiunt, hodie agere Roscius; aut, crudior fuit: oratoris peccatum, si quod est animadversum, stultitiae peccatum videtur. Stultitia autem excusationem non habet: quia nemo videtur, aut quia crudus fuerit, aut quod ita maluerit, stultus fuisse. Quo etiam gravius judicium in dicendo subimus. Quoties enim dicimus, toties de nobis judicatur: et, qui semel in gestu peccavit, non continuo existimatur nescire gestum; cujus autem in dicendo aliquid reprehensum est, aut aeterna in eo, aut certe diuturna valet opinio tarditatis. Illud vero, 28
quod a te dictum est, esse permulta, quae orator nisi a natura haberet, non multum a magistro adjuvaretur: valde tibi assentior, inque eo vel maxime probavi summum illum docto-

rem, Alabandensem Apollonium, qui, cum mercede doceret, tamen non patiebatur, eos, quos judicabat non posse oratores evadere, operam apud sese perdere, dimittebatque : et ad quam quemque artem putabat esse aptum, ad eam impellere atque hortari solebat. Satis est enim ceteris artificiis percipiendis, tantummodo similem esse hominis; et id, quod tradatur, vel etiam inculcetur, si quis forte sit tardior, posse percipere animo, et memoria custodire. non quaeritur mobilitas linguae, non celeritas verborum, non denique ea, quae nobis non possumus fingere, facies, vultus, sonus. In oratore autem acumen dialecticorum, sententiae philosophorum, verba prope poëtarum, memoria jurisconsultorum, vox tragoedorum, gestus paene summorum actorum est requirendus. Quamobrem nihil in hominum genere rarius perfecto oratore inveniri potest. quae enim singularum rerum artifices singula si mediocriter adepti sunt, probantur, ea, nisi omnia summa sunt in oratore, probari non possunt.

Tum Crassus, Atqui vide, inquit, in artificio per quam tenui et levi, quanto plus adhibeatur diligentiae, quam in hac re, quam constat esse maximam. Saepe enim soleo audire Roscium, cum ita dicat, se adhuc reperire discipulum, quem quidem probaret, potuisse neminem : non quo non essent quidam probabiles, sed quia, si aliquid modo esset vitii, id ferre ipse non posset. Nihil est enim tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriae stabile, quam id, in quo aliquid offenderis. Itaque ut ad hanc similitu-

dinem hujus histrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtisne, quam nihil ab eo, nisi perfecte, nihil nisi cum summa venustate fiat? nihil nisi ita, ut deceat, et uti omnes moveat atque delectet? Itaque hoc jamdiu est consecutus, ut, in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Hanc ego absolutionem perfectionemque in oratore desiderans, a qua ipse longe absum, facio impudenter: mihi enim volo ignosci, ceteris ipse non ignosco. Nam qui non potest, qui vitiose facit, quem denique non decet, hunc (ut Apollonius jubebat) ad id, quod facere possit, detrudendum puto.

Num tu igitur, inquit Sulpicius, me, aut hunc 29
Cottam, jus civile, aut rem militarem jubes discere? nam quis ad ista summa, atque in omni genere perfecta, potest pervenire? Tum ille. Ego vero, inquit, quod in vobis egregiam quandam ac praeclaram indolem ad dicendum esse cognovi, idcirco haec exposui omnia: nec magis ad eos deterrendos, qui non possent, quam ad vos, qui possetis, exacuendos, accommodavi orationem meam: et quamquam in utroque vestrûm summum esse ingenium studiumque perspexi, tamen haec, quae sunt in specie posita, de quibus plura fortasse dixi, quam solent Graeci dicere, in te, Sulpici, divina sunt. Ego enim neminem, nec motu corporis, neque ipso habitu atque forma aptiorem, nec voce pleniorem, aut suaviorem mihi videor audisse; quae quibus a natura minora data sunt, tamen illud assequi possunt, ut iis, quae habeant, modice[1] et scienter

[1] *Modice.* With method and system.

utantur, et ut ne dedeceat. Id enim est maxime vitandum, et de hoc uno minime est facile praecipere, non mihi modo, qui sicut unus paterfamilias, his de rebus loquor, sed etiam ipsi illi Roscio; quem saepe audio dicere, caput esse artis decere: quod tamen unum id esse, quod tradi arte non possit. Sed, si placet, sermonem alio transferamus, et nostro more aliquando, non rhetorico, loquamur.

Minime vero, inquit Cotta. nunc enim te jam exoremus necesse est, quoniam retines nos in hoc studio, nec ad aliam dimittis artem, ut nobis explices, quidquid est istud, quod tu in dicendo potes: neque enim sumus nimis avidi: ista tua mediocri eloquentia contenti sumus, idque ex te quaerimus, (ut ne plus nos assequamur, quam quantulum tu in dicendo assecutus es,) quoniam, quae a natura expetenda sunt, ea dicis non nimis deesse nobis, quid praeterea esse assu-
30 mendum putes? Tum Crassus arridens, Quid censes, inquit, Cotta, nisi studium, et ardorem quendam amoris? sine quo cum in vita nihil quidquam egregium, tum certe hoc, quod tu expetis, nemo umquam assequetur. Neque vero vos ad eam rem video esse cohortandos: quos, cum mihi quoque sitis molesti, nimis etiam flagrare intelligo cupiditate. Sed profecto studia nihil prosunt perveniendi aliquo, nisi illud, quod eo, quo intendas, ferat deducatque, cognoris. Quare, quoniam mihi levius quoddam onus imponitis, neque ex me de oratoris arte, sed de hac mea, quantulacunque est, facultate quaeritis, exponam vobis quandam, non aut per-

reconditam, aut valde difficilem, aut magnificam, aut gravem rationem consuetudinis meae, qua quondam solitus sum uti, cum mihi in isto studio versari adolescenti licebat. Tum Sulpicius, O diem, Cotta, nobis, inquit, optatum! quod enim neque precibus unquam, nec insidiando, nec speculando assequi potui, ut, quid Crassus ageret, meditandi aut dicendi causa, non modo videre mihi, sed ex ejus scriptore et lectore Diphilo suspicari liceret; id spero nos esse adeptos, omniaque jam ex ipso, quae diu cupimus, cognituros.

Tum Crassus, atqui arbitror, Sulpici, cum 31
audieris, non tam te haec admiraturum, quae dixero, quam existimaturum, tum, cum ea audire cupiebas, causam, cur cuperes, non fuisse. Nihil enim dicam reconditum, nihil exspectatione vestra dignum, nihil aut inauditum vobis, aut cuiquam novum. Nam principio illud, quod est homine ingenuo liberaliterque educato dignum, non negabo me ista omnium communia et contrita praecepta didicisse: primum, oratoris officium esse, dicere ad persuadendum accommodate: deinde, esse omnem orationem aut de infinitae rei quaestione, sine designatione personarum et temporum; aut de re certis in personis ac temporibus locata. In utraque autem re quidquid in controversiam veniat, in eo quaeri solere, aut factumne sit, aut, si est factum, quale sit, aut etiam quo nomine vocetur, aut, quod nonnulli addunt, rectene factum esse videatur. Exsistere autem controversias etiam, ex scripti interpretatione, in quo aut ambigue

quid sit scriptum, aut contrarie, aut ita, ut a sententia scriptum dissideat: his autem omnibus partibus subjecta quaedam esse argumenta propria. Sed causarum, quae sint a communi quaestione sejunctae, partim in judiciis versari, partim in deliberationibus: esse etiam genus tertium, quod in laudandis aut vituperandis hominibus poneretur: certosque esse locos, quibus in judiciis uteremur, in quibus aequitas quaereretur: alios in deliberationibus, qui omnes ad utilitatem dirigerentur eorum, quibus consilium daremus: alios item in laudationibus, in quibus ad personarum dignitatem omnia referrentur. Cumque esset omnis oratoris vis ac facultas in quinque partes distributa, ut deberet reperire primum, quid diceret: deinde inventa non solum ordine, sed etiam momento quodam atque judicio dispensare atque componere: tum ea denique vestire atque ornare oratione: post memoria sepire: ad extremum agere cum dignitate ac venustate. Etiam illa cognoram, et acceperam, antequam de re diceremus, initio conciliandos eorum esse animos, qui audirent: deinde rem demonstrandam: postea controversiam constituendam: tum id, quod nos intenderemus, confirmandum: post, quae contra dicerentur, refellenda: extrema autem oratione, ea, quae pro nobis essent, amplificanda et augenda; quaeque essent pro adversariis, infirmanda atque
32 frangenda. Audieram etiam quae de orationis ipsius ornamentis traderentur; in qua praecipitur primum, ut pure et latine loquamur: deinde ut plane et dilucide: tum ut ornate: post ad

rerum dignitatem apte et quasi decore: singularumque rerum praecepta cognoram. Quinetiam, quae maxime propria essent naturae, tamen his ipsis artem adhiberi videram. nam de actione, et de memoria quaedam brevia, sed magna cum exercitatione praecepta gustaram. In his enim fere rebus omnis istorum artificum doctrina versatur, quam ego si nihil dicam adjuvare, mentiar. habet enim quaedam quasi ad commonendum oratorem, quo quidque referat, et quo intuens, ab eo, quodcunque sibi proposuerit, minus aberret. Verum ego hanc vim intelligo esse in praeceptis omnibus, non ut ea secuti oratores, eloquentiae laudem sint adepti, sed, quae sua sponte homines eloquentes facerent, ea quosdam observasse, atque id egisse: sic esse non eloquentiam ex artificio, sed artificium ex eloquentia natum: quod tamen, ut ante dixi, non ejicio: est enim etiamsi minus necessarium ad bene dicendum, tamen ad cognoscendum non illiberale. Et exercitatio quaedam suscipienda vobis est: quamquam vos quidem jampridem estis in cursu: sed ii, qui ingrediuntur in stadium, quique ea, quae agenda sunt in foro, tamquam in acie, possunt etiam nunc exercitatione quasi ludicra praediscere ac meditari. Hanc ipsam, inquit Sulpicius, nosse volumus: attamen ista, quae abs te breviter de arte decursa sunt, audire cupimus, quamquam sunt nobis quoque non inaudita. Verum illa mox: nunc, de ipsa exercitatione quid sentias, quaerimus.

Equidem probo ista, Crassus inquit, quae vos 33
facere soletis, ut, causa aliqua posita consimili

causarum earum, quae in forum deferuntur, dicatis quam maxime ad veritatem accommodate: sed plerique in hoc vocem modo, neque eam scienter, et vires exercent suas, et linguae celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos, quod audierunt, dicendo homines, ut dicant, efficere solere. Vere enim etiam illud dicitur, PERVERSE DICERE, HOMINES, PERVERSE DICENDO, FACILLIME CONSEQUI. Quamobrem in istis ipsis exercitationibus, etsi utile est, etiam subito saepe dicere, tamen illud utilius, sumto spatio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere. Caput autem est, quod (ut vere dicam) minime facimus: est enim magni laboris, quem plerique fugimus: quam plurimum scribere. STILUS OPTIMUS, ET PRAESTANTISSIMUS DICENDI EFFECTOR AC MAGISTER: neque injuria. nam si subitam et fortuitam orationem commentatio et cogitatio facile vincit; hanc ipsam profecto assidua ac diligens scriptura superabit. Omnes enim, sive artis sunt loci, sive ingenii cujusdam atque prudentiae, qui modo insunt in ea re, de qua scribimus, anquirentibus nobis, omnique acie ingenii contemplantibus ostendunt se et occurrunt: omnesque sententiae, verbaque omnia, quae sunt cujusque generis maxime illustria, sub acumen stili subeant et succedant necesse est: tum ipsa collocatio conformatioque verborum perficitur in scribendo, non poëtico, sed quodam oratorio numero et modo. Haec sunt, quae clamores et admirationes in bonis oratoribus efficiunt, neque ea quisquam, nisi diu, multumque scriptitarit, etiam

si vehementissime se in his subitis dictionibus exercuerit, consequetur : et qui a scribendi consuetudine ad dicendum venit, hanc affert facultatem, ut, etiam subito si dicat, tamen illa, quae dicantur, similia scriptorum esse videantur; atque etiam, si quando in dicendo scriptum attulerit aliquid, cum ab eo discesserit, reliqua similis oratio consequetur. Ut concitato navigio, cum remiges inhibuerunt,[1] retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum, intermisso impetu pulsuque remorum : sic in oratione perpetua, cum scripta deficiunt, parem tamen obtinet oratio reliqua cursum, scriptorum similitudine et vi concitata. In quotidianis autem cogi- 34
tationibus equidem mihi adolescentulus proponere solebam illam exercitationem maxime, qua C. Carbonem, nostrum illum inimicum, solitum esse uti sciebam, ut aut versibus propositis quam maxime gravibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere, eam rem ipsam, quam legissem, verbis aliis quam maxime possem lectis, pronuntiarem.

[1] *Cum remiges inhibuerunt.* Bishop Pearce has, *sustinuerunt*, and Ernesti agrees, that such *ought* to be the reading. Indeed this seems plain, as *inhibere remos* would certainly stop the motion, and in all probability, alter the direction of the vessel. Probably the great philosopher had for the moment forgotten the proper nautical term. His simile is very beautiful. See Ernesti's note, and also his Index, at the words "*Inhibere* and *Sustinere*.

I take this opportunity to recommend to the frequent perusal of the young student, the admirable Clavis of Ernesti, who often throws a full and perfect light upon a passage which at first, at least to such a reader, appears difficult, if not absolutely unintelligible. Cicero borrows his figures and illustration from every art, profession, and pursuit. His knowledge was abundant, and his imagination rich, fertile, delighting in allusion and illustration.

sed post animadverti, hoc esse in hoc vitii, quod ea verba, quae maxime cujusque rei propria, quaeque essent ornatissima, atque optima, occupasset, aut Ennius, si ad ejus versus me exercerem, aut Gracchus, si ejus orationem mihi forte proposuissem. ita, si iisdem verbis uterer, nihil prodesse; si aliis, etiam obesse, cum minus idoneis uti consuescerem. Postea mihi placuit, eoque sum usus adolescens, ut summorum oratorum Graecas orationes explicarem. quibus lectis hoc assequabar, ut, cum ea, quae legerem Graece, Latine redderem, non solum optimis verbis uterer, et tamen usitatis, sed etiam exprimerem quaedam verba imitando, quae nova nostris essent, dummodo essent idonea. Jam vocis, et spiritus, et totius corporis, et ipsius linguae motus et exercitationes, non tam artis indigent, quam laboris; quibus in rebus habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes velimus esse. Intuendi nobis sunt non solum oratores, sed etiam actores, ne mala consuetudine ad aliquam deformitatem pravitatemque veniamus. Exercenda est etiam memoria, ediscendis ad verbum quam plurimis et nostris scriptis et alienis. Atque in ea exercitatione non sane mihi displicet adhibere, si consueris, etiam istam locorum simulacrorumque rationem, quae in arte traditur. Educenda deinde dictio est ex hac domestica exercitatione et umbratili, medium in agmen, in pulverem, in clamorem, in castra, atque in aciem forensem. subeundus usus omnium, et periclitandae vires ingenii; et illa commentatio inclusa in veritatis lucem pro-

ferenda est. Legendi etiam poëtae, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores ac doctores et legendi, et pervolutandi, et exercitationis causa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi; disputandumque de omni re in contrarias partes, et, quicquid erit in quaque re, quod probabile videri possit, eliciendum atque dicendum. Perdiscendum jus civile, cognoscendae leges, percipienda omnis antiquitas, senatoria consuetudo, disciplina reipublicae, jura sociorum, foedera, pactiones, causa imperii cognoscenda est: libandus etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos: quo, tanquam sale, perspergatur omnis oratio. Effudi vobis omnia, quae sentiebam, quae fortasse, quemcunque patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem vobis percunctantibus respondisset.

Haec cum Crassus dixisset, silentium est con- 35
secutum. Sed quamquam satis iis, qui aderant, ad id, quod erat propositum, dictum videbatur, tamen sentiebant celerius esse multo, quam ipsi vellent, ab eo peroratum. Tum Scaevola, Quid est, Cotta? inquit, quid tacetis? nihilne vobis in mentem venit, quod praeterea a Crasso requiratis? Immo id mehercule, inquit, ipsum attendo. tantus enim cursus verborum fuit, et sic evolavit oratio, ut ejus vim atque incitationem adspexerim; vestigia ingressumque vix viderim, et tamquam in aliquam locupletem ac refertam domum venirem, non explicata veste, neque proposito argento, neque tabulis, et signis propalam collocatis, sed his omnibus multis

magnificisque rebus constructis ac reconditis: sic modo in oratione Crassi divitias atque ornamenta ejus ingenii per quaedam involucra atque integumenta perspexi: sed ea cum contemplari cuperem, vix aspiciendi potestas fuit. ita neque hoc possum dicere, me omnino ignorare, quid possideat, neque plane nosse, ac vidisse. Quin tu igitur facis idem, inquit Scaevola, quod faceres, si in aliquam domum, plenam ornamentorum, villamve venisses. Si ea seposita, ut dicis, essent, tu valde spectandi cupidus esses; non dubitares rogare dominum, ut proferri juberet, praesertim si esses familiaris: similiter nunc petes a Crasso, ut eam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco, quasi per transennam praetereuntes strictim aspeximus, in lucem proferat, et suo quidque in loco collocet. Ego vero, inquit Cotta, a te peto, Scaevola (me enim, et hunc Sulpicium impedit pudor ab homine omnium gravissimo, qui genus hujusmodi disputationis semper contemserit, haec, quae isti forsitan puerorum elementa videantur, exquirere.) sed tu hoc nobis da, Scaevola, et perfice, ut Crassus haec, quae coarctavit et peranguste refersit in oratione sua, dilatet nobis atque explicet. Ego mehercule, inquit Mucius, antea vestra magis hoc causa volebam, quam mea. Neque enim tantopere hanc a Crasso disputationem desiderabam, quantopere ejus in causis oratione delector: nunc vero, Crasse, mea quoque etiam causa rogo, ut quoniam tantum habemus otii, quantum jamdiu nobis non contingit, ne graveris exaedificare id

opus, quod instituisti. Formam enim totius negotii opinione majorem, melioremque video; quam vehementer probo. Enimvero, inquit 36
Crassus, mirari satis non queo, etiam te haec, Scaevola, desiderare, quae neque ego teneo, uti ii, qui docent; neque sunt ejus generis, ut, si optime tenerem, digna essent ista sapientia ac tuis auribus. Ain tu? inquit ille. Si de istis communibus et pervagatis vix huic aetati audiendum putas, etiamne illa negligere possumus, quae tu oratori cognoscenda esse dixisti, de naturis hominum, de moribus, de rationibus iis, quibus hominum mentes et incitarentur et reprimerentur, de historia, de antiquitate, de administratione reipublicae, denique de nostro ipso jure civili? Hanc enim ego omnem scientiam, et copiam rerum, in tua prudentia sciebam inesse: in oratoris vero instrumento tam lautam supellectilem numquam videram.

Potes igitur, inquit Crassus, (ut alia omittam innumerabilia et immensa, et ad ipsum tuum jus civile veniam,) oratores putare eos, quos multas horas exspectavit, cum in campum properaret et ridens et stomachans Scaevola,[1] cum Hypsaeus maxima voce, plurimis verbis, a M. Crasso praetore contenderet, ut ei, quem defendebat, causa cadere liceret, Cn. autem Octavius, homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne adversarius causa caderet, ac ne is, pro quo

[1] *Scaevola.* The student will observe, this is not the Scaevola to whom Crassus is speaking, but *Quintus Mucius Scaevola,* "the most eloquent of lawyers, and the most *legal* of orators." Pont. Max. &c. See Ernesti's *Index Historicus* on the article *Mucii.*

ipse diceret, turpi tutelae judicio, atque omni molestia, stultitia adversarii, liberaretur? Ego vero istos, inquit, (memini enim mihi narrare Mucium) non modo oratoris nomine, sed ne foro quidem dignos putarim. Atqui non defuit illis patronis, inquit Crassus, eloquentia, neque dicendi ratio aut copia, sed juris civilis prudentia: quod alter plus, lege agendo, petebat, quam quantum lex in XII. tabulis permiserat; quod cum impetrasset causa caderet: alter iniquum putabat plus secum agi, quam quod erat in actione: neque intelligebat, si ita esset actum,
37 litem adversarium perditurum. Quid? his paucis diebus, nonne, nobis in tribunali Q. Pompeji, praetoris urbani, familiaris nostri, sedentibus, homo ex numero disertorum postulabat, ut illi, unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, CUJUS PECUNIAE DIES FUISSET? quod petitoris causa comparatum esse, non intelligebat: ut si ille infitiator probasset judici, ante petitam esse pecuniam, quam esset coepta deberi, petitor rursus cum peteret, exceptione excluderetur, QUOD EA RES IN JUDICIUM ANTEA VENISSET. Quid ergo hoc fieri turpius, aut dici potest, quam eum, qui hanc personam susceperit, ut amicorum controversias causasque tueatur, laborantibus succurrat, aegris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis tenuissimisque rebus ita labi, ut aliis miserandus, aliis irridendus esse videatur? Equidem propinquum nostrum, P. Crassum, illum Divitem, cum multis aliis rebus elegantem hominem et ornatum, tum praecipue in hoc ferendum et laudandum puto, quod, cum

P. Scaevolae frater esset solitus ei persaepe dicere, neque illum in jure civili satis [illi arti] facere posse, nisi dicendi copiam assumsisset:[1] (quod quidem hic, qui mecum Cos. fuit, filius ejus, est consecutus:) neque se ante causas amicorum tractare atque agere coepisse, quam jus civile didicisset. Quid vero ille M. Cato? nonne et eloquentia tanta fuit, quantam illa tempora, atque ille aetas in hac civitate ferre maximam potuit, et juris civilis omnium peritissimus? Verecundius hac de re jamdudum loquor, quod adest vir in dicendo summus,[2] quem ego unum oratorem maxime admiror; sed tamen idem hoc semper jus civile contemsit. Verum, quoniam sententiae atque opinionis meae voluistis esse participes, nihil occultabo, et quoad potero, vobis exponam, quid de quaque re sentiam.

Antonii incredibilis quaedam, et prope singu- 38
laris et divina vis ingenii videtur, etiamsi hac scientia juris nudata sit, posse se facile ceteris armis prudentiae tueri atque defendere. quamobrem hic nobis sit exceptus: ceteros vero non dubitabo primum inertiae condemnare sententia mea, post etiam impudentiae. Nam volitare in foro, haerere in jure ac praetorum tribunalibus,

[1] *Nisi dicendi copiam assumsisset.* To understand the point of this saying, it must be observed, that the family of Scaevola was famous for their knowledge of the Civil Law, as that of Crassus for Eloquence. Scaevola married the sister of Crassus, which gave to the latter, occasion for this piece of wit. This Crassus is not Marcus, the Triumvir, famous for his wealth, and who perished so miserably in the Parthian war, but P. Crassus *Mucianus.* See Ernesti's *Index Historicus;* article, *Crassus.*

[2] *Adest vir in dicendo summus,* i. e. Antonius: See the next chapter.

judicia privata magnarum rerum obire, in quibus saepe non de facto, sed de aequitate ac jure certetur, jactare se in causis centumviralibus, in quibus usucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluvionum, circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamentorum ruptorum aut ratorum, ceterarumque rerum innumerabilium jura versentur, cum omnino, quid suum, quid alienum, quare denique civis aut peregrinus, servus aut liber quispiam sit, ignoret, insignis est impudentiae. Illa vero deridenda arrogantia est, in minoribus navigiis rudem esse se confiteri; quinqueremes, aut etiam majores, gubernare didicisse. Tu mihi cum in circulo decipiare adversarii stipulatiuncula, cum obsignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id sit scriptum, quo ille capiatur; ego tibi ullam causam majorem committendam putem? citius hercule is, qui duorum scalmorum naviculam in portu everterit, in Euxino ponto Argonautarum navem gubernarit. Quid? si ne parvae quidem causae sunt, sed saepe maximae, in quibus certatur de jure civili; quod tandem os est illius patroni, qui ad eas causas sine ulla scientia juris audet accedere? Quae potuit igitur esse causa major, quam illius militis? de cujus morte cum domum falsus ab exercitu nuntius venisset, et pater ejus, re credita, testamentum mutasset, et quem ei visum esset, fecisset heredem, essetque ipse mortuus: res delata est ad centumviros, cum miles domum revenisset, egissetque lege in hereditatem paternam. Nempe in ea causa quaesitum est de jure civili, possetne paterno-

rum bonorum exheres esse filius, quem pater testamento neque heredem, neque exheredem scripsisset nominatim? Quid? qua de re inter Marcellos et Claudios patricios centumviri judicarunt, cum Marcelli ab liberti filio stirpe, Claudii patricii ejusdem hominis hereditatem, gente ad se rediisse dicerent; nonne in ea causa fuit oratoribus de toto stirpis ac gentilitatis jure dicendum? Quid? quod item in centumvirali judicio certatum esse accepimus, qui Romam in exsilium venisset, cui Romae exsulare jus esset, si se ad aliquem quasi patronum applicavisset, intestatoque esset mortuus: nonne in ea causa jus applicationis,[1] obscurum sane et ignotum, patefactum in judicio atque illustratum est a patrono? Quid? nuper, cum ego C. Sergii Auratae contra hunc nostrum Antonium judicio privato causam defenderem; nonne omnis nostra in jure versata defensio est? Cum enim Marius Gratidianus aedes Auratae vendidisset, neque, servire[2] quandam earum aedium partem, in mancipii lege dixisset; defendebamus, quidquid fuisset incommodi in mancipio, id si venditor scisset, neque declarasset, praestare debere. Quo quidem in genere familiaris noster M. Bucculejus, homo neque meo judicio stultus, et suo valde sapiens, et a juris studio non abhorrens, simili in re quodam modo nuper erravit. Nam cum aedes L. Fufio venderet, in mancipio lumina, uti tum es-

[1] *Jus applicationis.* See on this, Ernesti's *Clavis: applicatio.*

[2] *Neque servire.* See *De Officiis*, Book III. chap. 16., where this dispute is given more at length. Estates are said, *servire*, when sold under the condition of a quit-rent, or of privileges expressly *reserved* in the title deed.

sent, ita recepit. Fufius autem, simul atque aedificari coeptum est in quadam parte urbis, quae modo ex illis aedibus conspici posset, egit statim cum Bucculejo, quod, cuicumque particulae coeli officeretur, quamvis esset procul, mutari lumina putabat. Quid vero? clarissima M' Curii causa M. que Coponii nuper apud centumviros, quo concursu hominum, qua expectatione defensa est? cum Q. Scaevola, aequalis et collega meus, homo omnium et disciplina juris civilis eruditissimus, et ingenio prudentiaque acutissimus, et oratione maxime limatus atque subtilis, atque, ut ego soleo dicere, juris peritorum eloquentissimus, eloquentium juris peritissimus, ex scripto testamentorum jura defenderet, negaretque, nisi postumus et natus, et, antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, heredem eum esse posse, qui esset secundum postumum, et natum. et mortuum, heres institutus: ego voluntatem defenderem; hac eum tum mente fuisse, qui testamentum fecisset, ut, si filius non esset, qui in tutelam venisset: M' Curius esset heres. Num destitit uterque nostrum in ea causa, in auctoritatibus, in exemplis, in testamentorum formulis, hoc
40 est, in medio jure civili versari? Omitto jam plura exempla causarum amplissimarum, quae sunt innumerabilia: capitis nostri saepe potest accidere, ut causae versentur in jure. Etenim sic C. Mancinum, nobilissimum atque optimum virum, ac consularem, cum eum propter invidiam Numantini foederis paterpatratus ex S. C. Numantinis dedidisset, eumque illi non recepis-

sent, posteaque Mancinus domum revenisset, neque in senatum introire dubitasset; P. Rutilius, M. filius, tribunus plebis, de senatu jussit educi, quod eum civem negaret esse; quia memoria sic esset proditum, quem pater suus aut populus vendidisset, aut paterpatratus dedidisset, ei nullum esse postliminium. Quam possumus reperire ex omnibus rebus civilibus causam contentionemque majorem quam de ordine, de civitate, de libertate, de capite hominis consularis; praesertim cum haec non in crimine aliquo, quod ille posset infitiari, sed in civili jure consisteret? Similique in genere, inferiore ordine, si quis apud nos servisset ex populo foederato, seseque liberasset, ac postea domum revenisset; quaesitum est apud majores nostros, num is ad suos postliminio rediisset, et amisisset hanc civitatem. Quid? de libertate, quo judicium gravius esse nullum potest; nonne ex jure civili potest esse contentio, cum quaeritur, is, qui domini voluntate census sit, continuone, an ubi lustrum conditum, liber sit? Quid, quod usu, memoria patrum, venit, ut paterfamilias, qui ex Hispania Romam venisset, cum uxorem praegnantem in provincia reliquisset, Romaeque alteram duxisset, neque nuntium priori remisisset, mortuusque esset intestato, et ex utraque filius natus esset; mediocrisne res in controversiam adducta est? cum quaereretur de duobus civium capitibus, et de puero, qui ex posteriore natus erat, et de ejus matre; quae, si judicaretur, certis quibusdam verbis, non novis

nuptiis, fieri cum superiore divortium, in concubinae locum duceretur. Haec igitur, et horum similia jura suae civitatis ignorantem, erectum et celsum, alacri et prompto ore ac vultu, huc atque illuc intuentem, vagari magna cum caterva toto foro, praesidium clientibus, atque opem amicis, et prope cunctis civibus lucem ingenii et consilii sui porrigentem, atque tendentem, nonne primis flagitiosum putandum est?

41 Et quoniam de impudentia dixi, castigemus etiam segnitiem hominum atque inertiam. Nam si esset ista cognitio juris magna ac difficilis; tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere. Sed, o dii immortales, non dicerem hoc, audiente Scaevola, nisi ipse dicere soleret, nullius artis faciliorem sibi cognitionem videri. Quod quidem certis de causis a plerisque aliter existimatur: primum, quia veteres, illi, qui huic scientiae praefuerunt, obtinendae atque augendae potentiae suae causa, pervulgari artem suam noluerunt: deinde, posteaquam est editum, expositis a Cn. Flavio primum actionibus, nulli fuerunt, qui illa artificiose digesta generatim componerent. Nihil est enim, quod ad artem redigi possit, nisi ille prius, qui illa tenet, quorum artem instituere vult, habeat illam scientiam, ut ex iis rebus, quarum ars nondum sit, artem efficere possit. Hoc video, dum breviter voluerim dicere, dictum a me esse paullo obscurius: sed experiar, et dicam, si potero,
42 planius. Omnia fere, quae sunt conclusa nunc artibus, dispersa et dissipata quondam fuerunt: ut in musicis, numeri, et voces, et modi; in geo-

metria, lineamenta, formae, intervalla, magnitudines; in astrologia, coeli conversio, ortus, obitus, motusque siderum; in grammaticis,[1] poëtarum pertractatio, historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronuntiandi quidam sonus; in hac denique ipsa ratione dicendi, excogitare, ornare, disponere, meminisse, agere; ignota quondam omnibus, et diffusa late videbantur. Adhibita est igitur ars quaedam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philosophi assumunt, quae rem dissolutam divulsamque conglutinaret, et ratione quadam constringeret. Sit ergo in jure civili finis hic, legitimae atque usitatae in rebus causisque civium aequabilitatis conservatio. Tum sunt notanda genera, et ad certum numerum paucitatemque revocanda. Genus autem est id, quod sui similes communione quadam, specie autem differentes, duas aut plures complectitur partes. Partes autem sunt, quae generibus iis, ex quibus emanant, subjiciuntur; omniaque, quae sunt vel generum vel partium nomina, definitionibus, quam vim habeant, est exprimendum. Est enim definitio, earum rerum, quae sunt ejus rei propriae, quam definire volumus, brevis, et circumscripta quaedam explicatio. Hisce ego rebus exempla adjungerem, nisi, apud quos haec haberetur oratio, cernerem. nunc complectar quod proposui, brevi. Si enim aut mihi facere licuerit, quod jamdiu cogito, aut alius quispiam, aut, me impedito, occuparit, aut mortuo effecerit, ut primum omne jus civile in genera

[1] *Grammaticis.* Literae humaniores. The *Belles Lettres.* So, *Grammatici;* Commentators on the *Poets.*

digerat, quae perpauca sunt; deinde eorum generum quasi quaedam membra dispertiat; tum propriam cujusque vim definitione declaret; perfectam artem juris civilis habebitis, magis magnam, atque uberem, quam difficilem atque obscuram. Atque interea tamen, dum haec, quae dispersa sunt, coguntur, vel passim licet carpentem et colligentem undique, repleri justa
43 juris civilis scientia. Nonne videtis, equitem Romanum, hominem acutissimo omnium ingenio, sed minime ceteris artibus eruditum, C. Aculeonem, qui mecum vivit, semperque vixit, ita tenere jus civile, ut ei, cum ab hoc discesseritis, nemo de iis, qui peritissimi sunt, anteponatur? Omnia enim sunt posita ante oculos, collocata in usu quotidiano, in congressione hominum atque in foro: neque ita multis litteris aut voluminibus magnis continentur. eadem enim sunt elata primum a pluribus: deinde, paucis verbis commutatis, etiam ab iisdem scriptoribus, scripta sunt saepius. Accedit vero quo facilius percipi cognoscique jus civile possit, (quod minime plerique arbitrantur,) mira quaedam in cognoscendo suavitas et delectatio. Nam, sive quem aliena studia delectant; plurima est, et in omni jure civili, et in pontificum libris, et in XII. tabulis, antiquitatis effigies, quod et verborum prisca vetustas cognoscitur, et actionum genera quaedam majorum consuetudinem vitamque declarant: sive quis civilem scientiam contempletur, quam Scaevola non putat oratoris esse propriam, sed cujusdam ex alio genere prudentiae; totam hanc, descriptis omnibus civitatis utilitatibus ac parti-

bus, XII. tabulis contineri videbit: sive quem ista praepotens et gloriosa philosophia delectat, (dicam audacius,) hosce habebit fontes omnium disputationum suarum, qui jure civili et legibus continentur. Ex his enim et dignitatem maxime expetendam videmus, cum verus, justus, atque honestus labor honoribus, praemiis, splendore decoratur; vitia autem hominum, atque fraudes, damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exsiliis, morte multantur: et docemur non infinitis, concertationumque plenis disputationibus, sed auctoritate, nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Fre- 44
mant omnes licet: dicam quod sentio: bibliothecas mehercule omnium philosephorum unus mihi videtur XII. tabularum libellus, si quis legum fontes et capita viderit, et auctoritatis pondere, et utilitatis ubertate superare. Ac, si nos, id quod maxime debet, nostra patria delectat; cujus rei tanta est vis, ac tanta natura, ut Ithacam illam, in asperrimis saxulis, tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponeret; quo amore tandem inflammati esse debemus in ejusmodi patriam, quae una in omnibus terris domus est virtutis, imperii, dignitatis? Cujus primum nobis mens, mos, disciplina, nota esse debet; vel quia est patria, parens omnium nostrum, vel quia tanta sapientia fuisse in jure constituendo putanda est, quanta fuit in his tantis opibus imperii comparandis. Percipietis etiam illam ex cognitione juris laetitiam et voluptatem, quod, quantum praestiterint nostri majores prudentia ceteris gentibus,

tum facillime intelligetis, si cum illorum Lycurgo, et Dracone, et Solone nostras leges conferre volueritis. Incredibile est enim, quam sit omne jus civile, praeter hoc nostrum, inconditum, ac paene ridiculum: de quo multa soleo in sermonibus quotidianis dicere, com hominum nostrorum prudentiam ceteris omnibus, et maxime Graecis, antepono. His ego de causis dixeram, Scaevola, iis, qui perfecti oratores esse vellent, juris civilis cognitionem esse necessariam.

45 Jam vero ipsa per sese quantum afferat iis, qui ei praesunt, honoris, gratiae, dignitatis, quis ignorat? Itaque, ut apud Graecos infimi homines, mercedula adducti, ministros se praebent in judiciis oratoribus, ii, qui apud illos πραγματικοι vocantur: sic, in nostra civitate contra, amplissimus quisque et clarissimus vir; ut ille, qui propter hanc juris civilis scientiam sic appellatus a summo poëta est:

Egregie cordatus homo, catus Aelius Sextus,[1]

multique praeterea, qui, cum ingenio sibi [auctore] dignitatem peperissent, perfecerunt, ut in respondendo de jure, auctoritate plus etiam, quam ipso ingenio, valerent. Senectuti vero celebrandae et ornandae quod honestius potest esse perfugium, quam juris interpretatio? Equidem mihi hoc subsidium jam ab adolescentia

[1] *Aelius Sextus.* Pearce gives Aeliu' Sextus. So indeed it ought to be pronounced, but not necessarily written. The mode of pronunciation was usually observed. Among the poets the elisions were made not in the spelling, but in the pronunciation, as is well known. So in Book II. ch. 64. is written *quibus*, when it is to be pronounced *quibu'*.

comparavi, non solum ad causarum usum forensium; sed etiam ad decus atque ornamentum senectutis, ut, cum me vires (quod fere jam tempus adventat) deficere coepissent, ab solitudine domum meam vindicarem. Quid est enim praeclarius, quam honoribus et reipublicae muneribus perfunctum senem, posse suo jure dicere idem, quod apud Ennium dicat ille Pythius Apollo, se esse eum, unde sibi, si non populi et reges, at omnes sui cives consilium expetant,

> Suarum rerum incerti: quos ego mea ope ex
> Incertis certos, compotesque consili
> Dimitto, ut ne res temere tractent turbidas.

Est enim sine dubio domus jurisconsulti totius oraculum civitatis. Testis est hujusce Q. Mucii janua et vestibulum, quod in ejus infirmissima valitudine, affectaque jam aetate, maxima quotidie frequentia civium, ac summorum hominum splendore celebratur.

Jam vero illa non longam orationem deside- 46
rant, quamobrem existimem publica quoque jura, quae sunt propria civitatis atque imperii, tum monumenta rerum gestarum, et vetustatis exempla, oratori nota esse debere. Nam ut in rerum privatarum causis atque judiciis depromenda saepe oratio est ex jure civili, et idcirco, ut ante diximus, oratori juris civilis scientia necessaria est: sic in causis publicis judiciorum, concionum, senatus, omnis haec et antiquitatis memoria, et publici juris auctoritas, et regendae reipublicae ratio ac scientia, tamquam alia materies, iis oratoribus, qui versantur in republica, subjecta esse

debent. Non enim causidicum nescio quem, neque proclamatorem, aut rabulam, hoc sermone nostro conquirimus, sed eum virum, qui primum sit ejus artis antistes, cujus cum ipsa natura magnam homini facultatem daret, tamen esse deus putabatur, ut et ipsum, quod erat hominis proprium, non partum per nos, sed divinitus ad nos delatum videretur: deinde, qui possit, non tam caduceo,[1] quam nomine oratoris ornatus, incolumis, vel inter hostium tela, versari: tum, qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subjicere odio civium, supplicioque constringere: idemque ingenii praesidio innocentiam judiciorum poena liberare: idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique, quemcumque in animis hominum motum res et causa postulet, eum dicendo vel excitare possit, vel sedare. Hanc vim si quis existimat, aut ab iis, qui de dicendi ratione scripserunt, expositam esse, aut a me posse exponi tam brevi, vehementer errat: neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit. Equidem vobis, quoniam ita voluistis, fontes, unde hauriretis, atque itinera ipsa, ita putavi esse demonstranda; non ut ipse dux essem, (quod et infinitum est, et non nessarium,) sed ut commonstrarem tantum viam, et, ut fieri solet, digitum ad fontes inten-
47 derem. Mihi vero, inquit Mucius, satis super-

[1] *Non tam caduceo.* The *Caduceus* was a wand which the Feciales carried when on a message to the enemy, and which indicated the sanctity and inviolability of their character.

que abs te videtur istorum studiis, si modo sunt studiosi, esse factum. nam, ut Socratem illum solitum ajunt dicere, perfectum sibi opus esse, si quis satis esset concitatus cohortatione sua ad studium cognoscendae percipiendaeque virtutis: (quibus enim id persuasum esset, ut nihil mallent se esse, quam bonos viros, iis reliquam facilem esse doctrinam:) sic ego intelligo, si in haec, quae patefecit oratione sua Crassus, intrare volueritis; facillime vos ad ea, quae cupitis perventuros ab hoc aditu, januaque patefacta. Nobis vero, inquit Sulpicius, ista sunt pergrata perque jucunda: sed pauca etiam requirimus, inprimisque ea, quae valde breviter a te, Crasse, de ipsa arte percursa sunt, cum illa te et non contemnere, et didicisse confiterere. ea si paullo latius dixeris, expleris omnem exspectationem diuturni desiderii nostri. Nam nunc, quibus studendum rebus esset, accepimus, quod ipsum est tamen magnum; sed vias earum rerum rationemque cupimus cognoscere. Quid si, inquit Crassus, quoniam ego, quo facilius vos apud me tenerem, vestrae potius obsecutus sum voluntati, quam aut consuetudini, aut naturae meae, petimus ab Antonio, ut ea, quae continet, neque adhuc protulit, ex quibus unum libellum sibi excidisse jamdudum questus est, explicet nobis, et illa dicendi mysteria enuntiet? Ut videtur, inquit Sulpicius. nam Antonio dicente, etiam quid tu sentias, intelligemus. Peto igitur, inquit Crassus, a te, quoniam id nobis, Antoni, hominibus id aetatis, oneris ab horum adolescentium studiis imponitur, ut exponas, quid iis de rebus, quas a te

48 quaeri vides, sentias. Deprehensum equidem me, inquit Antonius, plane video atque sentio, non solum quod ea requiruntur a me, quorum sum ignarus atque insolens, sed quia, quod in causis valde fugere soleo, ne tibi, Crasse, succedam, id me nunc isti vitare non sinunt. Verum hoc ingrediar ad ea, quae vultis, audacius, quod idem mihi spero usu esse venturum in hac disputatione, quod in dicendo solet, ut nulla exspectetur ornata oratio. neque enim sum de arte dicturus, quam numquam didici, sed de mea consuetudine; ipsaque illa, quae in commentarium meum retuli, sunt ejusmodi, non aliqua mihi doctrina tradita, sed in rerum usu causisque tractata: quae si vobis, hominibus eruditissimis, non probabuntur, vestram iniquitatem accusatote, qui ex me ea quaesieritis, quae ego nescirem: meam facilitatem laudatote, cum vobis, non meo judicio, sed vestro studio inductus, non gravate respondero. Tum Crassus, Perge modo, inquit, Antoni. nullum est enim periculum, ne quid tu eloquare, nisi ita prudenter, ut neminem nostrum poeniteat ad hunc te sermonem impulisse.

Ego vero, inquit, pergam: et id faciam, quod in principio fieri in omnibus disputationibus oportere censeo: ut, quid illud sit, de quo disputetur, explanetur, ne vagari et errare cogatur oratio, si ii, qui inter se dissenserint, non idem esse illud, quo de agitur, intelligant. Nam, si forte quaereretur, quae esset ars imperatoris, constituendum putarem principio, quis esset imperator: qui cum esset constitutus administrator

quidam belli gerendi, tum adjungeremus de exercitu, de castris, de agminibus, de signorum collationibus, de oppidorum oppugnationibus, de commeatu, de insidiis faciendis atque vitandis, de reliquis rebus, quae essent propriae belli administrandi: quarum qui essent animo et scientia compotes, eos esse imperatores dicerem; utererque exemplis Africanorum et Maximorum; Epaminondam atque Hannibalem, atque ejus generis homines nominarem. Sin autem quaereremus, quis esset is, qui ad rempublicam moderandam usum, et scientiam, et studium suum contulisset, definirem hoc modo: qui, quibus rebus utilitas reipublicae pararetur augeretur-que, teneret, iisque uteretur; hunc reipublicae rectorem, et consilii publici auctorem esse habendum: praedicaremque P. Lentulum, principem illum, et Ti. Gracchum patrem, et Q. Metellum, et P. Africanum, et C. Laelium, et innumerabiles alios cum ex nostra civitate, tum ex ceteris. Sin autem quaereretur, quisnam jurisconsultus vere nominaretur; eum dicerem, qui legum, et consuetudinis ejus, qua privati in civitate uterentur, et ad respondendum, et ad scribendum, et ad cavendum, peritus esset: et ex eo genere Sex. Aelium, M'Manilium, P. Mucium nominarem. Atque, ut jam ad leviora 49
artium studia veniam, si musicus, si grammaticus, si poëta quaeratur, possim similiter explicare, quid eorum quisque profiteatur, et quo non amplius ab quoque sit postulandum. Philosophi denique ipsius, qui de sua vi ac sapientia unus omnia paene profitetur, est tamen quaedam

descriptio, ut is, qui studeat omnium rerum divinarum atque humanarum vim, naturam, causasque nosse, et omnem bene vivendi rationem tenere et persequi, nomine hoc appelletur. Oratorem autem, quoniam de eo quaerimus, equidem non facio eundem, quem Crassus; qui mihi visus est omnem omnium rerum atque artium scientiam comprehendere uno oratoris officio ac nomine: atque eum puto esse, qui verbis ad audiendum jucundis et sententiis ad probandum accommodatis uti possit in causis forensibus atque communibus. hunc ego appello oratorem, eumque esse praeterea instructum voce, et actione; et lepore quodam volo. Crassus vero mihi noster visus est oratoris facultatem non illius artis terminis, sed ingenii sui finibus, immensis paene, describere. nam et civitatum regendarum oratori gubernacula sententia sua tradidit: in quo per mihi mirum visum est, Scaevola, te hoc illi concedere; cum saepissime tibi senatus, breviter impoliteque dicenti, maximis sit de rebus assensus. M. vero Scaurus, quem non longe, ruri, apud se, esse audio, vir regendae reipublicae scientissimus, si audierit, hanc auctoritatem gravitatis et consilii sui vindicari a te, Crasse, quod eam oratoris propriam esse dicas; jam, credo, huc veniat, et hanc loquacitatem nostram vultu ipso aspectuque conterreat: qui quamquam est in dicendo minime contemnendus, prudentia tamen rerum magnarum magis, quam dicendi arte, nititur. Neque vero, si quis utrumque potest, aut ille consilii publici auctor ac senator bonus, ob eam ipsam causam orator

est; aut hic disertus atque eloquens, si est idem in procuratione civitatis egregius, illam scientiam dicendi copia est consecutus. multum inter se distant istae facultates, longeque sunt diversae, atque sejunctae, neque eadem ratione, ac via M. Cato, P. Africanus, Q. Metellus, C. Laelius, qui omnes eloquentes fuerunt, orationem suam, et reipublicae dignitatem exornabant. Neque enim est interdictum aut a rerum 50
natura, aut a lege aliqua atque more, aut singulis hominibus, ne amplius, quam singulas artes, nosse liceat. Quare non, etsi eloquentissimus Athenis Pericles, idemque in ea civitate plurimos annos princeps consilii publici fuit, idcirco ejusdem hominis atque artis utraque facultas existimanda est; nec, si P. Crassus idem fuit eloquens, et juris peritus, ob eam causam inest in facultate dicendi juris civilis scientia. Nam si quisque, ut in aliqua arte et facultate excellens, aliam quoque artem sibi assumserit, ita perficiet, ut, quod praeterea sciet, id ejus, in quo excellet, pars quaedam esse videatur: licet ista ratione dicamus, pila bene, et duodecim scriptis[1] ludere, proprium esse juris civilis, quoniam utrumque eorum P. Mucius optime fecerit; eademque ratione dicantur, et quos φυσικους Graeci nominant, iidem poëtae, quoniam Empedocles physicus egregium poëma fecerit. At hoc ne philosophi quidem ipsi, qui omnia, sicut propria, sua esse, atque a se possideri volunt, dicere audent.

[1] *Duodecim scriptis. Scriptis*, from *scriptum*, a sort of game, played, as Lambinus thinks, with stones or counters. Ernesti supposes it similar to or the same with *chess*.

geometriam, aut musicam, philosophi esse, quia Platonem omnes in illis artibus praestantissimum fuisse fateantur. Ac, si jam placet, omnes artes oratori subjungere, tolerabilius est, sic potius dicere, ut, quoniam dicendi facultas non debeat esse jejuna atque nuda, sed aspersa atque distincta multarum rerum jucunda quadam varietate, sit boni oratoris multa auribus accepisse, multa vidisse, multa animo et cogitatione, multa etiam legendo percurrisse: neque ea, ut sua, possedisse; sed, ut aliena, libasse. Fateor enim, callidum quendam hunc, et nulla in re tironem ac rudem, nec peregrinum atque hospitem in agendo esse debere.

51 Neque vero istis tragoediis tuis, quibus uti philosophi maxime solent, Crasse, perturbor, quod ista dixisti, neminem posse eorum mentes, qui audirent, aut inflammare dicendo, aut inflammatas restinguere, cum eo maxime vis oratoris magnitudoque cernatur, nisi qui rerum omnium naturam, mores hominum atque rationes penitus perspexerit: in quo philosophia sit oratori necessario percipienda: quo in studio hominum quoque ingeniosissimorum otiosissimorumque totas aetates videmus esse contritas: quorum ego copiam magnitudinemque cognitionis atque artis non modo non contemno, sed etiam vehementer admiror: nobis tamen, qui in hoc populo foroque versamur, satis est, ea de moribus hominum et scire, et dicere, quae non abhorrent ab hominum moribus. Quis enim unquam orator magnus, et gravis, cum iratum adversario judicem facere vellet, haesitavit ob eam causam,

quod nesciret, quid esset iracundia, fervorne mentis, an cupiditas puniendi doloris?[1] Quis, cum ceteros animorum motus aut judicibus, aut populo dicendo miscere atque agitare vellet, ea dixit quae a philosophis dici solent? qui partim omnino motus negant in animis ullos esse debere, quique eos in judicum mentibus concitent, scelus eos nefarium facere; partim, qui tolerabiliores volunt esse, et ad veritatem vitae propius accedere, permediocres ac potius leves motus debere esse dicunt. Orator autem omnia haec, quae putantur in communi vitae consuetudine, mala ac molesta, et fugienda, multo majora et acerbiora verbis facit: itemque ea, quae vulgo expetenda atque optabilia videntur, dicendo amplificat atque ornat: neque vult ita sapiens inter stultos videri, uti, qui audiant, aut illum ineptum et Graeculum putent, aut etiamsi valde probent ingenium oratoris, sapientiam admirentur, se esse stultos moleste ferant; sed ita peragrat per animos hominum, ita sensus mentesque pertractat, ut non desideret philosophorum descriptiones, neque exquirat oratione, summum illud bonum in animone sit, an in corpore: virtute an voluptate definiatur: an haec inter se jungi copularique possint: an vero, ut quibusdam visum, nihil certum sciri, nihil plane cognosci et percipi possit: quarum rerum fateor magnam, multiplicemque esse disciplinam, et multas, copiosas, variasque rationes; sed aliud

[1] *Cupiditas puniendi doloris.* i. e. *ulciscendi doloris;* in retaliation for the pain which has been inflicted by the injuries of another. So Cicero in his oration for Milo, c. 13. *Fecit iratus, fecit inimicus, fecit ultor injuriæ,* punitor doloris sui.

quiddam, longe aliud, Crasse, quaerimus. acuto homine nobis opus est, et natura usuque callido, qui sagaciter pervestiget, quid sui cives, iique homines, quibus aliquid dicendo persuadere velit,
52 cogitent, sentiant, opinentur, exspectent. Teneat oportet venas cujusque generis, aetatis, ordinis, et eorum, apud quos aliquid aget, aut erit acturus, mentes, sensusque degustet : philosophorum autem libros reservet sibi ad hujuscemodi Tusculani requiem atque otium, ne, si quando ei dicendum erit de justitia et fide, mutuetur a Platone ; qui, cum haec exprimenda verbis arbitraretur, novam quandam finxit in libris civitatem : usque eo illa, quae dicenda de justitia putabat, a vitae consuetudine, et a civitatum moribus abhorrebant. Quodsi ea probarentur in populis atque in civitatibus ; quis tibi, Crasse, concessisset, clarissimo viro, et amplissimo principi civitatis, ut illa diceres in maxima concione tuorum civium, quae dixisti ? ERIPITE NOS EX MISERIIS, ERIPITE NOS EX FAUCIBUS EORUM, QUORUM CRUDELITAS NOSTRO SANGUINE NON POTEST EXPLERI : NOLITE SINERE NOS CUIQUAM SERVIRE, NISI VOBIS UNIVERSIS, QUIBUS ET POSSUMUS ET DEBEMUS. Omitto *miserias*, in quibus, ut illi ajunt, vir fortis esse non potest ; omitto *fauces*, ex quibus te eripi vis, ne judicio iniquo exsorbeatur sanguis tuus : quod sapienti negant accidere posse : *servire* vero non modo te, sed universum senatum, cujus tum causam agebas, ausus es dicere ? Potestne virtus, Crasse, servire istis auctoribus, quorum tu praecepta oratoris facultate complecteris ? quae et semper, et sola libera est, quaeque, etiamsi corpora

capta sint armis, aut constricta vinculis, tamen suum jus, atque omnium rerum impunitam libertatem tenere debeat. Quae vero addidisti, non modo senatum servire *posse* populo, sed etiam *debere*, quis hoc philosophus tam mollis, tam languidus, tam enervatus, tam omnia ad voluptatem corporis doloremque referens, probare posset? Senatum servire populo, cui populus ipse moderandi et regendi sui potestatem, quasi quasdam habenas, tradidisset? Itaque haec cum 53
a te divinitus ego dicta arbitrarer, P. Rutilius Rufus, homo doctus, et philosophiae deditus, non modo parum commode, sed etiam turpiter et flagitiose dicta esse dicebat. Idemque Servium Galbam, quem hominem probe commeminisse se ajebat, pergraviter reprehendere solebat, quod is, L. Scribonio quaestionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset, cum M. Cato, Galbae gravis atque acer inimicus, aspere apud populum Romanum et vehementer esset locutus: quam orationem in Originibus suis exposuit ipse. Reprehendebat igitur Galbam Rutilius, quod is C. Sulpitii Galli, propinqui sui, Q. pupillum filium ipse paene in humeros suos extulisset, qui patris clarissimi recordatione et memoria fletum populo moveret, et duos filios suos parvos tutelae populi commendasset, ac se, tanquam in procinctu[1] testamentum face-

[1] *Tanquam in procinctu.* The Roman soldiers, when about to engage in battle, were wont, in presence of their comrades, to name their heir, that in case they should fall, they might not die without a will. This is the meaning of *in procinctu testamentum facere.* Ovid says, 1. 8.:

Haec in procinctu carmina facta puta:

that is, *extempore;* without labour and meditation.

ret, sine libra atque tabulis, populum Romanum tutorem instituere dixisset illorum orbitati. Itaque cum et invidia et odio populi tum Galba premeretur, his quoque eum tragoediis liberatum ferebat; quod item apud Catonem scriptum esse video, nisi pueris et lacrymis usus esset, poenas eum daturum fuisse. Haec Rutilius valde vituperabat, et huic humilitati, dicebat, vel exsilium fuisse, vel mortem anteponendam. Neque vero hoc solum dixit, sed ipse et sensit, et fecit. nam cum esset ille vir exemplum, ut scitis, innocentiae: cumque illo nemo neque integrior esset in civitate, neque sanctior, non modo supplex judicibus esse noluit, sed ne ornatius quidem, aut liberius causam dici suam, quam simplex ratio veritatis ferebat. Paullum huic Cottae tribuit partium, disertissimo adolescenti, sororis suae filio. Dixit item causam illam quadam ex parte Q. Mucius, more suo, nullo apparatu, pure et dilucide. Quod si tu tunc, Crasse, dixisses, qui subsidium oratori ex illis disputationibus, quibus philosophi utuntur, ad dicendi copiam, petendum esse paullo ante dicebas; et, si tibi pro P. Rutilio non philosophorum more, sed tuo licuisset dicere? quamvis scelerati illi fuissent, sicuti fuerunt, pestiferi cives, supplicioque digni; tamen omnem eorum importunitatem ex intimis mentibus evellisset vis orationis tuae: nunc talis vir amissus est, dum causa ita dicitur, ut si in illa commenticia Platonis civitate res ageretur. nemo ingemuit, nemo inclamavit patronorum, nihil cuiquam doluit, nemo est questus, nemo rempublicam imploravit, nemo

supplicavit. Quid multa? pedem nemo in illo judicio supplosit, credo, ne Stoicis renuntiaretur. Imitatus est homo Romanus et consularis vete- 54
rem illum Socratem, qui, quum omnium sapientissimus esset, sanctissimeque vixisset, ita in judicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex, aut reus, sed magister aut dominus videretur esse judicum. Quinetiam, quum ei scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam, si ei videretur, edisceret, ut ea pro se in judicio uteretur, non invitus legit, et commode scriptam esse dixit: sed, inquit, ut, si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles et apti ad pedem, quia non essent viriles; sic illam orationem disertam sibi et oratoriam videri, fortem et virilem non videri. Ergo ille quoque damnatus est: neque solum primis sententiis, quibus tantum statuebant judices, damnarent, an absolverent, sed etiam illis, quas iterum legibus ferre debebant. Erat enim Athenis, reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi poenae aestimatio:[1] et sententia cum judicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi aestimationem commeruisse se maxime confiteretur: quod cum interrogatus Socrates esset, respondit, sese meruisse, ut amplissimis honoribus et praemiis decoraretur, et ei victus

[1] *Quasi poenae aestimatio.* With the Romans, *aestimare litem*, of which Cicero often speaks, meant the computation of the damages which he who lost his cause, in a *private* trial, should pay the other party; but among the Athenians, when a man was found guilty of a *public crime*, not capital it was permitted the judges to impose a fine, instead of corporal punishment. This Cicero calls, *quasi poenae estimationem.*

quotidianus in Prytaneo publice praeberetur; (qui honos apud Graecos maximus habetur.) Cujus responso sic judices exarserunt, ut capitis hominem innocentissimum condemnarent. qui quidem si absolutus esset; quod mehercule etiamsi nihil ad nos pertinet, tamen propter ejus ingenii magnitudinem vellem: quonam modo istos philosophos ferre possemus, qui nunc, cum ille damnatus est, nullam aliam ob culpam, nisi propter dicendi inscientiam, tamen a se oportere dicunt peti praecepta dicendi? Quibuscum ego non pugno, utrum sit melius, aut verius: tantum dico, et aliud illud esse, atque hoc, et hoc sine illo summum esse posse.

55 Nam quod jus civile, Crasse, tam vehementer amplexus es; video, quid egeris, tum, quum dicebas, videbam. Primum Scaevolae te dedisti, quem omnes amare meritissimo pro ejus eximia suavitate debemus: cujus artem cum indotatam esse et incomtam videres, verborum eam dote locupletasti et ornasti. Deinde quod in ea tu plus operae laborisque consumseras, cum ejus studii tibi et hortator et magister esset domi, veritus es, nisi istam artem oratione exaggerasses, ne operam perdidisses. Sed ego ne cum ista quidem arte pugno. Sit sane tanta, quantam tu illam esse vis. Etenim sine controversia et magna est, et late patet, et ad multos pertinet, et summo in honore semper fuit, et clarissimi cives ei studio etiam hodie praesunt: sed vide, Crasse, ne, dum novo et alieno ornatu velis ornare juris civilis scientiam, suo quoque eam, concesso et tradito, spolies atque denudes.

Nam, si ita diceres, qui jurisconsultus esset, esse eum oratorem, itemque qui esset orator, juris eundem esse consultum: praeclaras duas artes constitueres, atque inter se pares, et ejusdem socias dignitatis. nunc vero, jurisconsultum sine hac eloquentia, de qua quaerimus, fateris esse posse, fuisseque plurimos; oratorem negas, nisi illam scientiam assumserit, esse posse. ita est tibi jurisconsultus ipse per se nihil, nisi legulejus quidam cautus et acutus, praeco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum: sed quia saepe utitur orator subsidio juris in causis, idcirco istam juris scientiam eloquentiae tanquam ancillulam pedisequamque adjunxisti.

Quod vero impudentiam admiratus es eorum 56
patronorum, qui aut, cum parva nescirent, magna profiterentur, aut ea, quae maxima essent in jure civili, tractare auderent in causis, cum ea nescirent, nuquamque didicissent; utriusque rei facilis est et promta defensio. Nam neque illud est mirandum, qui, quibus verbis coëmtio fiat, nesciat, eundem ejus mulieris, quae coëmtionem fecerit, causam posse defendere: nec, si parvi navigii et magni eadem est in gubernando scientia; idcirco qui, quibus verbis erctum cieri oporteat, nesciat, idem herciscundae familiae causam agere non possit.[1] Nam, quod maximas

[1] *Agere non possit.* "We are not surprized that a man who happens to be ignorant of the legal forms of a marriage contract, should nevertheless be able to defend the cause of a woman who has made this contract; nor, if the art of steering a great and a small vessel is the same, does it follow, that he who is unacquainted with the details of the probate office, is on that account incapable of pleading upon the division of an estate."

centumvirales causas in jure positas protulisti: quae tandem earum causa fuit, quae ab homine eloquenti, juris imperito, non ornatissime potuerit dici? quibus quidem in causis omnibus, sicut in ipsa M' Curii, quae abs te nuper est dicta, et in C. Hostilii Mancini controversia, atque in eo puero, qui ex altera natus erat uxore, non remisso nuntio superiori, fuit inter peritissimos homines summa de jure dissensio. Quaero igitur, quid adjuverit oratorem in his causis juris scientia, cum hic jurisconsultus superior fuerit discessurus, qui esset non suo artificio, sed alieno, hoc est, non juris scientia, sed eloquentia, sustentatus. Equidem hoc saepe audivi, cum aedilitatem P. Crassus peteret, eumque major natu, etiam consularis, Ser. Galba assectaretur, quod Crassi filiam C. filio suo despondisset, accessisse ad Crassum consulendi causa quendam rusticanum: qui cum Crassum seduxisset, atque ad eum retulisset, responsumque ab eo verum magis, quam ad suam rem accommodatum abstulisset; ut eum tristem Galba vidit, nomine appellavit, quaesivitque, qua de re ad Crassum retulisset. ex quo ut audivit, commotumque ut vidit hominem, Suspenso, inquit, animo et occupato Crassum tibi respondisse video: deinde ipsum Crassum manu prehendit, et, heus tu, inquit, quid tibi in mentem venit ita respondere? Tum ille fidenter, homo peritissimus, confirmare, ita se rem habere, ut respondisset; nec dubium esse posse. Galba autem alludens varie, et copiose, multas simillitudines afferre, multaque pro aequitate contra jus dicere: atque

illum, cum disserendo par esse non posset (quamquam fuit Crassus in numero disertorum, sed par Galbae nullo modo,) ad auctores confugisse, et id, quod ipse diceret, et in P. Mucii, fratris sui libris, et in Sex. Aelii commentariis scriptum protulisse, ac tamen concessisse, Galbae disputationem sibi probabilem et prope veram videri. Attamen, quae causae sunt ejus- 57
modi, ut de earum jure dubium esse non possit, omnino in judicium vocari non solent. Num quis eo testamento, quod paterfamilias ante fecit, quam ei filius natus esset, hereditatem petit? nemo: quia constat, agnascendo rumpi testamentum. Ergo in hoc genere juris judicia nulla sunt. Licet igitur impune oratori omnem hanc partem juris incontroversi ignorare, quae pars sine dubio multo maxima est: in eo autem jure, quod ambigitur inter peritissimos, non est difficile oratori, ejus partis, quamcumque defendat, auctorem aliquem invenire: a quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribusque torquebit. Nisi vero (bona venia hujus optimi viri dixerim, Scaevolae,) tu libellis, aut praeceptis soceri tui, causam M' Curii defendisti. Nonne arripuisti patrocinium aequitatis, et defensionem testamentorum, ac voluntatis mortuorum? Ac mea quidem sententia, (frequens enim te audivi, atque affui,) multo majorem partem sententiarum sale tuo, et lepore, et politissimis facetiis pellexisti, cum et illud nimium acumen illuderes, et admirarere ingenium Scaevolae, qui excogitasset, nasci prius oportere, quam emori: cumque multa collige-

res, et ex legibus et ex senatusconsultis, et ex vita ac sermone communi, non modo acute, sed etiam ridicule ac facete; ubi si verba, non rem sequeremur, confici nil posset. Itaque hilaritatis plenum judicium ac laetitiae fuit: in quo quid tibi juris civilis exercitatio profuerit, non intelligo; dicendi vis egregia, summa festivitate et venustate conjuncta profuit. Ipse ille Mucius paterni juris defensor, et quasi patrimonii propugnator sui, quid in illa causa, cum contra te diceret, attulit, quod de jure civili depromptum videretur? quam legem recitavit? quid patefecit dicendo, quod fuisset imperitis occultius? nempe ejus omnis oratio versata est in eo, ut scriptum plurimum valere oportere defenderet. At in hoc genere pueri apud magistros exercentur omnes, cum in ejusmodi causis alias scriptum, alias aequitatem defendere docentur. Et credo in illa militis causa, si tu aut heredem, aut militem defendisses, ad Hostilianas te actiones, non ad tuam vim et oratoriam facultatem, contulisses. tu vero, vel si testamentum defenderes, sic ageres, ut omne omnium testamentorum jus in eo judicio positum videretur; vel si causam ageres militis, patrem ejus, ut soles, dicendo a mortuis excitasses: statuisses ante oculos: complexus esset filium, flensque eum centumviris commendasset: lapides mehercule omnes flere ac lamentari coëgisset, ut totum illud, UTI LINGUA NUNCUPASSET, non in XII. tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magistri carmine[1] scriptum videretur.

[1] *Magistri carmine.* *Magistri* here means *an Officer*, who

Nam quod inertiam accusas adolescentium, 58
qui istam artem, primum facillimam, non ediscant: quae quam sit facilis, illi viderint, qui ejus artis arrogantia, quasi difficillima sit, ita subnixi ambulant, deinde etiam tu ipse videris, qui eam artem facilem esse dicis, quam concedis adhuc artem omnino non esse, sed aliquando, si quis aliam artem didicerit, ut hanc artem efficere possit, tum esse illam artem futuram: deinde, quod sit plena delectationis; in qua tibi remittunt omnes istam voluptatem, et ea se carere patiuntur; nec quisquam est eorum, qui, si jam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuvii malit, quam Manilianas venalium vendendorum leges ediscere. Tum autem quod amore patriae censes nos nostrorum majorum inventa nosse debere; non vides, veteres leges aut ipsa sua vetustate consenuisse, aut novis legibus esse sublatas? Quod vero viros bonos jure civili fieri putas, quia legibus et praemia proposita sint virtutibus et supplicia vitiis: equidem putabam, virtutem hominibus (si modo tradi ratione possit) instituendo et persuadendo, non minis, et vi, ac metu tradi. Nam ipsum quidem illud, etiam sine cognitione juris, quam sit bellum, cavere malum, scire possumus. De me autem ipso, cui uni tu concedis, ut, sine ulla juris scientia, tamen causis satisfacere possim, tibi hoc, Crasse, respondeo, neque me umquam jus civile

presided over and directed the auction at which an estate or goods were sold. Perhaps in the same way as in our courts, they are directed to be sold under the eye of a *Master in Chancery*. *Carmen* signifies the legal form of words used by the master on these occasions.

didicisse, neque tamen in iis causis, quas in jure possem defendere, umquam istam scientiam desiderasse. Aliud est enim, esse artificem cujusdam generis atque artis, aliud in communi vita et vulgari hominum consuetudine nec hebetem, nec rudem. Cui nostrum non licet fundos nostros obire, aut res rusticas vel fructus causa, vel delectationis, invisere? tamen nemo tam sine oculis, tam sine mente vivit, ut, quid sit, sementis ac messis, quid arborum putatio ac vitium, quo tempore anni, aut quo modo ea fiant, omnino nesciat. Num igitur, si cui fundus inspiciendus, aut si mandandum aliquid procuratori de agricultura, aut imperandum villico sit, Magonis Karthaginiensis sunt libri perdiscendi? an hac communi intelligentia contenti esse possumus? Cur ergo non iidem in jure civili, praesertim, cum in causis, et in negotiis, et in foro conteramur, satis instructi esse possumus ad hoc duntaxat, ne in nostra patria peregrini atque advenae esse videamur? Ac si jam sit causa aliqua ad nos delata obscurior, difficile, credo, sit, cum hoc Scaevola communicare; quamquam ipsi omnia, quorum negotium est, consulta ad nos et exquisita deferunt. An vero si de re ipsa, si de finibus, cum in rem praesentem non venimus, si de tabulis et perscriptionibus controversia est, contortas res et saepe difficiles necessario perdiscimus: si leges nobis, aut si hominum peritorum responsa cognoscenda sunt, veremur, ne ea, si ab adolescentia juri civili minus studuerimus, non queamus cognoscere.

59 Nihilne igitur prodest oratori juris civilis sci-

entia? Non possum negare prodesse ullam scientiam, ei praesertim, cujus eloquentia copia rerum debeat esse ornata: sed multa, et magna, et difficilia sunt ea, quae sunt oratori necessaria, ut ejus industriam in plura studia distrahere nolim. Quis neget, opus esse oratori, in hoc oratorio motu statuque, Roscii gestum et venustatem? tamen nemo suaserit studiosis dicendi adolescentibus, in gestu discendo histrionum more elaborare. Quid est oratori tam necessarium, quam vox? tamen, me auctore, nemo dicendi studiosus, Graecorum more, et tragoedorum, voci serviet, qui et annos complures sedentes declamitant, et quotidie, antequam pronuntient, vocem cubantes sensim excitant, eandemque, cum egerunt, sedentes ab acutissimo sono usque ad gravissimum sonum recipiunt, et quasi quodam modo colligunt. Hoc nos si facere velimus ante condemnentur ii, quorum causas receperimus, quam toties, quoties perscribitur, paeanem, aut munionem citarimus. Quod si in gestu, qui multum oratorem adjuvat, et in voce, quae una maxime eloquentiam vel commendat, vel sustinet, elaborare nobis non licet; ac tantum in utroque assequi possumus, quantum, in hac acie quotidiani muneris, spatii nobis datur: quanto minus est ad juris civilis perdiscendi occupationem descendendum? quod et summatim percipi sine doctrina potest, et hanc habet ab illis rebus dissimilitudinem, quod vox et gestus subito sumi, et aliunde arripi non potest; juris utilitas, ad quamque causam quamvis repente vel a peritis, vel de libris depromi potest.

Itaque illi disertissimi homines ministros habent in causis juris peritos, cum ipsi sint imperitissimi, et qui, ut abs te paullo ante dictum est, pragmatici vocantur. In quo nostri omnino melius multo, quod clarissimorum hominum auctoritate leges et jura tecta esse voluerunt. Sed tamen non fugisset hoc Graecos homines, si ita necesse esse arbitrati essent, oratorem ipsum erudire in jure
60 civili, non ei pragmaticum adjutorem dare. Nam quod dicis senectutem a solitudine vindicari juris civilis scientia: fortasse etiam pecuniae magnitudine. Sed nos, non quid nobis utile, verum quid oratori necessarium sit, quaerimus. quamquam, quoniam multa ad oratoris similitudinem ab uno artifice sumimus, solet idem Roscius dicere, se, quo plus sibi aetatis accederet, eo tardiores tibicinis modos, et cantus remissiores esse facturum. Quod si ille, adstrictus certa quadam numerorum moderatione et pedum, tamen aliquid ad requiem senectutis excogitat, quanto facilius nos non laxare modos, sed totos mutare possumus? Neque enim hoc te, Crasse, fallit, quam multa sint, et quam varia genera dicendi, et quod haud sciam, an tu primus ostenderis, qui jamdiu multo dicis remissius et lenius, quam solebas: neque minus haec tamen tua gravissimi sermonis lenitas, quam illa summa vis et contentio probatur: multique oratores fuerunt, ut illum Scipionem audimus, et Laelium, qui omnia sermone conficerent paullo intentiore, numquam, ut Ser. Galba, lateribus, aut clamore contenderent. Quodsi jam hoc facere non poteris, aut noles: vereris, ne tua domus, talis et

viri, et civis, si a litigiosis hominibus non colatur, a ceteris deseratur? Equidem tantum absum ab ista sententia, ut non modo non arbitrer subsidium senectutis, in eorum, qui consultum veniant, multitudine esse ponendum, sed tanquam portum aliquem, exspectem istam, quam tu times, solitudinem. Subsidium enim bellissimum existimo esse senectuti otium.

Reliqua vero etiamsi adjuvant, historiam dico, et prudentiam juris publici, et antiquitatis iter, et exemplorum copiam, si quando opus erit, a viro optimo, et istis rebus instructissimo, familiari meo, Longino mutuabor. Neque repugnabo, quo minus (id quod modo hortatus es) omnia legant, omnia audiant, in omni recto studio atque humanitate versentur: sed mehercule non ita multum spatii mihi videtur, si modo ea facere, et persequi volent, quae a te, Crasse, praecepta sunt: qui mihi prope etiam nimis duras leges imponere visus es huic aetati; sed tamen ad id, quod cupiunt, adipiscendum prope necessarias. Nam et subitae ad propositas causas exercitationes, et accuratae, et meditatae commentationes, ac stilus ille tuus, quem tu vere dixisti perfectorem dicendi esse ac magistrum, multi sudoris est, et illa orationis suae cum scriptis alienis comparatio, et de alieno scripto subita, vel laudandi, vel vituperandi, vel comprobandi, vel refellendi causa, disputatio, non mediocris contentionis est, vel ad memoriam, vel ad imitandum. Illud vero fuit horribile, quod meher- 61
cule vereor ne majorem vim ad deterrendum habuerit, quam ad cohortandum. Voluisti enim

in suo genere unumquemque nostrum quasi quendam esse Roscium; dixistique, non tam ea, quae recta essent, probari, quam quae prava sunt fastidiis adhaerescere:[1] quod ego non tam fastidiose in nobis, quam in histrionibus, spectari puto. Itaque nos raucos saepe attentissime audiri video: tenet enim res ipsa atque causa: at Aesopum, si paullum irrauserit, explodi. A quibus enim nihil praeter voluptatem aurium quaeritur, in iis offenditur, simul atque imminuitur aliquid de voluptate. In eloquentia autem multa sunt, quae teneant, quae si omnia summa non sunt, (et pleraque tamen magna sunt,) necesse est, ea ipsa, quae sunt, mirabilia videri.

Ergo, ut ad primum illud revertar, sit orator nobis is, qui, ut Crassus descripsit, accommodate ad persuadendum possit dicere. is autem concludatur in ea, quae sunt in usu civitatum vulgari ac forensi, remotisque ceteris studiis, quamvis ea sint ampla atque praeclara, in hoc uno opere, ut ita dicam, noctes et dies urgeatur: imiteturque illum, cui sine dubio summa vis dicendi conceditur, Atheniensem Demosthenem, in quo tantum studium fuisse, tantusque labor dicitur, ut primum impedimenta naturae, diligentia industriaque superaret: cumque ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret. primam literam non posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur:

[1] *Fastidiis adhaerescere.* See chapter 28. "You have asserted, that excellence is not applauded in the degree that defect excites disgust." See Pearce's note, and Ernesti's *Clavis;* voce *adhaerescere.*

deinde cum spiritus ejus esset angustior, tantum continenda anima in dicendo est assecutus, ut una continuatione verborum (id quod ejus scripta declarant[1]) binae ei contentiones vocis et remissiones continerentur: qui etiam (ut memoriae proditum est) conjectis in os calculis, summa voce versus multos uno spiritu pronuntiare consuescebat; neque is consistens in loco, sed inambulans, atque adscensu ingrediens arduo. Hisce ego cohortationibus, Crasse, ad studium et ad laborem incitandos juvenes vehementer assentior: cetera, quae collegisti ex variis et diversis studiis et artibus, tametsi, ipse es omnia consecutus, tamen ab oratoris proprio officio atque munere sejuncta esse arbitror.

Haec cum Antonius dixisset, sane dubitare 62
visus est Sulpicius, et Cotta, utrius oratio propius ad veritatem videretur accedere. Tum Crassus: operarium nobis quendam, Antoni, oratorem facis, atque haud scio, an aliter sentias, et utare tua illa mirifica ad refellendum consuetudine, qua tibi nemo umquam praestitit: cujus quidem ipsius facultatis exercitatio, oratorum propria est, sed jam in philosophorum consuetudine versatur, maximeque eorum, qui de omni re proposita in utramque partem solent copiosissime dicere. Verum ego non solum arbitrabar, his praesertim audientibus, a me informari oportere, qualis esse posset is, qui habitaret in subselliis, neque quidquam amplius

[1] *Quod ejus scripta declarant.* i. e. Periods are found in them so long, that it is necessary to breathe twice while we pronounce them; which he nevertheless could pronounce at one breath.

afferret, quam quod causarum necessitas postularet: sed majus quiddam videbam, cum censebam, oratorem, praesertim in nostra republica, nullius ornamenti expertem esse oportere. Tu autem, quoniam exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circumdedisti, hoc facilius nobis expones ea, quae abs te de officiis praeceptisque oratoris quaesita sunt: sed opinor, secundum hunc diem. satis enim multa a nobis hodie dicta sunt. Nunc et Scaevola, quoniam in Tusculanum ire constituit, paullum requiescet, dum se calor frangat; et nos ipsi, quoniam id temporis est, valetudini demus operam. Placuit sic omnibus. Tum Scaevola, Sane, inquit, vellem non constituissem, in Tusculanum[1] me hodie venturum esse Laelio, libenter audirem Antonium. et, cum exsurgeret, simul arridens, Neque enim, inquit, tam mihi molestus fuit, quod jus nostrum civile pervellit, quam jucundus, quod se id nescire confessus est.

[1] *Tusculanum.* That *part* of Tusculanum in which Scaevola's villa lay. It appears by the third chapter of the next book that Catulus and Caesar have also villas in the the *ager Tusculanus.*

LIB. I. FINIS.

M. TULLII CICERONIS

DE ORATORE

LIBER SECUNDUS.

MAGNA nobis pueris, Quincte frater, si memoria tenes, opinio fuit, L. Crassum non plus attigisse doctrinae quam quantum prima illa puerili institutione potuisset; M. autem Antonium omnino omnis eruditionis expertem atque ignarum fuisse: erantque multi, qui, quamquam non ita sese rem habere arbitrarentur, tamen, quo facilius nos incensos studio dicendi a doctrina deterrerent, libenter id, quod dixi, de illis oratoribus praedicarent, ut, si homines non eruditi summam essent prudentiam atque incredibilem eloquentiam consecuti, inanis omnis noster esse labor, et stultum in nobis erudiendis, patris nostri, optimi ac prudentissimi viri, studium videretur. Quos tum, ut pueri, refutare domesticis testibus, patre, et C. Aculeone, propinquo nostro, et L. Cicerone, patruo, solebamus, quod de Crasso pater, et Aculeo, (quocum erat nostra matertera,) quem Crassus dilexit ex omnibus plurimum, et patruus, qui cum Antonio in Ciliciam profectus una decesserat, multa nobis de ejus studio doctrinaque saepe narravit: cumque nos cum consobrinis nostris, Aculeonis filiis, et ea disceremus, quae Cras- 1

so placerent, et ab his doctoribus, quibus ille uteretur, erudiremur, etiam illud saepe intellexi-mus (cum essemus ejusmodi, [1] quod vel pueri sentire poteramus) illum et Graece sic loqui, nullam ut nosse aliam linguam videretur, et doctoribus nostris ea ponere in percunctando, eaque ipsum omni in sermone tractare, ut nihil esse ei novum, nihil inauditum videretur. De Antonio vero, quamquam saepe ex humanissimo homine, patruo nostro, acceperamus, quemadmodum ille vel Athenis vel Rhodi se doctissimorum hominum sermonibus dedisset: tamen ipse adolescentulus, quantum illius ineuntis aetatis meae patiebatur pudor, multa ex eo saepe quaesivi. Non erit profecto tibi, quod scribo, hoc novum (nam jam tum ex me audiebas,) mihi illum ex multis, variisque sermonibus, nullius rei, quae quidem esset in his artibus, de quibus aliquid existimare possem, rudem aut ignarum esse visum. Sed fuit hoc in utroque eorum, ut Crassus non tam existimari vellet non didicisse, quam illa despicere, et nostrorum hominum in omni genere prudentiam Graecis anteferre: Antonius autem probabiliorem hoc populo orationem fore censebat suam, si omnino didicisse numquam putaretur:[2] atque ita se uterque gravi-

1 *Cum essemus ejusmodi, quod, &c.* Ernesti proposes to read; *cum esset ejusmodi* (sc. negotium, res,) *quod, &c.*; while Pearce defends the common reading. His explanation, however, *tantis ingeniis praediti*, does not seem quite accurate; "Being engaged in studies and pursuits of the same kind, we, though boys, understood well enough," &c.

2 *Si omnino didicisse nunquam putaretur.* Honest Guthrie translates this, "But Antony thought the best way to recommend his eloquence to the people, was to appear as if he had never learned any thing." This may at first view appear rath-

orem fore, si alter contemnere, alter ne nosse quidem Graecos videretur.

Quorum consilium quale fuerit, nihil sane ad hoc tempus. Illud autem est hujus institutae scriptionis ac temporis, neminem eloquentia, non modo sine dicendi doctrina, sed ne sine omni quidem sapientia, florere unquam et praestare potuisse. Etenim ceterae fere artes se ipsae per se tuentur singulae : bene dicere autem, quod est scienter, et perite, et ornate dicere, non habet definitam aliquam regionem, cujus terminis septa[1] teneatur. Omnia, quaecunque in hominum disceptationem cadere possunt, bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse profitetur, aut eloquentiae nomen relinquendum est. Quare equidem et in nostra civitate, et in ipsa Graecia, quae semper haec summa duxit, multos et ingeniis, et magna laude dicendi sine summa rerum omnium scientia fuisse fateor: talem vero exsistere eloquentiam, qualis fuerit in Crasso et Antonio, non cognitis rebus omnibus, quae ad tantam prudentiam pertinerent, tantamque dicendi copiam, quanta in illis fuerit, non potuisse confirmo. Quo etiam feci libentius, ut eum sermonem, quem illi quondam inter se de his rebus habuissent, mandarem litteris: vel ut illa opinio, quae semper fuisset, tolleretur, alterum non doctissimum, alterum plane indoctum fuisse; vel ut ea, quae existimarem a summis oratoribus de eloquentia divinitus

er an extraordinary mode of "recommending himself;" yet the example is not without imitators, and some modern demagogues are great adepts in this mode of acquiring popularity; and with the more success, as they are really as ignorant as Antony pretended to be.

[1] *Septa* Supply *ars ea*, from the antecedent, *caeterae artes*.

esse dicta, custodirem litteris, si ullo modo assequi complectique potuissem; vel mehercule etiam, ut laudem eorum, jam prope senescentem, quantum ego possem, ab oblivione hominum atque a silentio vindicarem. Nam si ex scriptis cognosci ipsi suis potuissent, minus hoc fortasse mihi esse putassem laborandum: sed cum alter non multum, (quod quidem exstaret,) et idipsum adolescens, alter nihil admodum scripti reliquisset: deberi hoc a me tantis hominum ingeniis putavi, ut, cum etiam nunc vivam illorum memoriam teneremus, hanc immortalem redderem, si possem. Quod hoc etiam spe aggredior majore ad probandum, quia non de Ser. Galbæ, aut C. Carbonis eloquentia scribo aliquid, in quo liceat mihi fingere, si quid velim, nullius memoria jam refellente: sed edo haec iis cognoscenda, qui eos ipsos, de quibus loquor, saepe audierunt; ut duos summos viros, iis, qui neutrum illorum viderint, eorum, quibus ambo illi oratores cogniti sint, vivorum et praesentium, memoria teste, com-
3 mendemus. Nec vero te, carissime frater atque optime, rhetoricis nunc quibusdam libris, quos tu agrestes putas, insequor ut erudiam: quid enim tua potest oratione aut subtilius aut ornatius esse? sed quanquam, sive judicio, ut soleo dicere, sive, ut ille pater eloquentiae de se Isocrates scripsit ipse, pudore a dicendo et timiditate ingenua quadam refugisti, sive, ut ipse jocari soles, unum putasti satis esse non modo in una familia rhetorem, sed paene in tota civitate: non tamen arbitror tibi hos libros in eo fore genere, quod merito, propter eorum, qui de dicendi

ratione disputarunt, jejunitatem bonarum artium, possit illudi. Nihil enim mihi quidem videtur in Crassi et Antonii sermone esse praeteritum, quod quisquam summis ingeniis, acerrimis studiis, optima doctrina, maximo usu cognosci ac percipi potuisse arbitraretur: quod tu facillime poteris judicare, qui prudentiam rationemque dicendi per te ipsum, usum autem per nos percipere voluisti. Sed, quo citius hoc, quod suscepimus, non mediocre munus, conficere possimus, omissa nostra adhortatione, ad eorum, quos proposuimus, sermonem disputationemque veniamus.

Postero igitur die, quam illa erant acta, hora fere secunda, cum etiam tum in lecto Crassus esset, et apud eum Sulpicius sederet, Antonius autem inambularet cum Cotta in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. Julio fratre venit. Quod ubi audivit, commotus Crassus surrexit, omnesque admirati, majorem aliquam esse causam eorum adventus suspicati sunt. Qui cum inter se, ut ipsorum usus ferebat, amicissime consalutassent; Quid vos tandem? Crassus, num quidnam, inquit, novi?[1] Nihil sane, ait Catulus: etenim vides esse ludos: sed (vel tu nos ineptos licet, inquit, vel molestos putes) cum ad me in Tusculanum heri vesperi venisset

[1] *Num quidnam, inquit, novi?* After the usual compliments had passed, Crassus says: "I am glad to see you, gentlemen; any thing new?" This is Guthrie's mode of translation, and it is truly wonderful that he could translate any treatise of Cicero, without acquiring the smallest portion of elegance and grace of style. His book is fit only for the "clandestine refuge of school boys," and resembles the beautiful original, about as much as a painting upon a sign post does the heads of Vandyke or Raphael.

Caesar de Tusculano suo, dixit mihi, a se Scaevolam hinc euntem esse conventum, ex quo mira quaedam se audisse dicebat; te, quem ego, toties omni ratione tentans, ad disputandum elicere non potuissem, permulta de eloquentia cum Antonio disseruisse, et tanquam in schola, prope ad Graecorum consuetudinem, disputasse. Itaque frater exoravit me, ipsum quidem a studio audiendi non nimis abhorrentem, sed, mehercule, verentem, ne molesti vobis interveniremus, ut hunc secum venirem. Scaevolam enim ita dicere ajebat, bonam partem sermonis in hunc diem esse dilatam. Hoc si tu cupidius factum existimas, Caesari attribues: si familiarius, utrique nostrum. nos quidem, nisi forte molesti interveni-
4 mus, venisse delectat. Tum Crassus, Equidem, quaecunque causa vos huc attulisset, laetarer, cum apud me viderem homines mihi carissimos et amicissimos: sed tamen, vere dicam, quaevis mallem fuisset, quam ista, quam dicis. Ego enim (ut, quemadmodum sentio, loquar) numquam mihi minus, quam hesterno die, placui, (magis adeo id facilitate, quam alia ulla culpa mea contigit;) qui dum obsequor adolescentibus, me senem esse sum oblitus, fecique id, quod ne adolescens quidem feceram, ut iis de rebus, quae doctrina aliqua continerentur, disputarem. Sed hoc tamen cecidit mihi peropportune, quod, transactis jam meis partibus, ad Antonium audiendum venistis. Tum Caesar, Equidem, inquit, Crasse, ita sum cupidus te in illa longiore ac perpetua disputatione audiendi, ut, si id mihi minus contingat, vel hoc sim quotidiano tuo sermone con-

tentus. Itaque experiar equidem illud, ut ne Sulpicius, familiaris meus, aut Cotta, plus quam ego apud te valere videatur, et te exorabo profecto, ut mihi quoque, et Catulo tuae suavitatis aliquid impertias. Sin tibi id minus libebit; non te urgebo, neque committam, ut, dum vereare, tu ne sis ineptus, me esse judices. Tum ille, Ego mehercule, inquit, Caesar, ex omnibus Latinis verbis hujus verbi vim vel maximam semper putavi, quem enim nos *ineptum* vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod *non* sit *aptus*, idque in sermonis nostri consuetudine perlate patet. Nam qui aut, tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi, rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur. Hoc vitio cumulata est eruditissima illa Graecorum natio, itaque quod vim hujus mali Graeci non vident, ne nomen quidem ei vitio imposuerunt. ut enim quaeras omnia, quomodo Graeci ineptum appellent, non reperies. Omnium autem ineptiarum, quae sunt innumerabiles, haud scio, an nulla sit major, quam illorum, qui solent, quocumque in loco, quoscumque inter homines visum est, de rebus aut difficillimis, aut non necessariis, argutissime disputare. hoc nos 5
ab istis adolescentibus facere inviti et recusantes heri coacti sumus. Tum Catulus, Ne Graeci quidem, inquit, Crasse, qui in civitatibus suis clari et magni fuerunt, sicuti tu es, nosque omnes in nostra republica volumus esse, horum Graecorum, qui se inculcant auribus nostris,

similes fuerunt: nec tamen in otio sermones hujusmodi, disputationesque fugiebant. Ac si tibi videntur, qui temporis, qui loci, qui hominum rationem non habent, inepti, sicut debent videri; num tandem aut locus hic non idoneus videtur, in quo porticus haec ipsa, ubi ambulamus, et palaestra, et tot locis sessiones, gymnasiorum et Graecarum disputationum memoriam quodammodo commovent? aut importunum tempus in tanto otio, quod et raro datur, et nunc peroptato nobis datum est? aut homines ab hoc genere disputationis alieni, qui omnes his sumus, ut sine his studiis vitam nullam esse ducamus? Omnia ista, inquit Crassus, ego alio modo interpretor, qui primum palaestram, et sedes, et porticus, etiam ipsos, Catule, Graecos, exercitationis et delectationis causa, non disputationis, invenisse arbitror. Nam et saeculis multis ante gymnasia inventa sunt, quam in his philosophi garrire coeperunt, et hoc ipso tempore, cum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum audire, quam philosophum, malunt: qui simul ut increpuit, in media oratione de maximis rebus et gravissimis disputantem philosophum omnes unctionis causa relinqunt. ita levissimam delectationem gravissimae, ut ipsi ferunt, utilita-
6 ti anteponunt. Otium autem quod dicis esse, assentior. verum otii fructus est, non contentio animi, sed relaxatio. Saepe ex socero meo audivi, cum is diceret, socerum suum Laelium semper fere cum Scipione solitum rusticari, eosque incredibiliter repuerascere esse solitos, cum rus ex urbe, tanquam e vinculis, evolavissent. Non au-

deo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scaevola, conchas eos et umbilicos [1] ad Cajetam et ad Laurentum legere consuesse, et ad omnem animi remissionem, ludumque descendere. Sic enim se res habet: ut quemadmodum volucres videmus, procreationis atque utilitatis suae causa, fingere et construere nidos, easdem autem, cum aliquid effecerint, levandi laboris sui causa, passim ac libere solutas opere volitare: sic nostri animi forensibus negotiis, atque urbano opere defessi, gestiunt ac volitare cupiunt, vacui cura atque labore. Itaque illud, quod ego in causa Curiana Scaevolae dixi, non dixi secus, ac sentiebam. Nam si, inquam, Scaevola, nullum erit testamentum recte factum, nisi quod tu scripseris, omnes ad te cives cum tabulis veniemus, omnium testamenta tu scribes unus. quid igitur? inquam: quando ages negotium publicum? quando amicorum? quando tuum? quando denique nihil ages? tum illud addidi: mihi enim liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit. In qua permaneo, Catule, sententia, meque, cum huc veni, hoc ipsum nihil agere et plane cessare, delectat. Nam, quod addidisti tertium, vos eos esse, qui vitam insuavem sine his studiis putaretis, id me non modo non hortatur ad disputandum, sed etiam deterret. Nam ut C. Lucilius, homo doctus et perurbanus, dicere solebat, ea, quae scriberet, neque ab indoctissimis se, neque ab doctissimis legi velle; quod alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse, quam ipse: quo etiam scripsit, *Persium non curo legere:* (hic

[1] *Conchas et umbilicos.* Sea-shells and little round stones found on the shore.

enim fuit, ut noramus, omnium fere nostrorum hominum doctissimus: *Laelium Decimum volo*, (quem cognovimus virum bonum, et non illiteratum, sed nihil ad Persium:) sic ego, si jam mihi disputandum sit de his nostris studiis, nolim equidem apud rusticos, sed multo minus apud vos. malo enim non intelligi ora-
7 tionem meam quam reprehendi. Tum Caesar, Equidem. inquit, Catule, jam mihi videor navasse operam, quod huc venerim. nam haec ipsa recusatio disputationis, disputatio quaedam fuit mihi quidem perjucunda. Sed cur impedimus Antonium, cujus audio esse partes, ut de tota eloquentia disserat, quemque jamdudum Cotta et Sulpicius exspectant? Ego vero, inquit Crassus, neque Antonium verbum facere patiar, et ipse obmutescam, nisi prius a vobis impetraro. Quidnam? inquit Catulus. Ut hic sitis hodie. Tum, cum ille dubitaret, quod ad fratrem promiserat, Ego, inquit Julius, pro utroque respondeo: sic faciemus: atque ista quidem conditione, vel ut verbum nullum faceres, me teneres. Hic Catulus arrisit: et simul, Praecisa, inquit, mihi quidem dubitatio est, quoniam neque domi imperaram, et hic, apud quem eram futurus, sine mea sententia tam facile promisit.

Tum omnes oculos in Antonium conjecerunt: et ille, Audite vero, audite, inquit, hominem enim audietis de schola, atque a magistro, et Graecis literis eruditum.[1] et eo quidem loquar confidentius, quod Catulus auditor accessit: cui non solum

[1] *Graecis literis eruditum.* Here Antonius ridicules with much vivacity, the pompous manner in which the Grecian rhetoricians introduced their lectures.

nos Latini sermonis, sed etiam Graeci ipsi solent suae linguae subtilitatem elegantiamque concedere. Sed tamen, quoniam hoc totum, quidquid est, sive artificium, sive studium dicendi, nisi accessit os, nullum potest esse; docebo vos, discipuli, quod ipse non didici, quid de omni genere dicendi sentiam. Hic posteaquam arriserunt, Res mihi videtur esse, inquit, facultate praeclara, arte mediocris. Ars enim earum rerum est, quae sciuntur: oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia, continetur. Nam et apud eos dicimus, qui nesciunt, et ea dicimus, quae nescimus ipsi. itaque et illi alias aliud iisdem de rebus et sentiunt, et judicant, et nos contrarias saepe causas dicimus, non modo ut Crassus contra me dicat aliquando, aut ego contra Crassum; cum alterutri necesse sit falsum dicere: sed etiam ut uterque nostrûm eadem de re alias aliud defendat,[1] cum plus uno verum esse non possit. Ut igitur in ejusmodi re, quae mendacio nixa sit, quae ad scientiam non saepe perveniat, quae opiniones hominum, et saepe errores aucupetur, ita dicam, si causam putatis esse, cur audiatis. Nos vero, et valde quidem, Catulus inquit, puta- 8
mus, atque eo magis, quod nulla mihi ostentatione videris esse usurus. Exorsus es enim non gloriose, magis, ut tu putas, a veritate, quam a nescio qua dignitate. Ut igitur de ipso genere sum

[1] *Sed etiam ut uterque nostrum eadem de re alias aliud defendat.* That the ends of justice are best attained by this license to the pleader, there can be little doubt; and it is very clear that the advocate may often be ignorant, on which side lies the justice of the case, until the trial is over; yet to undertake the defence of principles and practices manifestly immoral and fraudulent, will ever be an odious task to a man of any moral sensibility.

confessus, inquit Antonius, artem esse non maximam : sic illud affirmo, praecepta posse quaedam dari peracuta ad pertractandos animos hominum, et ad excipiendas eorum voluntates. Hujus rei scientiam, si quis volet, magnam quandam artem esse dicere, non repugnabo. Etenim cum plerique temere ac nulla ratione causas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem, aut propter consuetudinem aliquam, callidius id faciant ; non est dubium, quin, si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius, quam alii dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit. Atque utinam, ut mihi illa videre videor in foro atque in causis, ita nunc, quemadmodum ea reperirentur, possem vobis exponere !

Sed de me videro : nunc hoc propono, quod mihi persuasi, quamvis ars non sit, tamen nihil esse perfecto oratore praeclarius. Nam, ut usum dicendi omittam, qui in omni pacata et libera civitate dominatur, tanta oblectatio est in ipsa facultate dicendi, ut nihil hominum aut auribus, aut mentibus jucundius percipi possit. Qui enim cantus moderatae orationis pronuntiatione dulcior inveniri potest ? quod carmen artificiosa verborum conclusione aptius ? qui actor in imitanda, quam orator in suscipienda veritate jucundior ? Quid autem subtilius, quam acutae crebraeque sententiae ? quid admirabilius, quam res splendore illustrata verborum ? quid plenius, quam omni rerum genere cumulata oratio ? Neque enim ulla non propria oratoris est res, quae quidem ornate dici graviterque debeat.

Hujus est in dando consilio de maximis rebus cum dignitate explicata sententia: ejusdem et languentis populi incitatio, et effrenati moderatio. Eadem facultate et fraus hominum ad perniciem, et integritas ad salutem vocatur. Quis cohortari ad virtutem ardentius, quis a vitiis acrius revocare, quis vituperare improbos asperius, quis laudare bonos ornatius, quis cupiditatem vehementius frangere accusando potest? quis moerorem levare mitius consolando? Historia vero testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis, qua voce alia, nisi oratoris, immortalitati commendatur? Nam si qua est ars alia, quae verborum, aut faciendorum, aut deligendorum scientiam profiteatur: aut si quisquam dicitur, nisi orator, formare orationem, eamque variare et distinguere quasi quibusdam verborum sententiarumque insignibus: aut si via ulla, nisi ab hac una arte, traditur, aut argumentorum, aut sententiarum, aut denique descriptionis atque ordinis: fateamur aut hoc, quod haec ars profiteatur, alienum esse, aut cum aliqua alia arte esse commune. Sed si in hac una est ea ratio atque doctrina: non, si qui aliarum artium bene locuti sunt, eo minus id est hujus unius proprium; sed ut orator de iis rebus, quae ceterarum artium sunt, si modo eas cognorit, (ut heri Crassus dicebat,) optime potest dicere: sic ceterarum artium homines ornatius illa sua dicunt, si quid ab hac arte didicerunt. Neque enim si de rusticis rebus agricola quispiam, aut etiam id, quod multi, medicus de morbis, aut de pingendo pictor aliquis diserte dixeret, aut scripserit, idcirco illius artis

putanda sit eloquentia: in qua quia vis magna est in hominum ingeniis, eo multi etiam sine doctrina aliquid omnium generum atque artium consequuntur: sed, quid cujusque sit proprium. etsi ex eo judicari potest, cum videris, quid quaeque doceant, tamen hoc certius nihil esse potest, quam quod omnes artes aliae sine eloquentia suum munus praestare possunt, orator sine ea nomen suum obtinere non potest: ut ceteri, si diserti sint, aliquid ab hoc habeant: hic nisi domesticis se instruxerit copiis, aliunde dicendi copiam petere non possit.

10 Tum Catulus, Etsi, inquit, Antoni, minime impediendus est interpellatione iste cursus orationis tuae, patiere tamen mihique ignosces. *Non enim possum, quin exclamem*, ut ait ille in Trinummo: ita mihi vim oratoris tum exprimere subtiliter visus es, tum laudare copiosissime: quod quidem eloquentem vel optime facere oportet, ut eloquentiam laudet. debet enim ad eam laudandam, ipsam illam adhibere, quam laudat. Sed perge porro: tibi enim assentior, vestrum esse hoc totum, diserte dicere, idque si quis in alia arte faciat, eum assumto aliunde uti bono, non proprio, nec suo. Et Crassus, Nox te, inquit, nobis, Antoni, expolivit, hominemque reddidit. nam hesterno sermone, unius cujusdam operis, ut ait Caecilius, remigem aliquem, aut bajulum, nobis oratorem descripseras, inopem quendam humanitatis atque inurbanum. Tum Antonius, Heri enim, inquit, hoc mihi proposueram, ut, si te refellissem, hos a te discipulos abducerem: nunc, Catulo audiente et Caesare, videor debere non tam pugnare tecum, quam, quid ipse sentiam, dicere.

Sequitur igitur, quoniam nobis est hic, de quo loquimur, in foro atque in oculis civium constituendus, ut videamus, quid ei negotii demus, cuique eum muneri velimus esse praepositum. Nam Crassus heri, cum vos, Catule et Caesar, non adessetis, posuit breviter in artis distributione idem, quod Graeci plerique posuerunt; neque sane quid ipse sentiret, sed quid ab illis diceretur, ostendit: duo prima genera quaestionum esse, in quibus eloquentia versaretur, unum infinitum, alterum certum. Infinitum mihi videbatur id dicere, in quo aliquid generatim quaereretur, hoc modo: Expetendane esset eloquentia? expetendine honores? certum autem, in quo quid in personis, et in constituta re, et definita quaereretur: cujusmodi sunt, quae in foro, atque in civium causis disceptationibusque versantur. Ea mihi videntur aut in lite ordinanda, aut in consilio dando esse posita. nam illud tertium, quod et a Crasso tactum est, et, ut audio, ille ipse Aristoteles, qui haec maxime illustravit, adjunxit, etiamsi opus est,[1] tamen minus est necessarium. Quidnam? inquit Catulus, an laudationes? id enim video poni genus tertium. Ita, inquit An- 11
tonius, et in eo quidem genere scio et me, et omnes, qui affuerunt, delectatos esse vehementer, cum abs te est Popilia, mater vestra, laudata: cui primum mulieri hunc honorem in nostra civitate tributum puto: sed non omnia, quaecumque loquimur, mihi videntur ad artem et ad praecepta esse revocanda. Ex his enim fontibus, unde

[1] *Etiamsi opus est.* Convenient, advantageous. So in epist. ad Fam. 1. 9. *legem*, &c.

omnia ornate dicendi praecepta sumuntur, licebit etiam laudationem ornare, neque illa elementa desiderare: quae ut nemo tradat, quis est, qui nesciat, quae sint in homine laudanda? Positis enim iis rebus, quas Crassus in illius orationis suae, quam contra collegam censor habuit, principio dixit, *Quae natura, aut fortuna darentur hominibus, in iis rebus se vinci posse animo aequo pati: quae ipsi sibi homines parare possent, in iis rebus se pati vinci non posse:* qui laudabit quempiam, intelliget, exponenda sibi esse fortunae bona.[1] Ea sunt, generis, pecuniae, propinquorum, amicorum, opum, valetudinis, formae, virium, ingenii, ceterarumque rerum, quae sunt aut corporis, aut extraneae: si habuerit, bene his usum: si non habuerit, sapienter caruisse: si amiserit, moderate tulisse. Deinde, quid sapienter is, quem laudet, quid liberaliter, quid fortiter, quid juste, quid magnifice, quid pie, quid grate, quid humaniter, quid denique cum aliqua virtute aut fecerit, aut tulerit. Haec, et quae sint ejus generis, facile videbit, qui volet laudare quempiam: et qui vituperare, contraria. Cur igitur dubitas, inquit Catulus, facere hoc tertium genus, quoniam inest in ratione rerum? non enim, si est facilius, eo de numero quoque est excerpendum. Quia nolo, inquit, omnia, quae cadunt aliquando in oratorem, quamvis exigua sint, ea sic tractare, quasi nihil possit dici sine praeceptis suis. Nam et testimonium saepe dicendum est, ac nonnumquam etiam accuratius, ut mihi necesse

1 *Fortunae bona.* In the goods of Fortune, Cicero here includes also those of Nature.

fuit in Sex. Titium, seditiosum civem et turbulentum: explicavi in eo testimonio dicendo, omnia consilia consulatus mei,[1] quibus illi tribuno plebis pro republica restitissem, quaeque ab eo contra rempublicam facta arbitrarer, exposui. diu retentus sum, multa audivi, multa respondi. Num igitur placet, cum de eloquentia praecipias, aliquid etiam de testimoniis dicendis, quasi in arte tradere? Nihil sane, inquit Catulus, necesse est. Quid si (quod saepe summis viris accidit) 12
mandata sint exponenda, aut in senatu ab imperatore, aut ad imperatorem, aut ad regem, aut ad populum aliquem a senatu? num quia genere orationis in hujusmodi causis accuratiore est utendum, idcirco pars etiam haec causarum numeranda videtur, aut propriis praeceptis instruenda? Minime vero, inquit Catulus. non enim deerit homini diserto in ejusmodi rebus facultas, ex ceteris rebus et causis comparata. Ergo item, inquit, illa, quae saepe diserte agenda sunt, et quae ego paullo ante (cum eloquentiam laudarem) dixi oratoris esse, neque habent suum locum ullum in divisione partium, neque certum praeceptorum genus, et agenda sunt non minus diserte, quam quae in lite dicuntur, objurgatio, cohortatio, consolatio: quorum nihil est, quod non summa dicendi ornamenta desideret: sed ex artificio res istae praecepta non quaerunt. Plane, inquit Catulus, assentior.

Age vero, inquit Antonius, qualis oratoris, et quanti hominis in dicendo, putas esse, historiam

[1] *Consulatus mei.* Cicero here artfully alludes to his own proceedings against Cataline.

scribere? Si, ut Graeci scripserunt, summi, inquit Catulus: si ut nostri, nihil opus est oratore: satis est, non esse mendacem. Atqui, ne nostros contemnas, inquit Antonius, Graeci quoque sic initio scriptitarunt, ut noster Cato, ut Pictor, ut Piso. Erat enim historia nihil aliud, nisi annalium confectio: cujus rei, memoriaeque publicae retinendae causa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium, pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat litteris pontifex maximus, efferebatque in album, et proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur. Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt, qui sine ullis ornamentis monumenta solum temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum reliquerunt. Itaque qualis apud Graecos Pherecydes, Hellanicus, Acusilas fuit, aliique permulti; talis noster Cato, et Pictor, et Piso, qui neque tenent, quibus rebus ornatur oratio, modo enim huc ista sunt importata, et, dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem. Paullulum se erexit, et addidit historiae majorem sonum vocis vir optimus, Crassi familiaris, Antipater. ceteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.
13 Est, inquit Catulus, ut dicis. sed iste ipse Coelius neque distinxit historiam varietate locorum; neque verborum collocatione, et tractu orationis leni et aequabili perpolivit illud opus; sed ut homo neque doctus, neque maxime aptus ad dicendum, sicut potuit, dolavit: vicit tamen, ut dicis, superiores. Minime mirum, inquit Antonius,

si ista res adhuc nostra linguą illustrata non est. Nemo enim studet eloquentiae nostrorum hominum, nisi ut in causis atque in foro eluceat: apud Graecos autem eloquentissimi homines, remoti a causis forensibus, cum ad ceteras res illustres, tum ad scribendam historiam maxime se applicaverunt. Namque et Herodotum illum, qui princeps genus hoc ornavit, in causis nihil omnino versatum esse accepimus. atqui tanta est eloquentia, ut me quidem, quantum ego Graece scripta intelligere possum, magnopere delectet. Et post illum Thucydides omnes dicendi artificio, mea sententia, facile vicit: qui ita creber est rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur: ita porro verbis aptus, et pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur. Atqui ne hunc quidem, quamquam est in republica versatus, ex numero accepimus eorum, qui causas dictitarunt:[1] et hos libros tum scripsisse dicitur, cum a republica remotus, atque, id quod optimo cuique Athenis accidere solitum est, in exilium pulsus esset. Hunc consecutus est Syracusius Philistus, qui, cum Dionysii tyranni familiarissimus esset, otium suum consumsit in historia scribenda, maximeque Thucydidem est, sicut mihi videtur, imitatus. Postea vero, quasi ex clarissima rhetoris officina, duo praestantes ingenio, Theopompus et Ephorus, ab Isocrate magistro impulsi, se ad historiam

[1] *Qui causas dictitarunt.* Who *often* pleaded in judicial trials. Observe the frequentative form of the verb; *dicere causas*, to plead at the bar: *dictitare causas;* to plead frequently, to make this a profession and usual occupation.

contulerunt: causas omnino numquam attige-
14 runt. Denique etiam a philosophia profectus princeps Xenophon, Socraticus ille, post ab Aristotele Callisthenes, comes Alexandri, scripsit historiam: et hic quidem rhetorico paene more: ille autem superior leniore quodam sono est usus, et qui illum impetum oratoris non habeat; vehemens fortasse minus, sed aliquanto tamen est, ut mihi quidem videtur, dulcior. Minimus natu horum omnium Timaeus, quantum autem judicare possum, longe eruditissimus, et rerum copia et sententiarum varietate abundantissimus, et ipsa compositione verborum non impolitus, magnam eloquentiam ad scribendum attulit, sed nullum usum forensem.

Haec cum ille dixisset, Quid est, inquit, Catule, Caesar? ubi sunt, qui Antonium Graece negant scire? quot historicos nominavit? quam scienter? quam proprie de unoquoque dixit? Id mehercule, inquit Catulus, admirans, illud jam mirari desino, quod multo magis ante mirabar, hunc, cum haec nesciret, in dicendo posse tantum. Atqui, Catule, inquit Antonius, non ego utilitatem aliquam ad dicendum aucupans, horum libros, et nonnullos alios, sed delectationis causa, cum est otium, legere soleo. Quid ergo est? fatebor:[1] aliquid tamen: ut, cum in sole ambulem, etiamsi aliam ob causam ambulem, fieri natura tamen, ut colorer; sic, cum istos libros ad Misenum (nam Romae vix licet) studiosius legerim,

[1] *Fatebor.* Of what value to me then are these writings? Of no great value, I confess; yet they may have afforded some benefit. "Fatebor, semper in deteriorem partem dicitur." Ernesti.

sentio orationem meam illorum tactu quasi colorari. Sed ne latius hoc vobis patere videatur, haec duntaxat in Graecis intelligo, quae ipsi, qui scripserunt, voluerunt a vulgo intelligi: in philosophos vestros[1] si quando incidi, deceptus indicibus librorum, quod sunt fere inscripti de rebus notis et illustribus, de virtute, de justitia, de honestate, de voluptate, verbum prorsus nullum intelligo: ita sunt angustis et concisis disputationibus illigati! Poëtas omnino, quasi alia quadam lingua locutos, non conor attingere, cum his me (ut dixi) oblecto, qui res gestas, aut qui orationes scripserunt suas, aut qui ita loquuntur, ut videantur voluisse nobis, qui non sumus eruditissimi, esse familiares. Sed illuc redeo. Vide- 15
tisne, quantum munus sit oratoris historia? haud scio, an flumine orationis, et varietate maximum. neque tamen eam reperio usquam separatim instructam rhetorum praeceptis. sita sunt enim ante oculos. Nam quis nescit, primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat? deinde ne quid veri non audeat? ne qua suspicio gratiae sit in scribendo? ne qua simultatis? Haec scilicet fundamenta nota sunt omnibus. Ipsa autem exaedificatio posita est in rebus, et verbis. Rerum ratio ordinem temporum desiderat, regionum descriptionem: vult etiam, quoniam in rebus magnis memoriaque dignis consilia primum, deinde acta, postea eventus exspectantur, et de consiliis significari quid scriptor probet, et in rebus gestis declarari, non solum quid actum aut dictum

[1] *Philosophos vestros.* "If at any time I happened to dip into the writings of those philosophers, of which you, Catulus, are so much enamoured."

sit, sed etiam quomodo: et cum de eventu dicatur, ut causae explicentur omnes, vel casus vel sapientiae, vel temeritatis: hominumque ipsorum non solum res gestae, sed etiam, qui fama ac nomine excellant, de cujusque vita, atque natura. Verborum autem ratio, et genus orationis, fusum atque tractum, et cum lenitate quadam aequabili profluens, sine hac judiciali asperitate, et sine sententiarum forensium aculeis persequendum est. Harum tot tantarumque rerum videtisne ulla esse praecepta, quae in artibus rhetorum reperiantur?

In eodem silentio multa alia oratorum officia jacuerunt, cohortationes, consolationes, praecepta, admonita: quae tractanda sunt omnia disertissime; sed locum suum in illis artibus, quae traditae sunt, habent nullum. Atque in hoc genere illa quoque est infinita silva quod oratori plerique (ut etiam Crassus ostendit) duo genera ad dicendum dederunt; unum de certa definitaque causa, quales sunt, quae in litibus, quae in deliberationibus versantur; addat, si quis volet, etiam laudationes: alterum, quod appellant omnes fere scriptores, explicat nemo, infinitam generis sine tempore, et sine persona, quaestionem. Hoc quid et quantum sit, cum dicunt, intelligere mihi non videntur. Si enim est oratoris, quaecumque res infinite posita sit, de ea posse dicere; dicendum erit ei, quanta sit solis magnitudo, quae forma terrae: de mathematicis, de musicis rebus non poterit, quin dicat, hoc onere suscepto, recusare. Denique ei, qui profitetur esse suum, non solum de iis controversiis, quae temporibus et personis notatae sunt, hoc est, de omnibus forensibus, sed etiam de generum

infinitis quaestionibus dicere, nullum potest esse genus orationis, quod sit exceptum. Sed si illam 16
quoque partem quaestionum oratori volumus adjungere vagam, et liberam, et late patentem, ut de rebus bonis aut malis, expetendis aut fugiendis: honestis aut turpibus: utilibus aut inutilibus: de virtute, de justitia, de continentia, de prudentia, de magnitudine animi, de liberalitate, de pietate, de amicitia, de fide, de officio, de ceteris virtutibus, contrariisque vitiis, dicendum oratori putemus: itemque de republica, de imperio, de re militari, de disciplina civitatis, de hominum moribus: assumamus eam quoque partem, sed ita, ut sit circumscripta modicis regionibus. Equidem omnia, quae pertinent ad usum civium, morem hominum, quae versantur in consuetudine vitae, in ratione reipublicae, in hac societate civili, in sensu hominum communi, in natura, in moribus, comprehendenda esse oratori puto: si minus, ut separatim de his rebus philosophorum more respondeat; at certe, ut in causa prudenter possit intexere: hisce autem ipsis de rebus ut ita loquatur, ut ii, qui jura, qui leges, qui civitates constituerunt, locuti sunt, simpliciter et splendide, sine ulla serie disputationum, et sine jejuna concertatione verborum. Hoc loco, ne qua sit admiratio, si tot tantarumque rerum nulla a me praecepta ponentur, sic statuo: Ut in ceteris artibus, cum tradita sint cujusque artis difficillima, reliqua, quia aut faciliora, aut similia sint, tradi non necesse esse: ut in pictura, qui hominis speciem pingere perdidicerit, posse eum cujusvis vel formae, vel aetatis, etiamsi non didicerit, pingere; neque esse periculum, qui leonem, aut tau-

rum pingat egregie, ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non possit: (neque est omnino ars ulla, in qua omnia, quae illa arte effici possunt, a doctore tradantur: sed qui primarum et certarum rerum genera ipsa didicerunt, reliqua non incommode persequuntur:) similiter arbitror, in hac sive ratione, sive exercitatione dicendi, qui illam vim adeptus sit, ut eorum mentes, qui aut de republica, aut de ipsius rebus, aut de iis, contra quos, aut pro quibus dicat, cum aliqua statuendi potestate audiant, ad suum arbitrium movere possit, hunc de toto illo genere reliquarum orationum non plus quaesiturum esse, quid dicat, quam Polycletum illum, cum Herculem fingebat, quemadmodum pellem, aut hydram fingeret, etiamsi haec numquam separatim facere didicisset.

17 Tum Catulus: Praeclare mihi videris, Antoni, posuisse ante oculos, quid discere oporteret eum, qui orator esset futurus, quid etiam, si non didicisset, ex eo, quod didicisset, assumere. deduxisti enim totum hominem in duo solum genera causarum, cetera innumerabilia exercitationi, et similitudini reliquisti. Sed videto, ne in istis duobus generibus hydra tibi sit, et pellis: Hercules autem, et alia opera majora, ne in illis rebus, quas praetermittis, relinquantur. Non enim mihi minus operis videtur de universis generibus rerum, quam de singulorum causis, ac multo etiam majus de natura deorum, quam de hominum litibus dicere. Non est ita, inquit Antonius. dicam enim tibi, Catule, non tam doctus, quam, id quod est majus, expertus. Omnium ceterarum rerum oratio, mihi crede, ludus est homini non hebeti,

neque inexercitato, neque communium litterarum et politioris humanitatis experti, in causarum contentionibus magnum est quoddam opus, atque haud sciam, an de humanis operibus longe maximum: in quibus vis oratoris plerumque ab imperitis exitu et victoria judicatur; ubi adest armatus adversarius, qui sit et feriendus, et repellendus: ubi saepe is, qui rei dominus futurus est, alienus atque iratus, aut etiam amicus adversario et inimicus tibi est; cum aut docendus is est, aut dedocendus, aut reprimendus, aut incitandus, aut omni ratione ad tempus, ad causam, oratione moderandus: (in quo saepe benivolentia ad odium, odium autem ad benivolentiam deducendum est:) qui tanquam machinatione aliqua tum ad severitatem, tum ad remissionem animi, tum ad tristitiam, tum ad laetitiam est contorquendus. Omnium sententiarum gravitate, omnium verborum ponderibus est utendum. Accedat oportet actio varia, vehemens, plena animi, plena spiritus, plena doloris, plena veritatis. In his operibus si quis illam artem comprehenderit, ut, tanquam Phidias, Minervae signum efficere possit; non sane, quemadmodum in clypeo idem ille artifex, minora illa opera facere discat, laborabit.

Tum Catulus: Quo ista majora ac mirabiliora 18
fecisti, eo me major exspectatio tenet, quibusnam rationibus, quibusve praeceptis ea tanta vis comparetur: non quo mea quidem jam intersit,

[1] *Laborabit.* "If the orator be master of his art, and able like Phidias, to compose the magnificent statue of Minerva, he will find no difficulty in the execution of those inferior figures, which are delineated on her shield."

(neque enim aetas id mea desiderat, et aliud quoddam genus dicendi nos secuti sumus, qui numquam sententias de manibus judicum vi quadam orationis extorsimus, ac potius placatis eorum animis, tantum, quantum ipsi patiebantur, accepimus,) sed tamen ista tua, nullum ad usum meum, tantum cognoscendi studio adductus requiro. Nec mihi opus est Graeco aliquo doctore, qui mihi pervulgata praecepta decantet, cum ipse numquam forum, numquam ullum judicium adspexerit: ut peripateticus ille dicitur Phormio; cum Hannibal Carthagine expulsus Ephesum ad Antiochum venisset exsul, proque eo, quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus esset ab hospitibus suis, ut eum, quem dixi, si vellet, audiret; cumque se non nolle dixisset; locutus esse dicitur, homo copiosus, aliquot horas de imperatoris officio, et de omni re militari. Tum, cum ceteri, qui illum audierant, vehementer essent delectati, quaerebant ab Hannibale, quidnam ipse de illo philosopho judicaret. Poenus non optime Graece, sed tamen libere respondisse fertur, multos se deliros senes saepe vidisse: sed qui magis, quam Phormio, deliraret, vidisse neminem. Neque mehercule injuria. Quid enim aut arrogantius, aut loquacius fieri potuit, quam Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Romano omnium gentium victore certasset, Graecum hominem, qui numquam hostem, numquam castra vidisset, numquam denique minimam partem ullius publici muneris attigisset, praecepta de re militari dare? Hoc mihi facere omnes isti, qui de arte dicendi praecipiunt, viden-

tur: quod enim ipsi experti non sunt, id docent ceteros. Sed hoc minus fortasse errant, quod non te, ut Hannibalem, sed pueros aut adolescentulos docere conantur.[1]

Erras, Catule, inquit Antonius. nam egomet in multos jam Phormiones incidi. Quis enim est istorum Graecorum, qui quemquam nostrûm quidquam intelligere arbitretur? Ac mihi quidem non ita molesti sunt; facile omnes perpetior et perfero. nam aut aliquid afferunt, quod mihi non displiceat: aut efficiunt, ut me non didicisse minus poeniteat. dimitto autem eos non tam contumeliose, quam philosophum illum Hannibal, et eo fortasse plus habeo etiam negotii: sed tamen est eorum doctrina, quantum ego judicare possum, perridicula. Dividunt enim totam rem in duas partes, in causae controversiam, et in quaestionis. Causam appellant, rem positam in disceptatione rerum et controversia: quaestionem autem, rem positam in infinita dubitatione. De causa praecepta dant: de altera parte mirum silentium est. Denique quinque faciunt quasi membra eloquentiae, invenire quid dicas, inventa disponere, deinde ornare verbis, post memoriae mandare, tum ad extremum agere ac pronuntiare: rem sane non reconditam. Quis enim hoc non sua sponte viderit, neminem posse dicere, nisi et quid diceret, et quibus verbis, et quo ordine diceret, haberet, et ea meminisset? Atque haec ego non reprehendo: sed ante oculos posita

[1] *Docere conantur.* "But in this the Greek rhetoricians are the less to be despised, as they do not attempt to instruct you, a Hannibal in eloquence, but confine their precepts to students in the art."

esse dico, ut eas item quatuor, quinque, sexve partes, vel etiam septem (quoniam aliter ab aliis digeruntur) in quas est ab his omnis oratio distributa. Jubent enim exordiri ita, ut eum, qui audiat, benivolum nobis faciamus, et docilem, et attentum: deinde rem narrare, ita ut verisimilis narratio sit, ut aperta, ut brevis: post autem dividere causam, aut proponere: nostra confirmare argumentis ac rationibus: deinde contraria refutare. tum autem alii conclusionem orationis, et quasi perorationem collocant: alii jubent, antequam peroretur, ornandi aut augendi causa, digredi: deinde concludere, ac perorare. Ne haec quidem reprehendo. sunt enim concinne distributa: sed tamen, id quod necesse fuit hominibus expertibus veritatis, non perite. Quae enim praecepta principiorum, et narrationum esse voluerunt, ea in totis orationibus sunt conservanda. Nam ego mihi benivolum judicem facilius facere possum in cursu orationis, quam cum omnia sunt inaudita: docilem autem, non cum polliceor me demonstraturum, sed tum, cum doceo et explano: attentum vero, crebro tota actione excitandis mentibus judicum, non prima denuntiatione efficere possumus. Jam vero narrationem quod jubent verisimilem esse, et apertam, et brevem, recte nos admonent. quod haec narrationis magis putant esse propria, quam totius orationis, valde mihi videntur errare. omninoque in hoc omnis est error, quod existimant, artificium esse hoc quoddam non dissimile ceterorum, cujusmodi de ipso jure civili hesterno die Crassus componi posse dicebat: ut genera rerum primum exponerentur

in quo vitium est, si genus ullum praetermittatur: deinde singulorum generum partes, in quo et deesse aliquam partem, et superare, mendosum est: tum verborum omnium definitiones, in quibus neque abesse quidquam decet, neque redundare. Sed hoc si in jure civili, si etiam in parvis aut 20
mediocribus rebus doctiores assequi possunt; non idem sentio tanta hac in re, tamque immensa, posse fieri. Sin autem qui arbitrantur; deducendi sunt ad eos, qui haec docent: omnia jam explicata et perpolita assequentur: sunt enim innumerabiles de his rebus libri, neque abditi, neque obscuri. Sed videant, quid velint: ad ludendumne, an ad pugnandum arma sint sumturi. Aliud enim pugna et acies, aliud ludus campusque noster desiderat. Attamen ars ipsa ludicra armorum et gladiatori et militi prodest aliquid: sed animus acer, et praesens, et acutus idem atque versutus, invictos viros efficit, non difficilius arte conjuncta.

Quare ego tibi oratorem sic jam instituam, si potero, ut quid efficere possit, ante perspiciam. Sit enim mihi tinctus litteris; audierit aliquid, legerit, ista ipsa praecepta acceperit: tentabo quid deceat, quid voce, quid viribus, quid spiritu, quid lingua efficere possit. Si intelligam posse ad summos pervenire, non solum hortabor, ut elaboret, sed etiam, si vir quoque mihi bonus videbitur, obsecrabo. tantum ego in excellente oratore, et eodem viro bono, pono esse ornamenti universae civitati. Sin videbitur, cum omnia summa fecerit, tamen ad mediocres oratores esse venturus: permittam ipsi, quid velit; molestus magnopere non

ero. Sin plane abhorrebit, et erit absurdus: ut se contineat, aut ad aliud studium transferat, admonebo. Nam neque is, qui optime potest, deserendus ullo modo est a cohortatione nostra, neque is, qui aliquid potest, deterrendus: quod alterum, divinitatis mihi cujusdam videtur: alterum, vel non facere, quod non optime possis, vel facere, quod non pessime facias, humanitatis: tertium vero illud, clamare contra quam deceat, et quam possis, hominis est, ut tu, Catule, de quodam declamatore dixisti, stultitiae suae quamplurimos testes domestico praeconio colligentis. De hoc igitur, qui erit talis, ut cohortandus adjuvandusque sit, ita loquamur, ut ei tradamus ea duntaxat, quae nos usus docuit, ut nobis ducibus veniat eo, quo sine duce ipsi pervenimus, quoniam meliora
21 docere non possumus. Atque, ut a familiari nostro exordiar; hunc ego, Catule, Sulpicium, (primum in causa parvula adolescentulum audivi,) voce, et forma, et motu corporis, et reliquis rebus aptum ad hoc munus, de quo quaerimus, oratione autem celeri et concitata, (quod erat ingenii: et verbis effervescentibus, et paullo nimium redundantibus, (quod erat aetatis:) non sum aspernatus. Volo enim se efferat in adolescente foecunditas. nam facilius sicut in vitibus revocantur ea, quae sese nimium profuderunt, quam, si nihil valet materies, nova sarmenta cultura excitantur: ita volo esse in adolescente, unde aliquid amputem. Non enim potest in eo succus esse diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem

assecutum. Vidi statim indolem, neque dimisi tempus,[1] et eum sum cohortatus, ut forum sibi ludum putaret esse ad dicendum: magistrum autem, quem vellet, eligeret: me quidem si audiret, L. Crassum. quod iste arripuit, et ita sese facturum confirmavit, atque etiam addidit, gratiae scilicet causa, me quoque sibi magistrum futurum. Vix annus intercesserat ab hoc sermone cohortationis meae, cum iste accusavit C. Norbanum, defendente me. non est credibile, quid interesse mihi sit visum inter eum, qui tum erat, et qui anno ante fuerat. Omnino in illud genus eum Crassi magnificum atque praeclarum natura ipsa ducebat: sed ea non satis proficere potuisset, nisi eodem studio atque imitatione intendisset, atque ita dicere consuesset, ut tota mente Crassum, atque omni animo intueretur. Ergo hoc sit primum in praeceptis meis, ut de- 22
monstremus, quem imitetur, atque ita, ut, quae maxime excellant in eo, quem imitabitur, ea diligentissime persequatur. tum accedat exercitatio, qua illum, quem ante delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat; non ut multos imitatores saepe cognovi, qui aut ea, quae facilia sunt, aut etiam illa, quae insignia ac paene vitiosa, consectantur imitando. Nihil est facilius, quam amictum imitari alicujus, aut statum, aut motum. Si vero etiam vitiose aliquid est, id sumere, et in eo vitiosum esse, non magnum est, ut ille, qui nunc etiam, amissa voce, furit in republica Fu-

[1] *Neque dimisi tempus.* "I lost no time in advising him to make the forum his school in the art of speaking, &c. Philip: III. c. 13. *Nullum tempus, Patres conscripti, dimittam.*

rius, nervos in dicendo C. Fimbriae, quos tamen habuit ille, non assequitur, oris pravitatem et verborum latitudinem imitatur. sed tamen ille nec deligere scivit, cujus potissimum similis esset, et in eo ipso, quem delegerat, imitari etiam vitia voluit. Qui autem ita faciet, ut oportet, primum vigilet necesse est in deligendo: deinde, quem probavit, in eo, quae maxime excellent, ea diligentissime persequatur.

Quid enim causae censetis esse, cur aetates extulerint singulae singula prope genera dicendi? quod non tam facile in nostris oratoribus possumus judicare; quia scripta, ex quibus judicium fieri posset, non multa sane reliquerunt, quam in Graecis; ex quorum scriptis, cujusque aetatis quae dicendi ratio voluntasque fuerit, intelligi potest. Antiquissimi fere sunt, quorum quidem scripta constent, Pericles, atque Alcibiades, et eadem aetate Thucydides, subtiles, acuti, breves, sententiis magis, quam verbis abundantes. Non potuisset accidere, ut unum esset omnium genus, nisi aliquem sibi proponerent ad imitandum. Consecuti sunt hos Critias, Theramenes, Lysias, multa Lysiae scripta sunt; nonnulla Critiae: de Theramene audivimus. omnes etiam tum retinebant illum Pericli succum; sed erant paullo uberiore filo.[1] Ecce tibi exortus est Isocrates, magister istorum omnium, cujus e ludo, tanquam ex equo Trojano,

[1] *Uberiore filo.* "For they all partook of the *flavour* of Pericles, but were of a *texture* less full and firm." An instance of mixed metaphor, and indeed so faulty as to excite surprize that so glaring an inconsistency should escape the notice of the writer. Aliquando bonus dormitat Homerus.

meri principes exierunt:[1] sed eorum partim in pompa,[2] partim in acie illustres esse voluerunt. Itaque et illi, Theopompi, Ephori, Philisti, Nau- 23
cratae, multique alii naturis differunt; voluntate autem similes sunt, et inter sese et magistri: et ii, qui se ad causas contulerunt, ut Demosthenes, Hyperides, Lycurgus, Aeschines, Dinarchus, aliique complures, etsi inter se pares non fuerunt, tamen sunt omnes in eodem veritatis imitandae genere versati, quorum quamdiu mansit imitatio, tamdiu genus illud dicendi studiumque vixit: posteaquam, extinctis his, omnis eorum memoria sensim obscurata est et evanuit; alia quaedam dicendi molliora ac remissiora genera viguerunt. Inde Demochares, quem ajunt sororis filium fuisse Demostheni: tum Phalereus ille Demetrius, omnium istorum, mea sententia, politissimus, aliique eorum similes exstiterunt. Quae si volemus usque ad hoc tempus persequi; intelligemus, ut hodie Alabandensem illum Meneclem, et ejus fratrem Hieroclem, quos ego audivi, tota imitetur Asia: sic semper fuisse aliquem cujus se similes plerique esse vellent.

Hanc igitur similitudinem qui imitatione assequi volet, tum exercitationibus crebris atque magnis, tum scribendo maxime persequatur. quod si hic noster Sulpicius faceret, multo ejus oratio esset pressior: in qua nunc interdum, ut

1 *Meri principes exierunt.* "From whose school, as from the Trojan Horse, have issued only chiefs and heroes." See Virgil, Æneid: II. 18.

Huc *delecta* virum sortiti *corpora* furtim
Includunt coeco lateri.

2 *Pompa.* So in his *Orator*, c. 13. pompae quam pugnae aptius dicendi genus. Et ib. Verum haec ludorum atque pompae, nos autem jam in aciem dimicationemque veniamus.

in herbis rustici solent dicere, in summa ubertate inest luxuries quaedam, quae stilo depascenda est. Hic Sulpicius: Me quidem, inquit, recte mones, idque mihi gratum est: sed ne te quidem, Antoni, multum scriptitasse arbitror. Tum ille: Quasi vero, inquit, non ea praecipiam aliis, quae mihi ipsi desint: sed tamen nè tabulas quidem conficere existimor.[1] Verum et in hoc, ex re familiari mea, et in illo, ex eo, quod dico, quantulum id cumque est, quid faciam, judicari potest. Atque esse tamen multos videmus, qui neminem imitentur, et suapte natura, quod velint, sine cujusquam similitudine consequantur: quod et in vobis animadverti recte potest, Caesar, et Cotta; quorum alter inusitatum quidem nostris oratoribus leporem quendam et salem, alter acutissimum et subtilissimum dicendi genus est consecutus. Neque vero vester aequalis Curio, patre, mea sententia, vel eloquentissimo temporibus illis, quemquam mihi magnopere videtur imitari: qui tamen verborum gravitate, et elegantia, et copia, suam quandam expressit quasi formam, figuramque dicendi: quod ego maxime potui judicare in ea causa, quam ille contra me apud centumviros pro fratribus Cossis dixit; in qua nihil illi defuit, quod non modo copiosus, sed etiam sapiens orator habere deberet.

[1] *Conficere existimor.* "As if I may not prescribe to others what I myself neglect. I am thought, for instance, to keep no regular accounts of expenditure and receipt; but as of this you will judge by the condition of my estate, so by my ability in speaking, whatever it be, you will form your opinion how far I adopt the proper methods for improvement in this art."

Verum, ut aliquando ad causas deducamus 24
illum, quem instituimus, et eas quidem, in quibus plusculum negotii est, judiciorum, atque litium, (riserit aliquis fortasse hoc praeceptum: est enim non tam acutum, quam necessarium, magisque monitoris non fatui, quam eruditi magistri:) hoc ei primum praecipiemus, quascunque causas erit acturus, ut eas diligenter, penitusque cognoscat. Hoc in ludo non praecipitur. faciles enim causae ad pueros deferuntur. Lex peregrinum vetat in murum adscendere: adscendit: hostes repulit: accusatur. Nihil est negotii hujusmodi causam cognoscere. Recte igitur nihil de causa discenda praecipiunt. haec est enim in ludo causarum fere formula. At vero in foro, tabulae, testimonia, pacta, conventa, stipulationes, cognationes, affinitates, decreta, responsa, vita denique eorum, qui in causa versantur, tota cognoscenda est: quarum rerum negligentia plerasque causas, et maxime privatas (sunt enim multo saepe obscuriores) videmus amitti. Ita nonnulli, dum operam suam multam existimari volunt, ut toto foro volitare, et a causa ad causam ire videantur, causas dicunt incognitas. In quo est illa quidem magna offensio,[1] vel negli-

[1] *In quo est illa quidam magna offensio*, &c. "Whoever undertakes a cause without being required to do so, (*suscipit causam*,) and, on account of the multitude of causes in which he is engaged, gives too little attention to it, is justly liable to the imputation of *negligence*. He also incurs the blame of *perfidy*, or want of fidelity, who undertakes a cause at the request of his client, (*recipit causam*,) and yet neglects it. These orators, therefore, subject themselves to be blamed both for negligence and stupidity. So while they seek to avoid the reputation of the former, which is indeed the greater fault, they (*assequuntur*) fall under the belief of want of talent, of which they are most afraid."

gentiae, susceptis rebus: vel perfidiae, receptis sed etiam illa major opinione, quod nemo potest de ea re, quam non novit, non turpissime dicere. ita dum inertiae vituperationem, quae major est, contemnunt, assequuntur etiam illam, quam magis ipsa fugiunt, tarditatis. Equidem soleo dare operam, ut de sua quisque re me ipse doceat, et, ut ne quis alius adsit, quo liberius loquatur, et agere adversarii causam, ut ille agat suam, et quidquid de sua re cogitarit, in medium proferat. Itaque cum ille discessit, tres personas unus sustineo summa animi aequitate, meam, adversarii, judicis. Qui locus est talis, ut plus habeat adjumenti, quam incommodi, hunc judico esse dicendum: ubi plus mali, quam boni reperio, id totum abjudico atque ejicio. Ita assequor, ut alio tempore cogitem, quid dicam, et alio dicam: quae duo plerique ingenio freti, simul faciunt. sed certe iidem illi melius aliquanto dicerent, si aliud sumendum sibi tempus ad cogitandum, aliud ad dicendum putarent.

Cum rem penitus causamque cognovi, statim occurrit animo, quae sit causa ambigui. Nihil est enim, quod inter homines ambigatur, sive ex crimine causa constet, ut facinoris sive ex controversia, ut hereditatis, sive ex deliberatione, ut belli, sive ex persona, ut laudis, sive ex disputatione, ut de ratione vivendi; in quo non, aut quid factum sit, aut fiat, futurumve sit, quaera-
25 tur, aut quale sit, aut quid vocetur. Ac nostrae fere causae, quae quidem sunt criminum, plerumque infitiatione defenduntur. Nam et de pecuniis repetundis, quae maximae sunt, neganda

fere sunt omnia: et de ambitu raro illud datur, ut possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu atque largitione sejungere. de sicariis, de veneficiis, de peculatu, infitiari necesse est. Id est igitur genus primum causarum in judiciis, ex controversia facti. In deliberationibus plerumque ex futuri, raro etiam ex instantis, aut facti. Saepe autem res non, sit, necne, sed qualis sit, quaeritur: ut cum L. Opimii causam defendebat apud populum, audiente me, C. Carbo consul, nihil de C. Gracchi nece negabat, sed id jure, pro salute patriae, factum esse dicebat: ut eidem Carboni tribuno plebis, alia tum mente rempublicam capessenti, P. Africanus de Ti. Graccho interroganti, responderat, jure caesum videri. Jure autem omnia defenduntur, quae sunt ejus generis, ut aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut imprudentia, aut casu facta esse videantur. Jam quid vocetur, quaeritur, cum, quo verbo quid appellandum sit, contenditur: ut mihi ipsi cum hoc Sulpicio fuit in Norbani causa summa contentio. pleraque enim de iis, quae ab isto objiciebantur, cum confiterer, tamen ab illo majestatem minutam negabam: ex quo verbo, lege Apuleja, tota illa causa pendebat. Atque in hoc genere causarum nonnulli praecipiunt, ut verbum illud, quod causam facit, lucide breviterque definiat. Quod mihi quidem perquam puerile videri solet. alia est enim, cum inter doctos homines de iis ipsis rebus, quae versantur in artibus, disputatur, verborum definitio: ut, cum quaeritur, quid sit ars, quid sit lex, quid sit civitas. In quibus hoc

praecipit ratio atque doctrina, ut vis ejus rei, quam definias, sic exprimatur, ut neque absit quidquam, neque supersit. Quod quidem in illa causa neque Sulpicius fecit, neque ego facere conatus sum. Nam, quantum uterque nostrûm potuit, omni copia dicendi dilatavit, quid esset majestatem minuere. Etenim definitio primum reprehenso verbo uno, aut addito, aut demto, saepe extorquetur e manibus: deinde genere ipso doctrinam redolet exercitationemque paene puerilem: tum et in sensum et in mentem judicis intrare non potest, ante enim praeterlabitur, quam percepta est.

26 Sed in eo genere, in quo, quale sit quid, ambigitur, exsistit etiam ex scripti interpretatione saepe contentio, in quo nulla potest esse, nisi ex ambiguo, controversia. Nam illud ipsum, cum scriptum a sententia discrepat, genus quoddam habet ambigui: quod tum explicatur, cum ea verba, quae desunt, suggesta sunt: quibus additis defenditur, sententiam scripti perspicuam fuisse, et ex contrariis scriptis si quid ambigitur, non novum genus nascitur, sed superioris generis causa duplicatur. idque aut numquam dijudicari poterit, aut ita dijudicabitur, ut referendis praeteritis verbis, id scriptum, quodcumque defendimus, suppleatur. Ita fit, ut unum genus in iis causis, quae propter scriptum ambiguntur, relinquatur, si est scriptum aliquid ambigue. Ambiguorum autem complura genera sunt: quae mihi videntur ii melius nosse, qui dialectici appellantur, hi autem nostri ignorare, qui non minus nosse debeant: tum illud est frequentissimum in

omni consuetudine vel sermonis, vel scripti, cum idcirco aliquid ambigitur, quod aut verbum, aut verba sint praetermissa. Iterum autem peccant, cum genus hoc causarum, quod in scripti interpretatione versatur, ab illis causis, in quibus, qualis quaeque res sit, disceptatur, sejungunt. nusquam enim tam quaeritur, quale sit genus ipsum rei, quam in scripto, quod totum a facti controversia separatum est. Ita tria sunt omnino genera, quae in disceptationem et controversiam cadere possunt; quid fiat, factum, futurumve sit: aut quale sit, aut quomodo nominetur. nam et illud quidem, quod quidam Graeci adjungunt, rectene factum sit, totum in eo est, quod quale sit, quaerimus. Sed jam ad institutum revertar 27
meum.

Cum igitur, accepto causae genere et cognito, rem tractare coepi, nihil prius constituo, quam, quid sit illud, quo mihi referenda sit omnis illa oratio, quae sit propria quaestionis et judicii: deinde illa duo diligentissime considero, quorum alterum commendationem habet nostram, aut eorum, quos defendimus, alterum est accommodatum ad eorum animos, apud quos dicimus, ad id, quod volumus, commovendos. Ita ratio omnis dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa: ut probemus vera esse ea, quae defendimus: ut conciliemus nobis eos, qui audiunt: ut animos eorum, ad quemcumque causa postulabit motum, vocemus. Ad probandum autem duplex est oratori subjecta materies: una rerum earum, quae non excogitantur ab oratore, sed in re positae, ratione tractantur: ut tabulae, testimonia,

pacta, conventa, quaestiones, leges, senatusconsulta, res judicatae, decreta, responsa, et reliqua, si quae sunt, quae non pariuntur ab oratore, sed ad oratorem a causa, atque a re deferuntur : altera, quae tota in disputatione, et argumentatione oratoris callocata est. Ita in superiore genere de tractandis argumentis, in hoc autem etiam de inveniendis cogitandum est. Atque isti quidem, qui docent, cum causas in plura genera secuerunt, singulis generibus argumentorum copiam suggerunt. quod etiamsi ad instituendos adolescentulos magis aptum est, ut, simulac posita sit causa, habeant, quo se referant, unde statim expedita possint argumenta depromere : tamen et tardi ingenii est, rivulos consectari, fontes rerum non videre, et jam aetatis est ususque nostri, a capite, quod velimus, arcessere, et, unde omnia manent, videre.

Et primum genus illud earum rerum, quae ad oratorem deferuntur, meditatum nobis in perpetuum, ad omnem usum similium rerum, esse debebit. nam pro tabulis et contra tabulas ; pro testibus et contra testes ; pro quaestionibus et contra quaestiones ; et item de ceteris rebus ejusdem generis, vel separatim dicere solemus de genere universo, vel definite de singulis temporibus, hominibus, causis: quos quidem locos (vobis hoc, Cotta, et Sulpici, dico) multa commentatione, atque meditatione paratos, atque expeditos habere debetis. Longum est enim nunc me explicare, qua ratione aut confirmare, aut infirmare testes, tabulas, quaestiones oporteat. Haec sunt omnia ingenii vel mediocris,

exercitationis autem maximae: artem quidem, et praecepta duntaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur. Itemque illa, quae sunt alterius generis, quae tota ab oratore pariuntur, excogitationem non habent difficilem, explicationem magis illustrem perpolitamque desiderant. Itaque cum haec duo nobis quaerenda sint in causis, primum quid, deinde quomodo dicamus: alterum, quod totum arte tinctum videtur, tametsi artem requirit, tamen prudentiae est paene mediocris, quid dicendum sit, videre: alterum est, in quo oratoris vis illa divina, virtusque cernitur, ea, quae dicenda sunt, ornate, copiose, varieque dicere. Quare illam partem 28
superiorem, quoniam semel ita vobis placuit, non recusabo, quo minus perpoliam atque conficiam: (quantum consequar, vos judicabitis:) quibus ex locis ad eas tres res, quae ad fidem faciendam solae valent, ducatur oratio, ut et concilientur animi, et doceantur, et moveantur. [haec sunt enim tria numero] ea vero quemadmodum illustrentur, praesto est, qui omnes docere possit, qui hoc primus in nostros mores induxit, qui maxime auxit, qui solus effecit. Namque ego, Catule, (dicam enim non reverens assentandi suspicionem,) neminem esse oratorem paullo illustriorem arbitror, neque Graecum, neque Latinum, quem aetas nostra tulerit, quem non et saepe, et diligenter audierim. Itaque, si quid est in me, (quod jam sperare videor, quoniam quidem vos, his ingeniis homines, tantum operae mihi ad audiendum datis,) ex eo est, quod nihil quisquam unquam me audiente egit orator, quod

non in memoria mea penitus insederit. Atque ego is, qui sum, quantuscumque sum ad judicandum, omnibus auditis oratoribus, sine ulla dubitatione sic statuo et judico, neminem omnium tot, et tanta, quanta sunt in Crasso, habuisse ornamenta dicendi. Quamobrem si vos quoque hoc idem existimatis, non erit, ut opinor, iniqua partitio, si, cum ego hunc oratorem, quem nunc fingo, ut institui, crearo, aluero, confirmaro; tradam eum Crasso, et vestiendum, et ornandum.

Tum Crassus: Tu vero, inquit, Antoni, perge, ut instituisti. Neque enim est boni, neque liberalis parentis, quem procrearit, et eduxerit, eum non et vestire, et ornare; praesertim cum te locupletem esse negare non possis. Quod enim ornamentum, quae vis, qui animus, quae dignitas illi oratori defuit, qui in causa peroranda non dubitavit excitare reum consularem[1] et ejus diloricare tunicam, et judicibus cicatrices adversas senis imperatoris ostendere? qui idem, hoc accusante Sulpicio, cum hominem seditiosum, furiosumque defenderet, non dubitavit seditiones ipsas ornare, ac demonstrare gravissimis verbis, multos saepe impetus populi non injustos esse; quos praestare nemo possit? multas etiam e republica[2] seditiones saepe esse factas, ut cum reges essent exacti, ut cum tribunicia potestas esset constituta? illam Norbani seditionem, ex luctu civium, et ex Caepionis odio, qui exercitum amiserat, neque reprimi potuisse, et

[1] *Reum consularem.* See chap. 47.
[2] *E republica.* For the safety of the Commonwealth.

jure esse conflatam? Potuit hic locus tam anceps, tam inauditus, tam lubricus, tam novus, sine quadam incredibili vi ac facultate dicendi tractari? Quid ego de Cn. Manlii, quid de Q. Regis commiseratione dicam? quid de aliis innumerabilibus? in quibus non hoc maxime enituit, quod tibi omnes dant, acumen quoddam singulare, sed haec ipsa, quae nunc ad me delegare vis, ea semper in te eximia et praestantia fuerunt. Tum Catulus: Ego vero, inquit, in vo- 29
bis hoc maxime admirari soleo, quod, cum inter vos in dicendo dissimillimi sitis, ita tamen uterque vestrum dicat, ut ei nihil neque a natura denegatum, neque a doctrina non delatum esse videatur. Quare, Crasse, neque tu tua suavitate nos privabis, ut, si quid ab Antonio aut praetermissum, aut relictum sit, non explices: neque te, Antoni, si quid non dixeris, existimabimus non potuisse potius, quam a Crasso dici maluisse. Hic Crassus: Quin tu, inquit, Antoni, omittis ista, quae proposuisti, quae nemo horum desiderat: quibus ex locis ea, quae dicenda sint in causis, reperiantur. quae quamquam abs te novo quodam modo, praeclareque dicuntur, sunt tamen et re faciliora, et praeceptis pervagata: illa deprome nobis, unde afferas quae saepissime tractas, semperque divinitus.

Depromam equidem, inquit Antonius, et quo facilius id a te exigam, quod peto, nihil tibi a me postulanti recusabo. Meae totius orationis, et istius ipsius in dicendo facultatis, quam modo Crassus in coelum verbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi; una conciliandorum homi-

num, altera docendorum, tertia concitandorum. Harum trium partium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat. nam hoc necesse est, ut is, qui nobis causam adjudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. Sed quoniam illa pars, in qua rerum ipsarum explicatio ac defensio posita est, videtur omnem hujus generis quasi doctrinam continere, de ea primum loquemur, et pauca dicemus. Pauca enim sunt, quae usu jam tractata, et animo quasi habere notata videamur.
30 Ac tibi sapienter monenti, L. Crasse, libenter assentiemur, ut singularum causarum defensiones, quas solent magistri pueris tradere, relinquamus: aperiamus autem ea capita, unde omnis ad omnem et causam et orationem disputatio ducitur. Neque enim, quoties verbum aliquod est scribendum nobis, toties ejus verbi litterae sunt cogitatione conquirendae: nec quoties causa dicenda est, toties ad ejus causae seposita argumenta[1] revolvi nos oportet: sed habere certos locos, qui, ut litterae ad verbum scribendum, sic illi ad causam explicandam, statim occurrant. Sed hi loci ei demum oratori prodesse possunt, qui est versatus in rebus, vel usu, quem aetas denique affert, vel auditione et cogitatione, quae studio et diligentia praecurrit aetatem. Nam si tu mihi quamvis eruditum hominem adduxeris, quamvis acrem et acutum in cogitando, quamvis

[1] *Seposita argumenta.* Laid aside among the topicks (loci) of the orator, to be produced when wanted in the cause.

ad pronuntiandum expeditum, si erit idem in consuetudine civitatis, in exemplis, in institutis, in moribus ac voluntatibus civium suorum hospes, non multum ei loci proderunt illi, ex quibus argumenta promuntur. subacto mihi ingenio opus est, ut agro non semel arato, sed novato et iterato, quo meliores foetus possit et grandiores edere. Subactio autem est usus, auditio, lectio, litterae.

Ac primum naturam causae videat, quae nunquam latet, factumne sit, quaeratur, an, quale sit, an, quod nomen habeat: quo perspecto, statim occurrit naturali quadam prudentia, non his subductionibus, quas isti docent, quid faciat causam, id est, quo sublato controversia stare non possit: deinde, quid veniat in judicium, quod isti sic jubent quaerere. Interfecit Opimius Gracchum. quid facit causam? quod reipublicae causa, cum ex senatusconsulto ad arma vocasset: hoc tolle, causa non erit. At id ipsum negat contra leges licuisse Decius. Veniet igitur in judicium, licueritne ex senatusconsulto, servandae reipublicae causa. Perspicua sunt haec quidem, et in vulgari prudentia sita; sed illa quaerenda: quae ab accusatore et defensore argumenta, ad id, quod in judicium venit, spectantia, debeant afferri. Atque hic illud viden- 31
dum est, in quo summus est error istorum magistrorum, ad quos liberos nostros mittimus, non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat, sed tamen ut videatis, quam sit genus hoc eorum, qui sibi eruditi videntur, hebes atque impolitum. Constituunt enim in partiendis ora-

tionum modis duo genera causarum. unum appellant, in quo, sine personis atque temporibus, de universo genere quaeratur; alterum, quod personis certis et temporibus definiatur: ignari, omnes controversias ad universi generis vim et naturam referri. Nam in ea ipsa causa, de qua ante dixi, nihil pertinet ad oratoris locos Opimii persona, nihil Decii. De ipso enim universo genere infinita quaestio est, num poena videatur esse afficiendus, qui civem ex senatusconsulto patriae conservandae causa interemerit, cum id per leges non liceret. Nulla denique est causa, in qua id, quod in judicium venit, ex reorum personis, non generum ipsorum universa disputatione quaeratur. Quinetiam in iis ipsis, ubi de facto ambigitur, ceperitne contra leges pecunias P. Decius, argumenta et criminum et defensionis revocentur oportet ad genus, et ad naturam universam: quod sumtuosus, de luxuria, quod alieni appetens, de avaritia: quod seditiosus, de turbulentis et malis civibus: quod a multis arguitur, de genere testium: contraque, quae pro reo dicentur, omnia necessario a tempore atque homine ad communes rerum et generum summas revolventur. Atque haec forsitan homini, non omnia, quae sunt in natura rerum, celeriter animo comprehendenti, permulta videantur, quae veniant in judicium tum, cum de facto quaeratur: sed tamen criminum est multitudo,
32 non defensionum aut locorum, infinita. Quae vero, cum de facto non ambigitur, quaeruntur, qualia sint; ea si ex reis numeres, et innumerabilia sunt, et obscura: si ex rebus, valde et mo-

dica, et illustria. Nam si Mancini causam in uno Mancino ponimus, quotiescumque is, quem paterpatratus dediderit, receptus non erit, toties causa nova nascetur. Sin in illa controversia causam facit, videaturne ei, quem paterpatratus dediderit, si is non sit receptus, postliminium esse: nihil ad artem dicendi, nec ad argumenta defensionis, Mancini nomen pertinet. Ac, si quid affert praeterea hominis aut dignitas, aut indignitas, extra quaestionem est, et ea tamen ipsa oratio ad universi generis disputationem referatur necesse est. Haec ego non eo consilio disputo, ut homines eruditos redarguam: quamquam reprehendendi sunt, qui in genere definiendo istas causas describunt in personis et in temporibus positas esse. Nam etsi incurrunt tempora, et personae, tamen intelligendum est, non ex iis, sed ex genere quaestionis pendere causas. Sed hoc nihil ad me. Nullum enim nobis certamen cum istis esse debet tantum: satis est intelligi, ne hoc quidem eos consecutos, quod in tanto otio, etiam sine hac forensi exercitatione, efficere potuerunt, ut genera rerum discernerent, eaque paullo subtilius explicarent Verum hoc (ut dixi) nihil ad me. Illud ad me, ac multo etiam magis ad vos, Cotta noster et Sulpici: quomodo nunc se istorum artes habent, pertimescenda est multitudo causarum: est enim infinita, si in personis ponitur; quot homines, tot causae: sin ad generum universas quaestiones referuntur; ita modicae et paucae sunt, ut eas omnes, diligentes, et memores, et sobrii oratores percursas animo, et, prope dicam, decan-

tatas habere debeant: nisi forte existimatis, a M. Curio causam didicisse L. Crassum, et ea re multa attulisse, quamobrem, postumo non nato, Curium tamen heredem Coponii esse oporteret. Nihil ad copiam argumentorum, neque ad causae vim, ac naturam nomen Coponii, aut Curii, pertinuit. In genere erat universo rei negotiique, non in tempore ac nominibus, omnis quaestio: Cum scriptum ita sit, SI MIHI FILIUS GENITUR, ISQUE PRIUS MORITUR, et cetera, TUM UT MIHI ILLE SIT HERES: si natus filius non sit; videaturne is, qui filio mortuo institutus heres sit, he-
33 res esse. Perpetui juris, et universi generis quaestio non hominum nomina, sed rationem dicendi, et argumentorum fontes desiderat. In quo etiam isti nos jurisconsulti impediunt, a discendoque deterrent. Video enim in Catonis et Bruti libris nominatim fere referri, quid alicui de jure viro aut mulieri responderint: credo, ut putaremus, in hominibus, non in re, consultationis aut dubitationis causam aliquam fuisse; ut, quod homines essent innumerabiles, debilitati a jure cognoscendo, voluntatem discendi simul cum spe perdiscendi abjiceremus.

Sed haec Crassus aliquando nobis expediet, et exponet descripta generatim. est enim, ne forte nescias, heri nobis ille hoc, Catule, pollicitus, se jus civile, quod nunc diffusum et dissipatum est, in certa genera coacturum, et ad artem facile redacturum. Et quidem, inquit Catulus, haudquaquam id est difficile Crasso, qui et, quod disci potuit de jure, didicit: et, quod iis, qui eum docuerunt, defuit, ipse afferet; ut, quae sint in

jure, vel apte describere, vel ornate illustrare possit. Ergo ista, inquit Antonius, tum a Crasso discemus, cum se de turba et a subselliis in otium, (ut cogitat)[1] soliumque contulerit. Jam id quidem saepe, inquit Catulus, ex eo audivi, cum diceret, sibi certum esse, a judiciis causisque discedere: sed, ut ipsi soleo dicere, non licebit. neque enim ipse auxilium suum saepe a viris bonis frustra implorari patietur, neque id aequo animo feret civitas: quae si voce L. Crassi carebit, ornamento quodam sese spoliatam putabit. Nam hercle, inquit Antonius, si haec vere a Catulo dicta sunt, tibi mecum in eodem est pistrino, Crasse, vivendum: et istam oscitantem et dormitantem sapientiam Scaevolarum, et ceterorum beatorum otio concedamus. Arrisit hic Crassus leniter, et, Pertexe modo, inquit, Antoni, quod exorsus es, me tamen ista oscitans sapientia, simulatque ad eam confugero, in libertatem vindicabit.

34 Hujus quidem loci, quem modo sum exorsus, hic est finis, inquit Antonius: quoniam intelligitur, non in hominum innumerabilibus personis, neque in infinita temporum varietate, sed in generum causis atque naturis omnia sita esse, quae in dubium vocarentur; genera autem esse definita, non solum numero, sed etiam paucitate: ut eam materiem orationis, quae cujusque esset generis, studiosi qui essent dicendi, omnibus locis descriptam, instructam, ornatamque comprehenderent, rebus dico et sententiis. Eae vi sua

[1] *Soliumque contulerit.* See Ernesti's clavis; *Solium*;

verba parient, quae semper satis ornata mihi quidem videri solent, si ejusmodi sunt, ut ea, res ipsa peperisse videatur. Ac, si verum quaeritis, quod mihi quidem videatur: nihil enim aliud affirmare possum, nisi sententiam et opinionem meam: hoc instrumentum causarum et generum universorum in forum deferre debemus, neque, ut quaeque res delata ad nos erit, tum denique scrutari locos, ex quibus argumenta eruamus: quae quidem omnibus, qui ea mediocriter modo considerarint, studio adhibito et usu, pertractata esse possunt; sed tamen animus referendus est ad ea capita, et ad illos, quos saepe jam appellavi, locos, ex quibus omnia ad omnem orationem inventa ducuntur. Atque hoc totum est sive artis, sive animadversionis, sive consuetudinis, nosse regiones, intra quas venere et pervestiges, quod quaeras. ubi eum locum omnem cogitatione sepseris, si modo usum rerum percallueris, nihil te effugiet, atque omne, quod erit in re, occurret
35 atque incidet. Et sic, cum ad inveniendum in dicendo tria sint; acumen, deinde ratio, quam licet (si volumus) appellemus artem, tertium diligentia: non possum equidem non ingenio primas concedere: sed tamen ipsum ingenium diligentia etiam ex tarditate incitat: diligentia, inquam, quae cum omnibus in rebus, tum in causis defendendis plurimum valet. haec praecipue colenda est nobis: haec semper adhibenda; haec nihil est, quod non assequatur. Causa ut penitus, quod initio dixi, nota sit, diligentia est: ut adversarium attente audiamus, atque ut ejus non solum sententias, sed etiam verba omnia excipia-

mus, vultus, denique perspiciamus omnes, qui sensus animi plerumque indicant, diligentia est: id tamen dissimulanter facere, ne sibi ille aliquid proficere videatur, prudentia est: deinde ut in iis locis, quos proponam paullo post, pervolvatur animus, ut se penitus insinuet in causam, ut sit cura et cogitatione intentus, diligentia est: ut his rebus adhibeat, tanquam lumen aliquod, memoriam, ut vocem, ut vires: haec magna sunt. Inter ingenium quidem, et diligentiam perpaullulum loci reliquum est arti. ars demonstrat tantum, ubi quaeras, atque ubi sit illud, quod studeas invenire; reliqua, sunt in cura, attentione animi, cogitatione, vigilantia, assiduitate, labore; complectar uno verbo, quo saepe jam usi sumus, diligentia; qua una virtute omnes virtutes reliquae continentur. Nam orationis quidem copia videmus ut abundent philosophi, qui, ut opinor (sed tu haec, Catule, melius) nulla dant praecepta dicendi, nec idcirco minus, quaecumque res proposita est, suscipiunt, de qua copiose et abundanter loquantur.

Tum Catulus, Est, inquit, ut dicis, Antoni, ut 36
plerique philosophi nulla tradant praecepta dicendi, et habeant paratum tamen, quid de quaque re dicant. Sed Aristoteles, is, quem maxime ego admiror, proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumenti via, non modo ad philosophorum disputationem, sed etiam ad hanc, qua in causis utimur, inveniretur: a quo quidem homine jamdudum, Antoni, non aberrat oratio tua, sive tu similitudine illius divini ingenii in eadem incurris vestigia, sive etiam illa ipsa legisti atque

didicisti: quod quidem magis verisimile videtur. Plus enim te operae Graecis dedisse rebus video, quam putaramus. Tum ille, Verum, inquit, ex me audies, Catule. semper ego existimavi, jucundiorem et probabiliorem huic populo oratorem fore, qui primum quam minimam artificii alicujus, deinde nullam Graecarum rerum significationem daret. atque ego idem existimavi, pecudis esse, non hominis, cum tantas res Graeci susciperent, profiterentur, agerent, seseque et videndi res obscurissimas, et bene vivendi, et copiose dicendi rationem hominibus daturos pollicerentur, non admovere aurem, et, si palam audire eos non auderes, ne minueres apud tuos cives auctoritatem tuam, subauscultando, tamen excipere voces eorum, et procul, quid narrarent, attendere. itaque feci, Catule, et istorum omnium summatim cau-
37 sas et genera ipsa gustavi. Valde hercule, inquit Catulus, timide, tanquam ad aliquem libidinis scopulum, sic tuam mentem ad philosophiam appulisti, quam haec civitas aspernata numquam est. Nam et referta quondam Italia Pythagoreorum fuit, tum, cum erat in hac gente magna illa Graecia: ex quo etiam quidam Numam Pompilium, regem nostrum, fuisse Pythagoreum ferunt; qui annis permultis ante fuit, quam ipse Pythagoras: quo etiam major vir habendus est, cum illam sapientiam constituendae civitatis duobus prope saeculis ante cognovit, quam eam Graeci natam esse senserunt. et certe non tulit ullos haec civitas aut gloria clariores, aut auctoritate graviores, aut humanitate politiores, P. Africano, C. Laelio, L. Furio, qui secum eruditissimos homi-

nes ex Graecia palam semper habuerunt. Atque ego ex istis saepe audivi, cum dicerent, pergratum Athenienses et sibi fecisse, et multis principibus civitatis, quod, cum ad senatum legatos de suis maximis rebus mitterent, tres illius aetatis nobilissimos philosophos misissent, Carneadem, et Critolaum, et Diogenem. Itaque eos, dum Romae essent, et a se, et ab aliis frequenter auditos: quos tu cum haberes auctores, Antoni, miror, cur philosophiae, sicut Zethus ille Pacuvianus, prope bellum indixeris. Minime, inquit Antonius: ac sic decrevi philosophari potius, ut Neoptolemus apud Ennium *paucis: Nam omnino haud placet.* Sed tamen haec est mea sententia, quam videbar exposuisse. ego ista studia non improbo, moderata modo sint: opinionem istorum studiorum, et suspicionem artificii apud eos, qui res judicent, oratori adversariam esse arbitror. imminuit enim et oratoris auctoritatem, et orationis fidem. Sed, ut eo revocetur, unde 38
huc declinavit oratio, ex tribus istis clarissimis philosophis, quos Romam venisse dixisti, videsne Diogenem fuisse, qui diceret, artem se tradere bene disserendi, et vera ac falsa dijudicandi, quam verbo Graeco διαλεκτικὴν appellaret? In hac arte, si modo est haec ars, nullum est praeceptum, quo modo verum inveniatur, sed tantum est, quo modo judicetur. Nam et omne, quod eloquimur sic, ut id aut esse dicamus, aut non esse, et si simpliciter dictum sit, suscipiunt dialectici, ut judicent, verumne sit, an falsum: et si conjuncte sit elatum, et adjuncta sint alia, judicent, rectene adjuncta sint: et verane summa sit uniuscujus-

que rationis: et ad extremum ipsi se compungunt suis acuminibus, et multa quaerendo, reperiunt non modo ea, quae jam non possint ipsi dissolvere, sed etiam quibus ante exorsa, et potius detexta prope, retexantur. Hic nos igitur Stoicus iste nihil adjuvat, quoniam quemadmodum inveniam quid dicam, non docet: atque idem etiam impedit, quod et multa reperit, quae neget ullo modo posse dissolvi, et genus sermonis affert non liquidum, non fusum ac profluens, sed exile, aridum, concisum ac minutum. quod si quis probabit, ita probabit, ut oratori tamen aptum non esse fateatur. Haec enim nostra oratio, multitudinis est auribus accommodanda, ad oblectandos animos, ad impellendos, ad ea probanda, quae non aurificis statera, sed quadam populari trutina examinantur. Quare istam artem totam dimittamus, quae in excogitandis argumentis muta nimium est, in judicandis nimium loquax. Critolaum istum, quem simul cum Diogene venisse commemoras, puto plus huic studio nostro prodesse potuisse. Erat enim ab isto Aristotele, a cujus inventis tibi ego videor non longe aberrare. atque inter hunc Aristotelem, (cujus et illum legi librum, in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum, et illos, in quibus ipse sua quaedam de eadem arte dixit,) et hos germanos hujus artis magistros, hoc mihi visum est interesse, quod ille eadem acie mentis, qua rerum omnium vim naturamque viderat, haec quoque adspexit, quae ad dicendi artem, quam ille despiciebat, pertinebant. illi autem, qui hoc solum colendum ducebant, habitarunt in hac una ratione tractanda,

non eadem prudentia, qua ille, sed usu; in hoc uno genere, studioque majore. Carneadis vero vis incredibilis illa dicendi, et varietas, perquam esset optanda nobis: qui nullam umquam in illis suis disputationibus rem defendit, quam non probarit; nullam oppugnavit, quam non everterit. Sed hoc majus est quiddam, quam ab iis, qui haec tradunt et docent, postulandum sit.

Ego autem, si quem nunc plane rudem institui 39
ad dicendum velim, his potius tradam assiduis uno opere eandem incudem diem noctemque tundentibus, qui omnes tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, ut nutrices infantibus pueris, in os inserant. Sin sit is, qui et doctrina mihi liberaliter institutus, et aliquo jam imbutus usu, et satis acri ingenio esse videatur; illuc eum rapiam, ubi non seclusa aliqua aquula teneatur, sed unde universum flumen erumpat: qui illi sedes, et tanquam domicilia omnium argumentorum commonstret, et ea breviter illustret, verbisque definiat. Quid enim est, in quo haereat, qui viderit, omne, quod sumatur in oratione aut ad probandum, aut ad refellendum, aut ex sua sumi vi atque natura, aut assumi foris? Ex sua vi, cum, aut res quae sit tota, quaeratur, aut pars ejus, aut vocabulum quod habeat, aut quippiam, rem illam quod attingat: extrinsecus autem, cum ea, quae sunt foris, neque inhaerent in rei natura, colliguntur. Si res tota quaeritur, definitione universa vis explicanda est, sic: Si majestas est amplitudo ac dignitas civitatis, is eam minuit, qui exercitum hostibus populi Romani tradidit, non qui eum, qui id fecisset, populi Romani po-

testati tradidit. Sin pars; partitione, hoc modo: aut senatui parendum de salute reipublicae fuit, aut aliud consilium instituendum, aut sua sponte faciendum; aliud consilium, superbum; suum, arrogans. utendum igitur fuit consilio senatus. Sin ex vocabulo, ut Carbo: si consul est, qui consulit patriae, quid aliud fecit Opimius? Sin ab eo, quod rem attingat, plures sunt argumentorum sedes ac loci. nam et conjuncta quaeremus, et genera, et partes generibus subjectas, et similitudines, et dissimilitudines, et contraria, et consequentia, et consentanea, et quasi praecurrentia, et repugnantia, et causas rerum vestigabimus, et ea, quae ex causis orta sunt; et
40 majora, paria, minora quaeremus. Ex conjunctis sic argumenta ducuntur: si pietati summa tribuenda laus est, debetis moveri, cum Q. Metellum tam pie lugere videatis. Ex genere autem: si magistratus in populi Romani potestate esse debent, quid Norbanum accusas, cujus tribunatus voluntati paruit civitatis? Ex parte autem ea, quae est subjecta generi: si omnes, qui reipublicae consulunt, cari nobis esse debent, certe in primis imperatores, quorum consiliis, virtute, periculis, retinemus et nostram salutem, et imperii dignitatem. Ex similitudine autem, si ferae partus suos diligunt, qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus? at ex dissimilitudine: si barbarorum est in diem vivere, nostra consilia sempiternum tempus spectare debent. Atque utroque in genere et similitudinis, et dissimilitudinis, exempla sunt ex aliorum factis, aut dictis, aut eventis, et fictae narrationes saepe

ponendae. Jam ex contrario: si Gracchus nefarie, praeclare Opimius. Ex consequentibus: si et ferro interfectus ille, et tu inimicus ejus cum gladio cruento comprehensus es in illo ipso loco, et nemo praeter te ibi visus est, et causa nemini, et tu semper audax; quid est, quod de facinore dubitare possimus? Ex consentaneis, et praecurrentibus, et repugnantibus, ut olim Crassus adolescens: non si Opimium defendisti, Carbo, idcirco te isti bonum civem putabunt. simulasse te, et aliud quid quaesisse perspicuum est, quod Ti. Gracchi mortem saepe in concionibus deplorasti, quod P. Africani necis socius fuisti, quod eam legem in tribunatu tulisti, quod semper a bonis dissensisti. Ex causis autem rerum sic: avaritiam si tollere vultis, mater ejus est tollenda, luxuries. Ex iis autem, quae sunt orta de causis: si aerarii copiis et ad belli adjumenta, et ad ornamenta pacis utimur, vectigalibus serviamus. Majora autem, et minora, et paria comparabimus sic. Ex majore: si bona existimatio divitiis praestat, et pecunia tantopere expetitur, quanto gloria magis est expetenda? Ex minore sic:

hic parvae consuetudinis
Causa hujus mortem fert tam familiariter:
Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?

Ex pari sic: Est ejusdem et eripere contra rempublicam, et largiri pecunias. Foris autem assumuntur ea, quae non sua vi, sed extranea sublevantur, ut haec: Hoc verum est; dixit enim Q. Lutatius. Hoc falsum est; habita enim

quaestio est. Hoc sequi necesse est; recito enim tabulas. de quo genere toto paullo ante dixi. Haec, ut brevissime dici potuerunt, ita a
41 me dicta sunt. Ut enim si aurum cui, quod esset multifariam defossum, commonstrare vellem, satis esse deberet, si signa et notas ostenderem locorum, quibus cognitis ille sibi ipse foderet, et id, quod vellet, parvulo labore, nullo errore, inveniret: sic has ego argumentorum novi notas, quae illa mihi quaerenti demonstrant, ubi sint: reliqua, cura et cogitatione eruuntur. Quod autem argumentorum genus cuique causarum generi maxime conveniat, non est artis exquisitae praescribere, sed est mediocris ingenii judicare. Neque enim nunc id agimus, ut artem aliquam dicendi explicemus, sed ut doctissimis hominibus usus nostri quasi quaedam monita tradamus. His igitur locis in mente et cogitatione defixis, et in omni re ad dicendum posita excitatis, nihil erit, quod oratorem effugere possit, non modo in forensibus disceptationibus, sed omnino in ullo genere dicendi. Si vero assequetur, ut talis videatur, qualem se videri velit, et animos eorum ita afficiat, apud quos aget, ut eos, quocumque velit, vel trahere, vel rapere possit; nihil profecto praeterea ad dicendum requiret. Jam illud videmus nequaquam satis esse, reperire quid dicas, nisi id inventum tractare possis. Tractatio autem varia esse debet, ne aut cognoscat artem, qui audiat, aut defatigetur similitudinis satietate. Proponi oportet, quid afferas, et id quare ita sit, ostendere: et iisdem illis locis interdum concludere, relinquere alias, alioque

transire: saepe non proponere, ac ratione ipsa afferenda, quid proponendum fuerit, declarare: si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes: deinde quod agitur, adjungas: puncta argumentorum plerumque ut occulas, ne quis ea numerare possit, ut re distinguantur, verbis confusa esse videantur.

Haec ut et properans, et apud doctos, et se- 42
midoctus ipse percurro, ut aliquando ad illa majora veniamus. Nihil est enim in dicendo, Catule, majus, quam ut faveat oratori is, qui audiet, utque ipse sic moveatur, ut impetu quodam animi et perturbatione magis, quam judicio, aut consilio, regatur. Plura enim multo homines judicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut laetitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quam veritate, aut praescripto, aut juris norma aliqua, aut judicii formula, aut legibus. Quare, nisi quid vobis aliud placet, ad illa pergamus.

Paullum, inquit Catulus, etiam nunc deesse videtur iis rebus, Antoni, quas exposuisti, quod sit tibi ante explicandum, quam illuc proficiscare, quo te dicis intendere. Quidnam? inquit. Qui ordo tibi placeat, inquit Catulus, et quae dispositio argumentorum, in qua tu mihi semper deus videri soles. Vide quam sim in isto genere, inquit, Catule, deus. non mehercule mihi, nisi admonito, venisset in mentem: ut possis existimare, me in ea, in quibus nonnumquam aliquid efficere videor, usu solere in dicendo, vel casu potius incurrere. Ac res quidem ista, quam ego, quia non noram, sic, tanquam ignotum hominem, prae-

teribam, tantum potest in dicendo, ut ad vincendum nulla plus possit: sed tamen mihi videris ante tempus a me rationem ordinis et disponendarum rerum requisisse. Nam si ego omnem vim oratoris in argumentis, et in re ipsa per se comprobanda posuissem, tempus esset jam de ordine argumentorum, et de collocatione aliquid dicere: sed cum tria sint a me proposita, de uno dictum; cum de duobus reliquis dixero, tum erit denique de disponenda tota oratione quaerendum.

43 Valet igitur multum ad vincendum, probari mores, instituta, et facta, et vitam eorum, qui agent causas, et eorum, pro quibus: et item improbari adversariorum; animosque eorum, apud quos agitur, conciliari quam maxime ad benivolentiam cum erga oratorem, tum erga illum, pro quo dicet orator. Conciliantur autem animi dignitate hominis, rebus gestis, existimatione vitae: quae facilius ornari possunt, si modo sunt, quam fingi, si nulla sunt. Sed haec adjuvant in oratore, lenitas vocis, vultus, pudoris significatio, verborum comitas: si quid persequare acrius, ut invitus et coactus facere videare. facilitatis, liberalitatis, mansuetudinis, pietatis, grati animi, non appetentis, non avidi, signa proferri perutile est: eaque omnia, quae proborum, demissorum, non acrium, non pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt, valde benivolentiam conciliant, abalienantque ab iis, in quibus haec non sunt. Itaque eadem sunt in adversarios ex contrario conferenda. Sed genus hoc totum orationis in iis causis excellet, in quibus minus potest inflam-

mari animus judicis acri et vehementi quadam incitatione. Non enim semper fortis oratio quaeritur, sed saepe placida, summissa, lenis, quae maxime commendat reos. Reos autem appello non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur. sic enim olim loquebantur. Horum igitur exprimere mores oratione, justos, integros, religiosos, timidos, perferentes injuriarum, mirum quiddam valet: et hoc vel in principiis, vel in re narranda, vel in peroranda, tantam habet vim, si est suaviter et cum sensu tractatum,[1] ut saepe plus, quam causa, valeat. Tantum autem efficitur sensu quodam, ac ratione dicendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio.[2] Genere enim quodam sententiarum, et genere verborum, adhibita etiam actione leni, facilitatemque significanti, efficitur, ut probi, ut bene morati, ut boni viri esse videantur. Huic autem est illa dispar ad- 44
juncta ratio orationis, quae alio quodam genere mentes judicum permovet, impellitque, ut aut oderint, aut diligant, aut invideant, aut salvum velint, aut metuant, aut sperent, aut cupiant, aut abhor-

[1] *Cum sensu tractatum.* With *feeling.* See Ernesti's Clavis. *Sensus;* and the whole of chapt. 45.

[2] *Ut quasi mores effingat oratio.* That the oration of the speaker may seem to exhibit and express the character of those whose cause he pleads. Antonius, both in the preceding and following sentence, is speaking of the character, not of the Orator, but of the Client. *Pearce.* This interpretation seems favoured by the word *videantur* in the next sentence; but Manutias and Ernesti prefer *videamur*, and the latter seems to reject Pearce's rendering. Nothing however is more common, than for an advocate to identify himself with those whose cause he defends. "*We* claim thus and thus," means, "*My clients* prefer this claim;" and this consideration may serve to reconcile the opinions of those learned critics.

reant, aut laetentur, aut moereant, aut miserantur, aut punire velint, aut ad eos motus adducantur, si qui finitimi sunt, et propinqui his ac talibus animi perturbationibus. Atque illud optandum est oratori, ut aliquam permotionem animorum sua sponte ipsi afferant ad causam judices, ad id, quod utilitas oratoris feret, accommodatam. Facilius est enim currentem (ut ajunt) incitare, quam commovere languentem. Sin id, aut non erit, aut erit obscurius, sicut medico diligenti, priusquam conetur aegro adhibere medicinam, non solum morbus ejus, cui mederi volet, sed etiam consuetudo valentis, et natura corporis cognoscenda est: sic equidem cum aggredior ancipitem causam et gravem ad animos judicum pertractandos, omni mente in ea cogitatione curaque versor, ut odorer, quam sagacissime possim, quid sentiant, quid existiment, quid exspectent, quid velint, quo deduci oratione facillime posse videantur. Si se dant, et, ut ante dixi, sua sponte, quo impellimus, inclinant atque propendent: accipio quod datur, et ad id, unde aliquis flatus ostenditur, vela do.[1] Sin est integer, quietusque judex: plus est operis. sunt enim omnia dicendo excitanda, nihil adjuvante natura. Sed tantam vim habet illa, quae recte a bono poëta dicta est flexanima, atque omnium regina rerum, oratio, ut non modo inclinantem impellere, aut stantem inclinare, sed etiam adversantem et repugnantem, ut imperator bonus ac fortis, capere

[1] *Vela do.* "I adjust my sails, so as to catch the favourable breeze, from whatever quarter it may blow." See Ernesti's note, and his Clavis; *velum* et *aura*.

possit. Haec sunt illa, quae me ludens Crassus 45
modo flagitabat, cum a me divinitus tractari solere diceret, et in causa M' Aquilii, C. que Norbani, nonnullisque aliis, quasi praeclare acta, laudaret; quae mehercule ego, Crasse, cum a te tractantur in causis, horrere soleo. tanta vis animi, tantus impetus, tantus dolor, oculis, vultu, gestu, digito denique isto tuo significari solet. tantum est flumen gravissimorum, optimorumque verborum, tam integrae sententiae, tam verae, tam novae, tam sine pigmentis, fucoque puerili, ut mihi non solum tu incendere judicem, sed ipse ardere videaris.

Neque fieri potest, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut invideat, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum misericordiamque deducatur; nisi omnes ii motus, quos orator adhibere volet judici, in ipso oratore impressi esse atque inusti videbuntur. Quodsi fictus aliquis dolor suscipiendus esset, et si in ejusmodi genere orationis nihil esset, nisi falsum, atque imitatione simulatum, major ars aliqua forsitan esset requirenda. nunc ego, quid tibi, Crasse, quid ceteris accidat, nescio: de me autem causa nulla est, cur apud homines prudentissimos atque amicissimos mentiar. non mehercule umquam apud judices, aut dolorem, aut misericordiam, aut invidiam, aut odium excitare dicendo volui; quin ipse in commovendis judicibus, iis ipsis sensibus, ad quos illos adducere vellem, permoverer. Neque enim facile est perficere, ut irascatur, cui tu velis, judex, si tu ipse id lente ferre videare: neque ut oderit eum, quem tu velis, nisi teipsum flagrantem odio ante vide-

rit: neque ad misericordiam adducetur, nisi ei tu signa doloris tui verbis, sententiis, voce, vultu, collacrymatione denique ostenderis. Ut enim nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quae, nisi admoto igni, ignem concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quae possit incendi, nisi inflam-
46 matus ipse ad eam, et ardens accesseris. Ac, ne forte hoc magnum ac mirabile esse videatur, hominem toties irasci, toties dolere, toties omni animi motu concitari, praesertim in rebus alienis, magna vis est earum sententiarum. atque eorum locorum, quos agas tractesque dicendo, nihil ut opus sit simulatione et fallaciis. ipsa enim natura orationis ejus, quae suscipitur ad aliorum animos permovendos, oratorem ipsum magis etiam, quam quemquam eorum, qui audiunt, permovet. Et ne hoc in causis, in judiciis, in amicorum periculis, in concursu hominum, in civitate, in foro accidere miremur, cum agitur non solum ingenii nostri existimatio (nam id esset levius: quamquam, cum professus sis, te id posse facere, quod pauci, ne id quidem negligendem est) sed alia sunt majora multo, fides, officium, diligentia: quibus rebus adducti, etiam cum alienissimos defendimus, tamen eos alienos, si ipsi viri boni volumus haberi, existimare non possumus. Sed, ut dixi, ne hoc in nobis mirum esse videatur, quid potest esse tam fictum, quam versus, quam scena, quam fabulae? tamen in hoc genere saepe ipse vidi, cum ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur spondalia illa dicentis,

,, Segregare abs te ausus, [1] aut sine illo Salamina ingredi?
,, Neque paternum adspectum es veritus?

Numquam illum *adspectum* dicebat,[2] quin mihi Telamon iratus furere luctu filii videretur. Ut idem inflexa ad miserabilem sonum voce,

,, Quem aetate exacta indigem
,, Liberum lacerasti, orbasti, extinxsti; neque fratris necis,
,, Neque gnati ejus parvi, qui tibi in tutelam est traditus?

flens ac lugens dicere videbatur. Quae si ille histrio, quotidie cum ageret, tamen agere sine dolore non poterat; quid? Pacuvium putatis in scribendo leni animo ac remisso fuisse? Fieri nullo modo potuit. Saepe enim audivi, poëtam bonum neminem (id quod a Democrito et Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum existere posse, et sine quodam afflatu quasi furoris. Quare nolite ex- 47
istimare meipsum, qui non heroum veteres casus, fictosque luctus vellem imitari, atque adumbrare dicendo; neque actor essem alienae personae, sed auctor meae, cum mihi M' Aquilius in civitate retinendus esset, quae in illa causa peroranda fecerim, sine magno dolore fecisse. Quem enim ego consulem fuisse, imperatorem ornatum a senatu, ovantem in Capitolium ascen-

[1] *Segregare abs te ausus*, &c. Lines from a tragedy of Pacuvius. In these verses, *Telamon* addresses his son *Teucer*, who, after the death of his brother *Ajax*, by his own hand, in consequence of the arms of Achilles being denied him, had now returned from the siege of Troy, without avenging his death.

[2] *Illum adspectum dicebat*, Pearce and Lambinus prefer *illud*. This Ernesti thinks too frigid, and savouring of the grammarian. *Aspectus* must however be taken technically. "I never heard him pronounce that word Adspectus" &c.

disse meminissem; hunc cum afflictum, debilitatum, moerentem, in summum discrimen adductum viderem, non prius sum conatus misericordiam aliis commovere, quam misericordia sum ipse captus. Sensi equidem, tum magnopere moveri judices, cum excitavi moestum ac sordidatum senem, et cum ista feci, quae tu, Crasse, laudas, non arte, de qua quid loquar nescio, sed motu magno animi ac dolore, ut discinderem tunicam, ut cicatrices ostenderem. Cum C. Marius moerorem orationis meae praesens ac sedens multum lacrymis suis adjuvaret; cumque ego illum crebro appellans, collegam ei suum commendarem, atque ipsum advocatum ad communem imperatorem fortunam defendendam invocarem: non fuit haec sine meis lacrymis, non sine dolore magno miseratio, omniumque deorum, et hominum, et civium, et sociorum imploratio. quibus omnibus verbis, quae a me tum sunt habita, si dolor abfuisset meus, non modo non miserabilis, sed etiam irridenda fuisset oratio mea. Quamobrem hoc vos doceo, Sulpici, bonus ego videlicet atque eruditus magister, ut in dicendo irasci, ut dolere, ut flere possitis. Quamquam te quidem quid hoc doceam, qui in accusando sodali et quaestore meo,[1] tantum incendium non oratione solum, sed multo etiam magis vi, et dolore, et ardore animi concitaras, ut ego ad id restinguendum vix conarer accedere? Habueras enim tum omnia in causa superiora: vim, fugam, lapidationem, crudelitatem tribunitiam, in Caepionis

[1] *Sodali et quaestore meo.* Concerning this *Norbanus*, see ch. 28.

gravi miserabilique casu, in judicium vocabas: deinde principem et senatus, et civitatis, M. Aemilium, lapide percussum esse constabat: vi pulsum ex templo L. Cottam, et T. Didium, cum intercedere vellent rogationi, nemo poterat negare. Accedebat, ut haec tu adolescens pro re- 48
publica queri summa cum dignitate existimarere: ego, homo censorius, vix satis honeste viderer seditiosum civem, et in hominis consularis calamitate crudelem, posse defendere. Erant optimi cives judices, bonorum virorum plenum forum, vix ut mihi tenuis quaedam venia daretur excusationis, quod tamen eum defenderem, qui mihi quaestor fuisset. Hic ego quid dicam me artem aliquam adhibuisse? quid fecerim, narrabo. si placuerit, vos meam defensionem in aliquo artis loco reponetis. Omnium seditionum genera, vitia pericula collegi, eamque orationem ex omni reipublicae nostrae temporum varietate repetivi, conclusique ita, ut dicerem, etsi omnes molestae semper seditiones fuissent, justas tamen fuisse nonnullas, et prope necessarias. Tum illa, quae modo Crassus commemorabat, egi; neque reges ex hac civitate exigi, neque tribunos plebis creari, neque plebiscitis toties consularem potestatem minui, neque provocationem, patronam illam civitatis, ac vindicem libertatis, populo Romano dari sine nobilium dissensione potuisse: ac, si illae seditiones saluti huic civitati fuissent, non continuo, si quis motus populi factus esset, id C. Norbano in nefario crimine, atque in fraude capitali esse ponendum. Quodsi umquam populo Romano concessum esset, ut jure

concitatus videretur, id quod docebam saepe esse concessum, nullam illa causam justiorem fuisse. Tum omnem orationem traduxi et converti in increpandam Caepionis fugam, in deplorandum interitum exercitus. sic et eorum dolorem, qui lugebant suos, oratione refricabam, et animos equitum Romanorum, apud quos tum judices causa agebatur, ad Q. Caepionis odium, a quo erant ipsi propter judicia abalienati, renova-
49 bam. Quod ubi sensi me in possessione judicii, ac defensionis meae constitisse, quod et populi benivolentiam mihi conciliaram, cujus jus etiam cum seditionis conjunctione defenderam, et judicum animos totos vel calamitate civitatis, vel luctu ac desiderio propinquorum, vel odio proprio in Caepionem ad causam nostram converteram: tunc admiscere huic generi orationis vehementi atque atroci genus illud alterum, de quo ante disputavi, lenitatis et mansuetudinis coepi; me pro meo sodali, qui mihi in liberûm loco more majorum esse deberet, et pro mea omni fama prope fortunisque decernere, nihil mihi ad existimationem turpius, nihil ad dolorem acerbius accidere posse, quam si is, qui saepe alienissimis a me, sed meis tamen civibus, saluti existimarer fuisse, sodali meo auxilium ferre non potuissem. Petebam a judicibus, ut illud aetati meae, ut honoribus, ut rebus gestis, si justo, si pio dolore me esse affectum viderent, concederent: praesertim si in aliis causis intellexissent, omnia me semper pro amicorum periculis, nihil unquam pro meipso deprecatum. Sic in illa omni defensione atque causa, quod esse in arte

positum videbatur, ut de lege Apuleia dicerem, ut, quid esset minuere majestatem, explicarem, perquam breviter perstrinxi atque attigi. His duabus partibus orationis, quarum altera concitationem habet, altera commendationem, quae minime praeceptis artium sunt perpolitae, omnis est a me illa causa tractata, ut et acerrimus in Caepionis invidia renovanda, et in meis moribus erga meos necessarios declarandis mansuetissimus viderer. Ita magis affectis animis judicum, quam doctis; tua, Sulpici, est a nobis tum accusatio victa. Hic Sulpicius, Vere hercule, inquit, 50
Antoni, ista commemoras. nam ego nihil umquam vidi, quod tam e manibus elaberetur, quam mihi tum est elapsa illa causa. Cum enim (quemadmodum dixisti) tibi ego non judicium, sed incendium tradidissem; quod tuum principium, dii immortales, fuit? qui timor? quae dubitatio? quanta haesitatio, tractusque verborum?[1] Ut illud initio, quod tibi unum ad ignoscendum homines dabant, tenuisti; te pro homine pernecessario, quaestore tuo,[2] dicere: quam tibi primum munisti ad te audiendum viam? Ecce autem, cum te nihil aliud profecisse arbitrarer, nisi ut

[1] *Tractusque verborum?* See Clavis. *Tractus.*

[2] *Quaestore tuo.* The dignity of Prætor excelled that of Quaestor, and is here compared to that of a father. The passage referred to (In Caecilium § 19. Boston edition of Cicero's works, vol. 4th, p. 157) explains this. "At vide quid differat inter meam opinionem ac tuam. Tu cum omnibus rebus inferior sis, hac una in re te anteferri putas oportere, quod *quaestor* illius fueris: ego, si superior ceteris rebus esses, hanc unam ob causam te accusatorem repudiari putarem oportere. Sic enim a majoribus nostris accepimus, *praetorem questori suo parentis loco esse oportere*, &c.

homines tibi, civem improbum defendenti, ignoscendum propter necessitudinem arbitrarentur, serpere occulte coepisti, nihildum aliis suspicantibus, me vero jam pertimescente, ut illam, non Norbani seditionem, sed populi Romani iracundiam, neque eam injustam, sed meritam ac debitam fuisse defenderes. Deinde qui locus abs te praetermissus est in Caepionem? ut tu illa omnia odio, invidia, misericordia miscuisti? Neque haec solum in defensione, sed etiam in Scauro, ceterisque meis testibus, quorum testimonia non refellendo, sed ad eundem impetum populi confugiendo, refutasti. Quae cum abs te modo commemorarentur, equidem nulla praecepta desiderabam. istam enim ipsam demonstrationem defensionum tuarum abs te ipso commemoratam, doctrinam esse non mediocrem puto. Atqui, si ita placet, inquit Antonius, trademus etiam, quae nos sequi in dicendo, quaeque maxime spectare solemus. docuit enim jam nos longa vita ususque rerum maximarum, ut quibus rebus animi hominum moverentur, teneremus.

51 Equidem primum considerare soleo, postuletne causa. nam neque parvis in rebus adhibendae sunt hae dicendi faces, neque ita animatis hominibus, ut nihil ad eorum mentes oratione flectendas proficere possimus, ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si aut tragoedias agamus in nugis, aut convellere adoriamur ea, quae non possint commoveri. Nam quoniam haec fere maxime sunt in judicum animis, aut, quicumque illi erunt, apud quos agemus, oratione molienda, amor, odium, iracundia, invidia, mise-

ricordia, spes, laetitia, timor, molestia; sentimus amorem conciliari, si id videare, quod sit utile ipsis, apud quos agas, defendere; si aut pro bonis viris, aut certe pro iis, qui illis boni atque utiles sint, laborare. namque haec res amorem magis conciliat, illa virtutis defensio caritatem: plusque proficit, si proponitur spes utilitatis futurae, quam praeteriti beneficii commemoratio. Enitendum est, ut ostendas, in ea re, quam defendas, aut dignitatem inesse, aut utilitatem; eumque, cui concilies hunc amorem, significes nihil ad utilitatem suam retulisse, ac nihil omnino fecisse causa sua. Invidetur enim commodis hominum ipsorum; studiis autem eorum ceteris commodandi favetur. Videndumque hoc loco est, ne, quos ob benefacta diligi volemus, eorum laudem atque gloriam, cui maxime invideri solet, nimis afferre videamur. Atque iisdem his ex locis et odium in alios struere discemus, et a nobis ac nostris demovere: eademque haec genera tractanda sunt in iracundia vel excitanda, vel sedanda. nam si, quod ipsis, qui audiunt, perniciosum aut inutile sit, id factum augeas, odium creatur: sin, quod aut in bonos viros, aut in eos, in quos quisque minime debuerit, aut in rempublicam; tum excitatur, si non tam acerbum odium, tamen aut invidiae, aut odii non dissimilis offensio. Item timor incutitur aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus. interior est ille proprius: sed hic quoque communis ad eandem similitudinem est perducendus. Par atque una ratio est 52
spei, laetitiae, molestiae; sed haud sciam, an acerrimus longe sit omnium motus invidiae. nec

minus virium opus sit in ea comprimenda, quam in excitanda. Invident autem homines maxime paribus, aut inferioribus, cum se relictos sentiunt, illos autem dolent evolasse: sed etiam superioribus invidetur saepe vehementer, et eo magis, si intolerantius se jactant, et aequabilitatem juris, praestantia dignitatis aut fortunae suae transeunt: quae si inflammanda sunt, maxime dicendum est, non esse virtute parta; deinde etiam vitiis atque peccatis: tum, si erunt honestiora atque graviora, tamen non esse tanta ulla merita, quanta insolentia hominis, quantumque fastidium. Ad sedandum autem, magno illa labore, magnis periculis esse parta, nec ad suum commodum, sed ad aliorum esse collata, seseque, si quam gloriam peperisse videatur, etsi ea non sit iniqua merces periculi, tamen ea non delectari, totamque abjicere atque deponere: omninoque perficiendum est, (quoniam plerique sunt invidi, maximeque est hoc commune vitium, et pervagatum:[1] ut haec opinio minuatur, et, illa excellens opinione fortuna cum laboribus et miseriis permista esse videatur. Jam misericordia movetur, si is, qui audit, adduci potest, ut illa, quae de altero deplorentur, ad suas res revocet, quas aut tulerit acerbas, aut timeat; aut intuens alium crebro ad seipsum revertatur. Ita cum singuli casus humanarum miseriarum graviter acci-

[1] *Pervagatum.* This reading Ernesti prefers to the common one, *perpetuum.* He rejects the subsequent words, *invidetur autem praestanti florentique fortunae,* as spurious They were originally, most probably, a marginal note intended to be explanatory of the former sentence, and so crept into the text.

piuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta, et prostrata virtus maxime luctuosa est; et, ut illa altera pars orationis, quae probitatis commendatione, boni viri debet speciem tueri, lenis (ut saepe jam dixi) atque summissa; sic haec, quae suscipitur ab oratore ad commutandos animos atque omni ratione flectendos, intenta ac vehemens esse debet. Sed est quaedam in his duobus 53
generibus, quorum alterum lene, alterum vehemens esse volumus, difficilis ad distinguendum similitudo. Nam ex illa lenitate, qua conciliamur iis, qui audiunt, ad hanc vim acerrimam, qua eosdem excitamus, influat oportet aliquid, et ex hac vi nonnumquam animi aliquid illi lenitati: neque est ulla temperatior oratio, quam illa, in qua asperitas contentionis oratoris ipsius humanitate conditur; remissio autem lenitatis quadam gravitate et contentione firmatur. In utroque autem genere dicendi, et illo, in quo vis atque contentio quaeritur, et hoc, quod ad vitam et mores accommodatur, et principia tarda sunt, et exitus tamen spissi et producti esse debent. Nam neque assiliendum statim est ad illud genus orationis: abest enim totum a causa, et homines prius ipsum illud, quod proprium sui judicii est, audire desiderant: nec, cum in eam rationem ingressus sis, celeriter discedendum est. Non enim, sicut argumentum, simul atque positum est, arripitur, alterumque et tertium poscitur, ita misericordiam, aut invidiam, aut iracundiam, simul atque intuleris, possis commovere. Argumentum enim ratio ipsa confirmat, quae simul atque emissa est, adhaerescit: illud autem genus ora-

tionis non cognitionem judicis, sed magis perturbationem requirit, quam consequi, nisi multa, et varia, et copiosa oratione, et simili contentione actionis, nemo potest. Quare qui aut breviter, aut summisse dicunt, docere judicem possunt, commovere non possunt; in quo sunt omnia. Jam illud perspicuum est, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex iisdem suppeditari locis. Sed argumento resistendum est, aut iis, quae comprobandi ejus causa sumuntur, reprehendendis, aut demonstrando, id, quod concludere illi velint, non effici ex propositis, nec esse consequens: aut, si ita non refellas, afferendum est in contrariam partem, quod sit aut gravius, aut aeque grave. Illa autem, quae aut conciliationis causa leniter, aut permotionis vehementer aguntur, contrariis commotionibus inferenda sunt,[1] ut odio benivolentia, misericordia invidia tollatur.

54 Suavis autem est, et vehementer saepe utilis jocus, et facetiae: quae, etiamsi alia omnia tradi arte possunt, naturae sunt propria certe, neque ullam artem desiderant. In quibus tu longe aliis, mea sententia, Caesar, excellis: quo magis mihi etiam testis esse potes, aut nullam esse artem salis, aut, si qua est, eam nos tu potissimum docebis. Ego vero, inquit Caesar, omni de re facetius puto posse ab homine non inurbano, quam de ipsis facetiis, disputari. Itaque cum quosdam Graecos inscriptos libros esse vidissem de ridiculis, nonnullam in spem veneram, posse me aliquid ex istis discere. inveni autem ridicula et salsa

[1] *Inferenda.* Ernesti prefers *infirmanda.*

multa Graecorum: nam et Siculi in eo genere, et Rhodii, et Byzantii, et praeter ceteros, Attici excellunt: sed qui ejus rei rationem quandam conati sunt artemque tradere, sic insulsi exstiterunt, ut nihil aliud eorum, nisi ipsa insulsitas, rideatur. Quare mihi nullo videtur modo doctrinâ ista res posse tradi. Etenim cum duo genera sint facetiarum, alterum aequabiliter in omni sermone fusum, alterum peracutum et breve: illa a veteribus superior cavillatio, haec altera dicacitas nominata est. Leve nomen habet utraque res: quippe leve enim est totum hoc, risum movere. Verumtamen (ut dicis, Antoni) multum in causis persaepe lepore et facetiis profici vidi. Sed cum in illo genere perpetuae festivitatis ars non desideretur: natura enim fingit homines et creat imitatores et narratores facetos, et vultu adjuvante, et voce, et ipso genere sermonis: tum vero in hoc altero dicacitatis, quid habet ars loci, cum ante illud facetum dictum emissum haerere debeat, quam cogitari potuisse videatur? Quid enim hic meus frater ab arte adjuvari potuit, cum a Philippo interrogatus, quid latraret, *Furem se videre* respondit? Quid in omni oratione Crassus vel apud centumviros contra Scaevolam, vel contra accusatorem Brutum, cum pro Cn. Planco diceret? Nam id, quod tu mihi tribuis, Antoni, Crasso est, omnium sententia, concedendum. Non enim fere quisquam reperietur, praeter hunc, in utroque genere leporis excellens, et illo, quod in perpetuitate sermonis, et hoc, quod in celeritate atque dicto est. Nam haec perpetua contra Scaevolam Curiana defen-

sio, tota redundavit hilaritate quadam et joco; dicta illa brevia non habuit. Parcebat enim adversarii dignitati: in quo ipse servabat suam; quod est hominibus facetis et dicacibus difficillimum, habere hominum rationem et temporum, et ea, quae occurrant, cum salsissime dici possint, tenere. Itaque nonnulli ridiculi homines hoc ipsum non insulse interpretantur. Dicere enim ajunt Ennium; *flammam a sapiente facilius ore in ardente opprimi, quam bona dicta teneat*: haec scilicet bona dicta, quae salsa sint. nam ea dicta appel-
55 lantur proprio jam nomine. Sed ut in Scaevolam continuit ea Crassus, atque illo altero genere, in quo nulli aculei contumeliarum inerant, causam illam disputationemque lusit: sic in Bruto, quem oderat, et quem dignum contumelia judicabat, utroque genere pugnavit. Quam multa de balneis, quas nuper ille vendiderat, quam multa de amisso patrimonio dixit? atque illa brevia, cum ille diceret, *se sine causa sudare*: *Minime mirum*, inquit, *modo enim existi de balneis*. Innumerabilia hujuscemodi fuerunt, sed non minus jucunda illa perpetua. Cum enim Brutus duos lectores excitasset, et alteri de colonia Narbonensi Crassi orationem legendam dedisset, alteri de lege Servilia, et cum contraria inter sese de republica capita contulisset; noster hic facetissime tres patris Bruti de jure civili libellos tribus legendos dedit. Ex libro primo, FORTE EVENIT, UT IN PRIVERNATI ESSEMUS. *Brute, testificatur pater, se tibi Privernatem fundum reliquisse.* Deinde ex libro secundo, IN ALBANO ERAMUS EGO, ET MARCUS FILIUS. *Sapiens videlicet homo cum primis nostrae civitatis, norat hunc gurgitem: metuebat, ne, cum is*

nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur. Tum ex libro tertio, in quo finem scribendi fecit (tot enim, ut audivi Scaevolam dicere, sunt veri Bruti libri) IN TIBURTI FORTE ASSEDIMUS EGO, ET MARCUS FILIUS. *Ubi sunt ii fundi, Brute, quos tibi pater publicis commentariis consignatos reliquit? Quod nisi puberem te,*[1] inquit, *jam haberet, quartum librum composuisset, et se etiam in balneis lotum cum filio, scriptum reliquisset.* Quis est igitur, qui non fateatur, hoc lepore, atque his facetiis non minus refutatum esse Brutum, quam illis tragoediis, quas egit idem, cum casu in eadem causa funere efferretur anus Junia. Pro, dii immortales, quae, fuit illa, quanta vis? quam inexspectata? quam repentina? cum, conjectis oculis, gestu omni imminenti, summa gravitate et celeritate verborum, *Brute, quid sedes? quid illam anum patri nuntiare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid majoribus tuis? quid L. Bruto, qui hunc populum dominatu regio liberavit? quid te facere? cui rei, cui gloriae, cui virtuti studere? patrimonione augendo? at id non est nobilitatis; sed fac esse, nihil superest; libidines totum dissipaverunt: an juri civili? est paternum, sed dicet, te, cum aedes venderes, ne in rutis quidem, et caesis*[2] *solium tibi paternum re-*

[1] *Quod nisi puberem te.* See De Officiis, I. 35. "Nostro quidem more cum parentibus puberes filii, cum soceris generi, non lavantur."

[2] *Ne in rutis quidem, et caesis.* In rutis et caesis ea sunt, quae terra non tenentur, quae que opere structili tectoriove non continentur. Furniture, as distinguished from *fixtures*, which cannot be separated from the house or estate. "You have not only dissipated by your extravagance the estate and habitation

cepisse : an rei militari ? qui numquam castra videris ; an eloquentiae ? quae nulla est in te : et, quidquid est vocis ac linguae, omne in istum turpissimum calumniae quaestum contulisti ? Tu lucem aspicere audes ? tu hos intueri ? tu in foro, tu in urbe, tu in civium esse conspectu ? tu illam mortuam, tu imagines ipsas non perhorrescis ? quibus non modo imitandis, sed ne collocandis quidem
56 *tibi ullum locum reliquisti.* Sed haec tragica atque divina : faceta autem et urbana innumerabilia ex una contentione meministis. nec enim concio major umquam fuit, nec apud populum gravior oratio, quam hujus contra collegam in censura nuper, neque lepore et festivitate conditior.

Quare tibi, Antoni, utrumque assentior, et multum facetias in dicendo prodesse saepe, et eas arte nullo modo posse tradi. Illud quidem admiror, te nobis in eo genere tribuisse tantum, et non hujus rei quoque palmam, ut ceterarum, Crasso detulisse. Tum Antonius, Ego vero ita fecissem, inquit, nisi interdum in hoc Crasso paullum inviderem. nam esse quamvis facetum atque salsum, non nimis est per se ipsum invidendum : sed, cum omnium sit venustissimus et urbanissimus, omnium gravissimum et severissimum et esse, et videri, quod isti contigit uni, id mihi vix ferendum videbatur. Hic cum arrisisset ipse Crassus, Attamen, inquit Antonius, cum artem esse facetiarum, Juli, negares, aperuisti quiddam, quod praecipiendum videretur. Haberi enim

of your ancestors, but you have not reserved from the furniture even your father's chair."

dixisti rationem oportere hominum, rei, temporis, ne quid jocus de gravitate decerperet; quod quidem in primis a Crasso observari solet. Sed hoc praeceptum praetermittendum est facetiarum, cum his nihil opus sit. nos autem quomodo utamur, cum opus sit, quaerimus: ut in adversarium, et maxime, si ejus stultitia poterit agitari, in testem stultum, cupidum, levem, si facile homines audituri videbuntur. Omnino probabiliora sunt, quae lacessiti dicimus, quam quae priores. nam et ingenii celeritas major est, quae apparet in respondendo, et humanitatis est responsio. Videmur enim quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti, ut in ista ipsa concione nihil fere dictum est ab hoc, quod quidem facetius dictum videretur, quod non provocatus responderit. Erat autem tanta gravitas in Domitio, tanta auctoritas, ut, quod esset ab eo objectum, lepore magis elevandum, quam contentione frangendum videretur. Tum Sulpicius, Quid igitur? inquit, patie- 57
mur, Caesarem, qui quamquam Crasso facetias concedit, tamen multo in eo studio magis ipse elaborat, non explicare nobis totum genus hoc jocandi, quale sit, et unde ducatur; praesertim cum tantam vim et utilitatem salis et urbanitatis esse fateatur? Quid si, inquit Julius, assentior Antonio dicenti, nullam esse artem salis? Hic cum Sulpicius reticuisset, Quasi vero, inquit Crassus, horum ipsorum, de quibus Antonius jamdiu loquitur, ars ulla sit. observatio quaedam est, ut ipse dixit, earum rerum, quae in dicendo valent: quae si eloquentes facere posset, quis esset non eloquens? Quis enim haec non vel fa-

cile, vel certe aliquo modo posset ediscere? Sed ego in his praeceptis hanc vim et hanc utilitatem esse arbitror, non, ut ad reperiendum quid dicamus, arte ducamur, sed ut ea, quae natura, quae studio, quae exercitatione consequimur, aut recta esse confidamus, aut parva intelligamus, cum, quo referenda sint, didicerimus. Quare, Caesar, ego quoque a te hoc peto, ut, si tibi videtur, disputes de hoc toto jocandi genere, quid sentias, ne qua forte dicendi pars, quoniam ita voluistis, in hoc tali coetu, atque in tam accurato sermone praeterita esse videatur. Ego vero, inquit ille, quoniam collectam a conviva, Crasse, exigis, non committam, ut, si defugerim, tibi causam aliquam dem recusandi. quamquam soleo saepe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum, spectante Roscio. quis enim sese commovere potest, cujus ille vitia non videat? Sic ego nunc, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, et docebo sus (ut ajunt) oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, *foenum alios* ajebat *esse oportere.* Tum ille, Jocabatur, inquit, Catulus, praesertim cum ita dicat ipse, ut ambrosia alendus esse videatur. verum te, Caesar, audiamus, ut ad Antonii reliqua redeamus. Et Antonius, Perpauca quidem mihi restant, inquit: sed tamen defessus jam labore atque itinere disputationis, requiescam in Caesaris sermone, quasi in aliquo peropportuno deversorio. Atqui, inquit Julius, non nimis liberale hospitium meum dices. nam te in viam, simulac perpaullulum gustaris, extrudam et ejiciam.

Ac, ne diutius vos demorer, de omni isto genere, quid sentiam, perbreviter exponam. De risu quinque sunt, quae quaerantur; unum, quid sit: alterum, unde sit: tertium, sitne oratoris, velle risum movere: quartum, quatenus: quintum, quae sint genera ridiculi. Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, ubi sit, quomodo exsistat, atque ita repente erumpat, ut eum cupientes tenere, nequeamus, et quomodo simul latera, os, venas, vultum, oculos occupet, viderit Democritus. neque enim ad hunc sermonem hoc pertinet: et, si pertineret, nescire me tamen id non puderet, quod ne ipsi quidem illi scirent, qui pollicerentur. Locus autem, et regio quasi ridiculi (nam id proxime quaeritur) turpitudine et deformitate quadam continetur. haec enim ridentur vel sola, vel maxime, quae notant et designant turpitudinem aliquam non turpiter. Est autem, ut ad illud tertium veniam, est plane oratoris movere risum; vel quod ipsa hilaritas benivolentiam conciliat ei, per quem excitata est: vel quod admirantur omnes acumen, uno saepe in verbo positum, maxime respondentis, nonnumquam etiam lacessentis; vel quod frangit adversarium, quod impedit, quod elevat, quod deterret, quod refutat: vel quod ipsum oratorem, politum esse hominem significat, quod eruditum, quod urbanum, maximeque quod tristitiam ac severitatem mitigat, et relaxat, odiosasque res saepe, quas argumentis dilui non facile est, joco risuque dissolvit. Quatenus autem sint ridicula tractanda oratori, perquam diligenter videndum est, id quod in

quarto loco quaerendi posueramus. nam nec insignis improbitas, et scelere juncta, nec rursus miseria insignis agitata ridetur. facinorosos majore quadam vi, quam ridiculi, vulnerari volunt: miseros illudi nolunt, nisi si se forte jactant. Parcendum est autem maxime caritati hominum,
59 ne temere in eos dicas, qui diliguntur. Haec igitur adhibenda est primum in jocando moderatio. Itaque ea facillime luduntur, quae neque odio magno, neque misericordia maxima digna sunt. Quamobrem materies omnis ridiculorum est in istis vitiis, quae sunt in vita hominum neque carorum, neque calamitosorum, neque eorum, qui ob facinus ad supplicium rapiendi videntur; eaque belle agitata ridentur. Est etiam deformitatis, et corporis vitiorum satis bella materies ad jocandum: sed quaerimus idem, quod in ceteris rebus maxime quaerendum est, quatenus. In quo non modo illud praecipitur, ne quid insulse, sed etiam, si quid perridiculo possis. vitandum est oratori utrumque, ne aut scurrilis jocus sit, aut mimicus. Quae cujusmodi sint, facilius jam intelligemus, cum ad ipsa ridiculorum genera venerimus.

Duo enim sunt genera facetiarum, quorum alterum re tractatur, alterum dicto. Re, si quando quid, tanquam aliqua fabella, narratur, ut olim tu, Crasse, in Memmium, *comedisse eum lacertum Largii*, cum esset cum eo Tarracinae de amicula rixatus. salsa, attamen a te ipso ficta tota narratio. addidisti clausulam, tota Tarracina tum omnibus in parietibus inscriptas fuisse litteras, tria LLL. duo MM. cum quaereres, id

quid esset, senem tibi quendam oppidanum dixisse, *Lacerat lacertum Largii mordax Memmius.* Perspicitis, hoc genus quam sit facetum, quam elegans, quam oratorium, sive habeas vere, quod narrare possis, quod tamen est mendaciunculis adspergendum, sive fingas. Est autem haec hujus generis virtus, ut ita facta demonstres, ut mores ejus, de quo narres, ut sermo, ut vultus omnes exprimantur, ut iis, qui audiunt, tum geri illa fierique videantur. In re est item ridiculum, quod ex quadam depravata imitatione sumi solet, ut idem Crassus, *per tuam nobilitatem, per vestram familiam.* Quid aliud fuit, in quo concio rideret, nisi illa vultus et vocis imitatio? *Per tuas statuas* vero cum dixit, et extento brachio paullulum etiam de gestu addidit, vehementius risimus. Ex hoc genere est illa Rosciana imitatio senis: *Tibi ego, Antipho, has sero,* inquit. *senium est, cum audio.* Atque ita est totum hoc ipso genere ridiculum; ut cautissime tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscaenitas. orator surripiat oportet imitationem, ut is, qui audiat, cogitet plura, quam videat: praestet idem ingenuitatem et ruborem suum, verborum turpitudine et rerum obscaenitate vitanda. Ergo 60
haec duo genera sunt ejus ridiculi,[1] quod in re

[1] *Ridiculi,* Quintilian explains with much accuracy several terms made use of by Cicero in this and the following chapters. As our corresponding English words are often very far from the exact meaning of the Latin, it will be of advantage to the student to read with care the following extracts from this most judicious and elegant writer; as well as the whole of the third chapter of his Sixth Book.

positum est: quae sunt propria perpetuarum facetiarum, in quibus describuntur hominum mo-

"Huic diversa virtus, quae risum judicis movendo et illos tristes solvit affectus, et animum ab intentione rerum frequenter avertit, et aliquando etiam reficit, et a satietate vel a fatigatione renovat. Quanta sit autem in ea difficultas, vel duo maximi oratores, alter Graecae, alter Latinae eloquentiae princeps, docent. Nam plerique Demostheni facultatem defuisse hujus rei credunt. Ciceroni modum Nec videri potest noluisse Demosthenes, cujus pauca admodum *dicta* (facetiae, *jests.*) nec sane ceteris ejus virtutibus respondentia, palam ostendunt, non displicuisse illi jocos, sed non contigisse. Noster vero non solum extra judicia, sed in ipsis etiam orationibus, habitus est nimius risus affectator. Mihi quidem, sive id recte judico, sive amore immodico praecipui in eloquentia viri labor, mira quaedam in eo videtur urbanitas." * * * * *

"Pluribus autem nominibus in eadem re vulgo utimur: quae tamen si diducas, suam quandam propriam vim ostendent. Nam et *urbanitas* dicitur; qua quidem significari video sermonem praeferentem in verbis et sono et usu proprium quendam gustum Urbis, et sumtam ex conversatione doctorum tacitam eruditionem; denique, cui contraria sit *rusticitas*. *Venustum* esse, quod cum gratia quidem et venere dicatur, apparet. *Salsum* in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus: natura non utique hoc est; quenquam et ridicula oporteat esse salsa. Nam et Cicero, *omne, quod salsum sit*, ait esse *Atticorum*; non quia sunt maxime ad risum compositi; et Catullus, cum dicit, *Nulla esse in corpore mica salis*; non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse ridiculum. *Salsum* igitur erit, quod non erit insulsum, velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente judicio, velut palato, excitatque et a taedio defendit orationem. Sane tamen, ut ille, in cibis paulo liberalius aspersus, si tamen non sit immodicus, affert aliquid propriae voluptatis: ita hi quoque in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim *Facetum* quoque non tantum circa ridicula opinor consistere. Neque enim diceret Horatius, *facetum carminis genus natura concessum esse Virgilio*. (Sat 1. 10 v 44. 45.) Decoris hanc magis, et excultae cujusdam elegantiae appellationem puto. Ideoque in epistolis Cicero haec Bruti refert verba, *Nae illi sunt pedes faceti, ac deliciis ingredienti molles*. Quod convenit cum illo Horatiano, *molle atque facetum Virgilio*. *Jocum* vero accipimus, quod est contrarium *serio*. Nam et fingere et terrere et promittere interim jocus est. *Dicacitas* sine dubio a dicendo, quod est omni generi commune, ducta est: proprie tamen significat sermonem cum risu aliquos incessentem. Ideo Demosthenem *urbanum* fuisse dicunt, dicacem negant, &c."

res, et ita effinguntur, ut aut, re narrata aliqua, quales sint, intelligantur: aut, imitatione brevi injecta, in aliquo insigni ad irridendum vitio reperiantur. In dicto autem ridiculum est id, quod verbi, aut sententiae quodam acumine movetur. Sed ut in illo superiore genere vel narrationis, vel imitationis, vitanda est mimorum ethologorum similitudo; sic in hoc, scurrilis oratori dicacitas magnopere fugienda est. Qui igitur distinguemus a Crasso, a Catulo, a ceteris familiarem vestrum, Granium, aut Vargulam, amicum meum? non mehercule in mentem mihi quidem venit: sunt enim dicaces; Granio quidem nemo dicacior. Hoc, opinor, primum, ne, quotiescumque potuerit dictum dici, necesse habeamus dicere. Pusillus testis processit. *Licet*, inquit, *rogare?* Philippus. Tum quaesitor properans, *Modo breviter.* Hic ille, *Non accusabis, perpusillum rogabo.* Ridicule. Sed sedebat judex L. Aurifex, brevior etiam, quam testis ipse. omnis est risus in judicem conversus. visum est totum scurrile. Ergo haec, quae cadere possunt in quos nolis, quamvis sint bella, sunt tamen ipso genere scurrilia. Ut iste, qui se vult dicacem, et mehercule est, Appius, sed nonnumquam in hoc vitium scurrile delabitur. *Coenabo*, inquit, *apud te*, huic lusco familiari meo, C. Sextio: *uni enim locum esse video.* Est hoc scurrile, et quod sine causa lacessivit: et tamen id dixit, quod in omnes luscos conveniret. Ea, quia meditata putantur esse, minus ridentur. Illud egregium Sextii, et ex tempore, *Manus lava*, inquit, *et coena.* Temporis igitur

ratio, et ipsius dicacitatis moderatio et temperantia, et raritas dictorum, distinguet oratorem a scurra : et, quod nos cum causa dicimus, non ut ridiculi videamur, sed ut proficiamus aliquid, illi totum diem, et sine causa. Quid enim est Vargula assecutus, cum eum candidatus A. Sempronius cum M. suo fratre, complexus esset : *Puer, abige muscas?* Risum quaesivit, qui est, mea sententia, vel tenuissimus ingenii fructus. Tempus igitur dicendi, prudentia et gravitate moderabimur : quarum utinam artem aliquam haberemus ! sed domina natura est.

61 Nunc exponamus genera ipsa summatim, quae risum maxime moveant. Haec igitur sit prima partitio, quod facete dicatur, id alias in re haberi, alias in verbo : facetiis autem maxime homines delectari, si quando risus conjuncte, re verboque, moveatur. Sed hoc mementote, quoscumque locos attingam, unde ridicula ducantur, ex iisdem locis fere etiam graves sententias posse duci. tantum interest, quod gravitas honestis in rebus severe, jocus in turpiculis et quasi deformibus ponitur : velut in iisdem verbis et laudare frugi servum possumus, et, si est nequam, jocari. Ridiculum est illud Neronianum vetus in furace servo, *Solum esse, cui domi nihil sit nec obsignatum, nec occlusum :* quod idem in bono servo dici solet ; sed hoc iisdem etiam verbis. Ex iisdem autem locis omnia nascuntur. Nam quod Sp. Carvilio graviter claudicanti ex vulnere ob rempublicam accepto, et ob eam causam verecundanti in publicum prodire, mater dixit, *Quin prodis, mi Spuri? quotiescumque gradum facies, to-*

ties tibi tuarum virtutum veniat in mentem : praeclarum et grave est : quod Calvino Glaucia claudicanti, *Ubi est vetus illud? num claudicas? at hic clodicat :* ridiculum est : et utrumque ex eo, quod in claudicatione animadverti potuit, est ductum. *Quid hoc Naevio ignavius?* severe Scipio : at in male olentem, *Video me a te circumveniri,* subridicule Philippus. At utrumque genus continet verbi ad litteram immutati similitudo. Ex ambiguo dicta, vel argutissima putantur, sed non semper in joco, saepe etiam in gravitate versantur. Africano illi majori, coronam sibi in convivio ad caput accommodanti, cum ea saepius rumperetur, P. Licinius Varus, *Noli mirari,* inquit, *si non convenit. caput enim magnum est :* laudabile, et honestum. At ex eodem genere est : *Calvus satis est ; quod dicit parum.* Ne multa : nullum genus est joci, quo non ex eodem severa et gravia sumantur. Atque hoc etiam animadvertendum, non esse omnia ridicula, faceta. Quid enim potest esse tam ridiculum, quam Sannio est? Sed ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique ipso corpore ridetur. Salsum hunc possum dicere, atque ita, non ut ejusmodi oratorem esse velim, sed ut mimum. Quare 62
primum genus hoc, quod risum vel maxime movet, non est nostrum : morosum, superstitiosum, suspiciosum, gloriosum, stultum; naturae ridentur ipsae: quas personas agitare solemus, non sustinere: alterum genus est imitatione admodum ridiculum, sed nobis tantum licet furtim, si quando, et cursim ; aliter enim minime est liberale : tertium, oris depravatio, non digna nobis :

quartum, obscaenitas, non solum non foro digna, sed vix convivio liberorum. Detractis igitur tot rebus ex hoc oratorio loco, facetiae reliquae sunt, quae aut in re, ut ante divisi, positae videntur esse, aut in verbo. Nam quod, quibuscumque verbis dixeris, facetum tamen est, re continetur: quod mutatis verbis salem amittit, in verbis habet leporem omnem.

Ambigua sunt in primis acuta, atque in verbo posita, non in re: sed non saepe magnum risum movent: magis ut belle et litterate dicta laudantur: ut in illum Titium, quem, cum studiose pila luderet, et idem signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesque, cum in campum non venisset, requirerent, excusavit Vespa Terentius, quod eum *brachium fregisse* diceret: ut illud Africani, quod est apud Lucilium:

Quid? Decius, Nuculam an confixum vis facere? inquit.

Ut tuus amicus, Crasse, Granius, *non esse sextantis*. Et, si quaeritis, is qui appellatur dicax, hoc genere maxime excellet: sed risus movent alia majores. Ambiguum per se ipsum probatur id quidem, ut ante dixi, vel maxime ingeniosi enim videtur, vim verbi in aliud, atque ceteri accipiant, posse ducere: sed admirationem magis, quam risum movet, nisi si quando incidit in aliud
63 genus ridiculi. Quae genera percurram equidem: sed scitis esse notissimum ridiculi genus, cum aliud exspectamus, aliud dicitur. Hic nobismet ipsis noster error risum movet. Quod si admixtum est etiam ambiguum, fit salsius: ut

apud Naevium videtur esse misericors ille, qui judicatum duci videt, percunctatus ita, *Quanti addictus ? mille nummûm.* Si addidisset tantummodo, *Ducas licet ;* esset illud genus ridiculi praeter exspectationem : sed quia addidit, *Nihil addo, ducas licet :* addito ambiguo, altero genere ridiculi, fuit, ut mihi quidem videtur, salsissimum. Hoc tum est venustissimum, cum in altercatione arripitur ab adversario verbum, et ex eo, ut a Catulo in Philippum, in eum ipsum aliquid, qui lacessivit, infligitur. Sed cum plura sint ambigui genera, de quibus est doctrina quaedam subtilior ; attendere et aucupari verba oportebit : in quo, ut ea, quae sint frigidiora, vitemus, (etenim cavendum est, ne arcessitum dictum putetur,) permulta tamen acute dicemus. Alterum genus est, quod habet parvam verbi immutationem, quod in littera positum, Graeci vocant παρονομασιαν, ut *Nobiliorem, mobiliorem* Cato : aut, ut idem, cum cuidam dixisset, *Eamus deambulatum :* et ille, *Quid opus fuit de ? Immo vero,* inquit, *quid opus fuit te ?* aut ejusdem responsio illa, *Si tu et adversus, et aversus, impudicus es.* Etiam interpretatio nominis habet acumen, cum ad ridiculum convertas, quamobrem ita quis vocetur ; ut ego nuper, Nummium divisorem, ut Neoptolemum ad Trojam, sic illum in campo Martio nomen invenisse. Atque haec omnia 64
verbo continentur. Saepe etiam versus facete interponitur, vel ut est, vel paullulum immutatus ; aut aliqua pars versus, ut Statius Scauro stomachanti ; ex quo sunt nonnulli, qui tuam legem de civitate natam, Crasse, dicant :

St, tacet, quid hoc clamoris? quibus nec mater, nec pater,[1]
Tanta confidentia estis; auferte istam enim superbiam.

Nam in Coelio sane etiam ad causam utile fuit tuum illud, Antoni, cum ille a se pecuniam profectam diceret testis, et haberet filium delicatiorem, abeunte jam illo,

Sentin' senem esse tactum triginta minis?

In hoc genus conjiciuntur proverbia: ut illud Scipionis, cum Asellus omnes provincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, *Agas asellum*, et cetera. Quare ea quoque, quoniam mutatis verbis non possunt retinere eandem venustatem, non in re, sed in verbis posita ducantur. Est etiam in verbo positum non insulsum genus, ex eo, cum ad verbum, non ad sententiam rem accipere videare: ex quo uno genere totus est Tutor, mimus vetus, oppido ridiculus. Sed abeo a mimis: tantum genus hujus ridiculi insigni aliqua et nota re notari volo. Est autem ex hoc genere illud, quod tu, Crasse, nuper ei, qui te rogasset, num tibi molestus esset futurus, si ad te bene ante lucem venisset: *Tu vero*, inquisti, *molestus non eris: Jubebis igitur te*, inquit, *suscitari?* et tu, *Certe negaram te molestum futurum.* Ex eodem hoc vetus illud est, quod ajunt Maluginensem illum M. Scipionem, cum ex centuria sua renuntiaret Acidinum consulem, prae-

1 *Mater nec pater*, That is sprung from an obscure and ignoble family. So Horace, Serm. i. 6. 10. *nullis majoribus ortos*; whose ancestors had not been distinguished by statues and honours, and therefore were unknown. So Heb vii. 3. melchisedeck is said to be, απατωρ και αμητωρ; without father or Mother.

coque dixisset, *Dic de L. Manlio : Virum bonum*, inquit, *egregiumque civem*[1] *esse arbitror.* Ridicule etiam illud. L. Porcius Nasica censori Catoni, cum ille, *Ex tui animi sententia*[2] *tu uxorem habes ? Non hercule*, inquit, *ex mei animi sententia.* Haec aut frigida sunt, aut tum salsa, cum aliud est expsectatum, natura enim nos (ut ante dixi) noster delectat error: ex quo, cum quasi decepti sumus exspectatione, ridemus. In ver- 65
bis etiam illa sunt, quae aut ex immutata oratione ducuntur, aut ex unius verbi translatione, aut ex inversione verborum. Ex immutatione; ut olim Rusca cum legem ferret annalem, dissuasor M. Servilius, *Dic mihi*, inquit, *M. Pinari, num, si contra te dixero, mihi male dicturus es, ut ceteris fecisti ? Ut sementem feceris, ita metes*, inquit. Ex translatione autem, ut, cum Scipio ille major Corinthiis statuam pollicentibus eo loco, ubi aliorum essent imperatorum, *turmales* dixit *displicere.* Invertuntur autem verba, ut, Crassus apud M. Perpernam judicem pro Aculeone cum diceret, aderat contra Aculeonem Gratidiano L. Aelius Lamia, deformis, ut nostis: qui cum interpellaret odiose: *Audiamus*, inquit, *pulcellum puerum*, Crassus. Cum esset arrisum, *Non potui mihi*,

[1] *Egregiumque civem.* The jest is, that the words egregius cives may signify either "an excellent and distinguished citizen" or, "a citizen belonging to the mob or common herd," *e grege ductum.*

[2] *Ex tui animi sententia.* Quintilian says, We are said to swear, *ex animi nostri sententia.* Cato therefore asks Nasica, upon your oath, are you a bachelor or married? Nasica in his reply, plays upon the words *ex animi sententia.* "*In good faith, have you a wife, or not?*" "*I have not a wife in good faith.*"

inquit Lamia, *formam ipse fingere : ingenium potui.* Tum hic, *Audiamus*, inquit, *disertum.* multo etiam arrisum est vehementius. Sunt etiam illa venusta, ut in gravibus sententiis, sic in facetiis. Dixi enim dudum, materiam aliam esse joci, aliam severitatis : gravium autem, et jocorum unam esse rationem. Ornant igitur imprimis orationem verba relata contrarie : quod idem genus saepe est etiam facetum ; ut, Servius ille Galba cum judices L. Scribonio tribuno plebis ferret familiares suos, et dixisset Libo, *Quando tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Cum tu*, inquit, *de cubiculo alieno.* A quo genere ne illud quidem plurimum distat, quod Glaucia Metello, *Villam in Tiburte habes, cortem in Palatio.*

66 Ac verborum quidem genere quae essent faceta, dixisse me puto : rerum plura sunt, eaque magis (ut dixi ante) ridentur : in quibus est narratio ; res sane difficilis. Exprimenda enim sunt, et ponenda ante oculos ea, quae videantur esse verisimilia, quod est proprium narrationis, et quae sint, quod ridiculi proprium est, subturpia : cujus exemplum, ut brevissimum, sit sane illud, quod ante posui, Crassi de Memmio. Et ad hoc genus adscribamus etiam narrationes apologorum. Trahitur etiam aliquid ex historia, ut, cum Sex. Titius se Cassandram esse diceret, *Multos*, inquit Antonius, *possum tuos Ajaces Oileos nominare.* Est etiam ex similitudine : quae aut collationem habet, aut tamquam imaginem. Collationem : ut ille Gallus olim testis in Pisonem, cum innumerabilem Magio praefecto pecuniam dixisset datam, idque Scaurus tenuitate Ma-

gii redargueret: *Erras*, inquit, *Scaure, ego enim Magium non conservasse dico, sed, tamquam nudus nuces legeret, in ventre abstulisse:* ut ille M. Cicero[1] senex, hujus viri optimi, nostri familiaris, pater, *nostros homines similes esse Syrorum venalium: ut quisque optime Graece sciret, ita esse nequissimum.* Valde autem ridentur etiam imagines, quae fere in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur cum similitudine turpioris: ut meum illud in Helvium Manciam, *Jam ostendam, cujusmodi sis:* cum ille, *Ostende, quaeso;* demonstravi digito pictum Gallum in Mariano scuto Cimbrico, sub Novis, distortum, ejecta lingua, buccis fluentibus: risus est commotus: nihil tam Manciae simile visum est: ut cum Tito Pinario, mentum in dicendo intorquenti, *tum ut diceret, si quid vellet, si nucem fregisset.* Etiam illa, quae minuendi, aut augendi causa ad incredibilem admirationem efferuntur: velut tu, Crasse, in concione, *ita sibi ipsum magnum videri Memmium, ut in forum descendens caput ad fornicem Fabii demitteret.* Ex quo genere etiam illud est, quod Scipio apud Numantiam, cum stomacharetur cum C. Metello, dixisse dicitur, *Si quintum pareret mater ejus, asinum fuisse parituram.* Arguta etiam significatio est, cum parva re, et saepe verbo res obscura et latens illustratur: ut cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, ut existimabatur, avarus et furax, sed egregie fortis, et bonus imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus consulem fecisset, bello praesertim mag-

[1] *M. Cicero senex.* The grandfather of our author.

no et gravi; *Nihil est, quo mihi gratias agas*, inquit, *si malui compilari, quam venire:* ut Asello Africanus, objicienti lustrum illud infelix, *Noli*, inquit, *mirari. is enim, qui te ex aerariis exemit, lustrum condidit, et taurum immolavit.* Tanta suspicio est, ut religione civitatem obstrinxisse videatur Mummius, quod Asellum ignominia levarit.

67 Urbana etiam dissimulatio est, cum alia dicuntur, ac sentias, non illo genere, de quo ante dixi, cum contraria dicas, ut Lamiae Crassus, sed cum toto genere orationis severe ludas, cum aliter sentias, ac loquare: ut noster Scaevola Septumuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, ut se in Asiam praefectum duceret, *Quid tibi vis*, inquit, *insane? tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego hoc confirmem, si Romae manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum.* In hoc genere Fannius in annalibus suis Africanum hunc Aemilianum dicit fuisse, et eum Graeco verbo appellat εἰρωνα: sed, uti ferunt, qui melius haec norunt, Socratem opinor in hac ironia dissimulantiaque longe lepore et humanitate omnibus praestitisse. Genus est perelegans, et cum gravitate salsum, cumque oratoriis dictionibus, tum urbanis sermonibus accommodatum. Et hercule omnia haec, quae a me de facetiis disputantur, non majora forensium actionum, quam omnium sermonum condimenta sunt. Nam quod apud Catonem est, qui multa retulit, ex quibus a me exempli causa multa ponuntur, per mihi scitum videtur, C. Publicium solitum dice-

re, *P. Mummium cuivis tempori hominem esse.* Sic profecto res se habet, nullum ut sit vitae tempus, in quo non deceat leporem humanitatemque versari. Sed redeo ad cetera. Est huic finitimum dissimulationi, cum honesto verbo vitiosa res appellatur: ut cum Africanus censor tribu movebat eum centurionem, qui in Paulli pugna non affuerat, cum ille se custodiae causa diceret in castris remansisse, quaereretque cur ab eo notaretur; *Non amo*, inquit, *nimium diligentes.* Acutum etiam illud est, cum ex alterius oratione aliud excipias, atque ille vult; ut Salinatori Maximus, cum, Tarento amisso, arcem tamen Livius retinuisset, multaque ex ea praelia praeclara fecisset, cum aliquot post annos Maximus id oppidum recepisset, rogaretque eum Salinator, ut meminisset, opera sua se Tarentum recepisse; *Quidni*, inquit, *meminerim? numquam enim recepissem, nisi tu perdidisses.* Sunt etiam illa subabsurda, sed eo ipso nomine saepe ridicula, non solum mimis perapposita, sed etiam quodammodo nobis:

Homo fatuus,
Postquam rem habere coepit, est mortuus.
Quid est tibi
Ista mulier? Uxor. Similis medius fidius. *et*
Quamdiu ad aquas fuit, numquam est mortuus.

Genus hoc levius, et, ut dixi, mimicum; sed habet nonnumquam aliquid etiam apud nos loci, ut vel non stultus quasi stulte cum sale dicat aliquid: ut tibi, Antoni, Mancia, cum audisset te censorem a M. Duronio de ambitu postulatum, *Aliquando*, inquit, *tibi tuum negotium agere licebit.* 68

Valde haec ridentur, et hercule omnia, quae a prudentibus, quasi per dissimulationem intelligendi, subabsurde salseque dicuntur. Ex quo genere est etiam, non videri intelligere quod intelligas ut Pontidius, *Qualem existimas, qui in adulterio deprehenditur? tardum:* ut ego, qui in delectu, Metello, cum excusationem oculorum a me non acciperet, et dixisset, *Tu igitur nihil vides? Ego vero*, inquam, *a porta Esquilina video villam tuam:* ut illud Nasicae, qui cum ad poetam Ennium venisset, eique ab ostio quaerenti Ennium, ancilla dixisset, domi non esse; Nasica sensit, illam domini jussu dixisse, et illum intus esse. paucis post diebus cum ad Nasicam venisset Ennius, et eum a janua quaereret, exclamat Nasica, se domi non esse. tum Ennius, *Quid? ego non cognosco, vocem*, inquit, *tuam?* Hic Nasica, *Homo es impudens. ego cum te quaererem, ancillae tuae credidi, te domi non esse, tu mihi non credis ipsi?*

Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere, quo dixit: ut, cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset, festivo homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset, *Quid tu, Egilia mea? quando ad me venis cum tua colu et lana? Non pol*, inquit, *audeo. nam me ad famosas vetuit ma-*
69 *ter accidere.* Salsa sunt etiam, quae habent suspicionem ridiculi absconditam, quo in genere est illud Siculi, cui, cum familiaris quidam quaeretur, quod diceret, uxorem suam suspendisse se de ficu, *Amabo te*, inquit, *da mihi ex ista arbore, vos seram surculos.* In eodem genere est, quod

Catulus dixit cuidam oratori malo; qui cum in epilogo misericordiam se movisse putaret, postquam assedit, rogavit hunc, videreturne misericordiam movisse: *Ac magnam quidem*, inquit, *neminem enim puto esse tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit.* Me quidem hercule valde illa movent stomachosa, et quasi submorosa ridicula, cum non a moroso dicuntur: tum enim non sal, sed natura ridetur. In quo, ut mihi videtur, persalsum illud est apud Naevium,

> Quid ploras, pater?
> Mirum ni cantem. condemnatus sum.

Huic generi quasi contrarium est ridiculi genus patientis ac lenti: ut, cum Cato percussus esset ab eo, qui arcam ferébat, cum ille diceret, *Cave:* rogavit, *numquid aliud ferret praeter arcam?* Etiam stultitiae salsa reprehensio, ut ille Siculus, cui praetor Scipio patronum causae dabat hospitem suum, hominem nobilem, sed admodum stultum: *Quaeso*, inquit, *praetor, adversario meo da istum patronum, deinde mihi neminem dederis.* Movent illa etiam, quae conjectura explanantur longe aliter, atque sunt, sed acute, atque concinne: ut, cum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, cum ipse consul esset factus, ille repulsam tulisset, et in ejus tabulis ostenderet litteras, A. F. P. R. idque diceret esse, ACTUM FIDE P. RUTILII; Rutilius autem, *ante factum, post relatum;* C. Canius, eques Romanus, cum Rufo adesset, exclamat, neutrum illis literis declarari. *Quid ergo?* inquit Scaurus; *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* Ridentur etiam discrepantia, *Quid huic abest, nisi* 70

res et virtus? Bella etiam est familiaris reprehensio, quasi errantis: ut cum objurgavit Albius Granium quod, cum ejus tabulis quiddam Albucio probatum videretur, et valde absoluto Scaevola gauderet; neque intelligeret, contra suas tabulas esse judicatum.[1] * * Huic similis est etiam admonitio in consilio dando familiaris, ut, cum patrono malo, cum vocem in dicendo obtudisset, suadebat Granius, ut mulsum frigidum biberet, simulac domum redisset: *Perdam*, inquit, *vocem, si id fecero: Melius est*, inquit, *quam reum.* Bellum etiam est, cum, quid cuique sit consentaneum, dicitur: ut, cum Scaurus nonnullam haberet invidiam ex eo, quod Phrygionis Pompeii, locupletis hominis, bona sine testamento possederat: sederetque advocatus reo Bestiae, cum funus quoddam duceretur, accusator C. Memmius, *Vide*, inquit, *Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor.* Sed ex his omnibus nihil magis ridetur, quam quod est praeter exspectationem; cujus innumerabilia sunt exempla, vel Appii majoris illius, qui in senatu, cum ageretur de agris publicis, et de lege Thoria, et premeretur Lucilius ab iis, qui a pecore ejus depasci agros publicos dicerent, *Non est*, inquit, *Lucilii pecus illud: erratis:* (defendere Lucilium videbatur) *ego liberum puto esse. qua lubet, pascitur.* Placet etiam mihi illud Scipionis, illius, qui Ti. Gracchum perculit. cum ei M. Flaccus multis probris objectis P. Mucium judicem tulisset, *Ejero*, inquit; *iniquus est.* cum esset ad-

[1] *Judicatum* both Pearce and Ernesti are of opinion, that some words are lost after *judicatum.*

murmuratum, *Ah*, inquit, *P. C. non ego mihi illum iniquum ejero, verum omnibus.* Ab hoc vero Crasso nihil facetius. cum laesisset testis Silus Pisonem, quod se in eum audisse dixisset: *Potest fieri*, inquit, *Sile, ut is, unde te audisse dicis, iratus dixerit.* annuit Silus. *potest etiam, ut tu non recte intellexeris.* id quoque toto capite annuit, ut se Crasso daret. *potest etiam fieri*, inquit, *ut omnino, quod te audisse dicis, numquam audieris.* hoc ita praeter exspectationem accidit, ut testem omnium risus obrueret. Hujus generis est plenus Naevius, et jocus est familiaris, *Sapiens si algebis, tremes.* et alia permulta. Saepe etiam 71
facete concedas adversario idipsum, quod tibi ille detrahit: ut C. Laelius, cum ei quidam malo genere natus diceret, indignum esse suis majoribus, *At hercule*, inquit, *tu tuis dignus.* Saepe etiam sententiose ridicula dicuntur: ut M. Cincius, quo die legem de donis et muneribus tulit, cum C. Cento prodiisset, et satis contumeliose, *Quid fers, Cinciole?* quaesisset: *Ut emas*, inquit, *Cai, si uti velis.* Saepe etiam salse, quae fieri non possunt, optantur: ut M. Lepidus, cum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipse recubuisset, *Vellem hoc esset*, inquit, *laborare.* Salsum est etiam, quaerentibus et quasi percunctantibus lente respondere, quod nollent: ut censor Lepidus, cum M. Antistio Pyrgensi equum ademisset, amicique cum vociferarentur, et quaererent, quid ille patri suo responderet, cur ademptum sibi equum diceret, cum optimus colonus, parcissimus, modestissimus, frugalissimus esset: *Me istorum*, inquit, *nihil credere.* Colliguntur a

Graecis alia nonnulla, exsecrationes, admirationes, minationes. Sed haec ipsa nimis mihi videor multa in genera descripsisse. nam illa, quae verbi ratione et vi continentur, certa fere ac definita sunt: quae plerumque, ut ante dixi, laudari magis, quam rideri solent. Haec autem, quae sunt in re, et in ipsa sententia, partibus sunt innumerabilia, generibus pauca. Exspectationibus enim decipiendis, et naturis aliorum irridendis, ipsorum ridicule indicandis, et similitudine turpioris, et dissimulatione, et subabsurda dicendo, et stulta reprehendendo, risus moventur. Itaque imbuendus est is, qui jocose vult dicere, quasi natura quadam, apta ad haec genera, et moribus, ut ad cujusque modi genus ridiculi vultus etiam accommodetur: qui quidem quo severior est, et tristior, ut in te, Crasse, hoc illa, quae dicuntur, salsiora videri solent.

Sed jam tu, Antoni, qui hoc deversorio sermonis mei libenter acquieturum te esse dixisti, tamquam in Pomtinum deverteris, neque amoenum, neque salubrem locum, censeo ut satis diu te putes requiesse, et inter reliquum conficere pergas. Ego vero, atque hilare quidem a te acceptus, inquit, et cum doctior per te, tum etiam audacior factus sum ad jocandum. Non enim vereor, ne quis me in isto genere leviorem jam putet, quoniam quidem tu Fabricios mihi auctores, et Africanos, Maximos, Catones, Lepidos protulisti. Sed habetis ea, quae voluistis ex me audire, de quibus quidem accuratius dicendum et cogitandum fuit. nam cetera faciliora sunt, atque ex iis, quae jam dicta sunt, reliqua nascuntur omnia.

Ego enim cum ad causam sum aggressus, atque 72
omnia cogitando, quoad facere potui, persecutus; cum et argumenta causae, et eos locos, quibus animi judicum conciliantur, et illos, quibus permoventur, vidi atque cognovi: tum constituo, quid habeat quaeque causi boni, quid mali. Nulla enim fere res potest in dicendi disceptationem aut controversiam vocari, quae non habeat utrumque: sed, quantum habeat, id refert. Mea autem ratio in dicendo haec esse solet, ut, boni quod habeat, id amplectar, exornem, exaggerem; ibi commorer, ibi habitem, ibi haeream: a malo autem vitioque causae ita recedam, non ut id me defugere appareat, sed ut totum, bono illo ornando et augendo dissimulatum, obruatur. Et, si causa est in argumentis; firmissima quaeque maxime tueor, sive plura sunt, sive aliquod unum: sin autem in conciliatione, aut in permotione causa est; ad eam me potissimum partem, quae maxime commovere animos hominum potest, confero. Summa denique hujus generis haec est, ut, si in refellendo adversario firmior esse oratio, quam in confirmandis nostris rebus, potest, omnia in illum conferam tela; sin nostra facilius probari, quam illa redargui possunt, abducere animos a contraria defensione, et ad nostram conor traducere. Duo denique illa, quae facillima videntur, quoniam quae difficiliora sunt, non possum, mihi pro meo jure sumo: unum, ut molesto aut difficili argumento, aut loco nonnumquam omnino nihil respondeam: quod forsitan aliquis jure irriserit. quis enim est, qui id facere non possit? sed tamen ego de mea nunc, non de aliorum facultate

disputo, confiteorque me, si quae premat res vehementius, ita cedere solere, ut non modo non abjecto, sed ne rejecto quidem scuto[1] fugere videar; sed adhibere quandam in dicendo speciem atque pompam, et pugnae similem fugam: consistere vero in meo praesidio sic, ut non fugiendi hostis, sed capiendi loci causa cessisse videar. Alterum est illud, quod ego oratori maxime cavendum, et providendum puto, quodque me sollicitare summe solet; non tam ut prosim causis, elaborare soleo, quam ut ne quid obsim: non quin enitendum sit in utroque; sed tamen multo est turpius oratori, nocuisse videri causae, quam non
73 profuisse. Sed quid hoc loco vos inter vos, Catule? an haec, ut sunt contemnenda, contemnitis? Minime, inquit ille: sed Caesar de isto ipso quiddam velle dicere videbatur. Me vero lubente, inquit Antonius, dixerit, sive refellendi causa, sive quaerendi. Tum Julius, Ego mehercule, inquit, Antoni, semper is fui, qui de te, oratore, sic praedicarem, unum te in dicendo mihi videri tectissimum, propriumque hoc esse laudis tuae, nihil a te umquam esse dictum, quod obesset ei, pro quo diceres. Idque memoria teneo, cum mihi sermo cum hoc ipso Crasso, multis audientibus, esset de te institutus, Crassusque plurimis verbis eloquentiam laudaret tuam, dix-

[1] *Sed ne rejecto quidem scuto.* This refers to those, who in flight, turned their shield upon their back, to guard against the arrows or javelins which might be sent after them. To throw away (*abjicere*) the shield, it is well known, was highly disgraceful, and to turn the shield round (*rejicere*) is often mentioned by Homer, &c. with reproach. See the note of *Pearce*, and his elegant emendation of Il. Θ. v. 94.

isse me, cum ceteris tuis laudibus hanc esse vel maximam, quod non solum, quod opus esset, diceres, sed etiam, quod non opus esset, non diceres: tum illum mihi respondere memini: cetera in te summe esse laudanda; illud vero improbi esse hominis et perfidiosi, dicere quod alienum esset, et noceret ei, pro quo quisque diceret. quare non sibi eum disertum, qui id non faceret, videri, sed improbum, qui faceret. Nunc, si tibi videtur, Antoni, demonstres velim, quare tu hoc ita magnum putes, nihil in causa mali facere, ut nihil tibi in oratore majus esse videatur. Dicam 74
equidem, Caesar, inquit, quid intelligam: sed et tu, et vos omnes hoc, inquit, mementote, non me de perfecti oratoris divinitate quadam loqui, sed de exercitationis et consuetudinis meae mediocritate. Crassi quidem responsum, excellentis cujusdam est ingenii ac singularis: cui quiddam portenti simile esse visum est, posse aliquem inveniri oratorem, qui aliquid mali faceret dicendo, obessetque ei, quem defenderet: facit enim de se conjecturam; cujus tanta vis ingenii est, ut neminem, nisi consulto, putet, quod contra seipsum sit, dicere: (sed ego non de praestanti quadam et eximia, sed prope de vulgari et communi prudentia disputo) ut apud Graecos fertur incredibili quadam magnitudine consilii atque ingenii Atheniensis ille fuisse Themistocles; ad quem quidam doctus homo atque in primis eruditus accessisse dicitur, eique artem memoriae, quae tum primum proferebatur, pollicitus esse, se traditurum: cum ille quaesisset, quidnam illa ars efficere posset, dixisse illum doctorem, ut

omnia meminisset; et ei Themistoclem respondisse, gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quae vellet, quam si meminisse docuisset. Videsne, quae vis in homine acerrimi ingenii, quam potens et quanta mens fuerit? qui ita responderit, ut intelligere possemus, nihil ex illius animo, quod semel esset infusum, umquam effluere potuisse: cum quidem ei fuerit optabilius, oblivisci posse potius, quod meminisse nollet, quam quod semel audisset vidissetve, meminisse. Sed neque, propter hoc Themistoclis responsum, memoriae nobis opera danda non est, neque illa mea cautio et timiditas in causis, propter praestantem prudentiam Crassi, negligenda est. Uterque enim istorum non mihi attulit aliquam, sed suam significavit facultatem. Etenim permulta sunt in causis, in omni parte orationis circumspicienda, ne quid offendas, ne quo irruas. Saepe aliquis testis aut non laedit, aut minus laedit, nisi lacessatur: orat reus, urgent advocati, ut invehamur, ut male dicamus, denique ut interrogemus. non moveor, non obtempero, non satisfacio, neque tamen ullam assequor laudem. Homines enim imperiti facilius, quod stulte dixeris, reprehendere, quam, quod sapienter tacueris, laudare possunt. Hic quantum fit mali, si iratum, si non stultum, si non levem testem laeseris! habet enim et voluntatem nocendi in iracundia, et vim in ingenio, et pondus in vita; nec, si hoc Crassus non committit, ideo non multi, et saepe committunt. Quo quidem mihi videri turpius nihil solet, quam cum ex oratoris dicto aliquo, aut responso, aut rogatu, sermo ille sequitur, *Occidit ille. adversariumne? immo vero, ajunt, se, et eum,*

quem defendit. Hoc Crassus non putat nisi per- 75
fidia accidere posse : ego autem saepissime video in causis aliquid mali facere homines minime malos. Quid? illud, quod supra dixi, solere me cedere, et, ut planius dicam, fugere ea, quae valde causam meam premerent? cum id non faciunt alii, versanturque in hostium castris, ac sua praesidia dimittunt; mediocriterne causis nocent, cum aut adversariorum adjumenta confirmant, aut ea, quae sanare nequeunt, exulcerant? Quid? cum personarum, quas defendunt, rationem non habent? si, quae sunt in his invidiosa, non mitigant extenuando, sed laudando et efferendo invidiosiora faciunt; quantum in eo tandem mali? Quid? si in homines caros, judicibusque jucundos, sine ulla praemunitione orationis acerbius et contumeliosius invehare; nonne abs te judices abalienes? Quid? si, quae vitia, aut incommoda sunt in aliquo judice uno, aut pluribus, ea tu, in adversariis exprobrando, non intelligas, te in judices invehi, mediocre peccatum est? Quid? si, cum pro altero dicas, litem tuam facias, aut laesus efferare iracundia, causam relinquas, nihilne noceas? In quo ego, non quo libenter male audiam, sed quia ego causam non libenter relinquo, nimium patiens et lentus existimor: ut, cum te ipsum, Sulpici, objurgabam, quod ministratorem[1] peteres, non adversarium. Ex quo etiam

[1] *Ministratorem.* See Lib. I. 45 where these are spoken of as being called πραγματικοι by the Greeks. They seem to have resembled the Attorneys in the English courts of justice, who prepare the brief for the Counsel, containing the points of the case, and which he makes use of as the foundation of his argument. See Clavis; *Minister, & Ministrator*: also Orat. pro Flacco, c. 22.

illud assequor, ut, si quis mihi maledicat, petulans, aut plane insanus esse videatur. In ipsis autem argumentis si quid posueris aut aperte falsum, aut ei, quod dixeris, dicturusve sis, contrarium, aut genere ipso remotum ab usu judiciorum ac foro, nihilne noceas? Quid multa? omnis cura mea solet in hoc versari semper, (dicam enim saepius,) si possim, ut boni aliquid efficiam dicendo: sin id minus, ut certe nequid mali.

76 Itaque nunc illuc redeo, Catule, in quo tu me paullo ante laudabas, ad ordinem collocationemque rerum ac locorum. Cujus ratio est duplex: altera, quam affert natura causarum: altera, quae oratorum judicio et prudentia comparatur. Nam ut aliquid ante rem dicamus, deinde, ut rem exponamus, post ut eam probemus nostris praesidiis confirmandis, contrariis refutandis, deinde ut concludamus, atque ita peroremus, hoc dicendi genus natura ipsa praescribit. Ut vero statuamus, ea, quae probandi, docendi, persuadendi causa dicenda sunt, quemadmodum componamus; id est vel maxime proprium oratoris prudentiae. Multa enim occurrunt argumenta: multa, quae in dicendo profutura videantur. sed eorum partim ita levia sunt, ut contemnenda sint: partim, etiam si quid habent adjumenti, sunt nonnumquam ejusmodi, ut insit in iis aliquid vitii: neque tanti sit illud, quod prodesse videatur, ut cum aliquo malo conjungatur. Quae autem sunt utilia, atque firma, si ea tamen (ut saepe fit) valde multa sunt: ea, quae ex iis aut levissima sunt, aut aliis gravioribus consimilia, secerni arbitror

oportere, atque ex oratione removeri. Equidem cum colligo argumenta causarum, non tam ea numerare soleo, quam expendere. Et quoniam 77
(quod saepe jam dixi) tribus rebus omnes ad nostram sententiam perducimus, aut docendo, aut conciliando, aut permovendo, una ex omnibus his rebus res prae nobis est ferenda, ut nihil aliud nisi docere velle videamur: reliquae duae, sicuti sanguis in corporibus, sic illae in perpetuis orationibus fusae esse debebunt. Nam et principia, et ceterae partes orationis, de quibus paullo post pauca dicemus, habere hanc vim magnopere debent, ut ad eorum mentes, apud quos agetur, movendas permanare possint. Sed his partibus orationis, quae etsi nihil docent argumentando, persuadendo tamen et commovendo proficiunt plurimum, quamquam maxime proprius est locus et in exordiendo, et in perorando; degredi tamen ab eo, quod proposueris atque agas, permovendorum animorum causa, saepe utile est. Itaque vel narratione exposita, saepe datur ad commovendos animos degrediendi locus; vel argumentis nostris confirmatis, vel contrariis refutatis, vel utroque loco, vel omnibus, si habet eam causa dignitatem atque copiam, recte id fieri potest: eaeque causae sunt ad agendum, et ad ornandum gravissimae atque plenissimae, quae plurimos exitus dant ad ejusmodi degressionem, ut his locis uti liceat, quibus animorum impetus eorum, qui audiant, aut impellantur, aut reflectantur. Atque etiam in illo reprehendo eos, qui, quae minime firma sunt, ea prima collocant. In quo illos quoque errare arbitror, qui, si

quando (id quod mihi numquam placuit) plures adhibent patronos, ut in quoque eorum minimum putant esse, ita eum primum volunt dicere. Res enim hoc postulat, ut eorum exspectationi, qui audiunt, quam celerrime occurratur: cui si initio satisfactum non sit, multo plus sit in reliqua causa laborandum. Male enim se res habet, quae non statim, ut dici coepta est, melior fieri videtur. Ergo ut in oratore optimus quisque, sic et in oratione, firmissimum quodque sit primum: dum illud tamen in utroque teneatur, ut ea, quae excellant, serventur etiam ad perorandum: si quae erunt mediocria (nam vitiosis nusquam esse oportet locum) in mediam turbam, atque in gregem conjiciantur. Hisce omnibus rebus consideratis, tum denique id, quod primum est dicendum, postremum soleo cogitare, quo utar exordio, nam si quando id primum invenire volui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare, atque commune.

78 Principia autem dicendi semper cum accurata, et acuta, et instructa sententiis, apta verbis, tum vero causarum propria esse debent. Prima est enim quasi cognitio et commendatio orationis in principio, quae continuo eum, qui audit, permulcere atque allicere debet. In quo admirari soleo, non equidem istos, qui nullam huic rei operam dederunt, sed hominem in primis disertum atque eruditum, Philippum, qui ita solet ad dicendum surgere, ut, quod primum verbum habiturus sit, nesciat; et ait idem, cum brachium concalefecerit, tum se solere pugnare: neque attendit, eos ipsos, unde hoc simile ducat, illas pri-

mas hastas ita jactare leniter ut et venustati vel maxime serviant, et reliquis viribus suis consulant. Neque est dubium, quin exordium dicendi vehemens et pugnax non saepe esse debeat: sed si in ipso ille gladiatorio vitae certamine, quo ferro decernitur, tamen ante congressum multa fiunt, quae non ad vulnus, sed ad speciem valere videantur: quanto hoc magis in oratione exspectandum, in qua non vis potius, sed delectatio postulatur? Nihil est denique in natura rerum omnium, quod se universum profundat, et quod totum repente evolet: sic omnia, quae fiunt, quaeque aguntur acerrime, lenioribus principiis natura ipsa praetexuit. Haec autem in dicendo non extrinsecus alicunde quaerenda, sed ex ipsis visceribus causae sumenda sunt. idcirco tota causa pertentata atque perspecta, locis omnibus inventis, atque instructis, considerandum est, quo principio sit utendum. sic et facile reperietur. Sumentur enim ex iis rebus, quae erunt uberrimae vel in argumentis, vel in iis partibus, ad quas dixi degredi saepe oportere. Ita et momenti aliquid afferent, cum erunt paene ex intima defensione depromta, et apparebit ea non modo non esse communia, nec in alias causas posse transferri, sed penitus ex ea causa, quae tum agatur, effloruisse. Omne autem principium aut rei 79
totius, quae agetur, significationem habere debebit, aut aditum ad causam et munitionem, aut quoddam ornamentum et dignitatem. Sed oportet, ut aedibus ac templis vestibula et aditus, sic causis principia proportione rerum praeponere,

Itaque in parvis atque infrequentibus causis[1] ab ipsa re est exordiri saepe commodius. Sed cum erit utendum principio (quod plerumque erit) aut ex reo, aut ex adversario, aut ex re, aut ex eis, apud quos agitur, sententias duci licebit. Ex reo, (reos appello, quorum res est,) quae significent virum bonum, quae liberalem, quae calamitosum, quae misericordia dignum, quae valeant contra falsam criminationem: ex adversario, iisdem ex locis fere contraria. Ex re, si crudelis, si infanda, si praeter opinionem, si immerito, si misera, si ingrata, si indigna, si nova, si quae restitui sanarique non possit: ex iis autem, apud quos agetur, ut benivolos beneque existimantes efficiamus: quod agendo efficitur melius, quam rogando. Est id quidem in totam orationem confundendum, nec minime in extremam: sed tamen multa principia ex eo genere giguntur. Nam et attentum monent Graeci ut principio faciamus judicem, et docilem; quae sunt utilia: sed non principii magis propria, quam reliquarum partium: faciliora etiam in principiis, quod et attenti tum maxime sunt, cum omnia exspectant, et dociles magis initiis esse possunt. Illustriora enim sunt, quae in principiis, quam quae in mediis causis dicuntur, aut arguendo, aut refellendo. Maxima autem copia principiorum ad judicem aut alliciendum, aut incitandum, ex iis locis trahitur, qui ad motus animorum conficiendos inerunt in causa: quos tamen totos in principio explicari non oportebit, sed tantum impelli primo judicem leviter, ut

[1] *Infrequentibus causis.* Causes of minor importance, at which few persons attended. *Senatus infrequens;* a thin house.

jam inclinato reliqua incumbat oratio. Connex- 80
um autem ita sit principium consequenti orationi, ut non tanquam citharoedi prooemium affictum aliquod, sed cohaerens cum omni corpore membrum esse videatur. Nam nonnulli, cum illud meditati ediderunt, sic ad reliqua transeunt, ut audientiam sibi fieri nolle videantur. Atque ejusmodi illa prolusio debet esse, non ut Samnitum, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur; sed ut ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint.

Narrare vero rem quod breviter jubent; si brevitas appellanda est, cum verbum nullum redundat, brevis est L. Crassi oratio, sin tum est brevitas, cum tantum verborum est, quantum necesse est, aliquando id opus est: sed saepe obest vel maxime in narrando, non solum quod obscuritatem effert, sed etiam quod eam virtutem, quae narrationis est maxima, ut jucunda, et ad persuadendum accommodata sit, tollit. Ut illa, *Nam is postquam excessit ex ephebis*, quam longa est narratio! mores adolescentis ipsius, et servilis percunctatio, mors Chrysidis, vultus et forma, et lamentatio sororis, reliqua, pervarie jucundeque narrantur. Quodsi hanc brevitatem quaesisset,

> Effertur, imus: ad sepulcrum venimus:
> In ignem posita est,[1]

[1] *In ignem posita est.* From the Andria of Terence, Act I. scene I. Cicero here refers only to the *brevity of the narration*; couched in terms of so much beauty and vivacity. Addison, Blair and others extol the excellence of the whole passage.

his fere decem verbis totum conficere potuisset; quamquam hoc ipsum, *Effertur*, *imus*, concisum est, ita, ut non brevitati servitum sit, sed magis venustati. Quodsi nihil fuisset, nisi, *In ignem posita est;* tamen res tota cognosci facile potuisset. Sed et festivitatem habet narratio distincta personis, et interpuncta sermonibus: et est probabilius, quod gestum esse dicas, cum, quemadmodum actum sit, exponas, et multo apertius ad intelligendum est; si sic consistitur aliquando, ac non ista brevitate percurritur. Apertam enim narrationem tam esse oportet, quam cetera: sed hoc magis in hac elaborandum est, quod et difficilius est non esse obscurum in re narranda, quam aut in principio, aut in argumento, aut in purgando, aut in perorando: et majore periculo haec pars orationis obscura est, quam cetera: vel quia si quo alio in loco est dictum quid obscurius, tantum id perit, quod ita dictum est: narratio obscura totam obcaecat orationem: vel quod alia possis, semel si obscurius dixeris, dicere alio loco planius: narrationis unus est in causa locus. Erit autem perspicua narratio, si verbis usitatis, si ordine temporum conservato, si non interrupte
31 narrabitur. Sed quando utendum sit, aut non sit narratione, id est consilii. neque enim si nota res est, nec si non dubium, quid gestum sit, narrari oportet, nec si adversarius narravit; nisi si refellemus. Ac, si quando erit narrandum, nec illa, quae suspicionem et crimen efficient, contraque nos erunt, acriter persequamur, et quidquid poterit, detrahamus: ne illud, quod Crassus, si quando fiat, perfidia, non stultitia fieri putat, ut

causae noceamus, accidat. nam ad summam totius causae pertinet, caute, an contra, demonstrata res sit; quod omnis orationis reliquae fons est narratio.

Sequitur, ut causa ponatur, in quo videndum est, quid in controversiam veniat. Tum suggerenda sunt firmamenta causae conjuncte, et infirmandis contrariis, et tuis confirmandis, namque una in causis ratio quaedam est ejus orationis, quae ad probandam argumentationem valet. Ea autem et confirmationem et reprehensionem quaerit: sed quia neque reprehendi quae contra dicuntur, possunt, nisi tua confirmes, neque haec confirmari, nisi illa reprehendas, idcirco haec et natura, et utilitate, et tractatione conjuncta sunt. Omnia autem concludenda plerumque rebus augendis, vel inflammando judice, vel mitigando: omniaque cum superioribus orationis locis, tum maxime extremo, ad mentes judicum quam maxime permovendas, et ad utilitatem nostram vocandas, conferenda sunt.

Neque sane jam causa videtur esse, cur secernamus ea praecepta, quae de suasionibus tradenda sunt, aut laudationibus. sunt enim pleraque communia: sed tamen suadere aliquid, aut dissuadere, gravissimae mihi videtur esse personae. Nam et sapientis est, consilium explicare suum de maximis rebus; et honesti, et diserti, ut mente providere, auctoritate probare, oratione persuadere possit. Atque haec in senatu 82
minore apparatu agenda sunt: sapiens enim est consilium: multisque aliis dicendi relinquendus locus. Vitanda etiam ingenii ostentationis suspi-

cio. Concio[1] capit omnem vim orationis, et gravitatem, varietatemque desiderat. Ergo in suadendo nihil est optabilius, quam dignitas. nam qui utilitatem putat, non quid maxime velit suasor, sed quid interdum magis sequatur, videt. Nemo est enim, praesertim in tam clara civitate, quin putet expetendam maxime dignitatem : sed vincit utilitas plerumque, cum subest ille timor, ea neglecta, ne dignitatem quidem posse retineri. Controversia autem inter hominum sententias, aut in illo est, utrum sit utilius : aut etiam, cum id convenit, certatur, utrum honestati potius, an utilitati consulendum sit. Quae quia pugnare saepe inter se videntur, qui utilitatem defendit, enumerabit commoda pacis, opum, potentiae, pecuniae, vectigalium, praesidii militum, ceterarum rerum, quarum fructum utilitate metimur, itemque incommoda contrariorum. Qui ad dignitatem impellit, majorum exempla, quae erunt vel cum periculo gloriosa, colliget, posteritatis immortalem memoriam augebit ; utilitatem ex laude nasci defendet, semperque eam cum dignitate esse conjunctam. Sed quid fieri possit, aut non possit, quidque etiam sit necesse, aut non sit, in utraque re maxime est quaerendum. Inciditur enim omnis jam deliberatio, si intelligitur non posse fieri, aut si necessitas affertur : et qui id docuit, non videntibus aliis, is plurimum vidit. Ad consilium autem de republica dandum, caput est, nosse rempublicam; ad di-

[1] *Concio.* An Address to the *people*, here opposed to an argument in the *senate;* and to be managed differently.

cendum vero probabiliter, nosse mores civitatis: qui quia crebro mutantur, genus quoque orationis est saepe mutandum. Et quamquam una fere vis est eloquentiae, tamen quia summa dignitas est populi, gravissima causa reipublicae, maximi motus multitudinis; genus quoque dicendi grandius quoddam et illustrius esse adhibendum videtur: maximaque pars orationis admovenda est ad animorum motus nonnumquam aut cohortatione, aut commemoratione aliqua, aut in spem, aut in metum, aut ad cupiditatem, aut ad gloriam concitandos, saepe etiam a temeritate, iracundia, spe, injuria, invidia, crudelitate revocandos. Fit autem, ut, quia maxima quasi 83
oratori scena videatur concionis, natura ipsa ad ornatius dicendi genus excitetur. Habet enim multitudo vim quandam talem, ut quemadmodum tibicen sine tibiis canere, sic orator, sine multitudine audiente, eloquens esse non possit. Et cum sint populares multi variique lapsus, vitanda est acclamatio adversa populi: quae aut orationis peccato aliquo excitatur, si aspere, si arroganter, si turpiter, si sordide, si quoquo animi vitio dictum esse aliquid videatur; aut hominum offensione vel invidia, quae aut justa est, aut ex criminatione atque fama[1]; aut res si displicet; aut si est in aliquo motu suae cupiditatis aut metus multitudo. Hisque quatuor causis totidem medicinae opponuntur: tum objurgatio, si est auctoritas; tum admonitio, quasi lenior objurgatio; tum promissio, si audierint, probaturos:

[1] *Ex criminatione atque fama.* Mere reports, without any real truth or foundation; opposed to the *justae invidiae* which he has just mentioned.

tum deprecatio; quod est infimum, sed nonnumquam utile. Nullo autem loco plus facetiae prosunt, et celeritas, et breve aliquod dictum, nec sine dignitate, et cum lepore. Nihil enim tam facile, quam multitudo, a tristitia, et saepe ab acerbitate, commode, ac breviter, et acute, et hilare dicto deducitur.

84 Exposui fere, ut potui, vobis in utroque genere causarum quae sequi solerem, quae fugere, quae spectare, quaque omnino in causis ratione versari. Nec illud tertium laudationum genus est difficile, quod ego initio quasi a praeceptis nostris secreveram: sed et quia multa sunt orationum genera, et graviora, et majoris copiae, de quibus nemo fere praeciperet, et quod nos laudationibus non ita multum uti soleremus, totum hunc segregabam locum. Ipsi enim Graeci, magis legendi, et delectationis, aut hominis alicujus ornandi, quam utilitatis hujus forensis causa, laudationes scriptitaverunt: quorum sunt libri, quibus Themistocles, Aristides, Agesilaus, Epaminondas, Philippus, Alexander aliique laudantur: nostrae laudationes, quibus in foro utimur, aut testimonii brevitatem habent nudam atque inornatam, aut scribuntur ad funebrem concionem, quae ad orationis laudem[1] minime accommodata est. Sed tamen, quoniam est utendum

[1] *Quae ad orationis laudem.* I suspect we ought to read *ad* oratoris *laudem.* So at least the sentence must be understood: "From orations and panegyrics, delivered at the celebration of a funeral, the orator cannot derive so great a reputation as from those which are uttered in the Senate or the Forum; nevertheless, we must sometimes make use of these both spoken and written."

aliquando, nonnunquam etiam scribendum, velut P. Tuberoni Africanum avunculum laudanti scripsit C. Laelius, vel ut nosmetipsi, ornandi causa, Graecorum more, si quos velimus, laudare possimus; sit a nobis quoque tractatus is locus. Perspicuum est igitur, alia esse in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, divitiae, ceteraque quae fortuna det, aut extrinsecus, aut corpori, non habent in se veram laudem; quae deberi virtuti uni putatur: sed tamen, quod ipsa virtus in earum rerum usu ac moderatione maxime cernitur, tractanda etiam in laudationibus haec sunt naturae et fortunae bona: in quibus est summa laus, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se praetulisse aliis propter abundantiam fortunae; ut opes et copiae non superbiae videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem et materiam dedisse. Virtus autem, quae est per se ipsa laudabilis, et sine qua nihil laudari potest, tamen habet plures partes; quarum alia est ad laudationem aptior. Sunt enim aliae virtutes, quae videntur in moribus hominum, et quadam comitate ac beneficentia positae: aliae, quae in ingenii aliqua facultate, aut animi magnitudine ac robore. Nam clementia, justitia, benignitas, fides, fortitudo in periculis communibus, jucunda est auditu in laudationibus: omnes enim hae virtutes non tam ipsis, qui eas in se habent, quam generi hominum, fructuosae putantur. Sapientia et magnitudo animi, qua omnes res humanae tenues et pro nihilo putantur: et in excogitando vis quae-

dam ingenii, et ipsa eloquentia, admirationis habet non minus, jucunditatis minus: ipsos enim magis videtur, quos laudamus, quam illos, apud quos laudamus, ornare ac tueri. Sed tamen in laudando jungenda sunt etiam haec genera virtutum. ferunt enim aures hominum, cum illa, quae jucunda, et grata, tum etiam illa, quae mirabilia
85 sunt in virtute, laudari. Et quoniam singularum virtutum sunt certa quaedam officia ac munera, et sua cuique virtuti laus propria debetur, erit explicandum in laude justitiae, quid cum fide, quid cum aequabilitate, quid cum ejusmodi aliquo officio is, qui laudabitur, fecerit. Itemque in ceteris res gestae ad cujusque virtutis genus, et vim, et nomen accommodabuntur. Gratissima autem laus eorum factorum habetur, quae suscepta videntur a viris fortibus sine emolumento ac praemio: quae vero etiam cum labore et periculo ipsorum, haec habent uberrimam copiam ad laudandum; quod et dici ornatissime possunt, et audiri facillime. Ea enim denique virtus esse videtur praestantis viri, quae est fructuosa aliis, ipsi autem laboriosa, aut periculosa, aut certe gratuita. Magna etiam illa laus, et admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter adversos, non fractum esse fortuna, retinuisse in rebus asperis dignitatem. Neque tamen illa non ornant, habiti honores, decreta virtutis praemia, res gestae, judiciis hominum comprobatae: in quibus etiam felicitatem ipsam, deorum immortalium judicio tribui, laudationis est. Sumendae autem res erunt aut magnitudine praestabiles, aut novitate primae, aut genere

ipso singulares. neque enim parvae, neque usitatae, neque vulgares, admiratione, aut omnino laude dignae videri solent. Est etiam cum ceteris praestantibus viris comparatio, in laudatione praeclara. De quo genere libitum est mihi paullo plura, quam ostenderam, dicere, non tam propter usum forensem, qui est a me in omni hoc sermone tractatus, quam ut hoc videretis, si laudationes essent in oratoris officio, quod nemo negat, oratori virtutum omnium cognitionem, sine qua laudatio effici non possit, esse necessariam. Jam vituperandi praecepta contrariis ex vitiis sumenda esse, perspicuum est. simul est illud ante oculos, nec bonum virum proprie et copiose laudari, sine virtutum, nec improbum notari ac vituperari, sine vitiorum cognitione, satis insignite atque aspere posse. Atque his locis et laudandi et vituperandi saepe nobis est utendum in omni genere causarum.

Habetis, de inveniendis rebus, disponendisque quid sentiam. adjungam etiam de memoria, ut labore Crassum levem, neque ei quidquam aliud, de quo disserat, relinquam, nisi ea, quibus haec exornentur. Perge vero, inquit Crassus. libenter 86
enim te cognitum jam artificem, aliquandoque evolutum illis integumentis dissimulationis tuae, nudatumque perspicio: et quod mihi nihil, aut quod non multum relinquis, percommode facis, estque mihi gratum. Jam istuc quantum tibi ego reliquerim, inquit Antonius, erit in tua potestate. Si enim vere agere volueris, omnia tibi relinquo. sin dissimulare, tu quemadmodum his satisfacias, videris. Sed, ut ad rem redeam, non

sum tanto ego, inquit, ingenio, quanto Themistocles fuit, ut oblivionis artem, quam memoriae, malim: gratiamque habeo Simonidi illi Ceo, quem primum ferunt artem memoriae protulisse. Dicunt enim, cum coenaret Crannone in Thessalia Simonides apud Scopam, fortunatum hominem, et nobilem, cecinissetque id carmen, quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi causa, poëtarum more, in Castorem scripta et Pollucem fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse, se dimidium ejus ei, quod pactus esset, pro illo carmine, daturum; reliquum a suis Tyndaridis, quos aeque laudasset, peteret, si ei videretur. Paullo post esse ferunt nuntiatum Simonidi, ut prodiret: juvenes stare ad januam duos quosdam, qui eum magnopere evocarent: surrexisse illum, prodisse, vidisse neminem. hoc interim spatio conclave illud, ubi epularetur Scopas, concidisse: ea ruina ipsum oppressum cum suis interiisse. quos cum humare vellent sui, neque possent obtritos internoscere ullo modo: Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisque cubuisset, demonstrator uniuscujusque sepeliendi fuisse. Hac tum re admonitus invenisse fertur, ordinem esse maxime, qui memoriae lumen afferret. Itaque iis, qui hanc partem ingenii exercerent, locos esse capiendos, et ea, quae memoria tenere vellent, effingenda animo, atque in his locis collocanda; sic fore ut ordinem rerum, locorum ordo conservaret: res autem ipsas rerum effigies notaret, atque ut locis pro cera, simulacris pro litteris uteremur.

87 Qui sit autem oratori memoriae fructus, quanta

utilitas, quanta vis, quid me attinet dicere? tenere quae didiceris in accipienda causa, quae ipse cogitaris? omnes fixas esse in animo sententias? omnem descriptum verborum apparatum? ita audire vel eum, unde discas, vel eum, cui respondendum sit, ut illi non infundere in aures tuas orationem, sed in animo videantur inscribere? Itaque soli, qui memoria vigent, sciunt, quid, et quatenus, et quomodo dicturi sint, quid responderint, quid supersit: iidemque multa ex aliis causis aliquando a se acta, multa ab aliis audita meminerunt. Quare confiteor equidem, hujus boni, naturam esse principem, sicut earum rerum, de quibus ante locutus sum, omnium: sed haec ars tota dicendi, sive artis imago quaedam est et similitudo, habet hanc vim, non ut totum aliquid, cujus in ingeniis nostris pars nulla sit, pariat et procreet, verum ut ea, quae sunt orta jam in nobis et procreata, educet atque confirmet. Verumtamen neque tam acri memoria fere quisquam est, ut, non dispositis notatisque rebus, ordinem verborum aut sententiarum complectatur: neque vero tam hebeti, ut nihil hac consuetudine et exercitatione adjuvetur. Vidit enim hoc prudenter sive Simonides, sive alius quis invenit, ea maxime animis effingi nostris, quae essent a sensu tradita atque impressa: acerrimum autem ex omnibus nostris sensibus esse sensum videndi: quare facillime animo teneri posse ea, quae perciperentur auribus aut cogitatione, si etiam oculorum commendatione animis traderentur; ut res caecas, et ab adspectus judicio remotas, confor-

matio quaedam, et imago, et figura ita notaret, ut ea quae cogitando complecti non possemus, intuendo quasi teneremus. His autem formis atque corporibus, sicut omnibus, quae sub adspectum veniunt, admonetur memoria nostra atque excitatur: sed locis opus est. etenim corpus intelligi sine loco non potest. quare ne in re nota et pervulgata multus et insolens sim, locis est utendum multis, illustribus, explicatis, modicis intervallis; imaginibus autem agentibus, acribus, insignitis, quae occurrere, celeriterque percutere animum possint. Quam facultatem et exercitatio dabit; ex qua consuetudo gignitur; et similium verborum conversa et immutata casibus, aut traducta ex parte ad genus notatio, et unius verbi imagine, totius sententiae informatio, pictoris cujusdam summi ratione et modo, for-
88 marum varietate locos distinguentis. Sed verborum memoria, quae minus est nobis necessaria, majore imaginum varietate distinguitur. multa enim sunt verba, quae, quasi articuli, connectunt membra orationis, quae formari similitudine nulla possunt: eorum fingendae nobis sunt imagines, quibus semper utamur. Rerum memoria propria est oratoris: eam singulis personis bene positis notare possumus, ut sententias imaginibus, ordinem locis comprehendamus. Neque verum est, quod ab inertibus dicitur, opprimi memoriam imaginum pondere, et obscurari etiam id, quod per se natura tenere potuisset. Vidi enim ego summos homines, et divina prope memoria, Athenis Charmadam, in Asia, quem vivere hodie ajunt, Scepsium Metrodorum, quorum uterque,

tamquam litteris in cera, sic se ajebat imaginibus in iis locis, quos haberet, quae meminisse vellet, perscribere. Quare hac exercitatione non eruenda memoria est, si est nulla naturalis: sed certe, si latet, evocanda est.

Habetis sermonem bene longum hominis, utinam non impudentis: illud quidem certe non nimis verecundi; qui quidem, tum te, Catule, tum etiam L. Crasso audiente, de dicendi ratione tam multa dixerim. nam istorum aetas minus me fortasse movere debuit. sed mihi ignoscetis profecto, si modo, quae causa me ad hanc insolitam mihi loquacitatem impulerit, acceperitis. Nos vero, 89
inquit Catulus, (etenim pro me hoc, et pro meo fratre respondeo,) non modo tibi ignoscimus, sed te diligimus, magnamque tibi habemus gratiam: et cum humanitatem et facilitatem agnoscimus tuam, tum admiramur istam scientiam, et copiam. Equidem etiam hoc me assecutum puto, quod magno sum levatus errore, et illa admiratione liberatus, quod multis cum aliis semper admirari solebam, unde esset illa tanta tua in causis divinitas. nec enim te ista attigisse arbitrabar, quae diligentissime cognosse, et undique colligisse, usuque doctum partim correxisse video, partim comprobasse. Neque eo minus eloquentiam tuam, et multo magis virtutem et diligentiam admiror, et simul gaudeo, judicium animi mei comprobari, quod semper statui, neminem sapientiae laudem et eloquentiae sine summo studio, et labore, et doctrina, consequi posse. Sed tamen quidnam est id, quod dixisti, fore, ut tibi ignosceremus, si cognossemus, quae te causa in sermonem impulisset? Quae est enim alia causa, nisi

quod nobis, et horum adolescentium studio, qui te attentissime audierunt, morem gerere voluisti? Tum ille, Adimere, inquit, omnem recusationem Crasso volui, quem ego paullo sciebam, vel pudentius, vel invitius, (nolo enim dicere de tam suavi homine fastidiosius,) ad hoc genus sermonis accedere. Quid enim poterit dicere? consularem se esse hominem et censorium? eadem nostra causa est. An aetatem afferet? quadriennio minor est. An se nescire? quae ego sero, quae cursim arripui, quae subsicivis operis, (ut ajunt,) iste a puero, summo studio, summis doctoribus. Nihil dicam de ingenio, cui par nemo fuit. etenim me dicentem qui audierit, nemo umquam tam sui despiciens fuit, quin speraret, aut melius, aut eodem modo se posse dicere: Crasso dicente, nemo tam arrogans, qui similiter se umquam dicturum esse confideret. Quamobrem, ne frustra hi tales viri venerint, te
90 aliquando, Crasse, audiamus. Tum ille, Ut ita ista esse concedam, inquit, Antoni, quae sunt longe secus, quid mihi tu tandem hodie, aut cuiquam homini, quod dici possit, reliquisti? Dicam enim vere, amicissimi homines, quod sentio: saepe ego doctos homines, quid dico saepe? immo nonnumquam: saepe enim, qui potui, qui puer in forum venerim, neque inde umquam diutius, quam quaestor abfuerim? sed tamen audivi, ut heri dicebam, et Athenis cum essem, doctissimos viros, et in Asia istum ipsum Scepsium Metrodorum, cum de his ipsis rebus disputaret. neque vero mihi quisquam copiosius umquam visus est, neque subtilius in hoc genere dicendi, quam iste hodie, esse versatus. quod si esset ali-

ter, et aliquid intelligerem ab Antonio praetermissum: non essem tam inurbanus, ac paene inhumanus, uti eo gravarer, quod vos cupere sentirem. Tum Sulpicius, An ergo, inquit, oblitus es, Crasse, Antonium ita partitum esse tecum, ut ipse instrumentum oratoris exponeret, tibi ejus distinctionem atque ornatum relinqueret? Hic ille, Primum, quis Antonio permisit, inquit, ut et partes faceret, et, utram vellet, prior ipse sumeret? deinde, si ego recte intellexi, cum valde libenter audirem, mihi conjuncte est visus de utraque re dicere. Ille vero, inquit Cotta, ornamenta orationis non attigit, neque eam laudem, ex qua eloquentia nomen ipsum invenit. Verba igitur, inquit Crassus, mihi reliquit Antonius, rem ipse sumsit. Tum Caesar, Si, quod difficilius est, id tibi reliquit; est nobis, inquit, causa, cur te audire cupiamus: sin, quod facilius; tibi causa non est, cur recuses. Et Catulus, Quid, quod dixisti, inquit, Crasse, si hic hodie apud te maneremus, te morem nobis esse gesturum, nihilne ad fidem tuam putas pertinere? Tum Cotta ridens, Possem tibi, inquit, Crasse, concedere: sed vide, ne quid Catulus attulerit religionis. opus hoc censorium est. id autem committere, vide quam sit homini turpe censorio. Agite vero, ille inquit, ut vultis. sed nunc quidem, quoniam id temporis est, surgendum censeo, et requiescendum: post meridiem, si ita vobis est commodum, loquemur aliquid, nisi forte in crastinum differe mavultis. Omnes se vel statim, vel, si ipse post meridiem mallet, quamprimum tamen audire velle dixerunt.

M. TULLII CICERONIS

DE ORATORE

LIBER TERTIUS.

INSTITUENTI mihi, Quinte frater, eum sermonem 1
referre, et mandare huic tertio libro, quem post Antonii disputationem Crassus habuisset, acerba sane recordatio, veterem animi curam molestiamque renovavit. Nam illud immortalitate dignum ingenium, illa humanitas, illa virtus L. Crassi, morte exstincta subita est, vix diebus decem post eum diem qui hoc et superiore libro continetur. Ut enim Romam rediit extremo scenicorum ludorum die, vehementer commotus ea oratione, quae ferebatur habita esse in concione a Philippo; quem dixisse constabat, videndum sibi aliud esse consilium, illo senatu se rempublicam gerere non posse: mane idibus Septembris, et ille, et senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit. Ibi cum [1]Drusus multa de Philippo

[1] *Drusus multa de Philippo questus esset.* See the Clavis of Ernesti; *Index legum*, art. *Aurelia, et Sempronia lex judiciaria.* By the Sempronian law, the trial in public cases was transferred from the Senate to the order of Knights. Sylla restored it to the Senate. With this however the people were dissatisfied, and Cotta, lest the right of judgment should be wholly taken from the Senate, brought forward a law, which provided that it should be shared equally by that body, by the *Knights*, and by the *Tribunes of the treasury*. Drusus supported with zeal the interests of the Senate, in which he was violently opposed by the Consul L. Philippus.

questus esset, retulit ad senatum de illo ipso, quod consul in eum ordinem tam graviter in concione esset invectus. Hic, ut saepe inter homines sapientissimos constare vidi, quamquam hoc Crasso, cum aliquid accuratius dixisset, semper fere contigisset, ut numquam dixisse melius putaretur, tamen omnium consensu sic esse tum judicatum audivi, ceteros a Crasso semper omnes, illo autem die etiam ipsum a sese superatum. Deploravit enim casum atque orbitatem senatus: cujus ordinis a consule, qui quasi parens bonus, aut tutor fidelis esse deberet, tanquam ab aliquo nefario praedone diriperetur patrimonium dignitatis: neque vero esse mirandum, si, cum suis consiliis rempublicam profligasset, consilium senatus a republica repudiaret. Hic cum homini et vehementi, et diserto, et in primis forti ad resistendum, Philippo, quasi quasdam verborum faces admovisset, non tulit ille, et graviter exarsit, pignoribusque ablatis Crassum instituit coërcere. Quo quidem ipso in loco multa a Crasso divinitus dicta efferebantur, cum sibi illum consulem esse negaret, cui senator ipse non esset. AN TV, QUUM OMNEM AUCTORITATEM UNIVERSI ORDINIS PRO PIGNORE PUTARIS, EAMQUE IN CONSPECTU POPULI ROM. CONCIDERIS; [1]ME HIS PIGNORIBUS EXISTIMAS POSSE TERRERI? NON TIBI ILLA SUNT CONCIDENDA, SI CRASSUM VIS COERCERE: HAEC TIBI EST EXCIDENDA LINGUA: QUA VEL EVULSA, SPIRI-

[1] *Me his pignoribus existimas.* The Consul ordered Crassus to be fined, and his goods to be sold to pay this fine. Goods thus seized were termed *pignora*, securities; and when taken away (*ablata*) were said, *esse caesa aut concisa.* Observe the opposition of *concidenda*, and *excidenda.*

TU IPSO LIBIDINEM TUAM LIBERTAS MEA REFUTABIT.
Permulta tum vehementissima contentione ani- 2
mi, ingenii, virium, ab eo dicta esse constabat; sententiamque eam, quam senatus frequens secutus est ornatissimis et gravissimis verbis, *Ut populo Romano satisfieret, numquam senatus neque consilium reipublicae, neque fidem defuisse*, ab eo dictam: et eundem (id quod in auctoritatibus praescriptis exstat) scribendo adfuisse. Illa tanquam cycnea fuit divini hominis vox et oratio, quam quasi exspectantes, post ejus interitum veniebamus in curiam, ut vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset, contueremur. Namque tum latus ei dicenti condoluisse, sudoremque multum consecutum esse audiebamus: ex quo cum cohorruisset, cum febri domum rediit, dieque septimo lateris dolore consumtus est. O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, et inanes nostras contentiones! quae in medio spatio saepe franguntur, et corruunt, et ante, in ipso cursu, obruuntur, quam portum conspicere potuerunt. Nam, quamdiu Crassi fuit ambitionis labore vita districta, tamdiu privatis magis officiis et ingenii laude floruit, quam fructu amplitudinis, aut [1]reipublicae dignitate. Qui autem ei annus primus [2]ab honorum perfunctione aditum, omnium concessu, ad summam auctoritatem dabat, is ejus omnem spem atque omnia vitae consilia morte pervertit. Fuit hoc

[1] *Reipublicae dignitate.* That is, the dignity which he derived from his excellent mode of administering the affairs of the Republic.

[2] *Ab honorum perfunctione.* The Consulship, the highest step of public honours.

luctuosum suis, acerbum patriae, grave bonis omnibus, sed ii tamen rempublicae casus secuti sunt, ut mihi non erepta L. Crasso a diis immortalibus vita, sed donata mors esse videatur. Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem invidia senatum, non sceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiae, non exilium generi, non acerbissimam C. Marii fugam, non illam post reditum ejus caedem omnium crudelissimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem, in qua ipse florentissima multum omnibus gloria praestitisset.

3 Sed quoniam attigi cogitatione vim varietatemque fortunae, non vagabitur oratio mea longius, atque eis fere ipsis definietur viris, qui hoc sermone, quem referre coepimus, continentur. Quis enim non jure beatam L. Crassi mortem illam, quae est a multis saepe defleta, dixerit, cum horum ipsorum sit, qui tum cum illo postremum fere collocuti sunt, eventum recordatus? Tenemus enim memoria, Q. Catulum, virum omni laude praestantem, cum sibi non incolumem fortunam, sed exilium et fugam deprecaretur, esse coactum, ut vita se ipse privaret. Jam M. Antonii in his ipsis rostris, in quibus ille rempublicam constantissime consul defenderat, quaeque censor imperatoriis manubiis ornarat, positum caput illud fuit, a quo erant multorum civium capita servata. Neque vero longe ab eo C. Julii caput, hospitis Etrusci scelere proditum, cum L. Julii fratris capite jacuit, ut ille, qui haec non vidit, et vixisse cum republica pariter, et cum illa simul extinctus esse videatur.

Neque enim propinquum suum, maximi animi virum, P. Crassum, suapte interfectum manu, neque [1]collegae sui, pontificis maximi, sanguine simulacrum Vestae respersum esse vidit: cui moerori (qua mente ille in patriam fuit) etiam C. Carbonis, inimicissimi hominis, eodem illo die mors nefaria fuisset. Non vidit eorum ipsorum, qui tum adolescentes Crasso se dicarant, horribiles miserosque casus. Ex quibus C. Cotta, quem ille florentem reliquerat, paucis diebus post mortem Crassi depulsus per invidiam tribunatu, non multis ab eo tempore mensibus ejectus est e civitate. Sulpicius autem, qui in eadem invidiae flamma fuisset, quibuscum privatus conjunctissime vixerat, hos in tribunatu spoliare instituit omni dignitate: cui quidem ad summam gloriam eloquentiae florescenti, ferro erepta vita est, et poena temeritatis non sine magno reipublicae malo constituta. Ego vero te, Crasse, cum vitae flore, tum mortis opportunitate, divino consilio et ortum et extinctum esse arbitror. nam tibi aut, pro virtute animi constantiaque tua, civilis ferri subeunda fuit crudelitas, aut, si qua te fortuna ab atrocitate mortis vindicasset, eadem esse te funerum patriae spectatorem coegisset: neque solum tibi improborum dominatus, sed etiam, propter admistam civium caedem, bonorum victoria moerori fuisset. Mihi quidem, 4
Quinte frater, et eorum casus, de quibus ante dixi, et ea, quae nosmetipsi ob amorem in rem-

[1] *Collegae sui.* Qu. Mutius Scaevola; upon whom see the splendid eulogy passed by our author. Lib. I. c. 39.

publicam incredibilem et singularem pertulimus ac sensimus, cogitanti, sententia saepe tua vera ac sapiens videri solet, qui propter tot, tantos, tamque praecipites casus clarissimorum hominum atque optimorum virorum, me semper ab omni contentione ac dimicatione revocasti. Sed quoniam haec jam neque in integro nobis esse possunt, et summi labores nostri, magna compensati gloria, mitigantur; pergamus ad ea solatia, quae non modo sedatis molestiis, jucunda, sed etiam haerentibus, salutaria nobis esse possunt; sermonemque L. Crassi reliquum, ac paene postremum, memoriae prodamus: atque ei, etsi nequaquam parem illius ingenio, at pro nostro tamen studio, meritam gratiam debitamque referamus. Neque enim quisquam nostrum, cum libros Platonis mirabiliter scriptos legit, in quibus omnibus fere Socrates exprimitur, non, quamque illa scripta sunt divinitus, tamen majus quiddam de illo, de quo scripta sunt, suspicatur. Quod item nos postulamus non a te quidem, qui nobis omnia summa tribuis, sed a ceteris, qui haec in manus sument, ut majus quiddam de L. Crasso, quam quantum a nobis exprimetur, suspicentur. Nos enim, qui ipsi sermoni non interfuissemus, et quibus C. Cotta tantummodo locos ac sententias hujus disputationis tradidisset, (quo in genere orationis utrumque oratorem cognoveramus,) idipsum sumus in eorum sermone adumbrare conati. Quodsi quis erit, qui ductus opinione vulgi, aut Antonium jejuniorem, aut Crassum pleniorem fuisse putet, quam quomodo a nobis uterque inductus est; is erit ex iis.

qui aut illos non audierint, aut judicare non possint. Nam fuit uterque (ut exposui antea) cum studio atque ingenio et doctrina praestans omnibus, tum in suo genere perfectus, ut neque in Antonio deesset hic ornatus orationis, neque in Crasso redundaret.

Ut igitur ante meridiem discesserunt, paulu- 5
lumque requierunt, in primis hoc a se Cotta animadversum esse dicebat, omne illud tempus meridianum Crassum in acerrima atque attentissima cogitatione posuisse, seseque, qui vultum ejus, cum ei dicendum esset, obtutumque oculorum in cogitando probe nosset, atque in maximis causis saepe vidisset, tum dedita opera, quiescentibus aliis, in eam exhedram venisse, in qua Crassus lectulo posito recubuisset, quumque eum in cogitatione defixum esse sensisset, statim recessisse, atque in eo silentio duas horas fere esse consumtas. Deinde quum omnes, inclinato jam in pomeridianum tempus die, venissent ad Crassum, Quid est, Crasse, inquit Julius, imusne sessum?[1] etsi admonitum venimus te, non flagitatum. Tum Crassus, An me tam impudentem esse existimatis, ut vobis hoc praesertim munus putem diutius posse debere? Quinam igitur, inquit ille, locus? an in media silva placet? Est enim is maxime et opacus, et frigidus. Sane, inquit Crassus. etenim est in eo loco sedes huic nostro non inopportuna sermoni. Cum placuis-

[1] *Imusne sessum?* Shall we return to our discussion? Which however was carried on while those engaged were walking about as well as seated.

set idem ceteris, in silvam venitur, et ibi magna cum audiendi exspectatione considitur.

Tum Crassus, Cum auctoritas atque amicitia vestra, tum Antonii facilitas eripuit, inquit, mihi in optima mea causa libertatem recusandi. quamquam in partienda disputatione nostra, cum sibi de iis, quae dici ab oratore oporteret, sumeret, mihi autem relinqueret, ut explicarem, quemadmodum illa ornari oporteret; ea divisit, quae sejuncta esse non possunt. Nam cum omnis ex re atque verbis constet oratio; neque verba sedem habere possunt, si rem subtraxeris, neque res lumen, si verba semoveris. Ac mihi quidem veteres illi, majus quiddam animo complexi, multo plus etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest: qui omnia haec, quae supra et subter, unum esse, et una vi atque una consensione naturae constricta esse dixerunt. Nullum est enim genus rerum, quod aut avulsum a ceteris per seipsum constare, aut, quo cetera si careant, vim suam
6 atque aeternitatem conservare possint. Sed si haec major esse ratio videtur, quam ut hominum possit sensu aut cogitatione comprehendi: est etiam illa Platonis vera, et tibi, Catule, certe non inaudita vox, omnem doctrinam harum ingenuarum et humanarum artium uno quodam societatis vinculo contineri. ubi enim perspecta vis est rationis ejus, qua causae rerum atque exitus cognoscuntur, mirus quidam omnium quasi consensus doctrinarum concentusque reperitur. Sed si hoc quoque videtur esse altius, quam ut id nos, humi strati, suspicere possimus, illud

certe tamen, quod amplexi sumus, quod profitemur, quod suscepimus, nosse et tenere debemus. Una est enim, quod et ego hesterna die dixi, et aliquot locis antemeridiano sermone significavit Antonius, eloquentia, quascunque in oras disputationis regionesve delata est. Nam sive de coeli natura loquitur, sive de terrae, sive de divina vi, sive de humana, sive ex inferiore loco, sive ex aequo, sive ex superiore, sive ut impellat homines, sive ut doceat, sive ut deterreat, sive ut concitet, sive ut reflectat, sive ut incendat, sive ut leniat, sive ad paucos, sive ad multos, sive inter alienos, sive cum suis, sive secum, rivis est diducta oratio, non fontibus; et, quocunque ingreditur, eodem est instructu ornatuque comitata. Sed quoniam oppressi jam sumus opinionibus non modo vulgi, verum etiam hominum leviter eruditorum, qui, quae complecti tota nequeunt, haec facilius divulsa et quasi discerpta contrectant; et qui, tanquam ab animo corpus, sic a sententiis verba sejungunt, quorum sine interitu fieri neutrum potest; non suscipiam oratione mea plus, quam mihi imponitur. tantum significabo brevi, neque verborum ornatum inveniri posse non [1]partitis expressisque sententiis, neque esse ullam sententiam illustrem sine luce verborum. Sed priusquam illa conor attingere, quibus orationem ornari, atque illuminari putem, proponam breviter, quid sentiam de universo genere dicendi.

[1] *Partitis expressisque sententiis.* Distinct, perspicuous, and complete.

7 Natura nulla est, ut mihi videtur, quae non habeat in suo genere res complures dissimiles inter se, quae tamen consimili laude dignentur. Nam et auribus multa percipimus, quae, etsi nos [1]vocibus delectant, tamen ita sunt varie saepe, ut id, quod proximum audias, jucundissimum esse videatur: et oculis colliguntur paene innumerabiles voluptates, quae nos ita capiunt, ut unum sensum dissimili genere delectent: et reliquos sensus voluptates oblectant dispares, ut sit difficile judicium excellentis maxime suavitatis. At hoc idem, quod est in naturis rerum, transferri potest etiam ad artes. Una fingendi est ars, in qua praestantes fuerunt Myro, Polycletus, Lysippus; qui omnes inter se dissimiles fuerunt; sed ita tamen, ut neminem sui velis esse dissimilem. Una est ars ratioque picturae, dissimillimique tamen inter se Zeuxis, Aglaophon, Apelles: neque eorum quisquam est, cui quidquam in arte sua deesse videatur. Et, si hoc in his quasi mutis artibus est mirandum, et tamen verum: quanto admirabilius in oratione atque in lingua? quae cum in iisdem sententiis verbisque versetur, summas habet dissimilitudines; non sic, ut alii vituperandi sint, sed ut ii, quos constet esse laudandos, in dispari tamen genere laudentur. Atque id primum in poëtis cerni licet, quibus est proxima cognatio cum oratoribus, quam sint inter sese Ennius, Pacuvius, Acciusque dissimiles; quam apud Graecos Aeschylus,

[1] *Vocibus.* Sounds; in which sense Cicero often uses the word.

Sophocles, Euripides, quamquam omnibus par paene laus in dissimili scribendi genere tribuatur. Adspicite nunc eos homines atque intuemini, quorum de facultate quaerimus, quid intersit inter oratorum studia atque naturas. Suavitatem Isocrates, subtilitatem Lysias, acumen Hyperides, sonitum Aeschines, vim Demosthenes habuit. quis eorum non egregius? tamen quis cujusquam nisi sui similis? Gravitatem Africanus, lenitatem Laelius, asperitatem Galba, profluens quiddam habuit Carbo et canorum. quis horum non princeps temporibus illis fuit? et suo tamen quisque in genere princeps. Sed quid ego ve- 8
tera conquiram, cum mihi liceat uti praesentibus exemplis atque vivis? Quid jucundius auribus nostris umquam accidit hujus oratione Catuli? quae est pura sic, ut Latine loqui paene solus videatur, sic autem gravis, ut in singulari dignitate omnis tamen adsit humanitas ac lepos. Quid multa? istum audiens equidem sic judicare soleo, quidquid aut addideris, aut mutaveris, aut detraxeris, vitiosius et deterius futurum. Quid noster hic Caesar? nonne novam quandam rationem attulit orationis, et dicendi genus induxit prope singulare? Quis umquam res, praeter hunc, tragicas paene comice, tristes remisse, severas hilare, forenses scenica prope venustate tractavit: atque ita, ut neque jocus magnitudine rerum excluderetur, nec gravitas facetiis minueretur? Ecce praesentes duo prope aequales Sulpicius et Cotta. quid tam inter se dissimile? quid tam in suo genere praestans? limatus alter et subtilis, rem explicans propriis aptisque ver-

bis. haeret in causa semper, et, quid judici probandum sit, cum acutissime vidit, omissis ceteris argumentis, in eo mentem orationemque defigit. Sulpicius autem fortissimo quodam animi impetu, plenissima et maxima voce, summa contentione corporis, et dignitate motus, verborum quoque ea gravitate et copia est, ut unus ad dicendum
9 instructissimus a natura esse videatur. Ad nosmetipsos jam revertor: quoniam sic fuimus semper comparati, ut hominum sermonibus quasi in aliquod contentionis judicium vocaremur: quid tam dissimile, quam ego in dicendo et Antonius? cum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse praestantius; ego autem, quamquam memet mei poenitet, cum hoc maxime tamen in comparatione conjungar. Videtisne, genus hoc quod sit Antonii? forte, vehemens, commotum in agendo, praemunitum et ex omni parte causae septum, acre, acutum, enucleatum, in unaquaque re commorans, honeste cedens, acriter insequens, terrens, supplicans, summa orationis varietate, nulla nostrarum aurium satietate. Nos autem, quicumque in dicendo sumus, quoniam esse aliquo in numero vobis videmur, certe tamen ab hujus multum genere distamus; quod quale sit, non est meum dicere, propterea quod minime sibi quisque notus est, et difficillime de se quisque sentit: sed tamen dissimilitudo intelligi potest, et ex motus mei mediocritate, et ex eo, quod, quibus vestigiis primum institi, in iis fere soleo perorare, et quod aliquanto me major in verbis quam in sententiis eligendis labor et cura torquet, verentem, ne, si paullo obsoletior fuerit

oratio, non digna exspectatione et silentio fuisse videatur. Quodsi in nobis, qui adsumus, tantae dissimilitudines, tam certae res cujusque propriae, et in ea varietate fere melius a deteriore, [1]facultate magis quam genere distinguitur, atque omne laudatur, quod in suo genere perfectum est: quid censetis, si omnes, qui ubique sunt, aut fuerunt oratores, amplecti voluerimus? nonne fore, ut, quot oratores, totidem paene reperiantur genera dicendi? Ex qua mea disputatione forsitan occurrat illud, si paene innumerabiles sint quasi formae figuraeque dicendi, specie dispares, genere laudabiles; non posse ea, quae inter se discrepant, iisdem praeceptis, atque in una institutione formari. Quod non est ita: diligentissimeque hoc est eis, qui instituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quo sua quemque natura maxime ferre videatur. Etenim videmus, ex eodem quasi ludo summorum in suo cujusque genere artificum et magistrorum exisse discipulos, dissimiles inter se, attamen laudandos; cum ad cujusque naturam institutio doctoris accommodaretur. Cujus est vel maxime insigne illud exemplum (ut ceteras artes omittamus) quod dicebat Isocrates, doctor singularis, se calcaribus in Ephoro, contra autem in

[1] *Facultate magis.* The meaning is as follows: "When we say that one speaker is excellent, and another inferior, we do not by that decision imply, that the *kind* of oratory which the former uses, is superior to that of the latter; for each may be equally excellent in a different style; but we wish to be understood as meaning, that the former speaker excels in talent, or is more able in the style of oratory which he has chosen, than the other is in that kind of eloquence which *he* considers as his own." *Pearce.*

Theopompo frenis uti solere. alterum enim, exsultantem verborum audacia, reprimebat, alterum cunctantem et quasi verecundantem, incitabat. Neque eos similes effecit inter se, sed tantum alteri affinxit, de altero limavit, ut id conformaret in utroque, quod utriusque natura
10 pateretur. Haec eo mihi praedicenda fuerunt, ut, si non omnia, quae proponerentur a me, ad omnium vestrûm studium, et ad genus id, quod quisque vestrûm in dicendo probaret, adhaerescerent, id a me genus exprimi sentiretis, quod maxime mihi ipsi probaretur.

Ergo haec et agenda sunt ab oratore, quae explicavit Antonius, et dicenda quodam modo. Quinam igitur dicendi est modus melior, (nam de actione post videro,) quam ut Latine, ut plane, ut ornate, ut ad id, quodcumque agetur, apte congruenterque dicamus. Atque eorum quidem, quae duo prima dixi, rationem non arbitror exspectari a me, puri dilucidique sermonis. neque enim conamur docere eum dicere, qui loqui nesciat; nec sperare, qui Latine non possit, hunc ornate esse dicturum: neque vero, qui non dicat, quod intelligamus, hunc posse, quod admiremur, dicere. Linquamus igitur haec, quae cognitionem habent facilem, usum necessarium. nam alterum traditur litteris, doctrinaque puerili; alterum adhibetur ob eam causam, ut intelligatur, quid quisque dicat: quod videmus ita esse necessarium, ut tamen eo [1]minus nihil

1 *Minus nihil esse possit.* *Minus* here is not an adverb, but an adjective. "To speak clearly is indeed absolutely neces-

esse possit. Sed omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur scientia litterarum, tamen augetur legendis oratoribus et poëtis. sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quae dicebant, omnes prope praeclare locuti: quorum sermone assuefacti qui erunt, ne cupientes quidem, poterunt loqui, nisi Latine. Neque tamen erit utendum verbis iis, quibus jam consuetudo nostra non utitur, nisi quando ornandi causa, parce, quod ostendam; sed usitatis ita poterit uti, lectissimis ut utatur, is, qui in veteribus erit scriptis studiose et multum volutatus. At- 11
que, ut Latine loquamur, non solum videndum est, ut et verba efferamus ea, quae nemo jure reprehendat: et ea sic et casibus, et temporibus, et genere, et numero conservemus, ut nequid perturbatum ac discrepans, aut praeposterum sit: sed etiam lingua, et spiritus, et vocis sonus est ipse moderandus. Nolo exprimi litteras putidius, nolo obscurari negligentius; nolo verba exiliter animata exire, nolo inflata, et quasi anhelata gravius. nam de voce nondum ea dico, quae sunt actionis; sed hoc, quod mihi cum sermone quasi conjunctum videtur. Sunt enim certa vitia, quae nemo est, quin effugere cupiat; mollis vox, ut muliebris, aut quasi extra modum absona atque absurda. Est autem vitium, quod nonnulli de industria consectantur. Rustica vox et agrestis quosdam delectat, quo magis antiquitatem, si ita sonet, eorum sermo retinere videatur: ut tuus, Catule, sodalis, L. Cotta, gau-

sary; to want perspicuity is intolerable, but its attainment by no means deserves the praise of eloquence."

dere mihi videtur gravitate linguae, sonoque vocis agresti, et illud, quod loquitur, priscum visum iri putat, si plane fuerit rusticanum. Me autem tuus sonus et suavitas ista delectat; omitto verborum, quamquam est caput; verum id affert ratio, docent litterae, confirmat consuetudo et legendi et loquendi; sed hanc dico suavitatem, quae exit ex ore: quae quidem, ut apud Graecos, Atticorum, sic, in Latino sermone, hujus est urbis maxime propria. Athenis jam diu doctrina ipsorum Atheniensium interiit, domicilium tantum in illa urbe remanet studiorum, quibus vacant cives, peregrini fruuntur, capti quodammodo nomine urbis et auctoritate: tamen eruditissimos homines Asiaticos quivis Atheniensis indoctus, non verbis, sed sono vocis, nec tam bene, quam suaviter loquendo, facile superabit. Nostri minus student literis, quam Latini. tamen ex istis, quos nostis, urbanis, in quibus minimum est litterarum, nemo est, quin litteratissimum togatorum omnium, Q. Valerium Soranum, lenitate vocis atque ipso
12 oris pressu et sono facile vincat. Quare cum sit quaedam certa vox Romani generis urbisque propria, in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil animadverti possit, nihil sonare aut olere peregrinum; hanc sequamur: neque solum rusticam asperitatem, sed etiam peregrinam insolentiam fugere discamus. Equidem cum audio socrum meam Laeliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod multorum sermonis expertes, ea tenent semper, quae prima didicerunt;) sed eam sic audio, ut Plautum

mihi, aut Naevium videar audire. sono ipso vocis ita recto et simplici est, ut nihil ostentationis aut imitationis afferre videatur: ex quo sic locutum esse ejus patrem judico, sic majores; non aspere, ut ille, quem dixi, non vaste, non rustice, non hiulce, sed presse, et aequabiliter, et leniter. Quare Cotta noster, cujus tu illa lata, Sulpici, nonnumquam imitaris, ut jota litteram tollas, et E plenissimum dicas, non mihi oratores antiquos, sed messores videtur imitari. Hic cum arrisisset ipse Sulpicius, Sic agam vobiscum, inquit Crassus, ut, quoniam me loqui voluistis, aliquid de vestris vitiis audiatis. Utinam quidem! inquit ille: id enim ipsum volumus, idque si feceris, multa (ut arbitror) hic hodie vitia ponemus. At enim non sine meo periculo, Crassus inquit, possum, Sulpici, te reprehendere, quoniam Antonius mihi te simillimum dixit sibi videri. Tum ille, Tum quod monuit idem, ut ea, quae in quoque maxima essent, imitaremur: ex quo vereor, ne nihil sim tui, nisi supplosionem pedis, imitatus, et pauca quaedam verba, et aliquem, si forte, motum. Ergo ista, inquit Crassus, quae habes a me, non reprehendo, ne meipsum irrideam. sunt autem mea multo et plura, et majora, quam dicis. quae autem sunt aut tua plane, aut imitatione ex aliquo expressa, de iis te, si qui me forte locus admonuerit, commonebo. Praetereamus 13
igitur praecepta Latine loquendi, quae puerilis doctrina tradit, et subtilior cognitio ac ratio litterarum alit, aut consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, libri confirmant, et lectio veterum oratorum, et poëtarum. Neque vero in illo alte-

ro diutius commoremur, ut disputemus, quibus rebus assequi possimus, ut ea, quae dicamus, intelligantur. Latine scilicet dicendo, verbis usitatis, ac proprie demonstrantibus ea, quae significari ac declarari volemus, sine ambiguo verbo aut sermone, non nimis longa continuatione verborum, non valde productis iis, quae similitudinis causa ex aliis rebus transferuntur, non discerptis sententiis, non praeposteris temporibus, non confusis personis, non perturbato ordine. quid multa? tam facilis est tota res, ut mihi permirum saepe videatur, cum difficilius intelligatur, quid patronus velit dicere, quam si ipse ille, qui patronum adhibet, de re sua diceret. Isti enim, qui ad nos causas deferunt, ita nos plerumque ipsi docent, ut non desideres planius dici. Easdem res autem simulac Fusius aut vester aequalis Pomponius, agere coepit, non aeque, quid dicant, nisi admodum attendi, intelligo: ita confusa est oratio, ita perturbata, nihil ut sit primum, nihil ut secundum, tantaque insolentia ac turba verborum, ut oratio, quae lumen adhibere rebus debet, ea obscuritatem et tenebras afferat, atque ut quodammodo ipsi sibi in dicendo obstrepere videantur. Verum, si placet, quoniam haec satis spero, vobis quidem certe majoribus, molesta et putida videri, ad reliqua aliquanto odiosiora
14 pergamus. Atqui vides, inquit Antonius, cum alias res agamus, quam te inviti audiamus, qui adduci possumus, (de me enim conjicio,) relictis ut rebus omnibus te sectemur, te audiamus: ita de horridis rebus nitida, de jejunis plena, de pervulgatis nova quaedam est oratio tua.

Faciles enim, inquit, Antoni, partes eae fuerunt duae, quas modo percucurri, vel potius paene praeterii, Latine loquendi, planeque dicendi: reliquae sunt magnae, implicatae, variae, graves, quibus omnis admiratio ingenii, omnis laus eloquentiae continetur. Nemo enim umquam est oratorem, quod Latine loqueretur, admiratus. Si est aliter, irrident; neque eum oratorem tantummodo, sed hominem non putant. Nemo extulit eum verbis, qui ita dixisset, ut, qui adessent, intelligerent quid diceret, sed contemsit eum, qui minus id facere potuisset. In quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefacti dicentem intuentur? in quo exclamant? quem deum, ut ita dicam, inter homines putant? Qui distincte, qui explicate, qui abundanter, qui illuminate et rebus et verbis dicunt, et in ipsa oratione quasi quendam numerum versumque conficiunt: id est, quod dico, ornate. Qui idem ita moderantur, ut rerum, ut personarum dignitates ferunt, ii sunt in eo genere laudandi laudis, quod ego aptum et congruens nomino. Qui ita dicerent, eos negavit adhuc se vidisse Antonius, et iis hoc nomen dixit eloquentiae solis esse tribuendum. Quare omnes istos, me auctore, deridete atque contemnite, qui se horum, qui nunc ita appellantur, rhetorum praeceptis omnem oratorum vim complexos esse arbitrantur, neque adhuc, quam personam teneant, aut quid profiteantur, intelligere potuerunt. Verum enim oratori, quae sunt in hominum vita, quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei subjecta materies, omnia quaesita, audita, lecta, disputata, tractata,

agitata esse debent. Est enim eloquentia una quaedam de summis virtutibus; (quamquam sunt omnes virtutes aequales et pares, sed tamen est species alia magis alia formosa et illustris: sicut haec vis, quae scientiam complexa rerum, sensa mentis et consilia sic verbis explicat, ut eos, qui audiant, quocumque incubuerit, possit impellere; quae quo major est vis, hoc est magis probitate jungenda, summaque prudentia:) quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus, sed furenti-
15 bus quaedam arma dederimus. Hanc, inquam, cogitandi pronuntiandique rationem, vimque dicendi, veteres Graeci sapientiam nominabant. Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones, atque ab hac similitudine Coruncanii nostri, Fabricii, Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortasse docti, sed impetu mentis simili et voluntate. Eadem autem alii prudentia, sed consilio ad vitae studia dispari, quietem atque otium secuti, ut Pythagoras, Democritus, Anaxagorus, a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerunt: quae vita propter tranquillitatem, et propter ipsius scientiae suavitatem, qua nihil est hominibus jucundius, plures, quam utile fuit rebus publicis, delectavit. Itaque, ut ei studio se excellentissimis ingeniis homines dediderunt, ex ea summa facultate vacui ac liberi temporis, multo plura, quam erat necesse, doctissimi homines, otio nimio et ingeniis uberrimis affluentes, curanda sibi esse ac quaerenda et investiganda duxerunt. Nam vetus quidem illa doctrina, eadem videtur et recte faciendi, et bene dicendi magistra; ne-

que disjuncti doctores, sed iidem erant vivendi praeceptores atque dicendi; ut ille apud Homerum Phoenix, qui se a Peleo patre Achilli juveni comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret *oratorem verborum, actoremque rerum.*[1] Sed ut homines, labore assiduo et quotidiano assueti, cum tempestatis causa opere prohibentur, ad pilam se, aut ad talos, aut ad tesseras conferunt, aut etiam novum sibi ipsi aliquem excogitant in otio ludum: sic illi a negotiis publicis, tanquam ab opere, aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, totos se alii ad poëtas, alii ad geometras, alii ad musicos contulerunt, alii etiam, ut dialectici, novum sibi ipsi studium ludumque pepererunt, atque in iis artibus, quae repertae sunt, ut puerorum mentes ad humanitatem fingerentur atque virtutem, omne tempus atque aetates suas consumserunt. Sed quod 16
erant quidam, iique multi, qui aut in republica propter ancipitem, quae non potest esse sejuncta, faciendi dicendique sapientiam, florerent, ut Themistocles, ut Pericles, ut Theramenes, aut, qui minus ipsi in republica versarentur, sed hujus tamen ejusdem sapientiae doctores essent, ut Gorgias, Thrasymachus, Isocrates: inventi sunt, qui, cum ipsi doctrina et ingeniis abundarent, a re autem civili et a negotiis, animi quodam judicio, abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent atque contemnerent; quorum princeps Socrates fuit, is, qui omnium eruditorum

[1] *Oratorem verborum, actoremque rerum.* See Iliad IX. 443.
Μυθων τε ῥητηρ' τ' εμεναι, πρηκτηρα τε εργων.
To shine in councils, and in camps to dare.

testimonio, totiusque judicio Graeciae, cum prudentia, et acumine, et venustate, et subtilitate, tum vero eloquentia, varietate, copia, quam se cumque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps. Is iis, qui haec, quae nos nunc quaerimus, tractarent, agerent, docerent, cum nomine appellarentur uno, quod omnis rerum optimarum cognitio, atque in iis exercitatio, philosophia nominaretur, hoc commune nomen eripuit, sapienterque sentiendi, et ornate dicendi scientiam, re cohaerentes, disputationibus suis separavit: cujus ingenium variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, cum ipse litteram Socrates nullam reliquisset. Hinc discidium illud exstitit quasi linguae atque cordis, absurdum sane et inutile et reprehendendum, ut alii nos sapere, alii dicere docerent. Nam, cum essent plures orti fere a Socrate, quod ex illius variis, et diversis, et in omnem partem diffusis disputationibus alius aliud apprehenderat; proseminatae sunt quasi familiae dissentientes inter se, et multum disjunctae et dispares, cum tamen omnes se philosophos Socraticos et dici vellent,
17 et esse arbitrarentur. Ac primo ab ipso Platone Aristoteles et Xenocrates; quorum alter Peripateticorum, alter Academiae nomen obtinuit: deinde ab Antisthene, qui patientiam, et duritiam in Socratico sermone maxime adamarat, Cynici primum, deinde Stoici: tum ab Aristippo, quem illae magis voluptariae disputationes delectarant, Cyrenaica philosophia manavit, quam ille, et ejus posteri simpliciter defenderunt, ii, qui nunc voluptate omnia metiuntur,

dum verecundius id agunt, nec dignitati satisfaciunt, quam non aspernantur, nec voluptatem tuentur, quam amplexari volunt. Fuerunt etiam alia genera philosophorum, qui se omnes fere Socraticos esse dicerent; Eretricorum, Herilliorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum; sed ea horum[1] vi et disputationibus sunt jamdiu fracta et exstincta. Ex illis autem, quae remanent, ea philosophia, quae suscepit patrocinium voluptatis, etsi cui vera videatur, procul abest tamen ab eo viro, quem quaerimus, et quem auctorem publici consilii, et gerendae civitatis ducem, et sententiae atque eloquentiae principem, in senatu, in populo, in causis publicis esse volumus. Nec ulla tamen ei philosophiae fiet injuria a nobis. Non enim repelletur inde, quo aggredi cupiet: sed in hortulis quiescet suis, ubi vult, ubi etiam recubans molliter et delicate, nos avocat a rostris, a judiciis, a curia, fortasse sapienter, hac praesertim republica. Verum ego non quaero nunc, quae sit philosophia verissima, sed quae oratori conjuncta maxime. Quare istos sine ulla contumelia dimittamus. sunt enim et boni viri, et quoniam sibi ita videntur, beati. tantumque eos admoneamus, ut illud, etiam si est verissimum, tacitum tamen, tamquam mysterium, teneant, quod negant versari in republica esse sapientis. Nam, si hoc nobis, atque optimo cuique persuaserint, non poterunt ipsi esse, id quod

[1] *Horum vi*, &c. Not of the Pyrrhonians, mentioned last, and to whom the word seems to apply, but of the Peripatetics, Academics, Stoics, and Epicureans, before spoken of. Ernesti is desirous of reading *illorum*.

18 maxime cupiunt, otiosi. Stoicos autem, quos minime improbo, dimitto tamen, nec eos iratos vereor, quoniam omnino irasci nesciunt: atque hanc iis habeo gratiam, quod soli ex omnibus eloquentiam, virtutem ac sapientiam esse dixerunt. Sed utrumque est in his, quod ab hoc, quem instruimus, oratore valde abhorreat: vel, quod omnes, qui sapientes non sint, servos, latrones, hostes, insanos esse dicunt; neque tamen quemquam esse sapientem. Valde autem est absurdum, ei concionem, aut senatum, aut ullum coetum hominum committere, cui nemo illorum, qui adsint, sanus, nemo civis, nemo liber esse videatur. Accedit quod orationis etiam genus habent fortasse subtile, et certe acutum; sed, ut in oratore, exile, inusitatum, abhorrens ab auribus vulgi, obscurum, inane, jejunum, ac totum ejusmodi, quo uti ad vulgus nullo modo possit. Alia enim et bona, et mala videntur Stoicis, et ceteris civibus, vel potius gentibus: alia vis honoris, ignominiae, praemii, supplicii: vere, an secus, nihil ad hoc tempus: sed ea si sequamur, nullam umquam rem dicendo expedire possimus. Reliqui sunt Peripatetici et Academici: quamquam Academicorum nomen est unum, sententiae duae. nam Speusippus Platonis sororis filius, et Xenocrates, qui Platonem audie-

[1] *Vel, quod omnes.* There is no other *vel*, to answer to this. It must however be understood in the following sentence. *Accedit* (vel) *quod orationis genus*, &c. Cicero argues that the Stoic philosophy can afford little advantage to the orator. Their sentiments are far fetched, and their language too metaphysical and refined. Much pleasant ridicule is couched in these remarks.

rat, et qui Xenocratem, Polemo, et Crantor, nihil ab Aristotele, qui una audierat Platonem, magnopere dissensit: copia fortasse, et varietate dicendi pares non fuerunt. Arcesilas primum, qui Polemonem audierat, ex variis Platonis libris, sermonibusque Socraticis hoc maxime arripuit, nihil esse certi, quod aut sensibus, aut animo percipi possit: quem ferunt eximio quodam usum lepore dicendi, aspernatum esse omne animi sensusque judicium, primumque instituisse, (quamquam id fuit Socraticum maxime,) non, quid ipse sentiret, ostendere; sed contra id, quod quisque se sentire dixisset, disputare. Hinc haec recentior Academia emanavit, in qua exstitit divina quadam celeritate ingenii dicendique copia Carneades: cujus ego etsi multos auditores cognovi Athenis, tamen auctores certissimos laudare possum, et socerum meum Scaevolam, qui eum Romae audivit adolescens, et Q. Metellum L. F. familiarem meum, clarissimum virum, qui illum a se adolescente Athenis, jam affectum senectute, multos dies auditum esse dicebat. Haec autem, ut ex Apennino, flumi- 19
num, sic ex communi sapientium jugo, sunt doctrinarum facta divortia, ut philosophi, tanquam in superum mare Ionium[1] defluerent,

[1] *Mare Ionium.* The Adriatic, here opposed to the *Tuscan* sea. Observe the beauty of this illustration; mare superum, Ionium, Graecum, portuosum of the *philosophers;* is opposed to that of the *orators;* inferum, Tuscum, barbarum, scopulosum et infestum. With what art does the Roman, the Orator and the Statesman insinuate the superior dignity and utility of his own pursuits, and the arts of his country, above the refined, but useless abstractions of the Greeks.

Graecum quoddam, et portuosum: oratores autem in inferum hoc Tuscum, et barbarum, scopulosum atque infestum, laberentur, in quo etiam ipse Ulysses errasset. Quare, si hac eloquentia atque hoc oratore contenti sumus, qui sciat, aut negare oportere, quod arguare, aut, si id non possit, tum ostendere, quod is fecerit, qui insimuletur, aut recte factum, aut alterius culpa aut injuria, aut ex lege, aut non contra legem, aut imprudentia, aut necessario, aut non eo nomine usurpandum, quo arguatur, aut non ita agi, ut debuerit, ac licuerit; et, si satis esse putatis, ea, quae isti scriptores artis docent, discere, quae multo tamen ornatius, quam ab illis dicuntur, et uberius explicavit Antonius; sed, si his contenti estis, atque iis etiam, quae dici voluistis a me: ex ingenti quodam oratorem immensoque campo in exiguum sane gyrum compellitis. Sin veterem illum Periclem, aut hunc etiam, qui familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est, Demosthenem, sequi vultis, et, si illam praeclaram et eximiam speciem oratoris perfecti et pulcritudinem adamastis; aut vobis haec Carneadia, aut illa Aristotelia vis comprehendenda est. Namque (ut ante dixi) veteres illi usque ad Socratem, omnem omnium rerum, quae ad mores hominum, quae ad vitam, quae ad virtutem, quae ad rempublicam pertinebant, cognitionem et scientiam cum dicendi ratione jungebant; postea dissociati (ut exposui) a Socrate diserti a doctis, et deinceps a Socraticis item omnibus, philosophi eloquentiam despexerunt, oratores sapientiam: neque quidquam ex alte-

rius parte tetigerunt, nisi quod illi ab his, aut ab illis hi mutuarentur; ex quo promiscue haurirent, si manere in pristina communione voluissent. Sed, ut pontifices veteres, propter sacrificiorum multitudinem tres viros epulones esse voluerunt, cum essent ipsi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti: sic Socratici a se causarum actores et a communi philosophiae nomine separaverunt, cum veteres dicendi et intelligendi mirificam societatem esse voluissent.

Quae cum ita sint, paullulum equidem de me 20
deprecabor, et petam a vobis, ut ea, quae dicam, non de memetipso, sed de oratore dicere putetis. Ego enim sum is, qui, cum summo studio patris in pueritia doctus essem, et in forum ingenii tantum, quantum ipse sentio, non tantum quantum ipse forsitan vobis videar, detulissem, non possim dicere, me haec, quae nunc complector, perinde, ut dicam discenda esse, didicisse: quippe qui omnium maturrime ad publicas causas accesserim, annosque natus unum et viginti, nobilissimum hominem et eloquentissimum, in judicium vocarim; cui disciplina fuerit forum: magister usus, et leges, et instituta populi Romani, mosque majorum. Paullum sitiens istarum artium, de quibus loquor, gustavi, quaestor in Asia cum essem, aequalem fere meum ex Academia rhetorem nactus, Metrodorum illum, de cujus memoria commemoravit Antonius; et inde decedens, Athenis: ubi ego diutius essem moratus, nisi Atheniensibus, quod mysteria non referrent, ad quae biduo serius veneram, succensuissem,

Quare hoc, quod complector tantam scientiam vimque doctrinae, non modo non pro me, sed contra me est potius, (non enim, quid ego, sed quid orator possit, disputo:) atque hos omnes, qui artes rhetoricas exponunt, perridiculos. Scribunt enim de litium genere, et de principiis, et de narrationibus. Illa vis autem eloquentiae tanta est, ut omnium rerum, virtutum, officiorum, omnisque naturae, quae mores hominum, quae animos, quae vitam continet, originem, vim, mutationesque teneat; eadem mores, leges, jura describat, rempublicam regat, omniaque, ad quamcumque rem pertineant, ornate, copioseque dicat. In quo genere nos quidem versamur tantum, quantum possumus, quantum ingenio, quantum mediocri doctrina, quantum usu valemus: neque tamen istis, qui in una philosophia quasi tabernaculum vitae suae collocarunt, multum
21 sane in disputatione concedimus. Quid enim meus familiaris C. Vellejus afferre potest, quamobrem voluptas sit summum bonum, quod ego non copiosius possim vel tutari, si velim, vel refellere ex illis locis, quos exposuit Antonius, hac dicendi exercitatione, in qua Vellejus est rudis, unusquisque nostrum versatus? Quid est, quod aut Sex. Pompejus, aut duo Balbi, aut meus amicus, qui cum Panaetio vixit, M. Vigellius, de virtute hominum Stoici possint dicere, qua in disputatione ego his debeam, aut vestrûm quisquam concedere? Non est enim philosophia similis artium reliquarum. nam quid faciet in geometria, qui non didicerit? quid in musicis? aut taceat oportebit, aut ne sanus quidem judicetur.

Haec vero, quae sunt in philosophia, ingeniis eruuntur, ad id, quod in quoque verisimile est, eliciendum acutis atque acribus, eaque exercitata oratione poliuntur. Hic noster vulgaris orator, si minus erit doctus, attamen in dicendo exercitatus, hac ipsa exercitatione communi, istos quidem verberabit, neque se ab iis contemni ac despici sinet. Sin aliquis exstiterit aliquando, qui Aristotelio more de omnibus rebus in utramque sententiam possit dicere, et in omni causa duas contrarias orationes, praeceptis illius cognitis, explicare, aut hoc Arcesilae modo, et Carneadis, contra omne, quod propositum sit, disserat; quique ad eam rationem adjungat hunc rhetoricum usum, moremque exercitationemque dicendi, is sit verus, is perfectus, is solus orator. Nam neque sine forensibus nervis satis vehemens et gravis, nec sine varietate doctrinae satis politus et sapiens esse orator potest. Quare Coracem[1] istum vestrum patiamur nos quidem, pullos suos excludere in nido, qui evolent, clamatores odiosi ac molesti; Pamphilumque nescio quem sinamus in infulis tantam rem, tamquam pueriles delicias aliquas, depingere: nosque ipsi hac tam exigua disputatione hesterni et hodierni diei totum oratoris munus explicemus, dummodo illa res tanta sit, ut omnibus philosophorum libris, quos nemo oratorum istorum[2] umquam attigit, comprehensa esse videatur. Tum Catulus, Haud- 22

[1] *Coracem.* See upon this passage the notes of Pearce and Ernesti; also the *Clavis* of the latter, art. *infula.*

[2] *Nemo oratorum istorum.* Ernesti refers *oratorum* to those *clamatores odiosi ac molesti,* from the schools of the vulgar rhetoricians.

quaquam hercle, inquit, Crasse, mirandum est, esse in te tantam dicendi vel vim, vel suavitatem, vel copiam ; quem quidem antea natura rebar ita dicere, ut mihi non solum orator summus, sed etiam sapientissimus homo viderere : nunc intelligo, illa te semper etiam potiora duxisse, quae ad sapientiam spectarent, atque ex his hanc dicendi copiam fluxisse. Sed tamen, cum omnes gradus aetatis recordor tuae, cumque vitam tuam ac studia considero : neque, quo tempore ista didiceris, video, nec magnopere te istis studiis, hominibus, libris, intelligo deditum. Neque tamen possum statuere, utrum, magis mirer, te illa, quac mihi persuades maxima esse adjumenta, potuisse in tuis tantis occupationibus perdiscere ; an, si non potueris, posse isto modo dicere. Hic Crassus, Hoc tibi, inquit, Catule, primum persuadeas velim, me non multo secus facere, cum de oratore disputem ac facerem, si esset mihi de histrione dicendum. Negarem enim, posse eum satisfacere in gestu, nisi palaestram, nisi saltare didicisset : neque, ea cum dicerem, me esse histrionem necesse esset, sed fortasse non stultum alieni artificii existimatorem. Similiter nunc de oratore, vestro impulsu, loquor, summo scilicet. Semper enim, quacumque de arte, aut facultate quaeritur, de absoluta et perfecta quaeri solet. Quare si jam me vultis esse oratorem, si etiam sat bonum, si bonum denique, non repugnabo. quid enim nunc sim ineptus ? ita me existimari scio. Quod si ita est, summus tamen certe non sum. Neque enim apud homines res est ulla difficilior, neque major, neque quae plura adjumenta doctrinae

desideret. Attamen quoniam de oratore nobis disputandum est, de summo oratore dicam necesse est. Vis enim, et natura rei, nisi perfecta ante oculos ponitur, qualis, et quanta sit, intelligi non potest. Me autem, Catule, fateor, neque hodie in istis libris, et cum istis hominibus vivere: nec vero, id quod tu recte commeministi, ullum umquam habuisse sepositum tempus ad discendum, ac tantum tribuisse doctrinae temporis, quantum mihi puerilis aetas, forenses feriae concesserint. At, si quaeris, Catule, de doctrina 23
ista, quid ego sentiam, non tantum ingenioso homini, et ei, qui forum, qui curiam, qui causas, qui rempublicam spectet, opus esse arbitror temporis, quantum sibi ii sumserunt, quos discentes vita defecit. Omnes enim artes aliter ab iis tractantur, qui eas ad usum transferunt: aliter ab iis, qui ipsarum artium tractatu delectati, nihil in vita sunt aliud acturi. Magister hic Samnitium et summa jam senectute est, et quotidie commentatur. nihil enim curat aliud. at Q. Velocius puer addidicerat. sed quod erat aptus ad illud, totumque cognorat, fuit, ut est apud Lucilium,

> - - - quamvis bonus ipse
> Samnis in ludo, ac rudibus cuivis satis asper.

sed plus operae foro tribuebat, amicis, rei familiari. Valerius quotidie cantabat. erat enim scenicus. quid faceret aliud? At Numerius Furius, noster familiaris, cum est commodum, cantat. est enim pater-familias, est eques Romanus. puer didicit, quod discendum fuit. Eadem ratio est

harum artium maximarum, dies et noctes virum summa virtute et prudentia videbamus, philosopho cum operam daret,[1] Q. Tuberonem. At ejus avunculum vix intelligeres id agere, cum ageret tamen, Africanum. Ista discuntur facile, si et tantum sumas, quantum opus sit, et habeas, qui docere fideliter possit, et scias etiam ipse discere. Sed si tota vita nihil velis aliud agere, ipsa tractatio et quaestio quotidie ex se gignat aliquid, quod cum desidiosa delectatione vestiges. ita fit, ut agitatione rerum sit infinita cognitio, facilis usus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria studiumque permaneat. Libet autem semper discere; ut si velim ego talis optime ludere, aut pilae studio tenear, etiam fortasse, si assequi non possim. at alii, quia praeclare faciunt, vehementius, quam causa postulat, delectantur, ut Titius pila, Brulla talis. Quare nihil est, quod quisquam magnitudinem artium ex eo, quod senes discunt, pertimescat. Namque aut senes ad eas accesserunt; aut usque ad senectutem in studiis detinentur; aut sunt tardissimi. Res quidem se mea sententia sic habet, ut, nisi quod quisque cito potuerit, num-
24 quam omnino possit perdiscere. Jam, jam, inquit Catulus, intelligo, Crasse, quid dicas: et hercule assentior. Satis video tibi, homini ad perdiscendum acerrimo, ad ea cognoscenda, quae dicis, fuisse temporis. Pergisne, inquit Crassus, me, quae dicam, de me, non de re pu-

1 *Philosopho cum operam daret.* When he pursued his studies under the direction of a philosopher. Brut. *Moloni Rhodio Romae dedimus operam.*

tare dicere? Sed jam, si placet, ad instituta redeamus. Mihi vero, Catulus inquit, placet.

Tum Crassus, Quorsum igitur haec spectat, inquit, tam longa, et tam alte repetita oratio? hae duae partes, quae mihi supersunt, illustrandae orationis, ac totius eloquentiae cumulandae, quarum altera dici postulat ornate, altera apte, hanc habent vim, ut sit quam maxime jucunda, quam maxime in sensus eorum, qui audiunt, influat, et quamplurimis sit rebus instructa. Instrumentum[1] autem hoc forense, litigiosum, acre, tractum ex vulgi opinionibus, exiguum sane atque mendicum est. illud rursus ipsum, quod tradunt isti, qui profitentur se dicendi magistros, non multum est majus, quam illud vulgare ac forense. Apparatu nobis opus est, et rebus exquisitis undique et collectis, arcessitis, comportatis, ut tibi, Caesar, faciendum est ad annum; ut ego in aedilitate laboravi, quod quotidianis, et vernaculis rebus satisfacere me posse huic populo non putabam. Verborum eligendorum, et collocandorum, et concludendorum facilis est vel ratio, vel sine ratione, ipsa exercitatio. Rerum est silva magna, quam cum Graeci jam non tenerent, ob eamque causam juventus nostra dedisceret paene discendo, etiam Latini, si diis placet, hoc biennio magistri dicendi exstiterunt: quos ego censor edicto meo sustuleram; non quo (ut nescio quos dicere ajebant) acui ingenia adolescentium nollem, sed contra ingenia obtundi no-

[1] *Instrumentum.* The arms or tools of the orator; every thing from which he draws, or which he makes subservient to his eloquence.

lui, corroborari impudentiam. Nam apud Graecos, qui ejusmodi essent, videbam tamen esse, praeter hanc exercitationem linguae, doctrinam aliquam et humanitatem dignam scientia:[1] hos vero novos magistros nihil intelligebam posse docere, nisi ut auderent: quod etiam cum bonis rebus conjunctum, per se ipsum est magnopere fugiendum. Hoc cum unum traderetur, et cum impudentiae ludus esset, putavi esse censoris, ne longius id serperet, providere. Quamquam non haec ita statuo atque decerno, ut desperem, latine ea, de quibus disputavimus, tradi ac perpoliri: patitur enim et lingua nostra, et natura rerum, veterem illam excellentemque prudentiam Graecorum ad nostrum usum moremque transferri: sed hominibus opus est eruditis, qui adhuc, in hoc quidem genere, nostri nulli fuerunt: sin quando exstiterint, etiam Graecis erunt anteponendi.

25 Ornatur igitur oratio genere primum, et quasi colore quodam et succo suo. nam ut gravis, ut suavis, ut erudita sit, ut liberalis, ut admirabilis, ut polita, ut sensus, ut dolores habeat, quantum opus sit, non est singulorum articulorum: in toto spectantur haec corpore. Ut porro conspersa sit quasi verborum sententiarumque floribus; id non debet esse fusum aequabiliter per omnem orationem, sed ita distinctum, ut sint, quasi in ornatu, disposita quaedam insignia et lumina. Genus igitur dicendi est eligendum, quod maxime teneat eos, qui audiant, et quod non solum delectet, sed

[1] *Humanitatem dignam scientia.* Modesty and other graces which adorn learning; opposed to impudence.

etiam sine satietate delectet: (non enim a me jam exspectari puto, ut moneam, ut caveatis, ne exilis, ne inculta sit vestra oratio, ne vulgaris, ne obsoleta: aliud quiddam majus, et ingenia me hortantur vestra, et aetates.) Difficile enim dictu est, quaenam causa sit, cur ea, quae maxime sensus nostros impellunt voluptate, et specie prima acerrime commovent, ab iis celerrime fastidio quodam et satietate abalienemur. Quanto colorum pulcritudine et varietate floridiora sunt in picturis novis pleraque, quam in veteribus? quae tamen, etiamsi primo adspectu nos ceperunt, diutius non delectant; cum iidem nos in antiquis tabulis illo ipso horrido obsoletoque teneamur. Quanto molliores sunt et delicatiores in cantu flexiones et falsae voculae, quam certae et severae? quibus tamen non modo austeri, sed, si saepius fiunt, multitudo ipsa reclamat. Licet hoc videre in reliquis sensibus; unguentis minus diu nos delectari, summa et acerrima suavitate conditis, quam his moderatis: et magis laudari, quod ceram, quam quod crocum olere videatur: in ipso tactu esse modum et mollitudinis et laevitatis. Quinetiam gustatus, qui est sensus ex omnibus maxime voluptarius, quique dulcitudine praeter ceteros sensus commovetur, quam cito id, quod valde dulce est, aspernatur ac respuit? Quis potione uti, aut cibo dulci diutius potest? cum utroque in genere ea, quae leviter sensum voluptate moveant, facillime effugiant satietatem. Sic omnibus in rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum est: quo hoc minus in oratione miremur; in qua vel ex poëtis,

vel oratoribus possumus judicare, concinnam, distinctam, ornatam, festivam, sine intermissione, sine reprehensione,[1] sine varietate, quamvis claris sit coloribus picta, vel poësis, vel oratio, non posse in delectatione esse diuturna. Atque eo citius in oratoris aut in poëtae cincinnis ac fuco offenditur, quod sensus, in nimia voluptate, natura, non mente satiantur; in scriptis et in dictis non aurium solum, sed animi judicio etiam magis, infucata vitia nos-
26 cuntur. Quare, *bene*, et *praeclare*, quamvis nobis saepe dicatur; *belle*, et *festive*, nimium saepe nolo. quamquam illa ipsa exclamatio, *Non potest melius*, sit velim crebra: sed habeat tamen illa in dicendo admiratio ac summa laus umbram aliquam et recessum, quo magis id, quod erit illuminatum, exstare atque eminere videatur. Numquam agit hunc versum Roscius eo gestu, quo potest,

Nam sapiens virtuti honorem, praemium, haud praedam petit:

sed abjicit prorsus, ut in proximos

Ecquid video? ferro septus possidet sedes sacras,

incidat, aspiciat, admiretur, stupescat. Quid ille alter:

Quid petam praesidii?

quam leniter? quam remisse? quam non actuose? instat enim

O pater, o patria, o Priami domus!

in quo tanta commoveri actio non posset, si esset

1 *Sine reprehensione.* Without the necessity of restraint or correction.

consumta superiore motu et exhausta. Neque id actores prius viderunt, quam ipsi poëtae, quam denique illi etiam, qui fecerunt modos, a quibus utrisque summittitur aliquid, deinde augetur, extenuatur, inflatur, variatur, distinguitur. Ita sit nobis igitur ornatus et suavis orator, (nec tamen potest aliter esse,) ut suavitatem habeat austeram et solidam, non dulcem atque decoctam. nam ipsa ad ornandum praecepta, quae dantur, ejusmodi sunt, ut ea, quamvis vitiosissimus orator, explicare possit. Quare, ut ante dixi, primum silva rerum ac sententiarum comparanda est, qua de parte dixit Antonius. haec formanda filo ipso et genere orationis, illuminanda verbis, varianda sententiis.

Summa autem laus eloquentiae est, amplificare rem ornando, quod valet non solum ad augendum aliquid et tollendum altius dicendo, sed etiam ad extenuandum atque abjiciendum. Id 27
desideratur omnibus iis in lociis, quos ad fidem orationis faciendam adhiberi dixit Antonius, vel cum explanamus aliquid, vel cum conciliamus animos, vel cum concitamus. Sed in hoc, quod postremum dixi, amplificatio potest plurimum, eaque una laus oratoris est propria maxime. Etiam major est illa exercitatio, quam extremo sermone instruxit Antonius (primo rejiciebat) laudandi et vituperandi. Nihil est enim ad exaggerandam et amplificandam orationem accommodatius, quam utrumque horum cumulatissime facere posse. Consequenter etiam illi loci, qui quamquam proprii causarum, et inhaerentes in earum nervis esse debent, tamen quia de uni-

versa re tractari solent, communes a veteribus nominati sunt: quorum partim habent vitiorum et peccatorum acrem quandam cum amplificatione incusationem, aut querelam, contra quam dici nihil solet, nec potest, ut in depeculatorem, in proditorem, in parricidam; quibus uti, confirmatis criminibus, oportet; aliter enim jejuni sunt, atque inanes: alii autem habent deprecationem, aut miserationem: alii vero ancipites disputationes, in quibus de universo genere in utramque partem disseri copiose licet. Quae exercitatio nunc propria duarum philosophiarum, de quibus ante dixi, putatur: apud antiquos erat eorum, a quibus omnis de rebus forensibus dicendi ratio et copia petebatur. De virtute enim, de officio, de aequo et bono, de dignitate, utilitate, honore, ignominia, praemio, poena, similibusque de rebus, in utramque partem dicendi animos, et vim, et artem habere debemus. Sed, quoniam de nostra possessione depulsi, in parvo, et eo litigioso, praediolo relicti sumus, et aliorum patroni, nostra tenere tuerique non potuimus: ab iis, quod indignissimum est, qui in nostrum patrimonium irruperunt, quod opus est nobis mutue-
28 mur. Dicunt igitur nunc quidem illi, qui ex particula parva urbis ac loci nomen habent, et Peripatetici philosophi, aut Academici nominantur, olim autem, propter eximiam rerum maximarum scientiam, a Graecis politici philosophi appellati, universarum rerum publicarum nomine vocabantur, omnem civilem orationem in horum alterutro genere versari, aut definitae controversiae certis temporibus ac reis; hoc modo: Placeat-

ne a Karthaginiensibus captivos nostros, redditis suis, recuperari? aut infinite de universo genere quaerentis: Quid omnino de captivo statuendum ac sentiendum sit? Atque horum superius illud genus, causam aut controversiam appellant, eamque tribus, lite, aut deliberatione, aut laudatione definiunt: haec autem altera quaestio infinita et quasi proposita,[1] consultatio nominatur. atque hactenus loquuntur. Etiam hac in instituendo divisione utuntur, sed ita, non ut jure, aut judicio, ut denique recuperare amissam possessionem, sed ut ex jure civili surculo defringendo,[2] usurpare videantur. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, reis definitum, obtinent, atque idipsum lacinia.[3] Nunc enim apud Philonem, quem in Academia maxime vigere audio, etiam harum jam causarum cognitio exercitatioque celebratur. Alterum vero tantummodo in prima arte tradenda nominant, et oratoris esse dicunt: sed neque vim, neque naturam ejus, nec partes, nec genera proponunt, ut praeteriri omnino fuerit satius, quam attentatum deseri. nunc enim inopia reticere intelliguntur; tum judicio viderentur.

1 *Quaestio infinita et quasi proposita.* See Ernesti's *Clavis*, art. *propositus*.

2 *Surculo defringendo.* Cicero here refers to the old custom of those who contended at law. It was usual to carry into court a turf taken from a field, or a branch of olive, or from a vine, by which was indicated their claim to the estate, olive plantation, or vineyard.

3 *Atque idipsum lacinia.* They can hardly be said to be in possession of it. They hold the garment only slightly and by the *border*.

29 Omnis igitur res eandem habet naturam ambigendi, de qua quaeri et disceptari potest, sive in infinitis consultationibus disceptatur, sive in iis causis, quae in civitate, et in forensi disceptatione versantur: neque est ulla, quae non aut ad cognoscendi, aut ad agendi vim rationemque referatur. Nam aut ipsa cognitio rei scientiaque perquiritur, ut, virtus suamne propter dignitatem, an propter fructus aliquos expetatur? aut agendi consilium exquiritur, ut, sitne sapienti capessenda respublica? Cognitionis autem tres modi, conjectura, definitio, et, ut ita dicam, consecutio. Nam, quid in re sit, conjectura quaeritur, ut illud, Sitne in humano genere sapientia. Quam autem vim quaeque res habeat, definitio explicat: ut, si quaeratur, quid sit sapientia? Consecutio autem tractatur, cum, quid quamque rem sequatur, inquiritur: ut illud, sitne aliquando mentiri boni viri? Redeunt rursus ad conjecturam, eamque in quatuor genera dispertiunt. nam aut quid sit, quaeritur, hoc modo: naturane sit jus inter homines, an opinionibus? aut, quae sit origo cujusque rei? ut, quod sit initium legum, aut rerum publicarum? aut causa, et ratio: ut, si quaeratur, cur doctissimi homines de maximis rebus dissentiant? aut de immutatione: ut, si disputetur, num interire virtus in homine, aut num in vitium possit converti? Definitionis autem sunt disceptationes, aut, cum quaeritur, quid in communi mente quasi impressum sit: ut, si disseratur, idne sit jus, quod maximae parti sit utile: aut, cum, quid cujusque sit proprium, exquiritur; ut ornate dicere, propriumne sit orato-

ris, an id etiam aliquis praeterea possit? aut, cum res distribuitur in partes, ut, si quaeratur, quot sint genera rerum expetendarum, aut, sitne tria, corporis, animi, externarumque rerum; aut, cum, quae forma, et quasi naturalis nota cujusque sit, describitur, ut, si quaeratur avari species, seditiosi, gloriosi. Consecutionis autem duo prima quaestionum genera ponuntur. nam aut simplex est disceptatio, ut, si disseratur, expetendane sit gloria: aut ex comparatione; laus an divitiae magis expetendae sint. Simplicium autem sunt tres modi, de expetendis fugiendisve rebus; ut, expetendine honores sint? num fugienda paupertas? de aequo aut iniquo; ut, aequumne sit ulcisci injurias etiam propinquorum? de honesto aut turpi; ut hoc, sitne honestum, gloriae causa mortem obire? Comparationis autem duo sunt modi, unus, cum, idemne sit, an aliquid intersit, quaeritur; ut, metuere et vereri, ut rex et tyrannus: ut assentator et amicus: alter, cum, quid praestet aliud alii, quaeritur: ut illud, optimine cujusque sapientes, an populari laude ducantur? Atque eae quidem disceptationes, quae ad cognitionem referuntur, sic fere a doctissimis hominibus describuntur. Quae vero referuntur ad agendum, aut in officii disceptatione versantur, quo in genere, quid rectum faciendumque sit, quaeritur; cui loco omnis virtutum et vitiorum est silva subjecta: aut in animorum aliqua permotione aut gignenda, aut sedanda tollendave tractantur. Huic generi subjectae sunt cohortationes, objurgationes, consolationes, miserationes, omnisque ad omnem animi motum et

impulsio, et, si ita res feret, mitigatio. Explicatis igitur his generibus, ac modis disceptationum omnium, nihil sane ad rem pertinet, si qua in re discrepavit ab Antonii divisione nostra partitio. eadem enim sunt membra in utriusque disputationibus, sed paullo secus a me, atque ab illo, partita ac distributa. Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus pensumque revocabo. Nam ex illis locis, quos exposuit Antonius, omnia sunt ad quaeque genera quaestionum argumenta sumenda: sed aliis generibus alii loci magis erunt apti; de quo non tam quia longum est, quam quia perspicuum, dici nihil est necesse.

Ornatissimae sunt igitur orationes eae, quae latissime vagantur, et a privata ac singulari controversia se ad universi generis vim explicandam conferunt et convertunt, ut ii, qui audiant, natura, et genere, et universa re cognita de singulis reis, et criminibus, et litibus statuere possint. Hanc ad consuetudinem exercitationis vos, adolescentes, est cohortatus Antonius, atque a minutis angustisque concertationibus ad omnem vim varietatemque vos disserendi traducendos putavit. Quare non est paucorum libellorum hoc munus, ut ii, qui scripserunt de dicendi ratione, arbitrati sunt, neque Tusculani, atque hujus ambulationis antemeridianae, aut nostrae pomeridianae sessionis. Non enim solum acuenda nobis, atque procudenda lingua est, sed onerandum

[1] *Procudenda lingua est.* *Procudenda* nihil aliud est quam *acuenda;* nam *procudendo* ferrum fit acutum: posuit duo verba de re una, ab statim *pectus complendum onerandumque.* By reading *atque* this is sufficiently clear.

complendumque pectus maximarum rerum et plurimarum suavitate, copia, varietate. Nostra 31
est enim (si modo nos oratores sumus, si in civium disceptationibus, si in periculis, si in deliberationibus publicis adhibendi auctores et principes sumus) nostra est, inquam, omnis ista prudentiae doctrinaeque possessio, in quam homines, quasi caducam atque vacuam, abundantes otio, nobis occupatis, involaverunt, atque etiam aut irridentes oratorem, ut ille in Gorgia Socrates, cavillantur, aut aliquid de oratoris arte paucis praecipiunt libellis, eosque rhetoricos inscribunt, quasi non illa sint propria rhetorum, quae ab iisdem de justitia, de officio, de civitatibus instituendis et regendis, de omni vivendi, denique etiam de naturae ratione dicuntur. Quae quoniam jam aliunde non possumus, sumenda sunt nobis ab iis ipsis, a quibus expilati sumus; dummodo illa ad hanc civilem scientiam, quo pertinent, et quam intuentur, transferamus: neque (ut ante dixi) omnem teramus in his discendis rebus aetatem, sed cum fontes viderimus, quos nisi qui celeriter cognorit, numquam cognoscet omnino, tum, quotiescumque opus erit, ex iis tantum, quantum res petet, hauriamus. Nam neque tam est acris acies in naturis hominum, et ingeniis, ut res tantas quisquam, nisi monstratas, possit videre: neque tanta tamen in rebus obscuritas, ut eas non penitus acri vir ingenio cernat, si modo adspexerit. In hoc igitur tanto tam immensoque campo, cum liceat oratori vagari libere, atque, ubicumque constiterit, consistere in suo, facile suppeditat omnis apparatus orna-

tusque dicendi.[1] Rerum enim copia verborum copiam gignit: et, si est honestas in rebus ipsis, de quibus dicitur, existit ex rei natura quidam splendor in verbis. sit modo is, qui dicet aut scribet, institutus liberaliter educatione doctrinaque puerili, et flagret studio, et a natura adjuvetur, et in universorum generum infinitis disceptationibus exercitatus; ornatissimos scriptores oratoresque ad cognoscendum imitandumque cognorit: nae ille haud sane, quemadmodum verba struat et illuminet, a magistris istis requiret. ita facile in rerum abundantia ad orationis ornamenta sine duce, natura ipsa, si modo est exercitata, labetur.

32 Hic Catulus, Dii immortales, inquit, quantam rerum varietatem, quantam vim, quantam copiam, Crasse, complexus es, quantisque ex angustiis oratorem educere ausus es, et in majorum suorum regno collocare! Namque illos veteres doctores auctoresque dicendi nullum genus disputationis a se alienam putasse accepimus, semperque esse in omni orationis ratione versatos. Ex quibus Eleus Hippias, cum Olympiam venisset, maxima illa quinquennali celebritate ludorum, gloriatus est, cuncta paene audiente Graecia, nihil esse ulla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret: nec solum has artes, quibus liberales doctrinae, atque ingenuae continerentur, geometriam, musicam, litterarum cognitionem,

[1] *Facile suppeditat omnis apparatus ornatusque dicendi. Suppeditat* in a passive sense, for *suppeditatur*. So in De Officiis, I. 4. *parar ea quae* suppeditent *et ad cultum* et ad victum. Cicero often says *vita suppeditat* for *vivit*.

et poëtarum, atque illa, quae de naturis rerum, quae de hominum moribus, quae de rebuspublicis dicerentur: sed annulum, quem haberet, pallium, quo amictus, soccos, quibus indutus esset, se sua manu confecisse. Scilicet nimis hic quidem est progressus, sed ex eo ipso est conjectura facilis, quantum sibi illi ipsi oratores de praeclarissimis artibus appetierint, qui ne sordidiores quidem repudiarint. Quid de Prodico Chio? quid de Thrasymacho Chalcedonio, de Protagora Abderita loquar? quorum unusquisque plurimum temporibus illis, etiam de natura rerum et disseruit et scripsit. Ipse ille Leontinus Gorgias, quo patrono (ut Plato voluit) philosopho succubuit orator, qui aut non est victus umquam a Socrate, neque sermo ille Platonis verus est: aut, si est victus, eloquentior videlicet fuit, et disertior Socrates, et, ut tu appellas, copiosior et melior orator. Sed hic, in illo ipso Platonis libro, de omni re, quaecumque in disceptationem quaestionemque vocaretur, se copiossissime dicturum esse profitetur; isque princeps ex omnibus ausus est in conventu poscere, qua de re quisque vellet audire: cui tantus honos habitus est a Graecia, soli ut ex omnibus Delphis non inaurata statua, sed aurea statueretur. Atque ii, quos nominavi, multique praeterea summi dicendi auctores, uno tempore fuerunt: ex quibus intelligi potest, ita se rem habere, ut tu, Crasse, dicis; oratorisque nomen apud antiquos in Graecia, majore quadam vel copia vel gloria, floruisse. Quo quidem magis dubito, tibine plus laudis, an Graecis vitupera-

tionis esse tribuendum statuam: cum tu, in alia lingua ac moribus natus, occupatissima in civitate, vel privatorum negotiis paene omnibus, vel orbis terrae procuratione, ac summi imperii gubernatione districtus, tantam vim rerum cognitionemque comprehenderis, eamque omnem cum ejus, qui consilio et oratione in civitate valeat, scientia atque exercitatione sociaris: illi nati in litteris, ardentesque his studiis, otio vero diffluentes, non modo nihil acquisierint, sed ne relictum quidem, et traditum, et suum conservave-
33 rint. Tum Crassus, Non in hac, inquit, una, Catule, re, sed in aliis etiam compluribus, distributione partium ac separatione magnitudines sunt artium diminutae. An tu existimas, cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios medicos, qui morbis, alios, qui vulneribus, alios, qui oculis mederentur? num geometriam Euclide aut Archimede, num musicam, Damone aut Aristoxeno, num ipsas litteras Aristophane aut Callimacho tractante, tam discerptas fuisse, ut nemo genus universum complecteretur, atque ut alius aliam sibi partem, in qua elaboraret, seponeret? Equidem saepe hoc audivi de patre et de socero meo, nostros quoque homines, qui excellere sapientiae gloria vellent, omnia, quae quidem tum haec civitas posset, solitos esse complecti. Meminerant illi Sex. Aelium, M' vero Manilium nos etiam vidimus transverso ambulantem foro; quod erat insigne, eum, qui id faceret, facere civibus omnibus consilii sui copiam: ad quos olim et ita ambulantes, et in solio sedentes domi, sic adibatur, non solum ut de jure civili ad eos,

verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio referretur. Haec fuit P. Crassi illius veteris, haec Ti. Coruncanii, haec proavi generi mei, Scipionis,[1] prudentissimi hominis, sapientia, qui omnes pontifices maximi fuerunt, ut ad eos de omnibus divinis atque humanis rebus referretur: iidemque et in Senatu, et apud populum, et in causis amicorum, et domi et militiae consilium suum fidemque praestabant. Quid enim M. Catoni, praeter hanc politissimam doctrinam transmarinam atque adventiciam, defuit? num, quia jus civile didicerat, causas non dicebat? aut quia poterat dicere, juris scientiam negligebat? at utroque in genere et laboravit, et praestitit. num propter hanc ex privatorum negotiis collectam gratiam tardior in republica capessenda fuit? nemo apud populum fortior, nemo melior senator: idem facile optimus imperator: denique nihil in hac civitate temporibus illis sciri discive potuit, quod ille non cum investigarit et scierit, tum etiam conscripserit. Nunc contra plerique ad honores adipiscendos et ad rempublicam gerendam nudi veniunt atque inermes; nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati. Sin aliquis excellit unus e multis; effert se, si unum aliquid affert, ut bellicam virtutem, aut usum aliquem militarem; quae sane nunc quidem obsoleverunt; aut juris scientiam, ne ejus quidem universi: nam pontificium, quod

[1] *Haec proavi generi mei, Scipionis.* P. Scipio Nasica, Pont. Max.

est conjunctum, nemo discit: aut eloquentiam, quam in clamore et in verborum cursu positam putant: omnium vero bonarum artium, denique virtutum ipsarum societatem cognationemque
34 non norunt. Sed, ut ad Graecos referam orationem, (quibus carere in hoc quidem sermonis genere non possumus: nam ut virtutis a nostris, sic doctrinae sunt ab illis exempla repetenda;) septem fuisse dicuntur uno tempore, qui sapientes et haberentur, et vocarentur. Hi omnes, praeter Milesium Thalen, civitatibus suis praefuerunt. Quis doctior iisdem illis temporibus, aut cujus eloquentia litteris instructior fuisse traditur, quam Pisistrati? qui primus Homeri libros, confusos antea, sic disposuisse dicitur, ut nunc habemus. Non fuit ille quidem civibus suis utilis, sed ita eloquentia floruit, ut litteris doctrinaque praestaret. Quid Pericles? de cujus dicendi copia sic accepimus, ut, cum contra voluntatem Atheniensium loqueretur pro salute patriae, severius tamen id ipsum, quod ille contra populares homines diceret, populare omnibus et jucundum videretur: cujus in labris veteres Comici, etiam cum illi male dicerent (quod tum Athenis fieri licebat,) leporem habitasse dixerunt, tantamque in eo vim fuisse, ut in eorum mentibus, qui audissent, quasi aculeos quosdam relinqueret. At hunc non clamator aliquis ad clepsydram latrare docuerat,[1] sed, ut accepimus, Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum

[1] *Ad clepsydram latrare docuerat.* The *Clepsydra* was a vessel resembling our modern hour glass, but with water instead of sand. By this, time was meted to the pleader.

scientia. Itaque hic doctrina, consilio, eloquentia excellens, quadraginta annos praefuit Athenis et urbanis, eodem tempore, et bellicis rebus. Quid Critias? quid Alcibiades? civitatibus suis quidem non boni, sed certe docti atque eloquentes, nonne Socraticis erant disputationibus eruditi? Quis Dionem Syracusium doctrinis omnibus expolivit? non Plato? atque eum idem ille non linguae solum, verum etiam animi ac virtutis magister, ad liberandam patriam impulit, instruxit, armavit. Aliisne igitur artibus hunc Dionem instituit Plato, aliis Isocrates clarissimum virum Timotheum, Cononis, praestantissimi imperatoris, filium, summum ipsum imperatorem, hominemque doctissimum? aut aliis Pythagoreus ille Lysis Thebanum Epaminondam, haud scio an summum virum unum omnis Graeciae? aut Xenophon Agesilaum? aut Philolaum Archytas Tarentinus? aut ipse Pythagoras totam illam veterem Italiae Graeciam, quae quondam magna vocitata est? Equidem non arbitror. Sic 35
enim video, unam quandam omnium rerum, quae essent homine erudito dignae, atque eo, qui in republica vellet excellere, fuisse doctrinam: quam qui accepissent, si iidem ingenio ad pronuntiandum valuissent, et se ad dicendum quoque, non repugnante natura, dedissent, eloquentia praestitisse. Itaque ipse Aristoteles, cum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quod ipse suas disputationes a causis forensibus et civilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutavit repente totam formam prope disciplinae suae, versumque quendam Philocte-

tae paullo secus dixit. Ille enim *turpe* sibi ait *esse tacere*, *cum barbaros* : hic autem, *cum Isocratem pateretur dicere*. itaque ornavit et illustravit doctrinam illam omnem, rerumque cognitionem cum orationis exercitatione conjunxit. Neque vero hoc fugit sapientissimum regem, Philippum, qui hunc Alexandro filio doctorem accierit, a quo eodem ille et agendi acciperet praecepta et loquendi. Nunc, si qui volet, eum philosophum, qui copiam nobis rerum orationisque tradat, per me appellet oratorem licet; sive hunc oratorem, quem ego dico sapientiam junctam habere eloquentiae, philosophum appellare malit, non impediam: dummodo hoc constet, neque infantiam ejus, qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat; neque inscientiam illius, cui res non suppetat, verba non desint, esse laudandam : quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem. Sin quaerimus, quid unum excellat ex omnibus, docto oratori palma danda est. quem si patiuntur eundem esse philosophum, sublata controversia est. sin eos disjungent ; hoc erunt inferiores, quod in oratore perfecto inest illorum omnis scientia, in philosophorum autem cognitione non continuo inest eloquentia: quae quamvis contemnatur ab eis, necesse est tamen aliquem cumulum illorum artibus afferre videatur. Haec cum Crassus dixisset, parumper et ipse conticuit, et ceteris silentium fuit.

36 Tum Cotta, Equidem, inquit, Crasse, non possum queri, quod mihi videare aliud quiddam, et

non id, quod susceperis, disputasse; plus enim aliquando attulisti, quam tibi esset tributum[1] a nobis ac denuntiatum: sed certe et hae partes fuerunt tuae, de illustranda oratione ut diceres, et eras ipse jam ingressus, atque in quatuor partes omnem orationis laudem descripseras: cumque de duabus primis nobis quidem satis, sed, ut ipse dicebas, celeriter exigueque dixisses, duas tibi reliquas feceras, quemadmodum primum ornate, deinde etiam apte diceremus. Quo cum ingressus esses, repente te quasi quidam aestus ingenii tui procul a terra abripuit, atque in altum a conspectu paene omnium abstraxit. Omnem enim rerum scientiam complexus, non tu quidem eam nobis tradidisti: neque enim fuit tam exigui temporis: sed, apud hos quid profeceris, nescio, me quidem in Academiam totum compulisti. In qua velim sit illud, quod saepe posuisti, ut non necesse sit consumere aetatem, atque ut possit is illa omnia cernere, qui tantummodo adspexerit: sed etiam si est aliquanto spissius,[2] aut si ego sum tardior, profecto numquam conquiescam, neque defatigabor ante, quam illorum ancipites vias rationesque et pro omnibus, et contra omnia disputandi, percepero.

Tum Caesar, Unum, inquit, me ex tuo sermone maxime, Crasse, commovit,[3] quod eum negasti, qui non cito quid didicisset, umquam omnino

[1] *Esset tributum.* Ernesti prefers *attributum;* demanded, as a debt now due. See Clavis, in *Attributus.*

[2] *Sed etiam si est aliquanto spissius.* If they teach any thing *too obscurely.*

[3] *Commovit.* Rouses my attention. This word, says Pearce, is here taken in a pleasing sense, though it is commonly used with

posse perdiscere: ut mihi non sit difficile periclitari, et aut statim percipere ista, quae tu verbis ad coelum extulisti; aut, si non potuerim, tempus non perdere, cum tamen his nostris possim esse contentus. Hic Sulpicius, Ego vero, inquit, Crasse, neque Aristotelem istum, neque Carneadem, nec philosophorum quemquam desidero: vel me, licet existimes, desperare, ista posse perdiscere, vel, id quod facio, contemnere. Mihi rerum forensium et communium vulgaris haec cognitio satis magna est ad eam, quam specto, eloquentiam: ex qua ipsa tamen permulta nescio; quae tum denique, cum causa aliqua, quae a me dicenda est, desiderat, quaero. Quamobrem, nisi forte es jam defessus, et si tibi non graves sumus, refer ad illa te, quae ad ipsius orationis laudem splendoremque pertinent: quae ego ex te audire volui, non ut desperarem me eloquentiam consequi posse, sed ut aliquid addiscerem.

37 Tum Crassus; Pervulgatas res requiris, inquit, et tibi non incognitas, Sulpici. quis enim de isto genere non docuit, non instituit, non etiam scriptum reliquit? sed geram morem, et ea duntaxat, quae mihi nota sunt, breviter exponam tibi; censebo tamen ad eos, qui auctores et inventores

an unpleasing signification. So commoveri laetitia, gaudio, &c. The word ταρασσεσθαι in Matthew II. 3, has the same force. "Now when Herod heard these things, he was *disturbed*, and all Jerusalem with him." The attention of Herod and of the Jews was strongly excited. He indeed might be *troubled* and *terrified* by the news that the kingdom of the Messiah was approaching, which would destroy his own; but the Jews in general could hear of it only with joy and exultation. So in Luke I. 29.

sunt harum sane minutarum rerum, revertendum. Omnis igitur oratio conficitur ex verbis: quorum primum nobis ratio simpliciter videnda est, deinde conjuncte. nam est quidam ornatus orationis, qui ex singulis verbis est; alius, qui ex continuatis conjunctisque constat. Ergo utemur verbis aut iis, quae propria sunt, et certa quasi vocabula rerum, paene una nata cum rebus ipsis: aut iis, quae transferuntur, et quasi alieno in loco collocantur: aut iis, quae novamus, et facimus ipsi. In propriis est igitur verbis illa laus oratoris, ut abjecta atque obsoleta fugiat, lectis, atque illustribus utatur, in quibus plenum quiddam et sonans inesse videatur. Sed in hoc verborum genere propriorum delectus est quidam habendus, atque is aurium quodam judicio ponderandus: in quo consuetudo etiam bene loquendi valet plurimum. Etiam hoc, quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet, *Bonis is verbis*, aut, *aliquis non bonis utitur*, non arte aliqua perpenditur, sed quodam quasi naturali sensu judicatur: in quo non magna laus est, vitare vitium. (quamquam id est magnum,) verum hoc quasi solum quoddam atque fundamentum est, verborum usus et copia bonorum. Sed quid ipse aedificet orator, et in quo adjungat artem, id esse a nobis quaerendum atque explicandum videtur.

Tria sunt igitur in verbo simplici, quae orator 38
afferat ad illustrandam atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut novatum, aut translatum. Inusitata sunt, prisca fere ac vetusta, et ab usu quotidiani sermonis jamdiu intermissa, quae sunt poëtarum licentiae liberiora,

quam nostrae :[1] sed tamen raro habet etiam in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem.[2] neque enim illud fugerem dicere, ut Coelius, *Qua tempestate Poenus in Italiam venit ;* nec *prolem*, aut *subolem*, aut *effari*, aut *nuncupari :* aut, ut tu soles, Catule, *non rebar*, aut *opinabar ;* et alia multa, quibus loco positis, grandior, atque antiquior oratio saepe videri solet. Novantur autem verba, quae ab eo, qui dicit, ipso gignuntur ac fiunt, vel conjungendis verbis, ut haec :

> Tum pavor sapientiam omnem mihi exanimato expectorat.
> Num non vis hujus me versutiloquas malitias :

videtis enim et *versutiloquas*, et *expectorat*, ex conjunctione facta esse verba, non nata : vel saepe sine conjunctione, ut, *ille senius*, ut, *Dii genitales*, ut, *baccarum ubertate incurvescere.* Tertius ille modus transferendi verbi late patet, quem necessitas genuit, inopia coacta et angustiis ; post autem delectatio jucunditasque celebravit. nam ut vestis frigoris depellendi causa reperta primo, post adhiberi coepta est ad ornatum etiam corporis et dignitatem : sic verbi translatio instituta est inopiae causa, frequentata delectationis.[3]

[1] *Licentiae liberiora, quam nostrae.* Cicero and other writers often subjoin a Dative case to the word *liberiora.* So in his orations, *Cum haec duo* ei liberiora *fuerint.* Quintilian, Inst. Orat. viii 5. has an expression much resembling this of Cicero : *Omnia* liberiora poëtis, *quam oratoribus.* Horace has *Liber laborum.*

[2] *Raro habet etiam in o. p. a. verbum dignitatem. Raro*, with *etiam*, as here, signifies *sometimes* ; *Pearce.* Ernesti thinks this trash, and would prefix *haud* or *non.*

[3] *Tertius ille modus transferendi*, &c. "The figurative usage of words is very extensive ; an usage to which necessity first gave rise, on account of the paucity of words and barrenness of language ; but which the pleasure that was found in it afterwards

Nam *gemmare vites*, *luxuriem esse in herbis*, *laetas segetes*, etiam rustici dicunt. quod enim declarari vix verbo proprio potest, id translato cum est dictum, illustrat id, quod intelligi volumus, ejus rei, quam alieno verbo posuimus, similitudo. Ergo hae translationes, quasi mutuationes sunt, cum, quod non habeas, aliunde sumas. Illae paullo audaciores, quae non inopiam indicant, sed orationi splendoris aliquid arcessunt: quarum ego, quid vobis aut inveniendi rationem, aut genera ponam? Similitudinis est ad verbum unum con- 39
tracta brevitas, quod verbum in alieno loco, tamquam in suo, positum, si agnoscitur, delectat; si simile nihil habet, repudiatur. Sed ea transferri oportet, quae aut clariorem faciunt rem, ut illa omnia:

Inhorrescit mare,
Tenebrae conduplicantur, noctisque et nimbum occaecat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, coelum tonitru contremit,
Grando mista imbri largifluo subita praecipitans cadit:
Undique omnes venti erumpunt, saevi existunt turbines:
Fervit aestu pelagus:

omnia fere, quo essent clariora, translatis per similitudinem verbis dicta sunt: aut quo significetur magis res tota, sive facti alicujus, sive consilii, ut ille, qui occultantem consulto, ne id, quod ageretur, intelligi posset, duobus translatis verbis similitudine ipsa indicat,

rendered frequent. For, as garments were first contrived to defend our bodies from the cold and afterwards were employed for the purpose of ornament and dignity, so figures of speech, introduced by want, were cultivated for the sake of entertainment." *Blair.*

Quandoquidem iste circumvestit dictis, sepit sedulo.

Nonnumquam, etiam brevitas translatione conficitur, ut illud, *Si telum manu fugit.* Imprudentia teli emissi brevius propriis verbis exponi non potuit, quam est uno significata translato. Atque hoc in genere persaepe mihi admirandum videtur, quid sit, quod omnes translatis et alienis magis delectentur verbis, quam propriis, et suis.
40 Nam si res suum nomen et proprium vocabulum non habet, ut *pes* in navi, ut *nexum*, quod per libram agitur, ut in uxore *divortium ;* necessitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere : sed in suorum verborum maxima copia, tamen homines aliena multo magis, si sunt ratione translata, delectant. Id accidere credo, vel quod ingenii specimen est quoddam, transilire ante pedes posita, et alia longe repetita sumere : vel quod is, qui audit, alio ducitur cogitatione, neque tamen aberrat ; quae maxime est delectatio : vel quod singulis verbis res ac totum simile conficitur : vel quod omnis translatio, quae quidem sumta ratione est, ad sensus ipsos admovetur, maxime oculorum, qui est sensus acerrimus. Nam et *odor* urbanitatis, et *mollitudo* humanitatis, et *murmur* maris, et *dulcedo* orationis, sunt ducta a ceteris sensibus : illa vero oculorum multo acriora, quae ponunt paene in conspectu animi, quae cernere et videre non possumus. Nihil est enim in rerum natura, cujus nos non in aliis rebus possimus uti vocabulo et nomine. unde enim simile duci potest, (potest autem ex omnibus,) indidem verbum unum, quod similitudinem continet,

translatum, lumen affert orationi. Quo in genere primum fugienda est dissimilitudo: *Coeli ingentes fornices.* quamvis sphaeram in scenam (ut dicitur) attulerit Ennius; tamen in sphaera fornicis similitudo non potest inesse.

> - - Vive Ulysses, dum licet:
> Oculis postremum lumen radiatum rape.

non dixit, *cape;* non, *pete:* haberet enim moram sperantis diutius esse sese victurum; sed *rape.* hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixerat, *dum licet.* Deinde videndum est, ne longe 41
simile sit ductum. *Syrtim patrimonii, scopulum* libentius dixerim; *Charybdim bonorum, voraginem* potius. facilius enim ad ea, quae visa, quam ad illa, quae audita sunt, mentis oculi feruntur. Et quoniam haec vel summa laus est verbis transferendis, ut sensum feriat id, quod translatum sit; fugienda est omnis turpitudo earum rerum, ad quas eorum animos, qui audiunt, trahet similitudo. Nolo morte dici Africani *castratam* esse rempublicam: nolo *stercus curiae* dici Glauciam: quamvis sit simile, tamen est in utroque deformis cogitatio similitudinis. Nolo esse aut majus, quam res postulet, *Tempestas comissationis:* aut minus, *Comissatio tempestatis.* Nolo esse verbum angustius id, quod translatum sit, quam fuisset illud proprium ac suum: *quidnam est, obsecro? quid te adiri abnutas?* melius esset, *vetas, prohibes, absterres:* quoniam ille dixerat, *Illico istic, ne contagio mea bonis, umbrave obsit.* Atque etiam, si vereare, ne paullo durior translatio esse videatur, mollienda est, praeposito saepe verbo; ut si olim, M. Catone mortuo, *pupillum*

senatum quis relictum diceret, paullo durius; sin, *ut ita dicam, pupillum*, aliquanto mitius. Etenim verecunda debet esse translatio, ut deducta in alienum locum, non irruisse; atque ut precario, non vi, venisse videatur.[1] Modus autem nullus est florentior in singulis verbis, nec qui plus luminis afferat orationi, quam αλληγορια. Nam illud, quod ex hoc genere profluit, non est in uno verbo translato, sed ex pluribus continuatis connectitur, ut aliud dicatur, aliud intelligendum sit:

> - - Neque me patiar iterum
> Ad unum scopulum et telum classem Achivum offendere.

Atque illud,

> Erras, erras: nam exsultantem te, et praefidentem tibi
> Repriment validae legum habenae, atque imperii insistent jugo.

Sumta re simili, verba ejus rei propria deinceps
42 in rem aliam (ut dixi) transferuntur. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est. Etenim ex hoc genere fiunt ea, quae dicuntur aenigmata. Non est autem in verbo modus hic, sed in oratione, id est, in continuatione verborum. Ne illa quidem traductio atque immutatio[2] in verbo quamdam fabricationem habet, sed in oratione:

[1] *Etenim verecunda debet esse translatio, &c.* Every metaphor should be modest, so that it may carry the appearance of having been led, not of having forced itself, into the place of that word whose room it occupies; that it may seem to have come thither of its own accord, and not by constraint. *Blair.* The student should read here the Lectures of *Blair* on the Origin and Nature of Figurative language; in which the subject is treated with great judgment and elegance.

[2] *Traductio et immutatio.* A *Metonymy* or *Hypallage.*

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Pro *Afris* est sumta *Africa:* neque factum verbum est, ut, *Mare saxifragis undis:* neque translatum, ut, *Mollitur mare:* sed ornandi causa proprium proprio commutatum. *Desine, Roma, tuos hostes:* et, *Testes sunt campi magni.* Gravis est modus in ornatu orationis et saepe sumendus: ex quo genere haec sunt, *Martem belli esse communem, Cererem* pro frugibus; *Liberum* appellare pro vino; *Neptunum* pro mari; *curiam* pro senatu; *campum* pro comitiis; *togam* pro pace; *arma* ac *tela* pro bello: quo item in genere et virtutes, et vitia pro ipsis, in quibus illa sunt, appellantur: *Luxuries* quam in domum irrupit, et, Quo *avaritia* penetravit: aut *Fides* valuit, *Justitia* confecit. Videtis profecto genus hoc totum, cum inflexo commutatoque verbo res eadem enuntiatur ornatius: cui sunt finitima illa minus ornata, sed tamen non ignoranda, cum intelligi volumus aliquid, aut ex parte totum, ut, pro aedificiis cum *parietes*, aut *tecta* dicimus: aut ex toto partem, ut, cum unam turmam, *equitatum populi Romani* dicimus: aut ex uno plures,

At Romanus homo, tamen etsi res bene gesta est,
Corde suo trepidat.

aut cum ex pluribus intelligitur unum,

Nos sumu' Romani, qui fuimus ante Rudini,[1]

[1] *Nos sumus Romani, qui fuimus ante Rudini.* Pearce would read *fuvimus*, according to the ancient form; as in Lucretius, *fuvat*, and Plautus, *fuverint*. Ernesti says it ought to be pronounced *fuvimus*, but not necessarily so written.

aut quocumque modo, non ut dictum est, in eo
43 genere intelligitur, sed ut sensum est. Abutimur saepe etiam verbo non tam eleganter, quam in transferendo: sed etiam si licentius, tamen interdum non impudenter: ut cum *grandem orationem* pro magna, *minutum animum* pro parvo dicimus. Verum illa videtisne esse non verbi, sed orationis, quae ex pluribus, ut exposui, translationibus connexa sunt? haec autem, quae aut immutata esse dixi, aut aliter intelligenda, ac dicerentur, sunt translata quodam modo. Ita fit, ut omnis singulorum verborum virtus atque laus, tribus exsistat ex rebus: si aut vetustum verbum sit; quod tamen consuetudo ferre possit: aut factum vel conjunctione, vel novitate; in quo item est auribus consuetudinique parcendum: aut translatum; quod maxime tanquam stellis quibusdam notat et illuminat orationem.

Sequitur continuatio verborum, quae duas res maxime, collocationem primum, deinde modum quendam formamque desiderat. Collocationis est componere et struere verba, sic, ut neve asper eorum concursus, neve hiulcus sit, sed quodammodo coagmentatus et laevis. In quo lepide in soceri mei persona lusit is, qui elegantissime id facere potuit, Lucilius,

> Quam lepide lexeis compostae? [1] ut tesserulae omnes
> Arte pavimento, atque emblemate vermiculato.

Quae cum dixisset in Albucium illudens, ne a me quidem abstinuit,

[1] *Lexeis compostae.* The Greek word, λέξεις, *verba.*

Crassum habeo generum, ne rhetoricotero' tu sis.

Quid ergo? iste Crassus, quoniam ejus abuteris nomine, quid efficit? idem illud scilicet, ut ille voluit, et ego vellem, melius aliquanto, quam Albucius. verum in me quidem lusit ille, ut solet. Sed est tamen haec collocatio conservanda verborum, de qua loquor, quae junctam orationem efficit, quae cohaerentem, quae lenem, quae aequabiliter fluentem. Id assequemini, si verba extrema cum consequentibus primis ita jungetis, ut ne aspere concurrant, neve vastius diducantur.[1] Hanc diligentiam subsequitur modus etiam et 44
forma verborum, quod jam vereor, ne huic Catulo videatur esse puerile. Versus enim veteres illi in hac soluta oratione propemodum, hoc est, numeros quosdam, nobis esse adhibendos putaverunt. Interspirationis enim, non defatigationis nostrae, neque librariorum notis, sed verborum et sententiarum modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt: idque princeps Isocrates instituisse fertur: ut inconditam antiquorum dicendi consuetudinem, delectationis atque aurium causa (quemadmodum scribit discipulus ejus Naucrates) numeris adstringeret. Namque haec duo musici, qui erant quondam iidem poëtae, machinati ad voluptatem sunt versum atque cantum, ut et verborum numero, et vocum modo, vincerent aurium satietatem. Haec igitur duo, vocis dico moderationem, et

[1] *Id assequemini, si verba extrema*, &c. This will be attained by so uniting the last letters of each word with the initial letters of the next, that the transition may be easy and graceful.

verborum conclusionem, quoad orationis severitas pati possit, a poëtica ad eloquentiam traducenda duxerunt. In quo illud est vel maximum, quod versus in oratione si efficitur conjunctione verborum, vitium est; et tamen eam conjunctionem, sicuti versum, numerose cadere et quadrare et perfici volumus. neque est ex multis res una, quae magis oratorem ab imperito dicendi, ignaroque distinguat, quam quod ille rudis incondite fundit, quantum potest, et id, quod dicit, spiritu, non arte, determinat, orator autem sic illigat sententiam verbis, ut eam numero quodam complectatur, et adstricto et soluto. Nam cum vinxit modis et forma, relaxat et liberat immutatione ordinis, ut verba neque alligata sint quasi certa aliqua lege versus, neque ita soluta, ut va-
45 gentur. Quonam igitur modo tantum munus insistemus, ut arbitremur nos hanc vim numerose dicendi consequi posse? Non est res tam difficilis, quam necessaria. nihil est enim tam tenerum, neque tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quam oratio. Ex hac versus, ex eadem dispares numeri conficiuntur: ex hac haec etiam soluta variis modis, multorumque generum oratio. Non enim sunt alia sermonis, alia contentionis verba: neque ex alio genere ad usum quotidianum, alio ad scenam pompamque sumuntur: sed ea nos cum jacentia sustulimus e medio, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus et fingimus. Itaque tum graves sumus, tum subtiles, tum medium quiddam tenemus: sic institutam nostram sententiam sequitur orationis genus, idque ad

omnem rationem, et aurium voluptatem, et animorum motum mutatur et vertitur. Sed ut in plerisque rebus incredibiliter hoc natura est ipsa fabricata: sic in oratione, ut ea, quae maximam utilitatem in se continerent, eadem haberent plurimum vel dignitatis, vel saepe etiam venustatis. Incolumitatis ac salutis omnium causa videmus hunc statum esse hujus totius mundi atque naturae, rotundum ut coelum, terraque ut media sit, eaque sua vi nutuque teneatur; sol ut circumferatur, ut accedat ad brumale signum, et inde sensim ascendat in diversam partem; ut luna accessu et recessu suo solis lumen accipiat; ut eadem spatia quinque stellae dispari motu, cursuque conficiant. Haec tantam habent vim, ut paullum immutata cohaerere non possint: tantam pulcritudinem, ut nulla species ne excogitari quidem possit ornatior. referte nunc animum ad hominum, vel etiam ceterarum animantium formam et figuram. nullam partem corporis sine aliqua necessitate affictam, totamque formam quasi perfectam reperietis arte, non casu. Quid in arboribus, in quibus 46
non truncus, non rami, non folia sunt denique, nisi ad suam retinendam conservandamque naturam? nusquam tamen est ulla pars, nisi venusta. Linquamus naturam, artesque videamus. Quid tam in navigio necessarium, quam latera, quam cavernae, quam prora, quam puppis, quam antennae, quam vela, quam mali? quae tamen hanc habent in specie venustatem, ut non solum salutis, sed etiam voluptatis causa, inventa esse videantur. Columnae et templa et porticus

sustinent: tamen habent non plus utilitatis, quam dignitatis. Capitolii fastigium illud, et ceterarum aedium, non venustas, sed necessitas ipsa fabricata est. nam cum esset habita ratio, quemadmodum ex utraque tecti parte aqua delaberetur; utilitatem templi, fastigii dignitas consecuta est: ut, etiamsi in coelo statueretur, ubi imber esse non posset, nullam sine fastigio dignitatem habiturum esse videatur. Hoc in omnibus item partibus orationis evenit, ut utilitatem ac prope necessitatem suavitas quaedam et lepos consequatur. Clausulas enim atque interpuncta verborum animae interclusio atque angustiae spiritus attulerunt. Id inventum ita est suave, ut, si cui sit infinitus spiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolimus. id enim auribus nostris gratum est inventum, quod hominum lateribus non tolerabile solum, sed etiam facile esse
47 posset. Longissima est igitur complexio verborum, quae volvi uno spiritu potest. Sed hic naturae modus est, artis alius. nam cum sint numeri plures; jambum, et trochaeum[1] frequentem segregat ab oratore Aristoteles, Catule, vester, qui natura tamen incurrunt ipsi in orationem sermonemque nostrum: sed sunt insignes percussiones eorum numerorum, et minuti pedes. Quare primum ad heroum nos dactyli, et anapaesti, et spondei pedem invitat: in quo impune progredi licet duo duntaxat pedes, aut paullo plus, ne plane inversum, aut similitudinem ver-

[1] *Trochaeum.* "The trochee of Cicero consists of three short syllables." τριβραχυς. See Orat. 57 et 64. *Pearce.*

suum incidamus. Aliae sunt geminae, quibus hi tres heroi pedes in principia continuandorum verborum satis decore cadunt. Probatur autem ab eodem illo maxime paeon; qui est duplex. Nam aut a longa oritur, quam tres breves consequuntur, ut haec verba, *desinite*, *incipite*, *comprimite;* aut a brevibus deinceps tribus, extrema producta, atque longa, sicut illa sunt *domuerant*, *sonipedes*. Atque illi philosopho ordiri placet a superiore paeone, posteriore finire, est autem paeon hic posterior non syllabarum numero, sed aurium mensura, quod est acrius judicium et certius. par fere Cretico, qui est ex longa, et brevi, et longa: ut

Quid petam praesidii, aut exsequar? quove nunc?

A quo numero exorsus est Fannius, *Si, Quirites, minas illius.* Hunc ille clausulis aptiorem putat, quas vult longa plerumque syllaba terminari. Neque vero haec tam acrem curam diligentiam- 48
que desiderant, quam est illa poëtarum: quos necessitas cogit, et ipsi numeri ac modi, sic verba versu includere, ut nihil sit, ne spiritu quidem minimo brevius, aut longius, quam necesse est. Liberior est oratio, et plane, ut dicitur, sic et est vere soluta, non ut fugiat tamen, aut erret, sed ut sine vinculis sibi ipsa moderetur. Namque ego illud assentior Theophrasto, qui putat orationem, quae quidem sit polita atque facta quodammodo, non adstricte, sed remissius numerosam esse oportere. Etenim, sicut ille suspicatur, ex illis modis, quibus hic usitatus

versus efficitur, post anapaestus, procerior quidam numerus, effloruit; inde ille licentior et divitior fluxit dithyrambus; cujus membra et pedes, ut ait idem, sunt in omni locupleti oratione diffusa. Et, si numerosum est id in omnibus sonis atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, et quod metiri possumus intervallis aequalibus; recte genus hoc numerorum, dummoda ne continuum sit, in orationis laude ponetur. Nam si rudis et impolita putanda est illa sine intervallis loquacitas perennis et profluens, quid est aliud causae, cur repudietur, nisi quod hominum aures vocem natura modulantur ipsae? quod fieri, nisi inest numerus in voce, non potest. Numerus autem in continuatione nullus est: distinctio, et aequalium, et saepe variorum intervallorum percussio, numerum conficit: quem in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus; in amni praecipitante non possumus. Quodsi continuatio verborum haec soluta, multo est aptior atque jucundior, si est articulis membrisque distincta, quam si continuata ac producta; membra illa modificata esse debebunt: quae si in extremo breviora sunt, infringitur ille quasi verborum ambitus: sic enim has orationis conversiones Graeci nominant. Quare aut paria esse debent posteriora superioribus, extrema primis, aut, quod etiam est me-
49 lius et jucundius, longiora. Atque haec quidem ab iis philosophis, quos tu maxime diligis, Catule, dicta sunt: quod eo saepius testificor, ut auctoribus laudandis ineptiarum crimen effugiam. Quarum tandem? inquit Catulus; aut

quid disputatione ista afferri potest elegantius, aut omnino dici subtilius? At enim vereor, inquit Crassus, ne haec aut difficiliora istis ad persequendum esse videantur, aut, quia non traduntur in vulgari ista disciplina, nos ea majora, ac difficiliora videri velle videamur. Tum Catulus, Erras, inquit, Crasse, si aut me, aut horum quemquam putas a te haec opera quotidiana et pervagata exspectare. ista, quae dicis, dici volumus: neque tam dici, quam isto dici modo: neque tibi hoc pro me solum, sed pro his omnibus sine ulla dubitatione respondeo. Ego vero, inquit Antonius, inveni tandem, quem negaram in eo, quem scripsi, libello, me invenisse eloquentem. sed eo te ne laudandi quidem causa interpellavi, ne quid de hoc tam exiguo sermonis tui tempore verbo uno meo diminueretur. Hanc igitur, Crassus inquit, ad legem cum exercitatione, tum stilo, qui et alia, et hoc maxime ornat ac limat, formanda vobis oratio est. Neque tamen hoc tanti laboris est, quanti videtur: nec sunt haec rhythmicorum ac musicorum acerrima norma dirigenda. et efficiendum est illud modo vobis, ne fluat oratio, ne vagetur, ne insistat interius, ne excurrat longius: ut membris distinguatur, ut conversiones habeat absolutas. Neque semper utendum est perpetuitate, et quasi conversione verborum, sed saepe carpenda membris minutioribus oratio est,[1] quae tamen ipsa membra sunt numeris vincienda. Ne-

[1] *Neque semper utendum*, &c. Nor ought we to use a regular compass of phrases, but to break down sentences into smaller members. See Ernesti's Clavis, verb. *carpere*.

que vos paeon, aut herous ille conturbet. ipsi occurrent orationi: ipsi, inquam, se offerent, et respondebunt non vocati. consuetudo modo illa sit scribendi atque dicendi, ut sententiae verbis finiantur, eorumque verborum junctio nascatur a proceris numeris ac liberis, maxime heroo, et paeone posteriore aut cretico, sed varie distincteque considat. Notatur enim maxime similitudo in conquiescendo: et, si primi et postremi illi pedes sunt hac ratione servati, medii possunt latere, modo ne circuitus ipse verborum sit aut brevior, quam aures exspectent, aut longior,
50 quam vires atque anima patiatur. Clausulas autem diligentius etiam servandas esse arbitror, quam superiora, quod in his maxime perfectio atque absolutio judicatur. nam versus aeque prima, et media, et extrema pars attenditur; qui debilitatur, in quacumque sit parte titubatum: in oratione autem prima pauci cernunt, postrema plerique. quae, quoniam apparent et intelliguntur, varianda sunt, ne aut animorum judiciis repudientur, aut aurium satietate. Duo enim aut tres sunt fere extremi servandi et notandi pedes, si modo non breviora et praecisa erunt superiora; quos aut choreos, aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in paeone illo posteriore, quem Aristoteles probat, aut ei pari cretico. Horum vicissitudines efficient, ut neque ii satientur, qui audient, fastidio similitudinis, nec nos id, quod faciemus, opera dedita facere videamur. Quodsi Antipater ille Sidonius, quem tu probe, Catule, memmisti, solitus est versus hexametros aliosque variis modis atque numeris fundere ex

tempore, tantumque hominis ingeniosi ac memoris valuit exercitatio, ut, cum se mente ac voluntate conjecisset in versum, verba sequerentur; quanto id facilius in oratione, exercitatione et consuetudine adhibita, consequemur?

Illud autem ne quis admiretur, quonam modo haec vulgus imperitorum in audiendo notet; cum in omni genere, tum in hoc ipso magna quaedam est vis incredibilisque naturae. Omnes enim tacito quodam sensu, sine ulla arte, aut ratione, quae sint in artibus ac rationibus recta ac prava, dijudicant: idque cum faciunt in picturis, et in signis, et in aliis operibus, ad quorum intelligentiam a natura minus habent instrumenti; tum multo ostendunt magis in verborum, numerorum, vocumque judicio; quod ea sunt in communibus infixa sensibus, neque earum rerum quemquam funditus natura voluit esse expertem. Itaque non solum verbis arte positis moventur omnes, verum etiam numeris ac vocibus. Quotus enim quisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? At in his si paullum modo offensum est, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, theatra tota reclamant. Quid? hoc non idem fit in vocibus, ut a multitudine et populo, non modo catervae atque conventus, sed etiam ipsi sibi singuli discrepantes ejiciantur? Mirabile est, cum plurimum in faciendo intersit inter doctum et rudem, quam non multum differat in judicando. Ars enim cum a natura profecta sit, nisi moveat ac delectet, nihil sane egisse videatur. Nihil est autem tam cognatum mentibus nostris,

quam numeri atque voces; quibus et excitamur, et incendimur, et lenimur, et languescimus, et ad hilaritatem, et ad tristitiam saepe deducimur: quorum illa summa vis carminibus est aptior et cantibus, non neglecta, ut mihi videtur, a Numa, rege doctissimo, majoribusque nostris, ut epularum sollennium fides ac tibiae, Saliorumque versus indicant; maxime autem a Graecia vetere celebrata. Quibus utinam similibusque de rebus disputari, quam de puerilibus his verborum translationibus maluissetis! Verum, ut in versu vulgus, si est peccatum, videt: sic, si quid in nostra oratione claudicat, sentit. sed poëtae non ignoscit, nobis concedit: tacite tamen omnes non esse illud, quod diximus, aptum perfectumque cernunt. Itaque illi veteres, sicut hodie etiam nonnullos videmus, cum circuitum et quasi orbem verborum conficere non possent, (nam id quidem nuper vel posse, vel audere coepimus,) terna, aut bina, aut nonnulli singula etiam verba dicebant: qui in illa infantia naturali, illud, quod aures hominum flagitabant, tendebant tamen, ut et illa essent paria, quae dicerent, et aequalibus interspirationibus uterentur.

52 Exposui fere, ut potui, quae maxime ad ornatum orationis pertinere arbitrabar. Dixi enim de singulorum laude verborum, dixi de conjunctione eorum, dixi de numero atque forma. Sed si habitum orationis etiam, et quasi colorem aliquem requiritis, est et plena quaedam, sed tamen teres: et tenuis, non sine nervis ac viribus: et ea, quae particeps utriusque generis quadam mediocritate laudatur. His tribus figuris inside-

re quidam venustatis, non fuco illitus, sed sanguine diffusus debet color. Tum denique nobis hic orator ita conformandus est et verbis et sententiis, ut, quemadmodum qui utuntur armis aut palaestra, non solum sibi vitandi aut feriendi rationem esse habendam putant, sed etiam, ut cum venustate moveantur: sic verbis quidem ad aptam compositionem et decentium, sententiis vero ad gravitatem orationis utatur. Formantur autem et verba, et sententiae paene innumerabiles, quod satis scio notum esse vobis: sed inter conformationem verborum et sententiarum hoc interest, quod verborum tollitur, si verba mutaris; sententiarum permanet, quibuscumque verbis uti velis. Quod quidem vos etsi facitis, tamen admonendos puto, ne quid esse aliud oratoris putetis, quod quidem sit egregium atque mirabile, nisi in singulis verbis illa tria tenere, ut translatis utamur frequenter, interdumque factis, raro autem etiam pervetustis. In perpetua autem oratione, cum et conjunctionis lenitatem, et numerorum, quam dixi, rationem tenuerimus, tum est quasi luminibus distinguenda et frequentanda omnis ratio, sententiarum atque verborum. Nam 53
et commoratio una in re permultum movet, et illustris explanatio, rerumque, quasi gerantur, sub adspectum paene subjectio: quae et in exponenda re plurimum valet, et ad illustrandum id, quod exponitur, et ad amplificandum; ut iis, qui audient, illud, quod augebimus, quantum efficere oratio poterit, tantum esse videatur: et huic contraria saepe percursio est, et plus ad intelligendum, quam dixeris, significatio, et distinc-

te concisa brevitas, et extenuatio, et huic adjuncta illusio, a praeceptis Caesaris non abhorrens: et ab re longa degressio; in qua cum fuerit delectatio, tum reditus ad rem aptus et concinnus esse debebit: propositioque, quid sis dicturus, et ab eo, quod est dictum, sejunctio, et reditus ad propositum, et iteratio, et rationis apta conclusio: tum augendi minuendive causa, veritatis superlatio atque trajectio: et rogatio, atque huic finitima quasi percunctatio, expositioque sententiae suae: tum illa, quae maxime quasi irrepit in hominum mentes, alia dicentis, ac significantis, dissimulatio; [quae est perjucunda, cum in oratione non contentione, sed sermone tractatur:] deinde dubitatio, tum distributio, tum correctio, vel ante, vel postquam dixeris, vel cum aliquid a te ipse rejicias: praemunitio est etiam ad id, quod aggrediare, et trajectio in alium: communicatio, quae est quasi cum iis ipsis, apud quos dicas, deliberatio: morum ac vitae imitatio vel in personis, vel sine illis, magnum quoddam ornamentum orationis, et aptum ad animos conciliandos vel maxime, saepe autem etiam ad commovendos: personarum ficta inductio, vel gravissimum lumen augendi, descriptio, erroris inductio, ad hilaritatem impulsio: ante occupatio: tum duo illa, quae maxime movent, similitudo et exemplum, digestio, interpellatio, contentio, reticentia, commendatio, vox quaedam libera, atque etiam effrenatio, augendi causa: iracundia, objurgatio, promissio, deprecatio, obsecratio, declinatio brevis a proposito, non ut superior illa de-

gressio, purgatio, conciliatio, laesio, optatio, atque exsecratio. His fere luminibus illustrant orationem sententiae. Orationis autem ipsius, 54
tanquam armorum, est vel ad usum comminatio et quasi petitio, vel ad venustatem ipsa tractatio. Nam et geminatio verborum habet interdum vim, leporem alias, et paullum immutatum verbum atque deflexum, et ejusdem verbi crebra tum a primo repetitio, tum in extremum conversio, et in eadem verba impetus et concursio, et adjunctio, et progressio, et ejusdem verbi crebrius positi quaedam distinctio, et revocatio verbi, et illa, quae similiter desinunt, aut quae cadunt similiter, aut quae paribus paria referuntur, aut quae sunt inter se similia. Est etiam gradatio quaedam, et conversio, et verborum concinna transgressio, et contrarium, et disso lutum, et declinatio, et reprehensio, et exclamatio, et imminutio, et quod in multiscasibus ponitur, et quod de singulis rebus propositis ductum, refertur ad singula, et ad propositum subjecta ratio, et item in distributis supposita ratio, et permissio, et rursum alia dubitatio, et improvisum quiddam, et dinumeratio, et alia correctio, et dissipatio, et quod continuatum, et interruptum, et imago, et sibi ipsi responsio, et immutatio, et disjunctio, et ordo, et relatio, et degressio, et circumscriptio. Haec enim sunt fere, atque horum similia, (vel plura etiam esse possunt,) quae sententiis orationem, verborumque confirmationibus illuminent.

Quae quidem te, Crasse, video, inquit Cotta, 55
quod nota esse nobis putes, sine definitionibus, et sine exemplis effudisse. Ego vero, inquit Cras-

sus, ne illa quidem, quae supra dixi, nova nobis esse arbitrabar, sed voluntati vestrum omnium parui. His autem de rebus sol me ille admonuit, ut brevior essem, qui ipse jam praecipitans, me quoque haec praecipitem paene evolvere coëgit. Sed tamen hujus generis demonstratio est, et doctrina ipsa, vulgaris: usus autem, gravissimus, et in hoc toto dicendi studio difficillimus. Quamobrem, quoniam de ornatu omni orationis, sunt omnes, si non patefacti, at certe commonstrati loci: nunc, quid aptum sit, hoc est, quid maxime deceat in oratione, videamus. quamquam id quidem perspicuum est, non omni causae, nec auditori, neque personae, neque tempori congruere orationis unum genus. Nam et causae capitis alium quendam verborum sonum requirunt, alium rerum privatarum atque parvarum: et aliud dicendi genus deliberationes, aliud laudationes, aliud judicia, aliud sermones, aliud consolatio, aliud objurgatio, aliud disputatio, aliud historia desiderat. Refert etiam, qui audiant, senatus, an populus, an judices, frequentes, an pauci, an singuli: et quales ipsi quoque oratores, qua sint aetate, honore, auctoritate, debet videri: tempus pacis an belli, festinationis an otii. Itaque hoc loco nihil sane est, quod praecipi posse videatur, nisi ut figuram orationis plenioris, et tenuioris, et item illius mediocris, ad id, quod agimus, accommodatam deligamus. ornamentis iisdem uti fere licebit, alias contentius, alius summissius: omnique in re posse, quod deceat, facere, artis et naturae est: scire, quid quandoque deceat, prudentiae.

Sed haec ipsa omnia perinde sunt, ut agun- 56
tur. Actio, inquam, in dicendo una dominatur. sine hac summus orator esse in numero nullo potest: mediocris, hac instructus, summos saepe superare. Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cum rogaretur, quid in dicendo esset primum; huic secundas, huic tertias. Quo mihi melius etiam illud ab Aeschine dictum videri solet: qui, cum propter ignominiam judicii cessisset Athenis, et se Rhodum contulisset, rogatus a Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: qua perlecta, petitum est ab eo postridie, ut legeret illam etiam, quae erat contra a Demosthene pro Ctesiphonte edita: quam cum suavissima et maxima voce legisset, admirantibus omnibus, Quanto, inquit, magis admiraremini, si audissetis ipsum? Ex quo satis significavit, quantum esset in actione, qui orationem eandem aliam esse putaret, actore mutato. Quid fuit in Graccho, quem tu, Catule, melius meministi, quod me puero tantopere ferretur? *Quo me miser conferam? quo vertam? in Capitoliumne? at fratris sanguine redundat. an domum? matremne ut miseram lamentantemque videam et abjectam?* Quae sic ab illo acta esse constabat, oculis, voce, gestu, inimici ut lacrimas tenere non possent. Haec eo dico pluribus, quod genus hoc totum oratores, qui sunt veritatis ipsius actores, reliquerunt: imitatores autem veritatis, histriones, occupaverunt. Ac sine dubio in 57
omni re vincit imitationem veritas: sed ea si satis in actione efficeret ipsa per sese, arte profecto non egeremus. verum quia animi permotio,

quae maxime aut declaranda, aut imitanda est actione, perturbata saepe ita est, ut obscuretur, ac paene obruatur, discutienda sunt ea, quae obscurant, et ea, quae sunt eminentia et prompta, sumenda. Omnis enim motus animi suum quendam a natura habet vultum, et sonum, et gestum: totumque corpus hominis, et ejus omnis vultus, omnesque voces, ut nervi in fidibus, ita sonant, ut a motu animi quoque sunt pulsae. Nam voces, ut chordae sunt intentae, quae ad quemque tactum respondeant; acuta, gravis, cita, tarda, magna, parva; quas tamen inter omnes est suo quaeque in genere mediocris. Atque etiam illa sunt ab his delapsa plura genera, lene, asperum: contractum, diffusum: continenti spiritu, intermisso: fractum, scissum: flexo sono attenuatum, inflatum. Nullum est enim horum similium generum, quod non arte, ac moderatione tractetur. Hi sunt actori, ut pictori,
58 expositi ad variandum colores. Aliud enim vocis genus iracundia sibi sumat: acutum, incitatum, crebro incidens.

> Impius hortatur me frater, ut meos malis miser
> Manderem natos: - -

Et ea, quae tu dudum, Antoni, protulisti,

> Segregare abs te ausus:

Et

> Ecquis hoc animadvertit? vincite.

Et Atreus fere totus. Aliud miseratio ac maeror: flexibile, plenum, interruptum, flebili voce,

Quo nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternamne? anne ad Peliae filias?

Et illa,

O pater, o patria, o Priami domus?

Et quae sequuntur,

Haec omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari.

Aliud metus: demissum, et haesitans, et abjectum,

Multi' modis sum circumventus, morbo, exsilio, atque inopia;
Tum pavor sapientiam mihi omnem exanimato expectorat:
Alter terribilem minitatur vitae cruciatum et necem:
Quae nemo est tam firmo ingenio, et tanta confidentia,
Quin refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.

Aliud vis: contentum, vehemens, imminens quadam incitatione gravitatis.

Iterum Thyestes Atreum attractum advenit,
Iterum jam aggreditur me, et quietum exsuscitat.
Major mihi moles, majus miscendum 'st malum.
Qui illius acerbum cor contundam et comprimam.

Aliud voluptas: effusum, lene, tenerum, hilaratum ac remissum,

Sed mihi cum detulit coronam ob collocandas nuptias,
Tibi ferebat, cum simulabat sese alteri dare:
Tum ad te ludibunda docte et delicate detulit.

Aliud molestia: sine commiseratione grave quiddam, et uno pressu, ac sono obductum,

Qua tempestate Paris Helenam innuptis juxit nuptiis,
Ego tum gravida, expletis jam fere ad pariendum mensibus,
Per idem tempus Polydorum Hecuba partu postremo parit.

59 Omnes autem hos motus subsequi debet gestus, non hic verba exprimens, scenicus, sed universam rem et sententiam, non demonstratione, sed significatione declarans, laterum inflexione hac forti ac virili, non ab scena et histrionibus, sed ab armis, aut etiam a palaestra. Manus autem minus arguta, digitis subsequens verba, non exprimens: brachium procerius projectum, quasi quoddam telum orationis: supplosio pedis in contentionibus aut incipiendis, aut finiendis. Sed in ore sunt omnia. In eo autem ipso dominatus est omnis oculorum: quo melius nostri illi senes, qui personatum, ne Roscium quidem, magnopere laudabant. Animi est enim omnis actio, et imago animi vultus est, indices oculi. nam haec est una pars corporis, quae, quot animi motus sunt, tot significationes et commutationes possit efficere. neque vero est quisquam, qui eadem contuens, efficiat. Theophrastus quidem, Tauriscum quendam, dixit, actorem aversum solitum esse dicere, qui in agendo contuens aliquid pronuntiaret. Quare oculorum est magna moderatio. nam oris non est nimium mutanda species, ne aut ad ineptias, aut ad pravitatem aliquam deferamur. Oculi sunt, quorum tum intentione, tum remissione, tum conjectu, tum hilaritate, motus animorum significemus apte cum genere ipso orationis. est enim actio quasi sermo corporis: quo magis menti congruens esse debet. Oculos autem natura nobis, ut equo et leoni setas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit. Quare in hac nostra actione secundum vocem vultus valet. is autem oculis gubernatur.

Atque in iis omnibus, quae sunt actionis, inest quaedam vis a natura data. quare etiam hac imperiti, hac vulgus, hac denique barbari maxime commoventur. Verba enim neminem movent, nisi eum, qui ejusdem linguae societate conjunctus est; sententiaeque saepe acutae non acutorum hominum sensus praetervolant: actio, quae prae se motum animi fert, omnes movet: iisdem enim omnium animi motibus concitantur, et eos iisdem notis et in aliis agnoscunt, et in se ipsi indicant. Ad actionis autem usum atque lau- 60
dem, maximam sine dubio partem vox obtinet: quae primum est optanda nobis; deinde, quaecumque erit, ea tuenda. De quo illud jam nihil ad hoc praecipiendi genus, quemadmodum voci serviatur: equidem magnopere censeo serviendum: sed illud videtur ab hujus nostri sermonis officio non abhorrere, quod, ut dixi paullo ante, plurimis in rebus quod maxime est utile, id nescio quo pacto etiam decet maxime. Nam ad vocem obtinendam nihil est utilius, quam crebra mutatio: nihil perniciosius, quam effusa sine inmissione contentio. Quid? ad aures nostras, et actionis suavitatem, quid est vicissitudine, et varietate, et commutatione aptius? Itaque idem Gracchus, (quod potes audire, Catule, ex Erycino cliente tuo, litterato homine, quem servum sibi ille habuit ad manum,) cum eburneola solitus est habere fistula, qui staret occulte post ipsum, cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum sonum, quo illum aut remissum excitaret, aut a contentione revocaret. Audivi mehercule, inquit Catulus, et saepe sum

admiratus hominis cum diligentiam, tum etiam doctrinam et scientiam. Ego vero, inquit Crassus, ac doleo quidem, illos viros in eam fraudem in republica esse delapsos: quamquam ea tela texitur, et ea incitatur in civitate ratio vivendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum civium, quos nostri patres non tulerunt, jam similes habere cupiamus. Mitte, obsecro, inquit, Crasse, Julius, sermonem istum, et te ad Gracchi fistulam refer: cujus ego nondum plane rationem intelli-
61 go. In omni voce, inquit Crassus, est quoddam medium, sed suum cuique voci. hinc gradatim ascendere vocem utile et suave est. Nam a principio clamare, agreste quiddam est, et idem illud ad firmandam est vocem salutare. Deinde est quoddam contentionis extremum, (quod tamen interius est, quam acutissimus clamor,) quo te fistula progredi non sinet, et tamen ab ipsa contentione revocabit. Est item contra quoddam in remissione gravissimum, quoque tanquam sonorum gradibus descenditur. Haec varietas, et hic per omnes sonos vocis cursus, et se tuebitur, et actioni afferet suavitatem. Sed fistulatorem domi relinquetis, sensum hujus consuetudinis vobiscum ad forum deferetis.

Edidi, quae potui, non ut volui, sed ut me temporis angustiae coegerunt. Scitum est enim, causam conferre in tempus, cum afferre plura, si cupias, non queas. Tu vero, inquit Catulus, collegisti omnia, quantum ego possum judicare, ita divinitus, ut non a Graecis didicisse, sed eos ipsos haec docere posse videare. Me quidem istius sermonis participem factum esse gaudeo:

ac vellem, ut meus gener, sodalis tuus, Hortensius, affuisset: quem quidem ego confido omnibus istis laudibus, quas tu oratione complexus es, excellentem fore. Et Crassus, Fore dicis? inquit: ego vero esse jam judico, et tum judicavi, cum, me consule, in senatu causam defendit Africae, nuperque etiam magis, cum pro Bithyniae rege dixit. Quamobrem recte vides, Catule. nihil enim isti adolescenti neque a natura, neque a doctrina deesse sentio. Quo magis est tibi, Cotta, et tibi, Sulpici, vigilandum ac laborandum. non enim ille mediocris orator vestrae quasi succrescit aetati: sed et ingenio peracri, et studio flagranti, et doctrina eximia, et memoria singulari. cui quamquam faveo, tamen illum aetati suae praestare cupio: vobis vero illum tanto minorem praecurrere vix honestum est. Sed jam surgamus, inquit, nosque curemus, et aliquando ab hac contentione disputationis animos nostros curamque laxemus.

FINIS.

LB S 78

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 074 254 0